

วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย

ก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์

ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2566

วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย

ก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์

ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2566

AN ANALYSIS OF THE CONCEPT OF PHRA THAMMAKOSAJARN (BUDDHATHAS BHIKKHU) FOR THE DEVELOPMENT OF THAILAND

KONGPHOP IAMSOMBOON

A DISSERTATION SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF DOCTOR OF POLITICAL SCIENCE
FACULTY OF SOCIAL SCIENCES
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
2023

(COPYRIGHT OF MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY)

บทคัดย่อ

หัวข้อดุษฎีนิพนธ์ : **วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย**

ชื่อนักศึกษา : **นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์**

ชื่อปริญญา : **รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต**

ปีพุทธศักราช : **2566**

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก : **ผู้ช่วยศาสตรจารย์ ดร. เกษฎา ผาทอง**

ดุษฎีนิพนธ์นี้ มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1. เพื่อศึกษาแนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) 2. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย 3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการเมืองไทยจากแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 22 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะจำนวน 12 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย วิธีการบูรณาการ และควบคุมคุณภาพงานวิจัยด้วยเทคนิคการวิเคราะห์สามเส้ามารวบรวมข้อมูลประกอบกันให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า :

1. การศึกษาแนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ประกอบด้วยประเด็นสำคัญ 3 ประเด็นหลักผลการศึกษาพบว่า การวิเคราะห์แนวคิดธรรมิกสังคมนิยม พบว่าแนวความคิดทางการเมืองของท่านสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วนคือส่วนแรกแนวความคิดของท่านมีคุณค่าทางด้านจิตใจ ด้วยท่านเสนอว่า ระบบการเมืองใด ก็ได้ถ้าหากประกอบด้วยธรรมแล้ว ถือว่าเป็นรูปแบบการเมืองที่ดีที่สุดในทัศนะของท่าน ท่านได้เสนอแนวความคิดทางการเมืองแบบ "ธรรมิกสังคมนิยม"

2. วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ผลการศึกษาพบว่าแนวคิดด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของพุทธทาสภิกขุ ในชื่อ ธรรมิกสังคมนิยม นั้น เป็นการตกผลึกทางความคิดที่ได้จากกระบวนการ “สิกขา” อย่างเป็นระบบในหลักพุทธธรรม ทั้งในระดับปัจเจกและชุมชน

3. แนวทางการพัฒนาการเมืองไทยพบว่าการวิเคราะห์การพัฒนาการเมืองไทยคือการพัฒนาประชาธิปไตยของไทยโดยการจัดระบบการเมืองให้ถูกต้อง คือ ตั้งอยู่บนฐานของธรรมะ พัฒนาระบบศีลธรรม โดยอาศัยธรรมะเป็นหลักในการดำเนินชีวิต การพัฒนาจิตใจ ไม่ให้เป็นทางวัตถุ

คำสำคัญ : ธรรมิกสังคมนิยม,การเมืองระบบธรรม, การพัฒนาการเมืองไทย

ABSTRACT

Dissertation Topic : **An Analysis of the Concept of Phra Thammakosajarn (Buddhathas Bhikkhu) for the Development of Thailand**

Student's Name : **Kongphop Iamsomboon**

Degree Sought : **Doctor of Political Science**

Anno Domini : **2023**

Advisor : **Asst. Prof. Dr.Ketsada Phathong**

The purposes of this research are 1. To study political concepts of Buddhadasa (Phutthathat Phikkhu) 2. To analyze political concepts of Buddhadasa (Phutthathat Phikkhu) for Thai politics improvement 3. To provide political development guidances in accord with Buddhadasa (Phutthathat Phikkhu)'s concepts. This research is a qualitative research which has been conducted by documents gathering, 22 participants in-depth interviewing, and a focus group of 12 participants interviewing. Data has been analyzed both contents and context. Inductive reasoning, integrative reasoning, and data triangulation techniques have been used for collecting data to cover the purpose statement of this research.

The research has found as the following.

1. The study 3 main points political methodologies of Buddhadasa (Phutthathat Phikkhu) discovered that dhammic socialism methodology could be separated into 2 parts. The first part of his methodologies consisted of spiritual value as his given ideas stated that if any political system has dhamma in the system, it could be the best system in his perspective. He had proposed political idea as "dhammic socialism."

2. The Analyzing of Buddhadasa (Phutthathat Phikkhu)'s social economic and political conceptions have discovered dhammic socialism was a result of crystallize intelligence which have been systematically grown through monkhood at level of Individual and the Community.

3. The study of Thai politic development pathway indicated that developing of Thai politic is to set up right system under Dharma system politics, to improve moral, to practice dhamma as the way of life, to raise spirits, not material.

Keywords : Socialist Dharma, Dharma system politics, Political development in hailand

กิตติกรรมประกาศ

ดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้เนื่องจากบุคคลหลายฝ่ายที่ได้ช่วยเหลือในครั้งนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยมหามกุฎราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นสถาบันที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ทางการศึกษาด้านรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต ระดับปริญญาเอก

ขอกราบขอบพระคุณอธิการบดี และคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ที่ได้อำนวยความสะดวกในการศึกษา ตลอดหลักสูตร ขอกราบขอบพระคุณ รศ.ดร.สุกิจ ชัยมุสิก ที่กรุณาเป็นประธานควบคุมการสอบ ขอขอบคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอนให้ความรู้ระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต ขอขอบคุณคณะกรรมการสอบดุษฎีนิพนธ์ทุกท่านที่ได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับความถูกต้องของเนื้อหาในเล่มดุษฎีนิพนธ์ด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณ ผศ.ดร.เกษฎา ผาทอง ที่ให้ความอนุเคราะห์รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำปรึกษา ตลอดจนตรวจสอบข้อบกพร่องต่าง ๆ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาของดุษฎีนิพนธ์ ฉบับนี้ จนสำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดียิ่ง

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกท่านที่ได้ให้ความสะดวกด้วยดีเสมอมา ตลอดจนเพื่อน นักศึกษารัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิตรุ่น 1 ทุกท่านที่คอยเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมา

ขอขอบคุณครอบครัวและกัลยาณมิตรทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ ที่คอยห่วงใย ให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจตั้งแต่เริ่มเรียนจนถึงจบการศึกษา

คุณงามความดีและประโยชน์อันเกิดจากดุษฎีนิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอใช้เป็นเครื่องสักการบูชาคุณพระรัตนตรัย พระคุณของมารดา บิดา ครูอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ที่มีคุณค่ายิ่ง และขอแผ่คุณความดีนี้ให้แก่เพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ทุกรูปทุกนาม พร้อมทั้งเจ้ากรรมนายเวรในทุกภพทุกชาติด้วยเทอญ

ก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย ..... **จ**
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ..... **ฉ**
กิตติกรรมประกาศ ..... **ซ**
สารบัญ ..... **ฌ**
สารบัญภาพ ..... **ฎ**
บทที่ 1 บทนำ **1**
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 1
1.2 คำถามของการวิจัย 5
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย 5
1.4 ขอบเขตของการวิจัย 5
1.5 ข้อจำกัดของการวิจัย 6
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 6
1.7 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย 6
บทที่ 2 เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง **11**
2.1 แนวคิดการพัฒนาการเมือง 11
2.2 แนวคิดการสื่อสารทางการเมือง 58
2.3 แนวคิดการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตย 79
2.4 แนวคิดพระสงฆ์กับการเมือง 87
2.5 ข้อมูลเกี่ยวกับพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) 98
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 110
2.7 กรอบแนวคิดการวิจัย 120
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย **121**
ระยะที่ 1 ศึกษาแนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) 121
ระยะที่ 2 วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย 122
ระยะที่ 3 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการเมืองไทยจากแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) 126

สารบัญ

หน้า

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล..... 129

4.1 ผลการวิเคราะห์แนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)..... 129

4.2 ผลการวิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย..... 146

4.3 แนวทางการพัฒนาการเมืองไทยจากแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)..... 168

4.4 การประยุกต์แนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ในการพัฒนาการเมืองไทย..... 174

4.5 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมแนวทางการพัฒนาการเมืองไทยจากแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) มีแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาการเมืองไทย..... 177

บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ..... 192

5.1 สรุปผลการวิจัย..... 192

5.2 อภิปรายผลการวิจัย..... 194

5.3 ข้อเสนอแนะ..... 206

บรรณานุกรม..... 208

ภาคผนวก..... 216

ภาคผนวก ก รายนามผู้ตรวจเครื่องมือการวิจัยและหนังสือขอความอนุเคราะห์..... 217

ภาคผนวก ข เครื่องมือการวิจัย..... 224

ภาคผนวก ค กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก..... 231

ภาคผนวก ง ประมวลภาพถ่ายผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก..... 264

ภาคผนวก จ รายนามการสนทนากลุ่มเฉพาะ..... 271

ประวัติผู้วิจัย..... 307

สารบัญภาพ

ภาพที่ **หน้า**

2.1 กรอบแนวคิดการวิจัย Conceptual framework 120
3.1 กระบวนการดำเนินการวิจัย (Research Process)..... 128
4.1 รูปแบบการวิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ต่อการพัฒนาการเมืองไทย..... 189

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เดิมนับตั้งแต่อดีตราชอาณาจักรไทยมีการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่เมื่อกาลเวลาเดินทางมาถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในหลวงรัชกาลที่ 7 ราชอาณาจักรไทยได้รับผลกระทบจากภัยคุกคามจากการล่าอาณานิคม และจากเศรษฐกิจโลกที่กำลังย่ำแย่ โดยจักรวรรดิฝรั่งเศส และจักรวรรดิอังกฤษ ทั้งนี้ ราชอาณาจักรไทยยังได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมขนานใหญ่ เมื่ออัตราการเพิ่มจำนวนของราษฎรภายในประเทศนั้นสูงขึ้น โดยราษฎรเริ่มแสดงออกถึงความต้องการสิทธิขั้นพื้นฐานมากขึ้นจากรัฐบาลในเวลานั้น (รัฐสยาม, 2556, หน้า 79) โดยสืบเนื่องจากพุทธศักราช 2475 ราชอาณาจักรไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตย จากเดิมเป็นระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ถึงแม้จะเปลี่ยนระบอบการปกครอง แต่ราชอาณาจักรไทยก็ยังไม่ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นมากนัก เนื่องจากรัฐบาลยังคงดำรงอยู่ในลักษณะรวมศูนย์ที่บรรดาข้าราชการ และขุนนาง โดยบุคคลเหล่านั้นยังมีอำนาจ และสิทธิเหนือกว่าบุคคลส่วนใหญ่ในสังคมเช่นเดิม ในขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้ชนชั้นกลางที่มีความรู้ความสามารถไต่บันไดสังคมขึ้นมาเป็นผู้นำ ผู้ปกครองได้ พร้อมกันนั้นค่านิยมในด้านวัตถุและเป็นปัจเจกบุคคลที่มีอยู่ในสังคม กระฎุมพีแต่เดิมก็ยังดำรงอยู่อย่างเคลื่อนไหวและเบ่งบาน ดังเห็นได้จากความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และการเมืองระหว่างพวกพ่อค้าและข้าราชการที่มีตำแหน่ง มีอำนาจตลอดเวลา ซึ่งก็เป็นที่มาของปฏิบัติราชการเพื่อประโยชน์ส่วนตัว และพรรคพวกที่ผิดศีลธรรม และละเมิดกฎหมายที่แผ่กว้างกว่าเดิม (สุรพศ ทวีศักดิ์, 2560, หน้า 36) เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบบประชาธิปไตยที่พระมหากษัตริย์อยู่ใต้รัฐธรรมนูญ (constitutional monarchy) ในปี 2475 ก็ไม่ได้มีการแก้ไขโครงสร้างอำนาจปกครองคณะสงฆ์และระบบสมณศักดิ์แบบเดิม ต่อมามีการตรา พ.ร.บ.คณะสงฆ์ ฉบับ 2484 ตามข้อเรียกร้องของยุวสงฆ์คณะปฏิสังขรณ์ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับทางบ้านเมือง กฎหมายฉบับดังกล่าวได้กำหนดโครงสร้างองค์กรปกครองสงฆ์ มีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประมุข โดยพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง แบ่งอำนาจออกเป็น 3 ฝ่าย ได้แก่ สังฆสภา ประกอบด้วยพระสงฆ์ 45 รูป ซึ่งแต่งตั้งโดยสมเด็จพระสังฆราชตามสมณศักดิ์และความรู้ ทำหน้าที่ร่างสังฆาณัติ กติกาสงฆ์หรือกฎหมายสงฆ์ คณะสังฆมนตรีทำหน้าที่เหมือนคณะรัฐมนตรี มีอำนาจในการบริหารคณะสงฆ์ โดยมีสังฆนายกทำหน้าที่เหมือนนายกรัฐมนตรี ทั้งหมดแต่งตั้งโดยสมเด็จพระสังฆราช และคณะวินัยธร

ทำหน้าที่เหมือนเป็นตุลาการสงฆ์มีหน้าที่วินิจฉัยและระงับอธิกรณ์ ในสมัย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ที่ปกครองด้วยระบบเผด็จการทหาร พร้อมกับยกย่องสถาบันกษัตริย์ให้โดดเด่นเป็น “สถาบันกษัตริย์ยุคใหม่” ประกอบด้วยลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ คือ ความศักดิ์สิทธิ์ ความชื่นชอบของประชาชน และความเป็นสาธารณะ ขณะเดียวกันก็ได้ยกเลิก พ.ร.บ.คณะสงฆ์ ฉบับ 2484 ตรา พ.ร.บ. คณะสงฆ์ ฉบับ 2505 ขึ้นแทน โดยกลับไปใช้ระบบการปกครองสงฆ์แบบสมัย รัชกาลที่ 5 ซึ่งเป็นการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่คณะกรรมการมหาเถรสมาคมเพียงคณะเดียว โดยไม่มีระบบถ่วงดุลตรวจสอบ เพื่อให้สอดคล้องกับระบบเผด็จการของบ้านเมืองในยุคนั้น

รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคณะสงฆ์กับรัฐบาลไทย เป็นรูปแบบที่ถูกกำหนดโดยชนชั้นปกครองร่วมกับพระสงฆ์ระดับสูงที่อยู่ในแวดวงชนชั้นปกครอง หรือมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับศูนย์กลางอำนาจรัฐมาโดยตลอด รูปแบบความสัมพันธ์จึงมีพัฒนาการมาในทางที่คณะสงฆ์ต้องพึ่งพาการอุปถัมภ์จากรัฐและเป็นกลไกอำนาจรัฐมากขึ้นโดยลำดับ ผลที่ตามมาคือ การสร้าง “มายาคติ” ว่าการที่พระสงฆ์ทำหน้าที่สนับสนุนอุดมการณ์รัฐ เช่น การเทศนาปลูกฝังความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์แก่ประชาชน ย่อมไม่ถือว่า “ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง” แม้แต่พระสงฆ์บางรูปบางกลุ่มจะอ้างอุดมการณ์นั้นสนับสนุนความรุนแรงในการจัดการกับฝ่ายที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองต่างออกไป เช่น การประณามขับไล่คนที่พวกตนกล่าวหาว่าไม่จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ว่าไม่ใช่คนไทย สิ่งที่น่าสนใจก็คือโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์แบบที่สถาปนาขึ้นตั้งแต่สมัย ร.5 เป็นต้นมา ได้ทำให้องค์กรสงฆ์เป็น “องค์กรแบบราชการ” ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ภายในของคณะสงฆ์แบบที่เคยมีมาแต่เดิม ซึ่งเป็นความสัมพันธ์แบบมี “ความเป็นสังคม” พระสงฆ์พึ่งพาปัจจัยสี่จากชาวบ้าน ชาวบ้านเองก็พึ่งพาพระสงฆ์ในทางปัญญา การรักษาประเพณีวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ภายในองค์กรสงฆ์และระหว่างองค์กรสงฆ์กับประชาชน ก็กลายเป็น “ความสัมพันธ์แบบกลไก” เรื่องราวของพระสงฆ์กับการเมืองไม่ได้มีจุดเริ่มต้นเกิดขึ้นเพียงในสยาม แต่ยังมีหลายประเทศในอุษาคเนย์ ซึ่งในพม่า ลาว และกัมพูชาก็มีลักษณะรูปแบบที่คล้ายกัน ศึกษาเพิ่มเติมได้ในบทความ “พระสงฆ์กับการเมืองในอุษาคะเนย์” โดย (สุรพศ ทวีศักดิ์, 2560, หน้า 37) นิตยสารศิลปวัฒนธรรม ฉบับเมษายน 2548

พุทธศาสนาหลังการปฏิวัติ 2475 ที่การปกครองของไทยเปลี่ยนผ่านจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยที่เกิดปัญหาความไม่ต่อเนื่องของประชาธิปไตยที่แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจรัฐใหม่ แต่ก็ยังคงเกิดการต่อรองกันระหว่างฝ่ายอำนาจเก่า (อนุรักษ์นิยม) กับฝ่ายอำนาจใหม่ (คณะราษฎร) มาโดยตลอด ในยุคที่ระบอบการปกครองเปลี่ยนแปลงนี้ แต่พุทธศาสนาก็ยังคงสืบทอดมาในแบบเดิมโดยไม่ได้มีการตั้งคำถามว่าพุทธศาสนานั้นมีการขัดต่อหลักเสรีภาพทางศาสนาหรือไม่ และรัฐกับศาสนาก็ยังคงเดินมาคู่กัน ทำให้เกิดปัญหาต่อการสร้างประชาธิปไตยตลอดมา อีกทั้งยังมีปัญหาเสรีภาพทางศาสนาอันเป็นผลจากการปฏิวัติสยาม

2475 ที่ไม่ได้แยกศาสนาจากรัฐ และไม่สามารถรักษาความต่อเนื่องของการสร้างประชาธิปไตย ทำให้เกิดปัญหาพื้นฐานสำคัญตามมาคือปัญหาในการตีความพุทธศาสนาในทางการเมือง ความเหลื่อมซ้อนระหว่างการเมืองสงฆ์กับการเมืองทางโลก และปัญหาเสรีภาพทางศาสนาที่เกิดจากรัฐบัญญัติกฎหมายเมื่อการปกครองเปลี่ยนแปลงจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย รวมไปถึงสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่เปลี่ยนไปตามสภาวะสมัยใหม่ เราจึงควรมีการปรับเปลี่ยนกรอบความคิดให้สอดคล้องกับยุคสมัยเพื่อหาที่ทางระหว่างความสัมพันธ์ของรัฐกับพุทธศาสนา โดยการตั้งคำถามบนบรรทัดฐานของศีลธรรมที่วางอยู่บนหลักการสากล คือหลักสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ด้วยการดึงเอามิติของความเป็นสมัยใหม่ที่สัมพันธ์กับรัฐและปัจเจก รวมถึงบทบาทในพื้นที่สาธารณะที่ไม่ขัดแย้งกับพื้นฐานของคุณค่าสมัยใหม่ตราบเท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิพลเมือง ได้เสนอทางแก้ต่อปัญหาดังกล่าวคือการแยกศาสนาออกจากรัฐ เปลี่ยนองค์กรสงฆ์ (และทุกศาสนา) เป็นองค์กรเอกชนที่สามารถตรวจสอบได้ตามกฎหมาย อีกทั้งยังเสนอให้รัฐต้องมีความเป็นกลางทางศาสนา โดยมีหน้าที่ในการรักษาเสรีภาพและความเสมอภาคทางศาสนาเท่านั้น และให้ถือว่าศาสนาเป็นเรื่องความเชื่อส่วนบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่อยู่บนพื้นฐานของการเคารพสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

นอกจากนี้ รัฐและศาสนจักรต้องไม่ก้าวก่ายแทรกแซงกิจการภายในซึ่งกันและกัน เพื่อยับยั้งการอ้างศีลธรรมตามความเชื่อทางศาสนามาสนับสนุนความชอบธรรมแก่สถานะอำนาจชนชั้นปกครอง และศาสนาก็ไม่ใช้อำนาจรัฐในการควบคุมความเชื่อหรือตีความคำสอนและวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ (พระดุษฎี เมธงกุโร, 2564, หน้า 70) รวมทั้งการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อทางศาสนา พร้อมกับชี้แนะให้เห็นว่าการแยกศาสนาออกจากรัฐไม่ใช่การปฏิเสธคุณค่าของพุทธศาสนาที่มีมาแต่อดีต หรือทำให้ไทยกลายเป็นรัฐที่ไร้ศาสนา หากแต่เป็นการจัดวางตำแหน่งแห่งที่ของพุทธศาสนาให้เหมาะกับสังคมสมัยใหม่ตามหลักเสรีภาพทางศาสนาในระบอบประชาธิปไตยมองในแง่พุทธศาสนาถือว่าการแยกศาสนาออกจากรัฐเป็นการคืนอิสรภาพที่จะปกครองตนเองตามหลักธรรมวินัยแก่คณะสงฆ์ไทยให้สามารถเจริญรอยตามระบบสังฆะตามวินัยที่เป็นอิสระจากรัฐ (ปรีชา ช้างยืน, 2565, หน้า 80) การปกครองของไทยว่า การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี พ.ศ.2475 จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยนั้น เป็นแค่เพียงการนำมาซึ่งอำนาจในการปกครองเท่านั้น แต่ไม่ได้นำสิ่งที่เรียกกันว่า คุณธรรมและจริยธรรมทางการเมืองติดตามมาด้วย จึงทำให้ผู้มีอำนาจทางการเมืองการปกครองของไทยในยุคปัจจุบันมักลุ่มหลงแต่การใช้อำนาจที่ทำให้เกิดปัญหาเป็นลูกโซ่ตามมาอย่างยากที่จะแก้ไข ได้อย่างแท้จริง จะสังเกตดูจากประเทศที่มีพัฒนาทางการเมืองอย่างต่อเนื่องจะให้ความสำคัญต่อการมีจริยธรรมคุณธรรมควบคู่ไปกับการมีอำนาจในการบริหารกิจการบ้านเมือง

สำหรับการเมืองการปกครองของประเทศไทยในยุคสมัยแห่งปีปัจจุบันนั้นนับว่า มีสถานะที่ไม่มั่นคง เพราะมีสถานการณ์ที่ไม่ปรกติทางการเมืองค่อนข้างมาก เช่น เกิดความแตกแยกในทางความคิดเห็นไม่ลงรอยกันในเรื่องของการประกาศใช้นโยบายประชานิยม การสนับสนุนให้ใช้นโยบายประชาสังคม หรือแม้กระทั่งการต่อต้านแนวคิดของอดีตนายกรัฐมนตรีที่เรียกว่า ลัทธิทักษิโณมิกส์ซึ่งความขัดแย้งทางความคิดเรื่องเหล่านี้ นำไปสู่การต่อต้าน แตกแยก ไม่ลงรอย แบ่งฝั่งแบ่งฝ่ายกันอย่างชัดเจน เป็นตัวการฉุดรั้งการพัฒนาประเทศประการหนึ่งทีเดียว และยังไม่มีใครที่จะสามารถทำนายทายทักว่า ภาวะที่อึมครึมไม่ปรกติทางการเมืองเช่นนี้จะกลับคืนสู่สภาวะปรกติในทางการเมืองได้อีก

ปัญหาทางการเมืองการปกครองของไทยการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปีพ.ศ. 2475 จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยนั้น เป็นแค่เพียงการนำมาซึ่งอำนาจในการปกครองเท่านั้น แต่ไม่ได้นำสิ่งที่เรียกกันว่า คุณธรรมและจริยธรรมทางการเมืองติดตามมาด้วย จึงทำให้ผู้มีอำนาจทางการเมืองการปกครองของไทยในยุคปัจจุบันมัก ลุ่มหลงแต่การใช้อำนาจที่ทำให้เกิดปัญหาเป็นลูกโซ่ตามมาอย่างยากที่จะแก้ไขได้อย่างแท้จริง จะสังเกตดูจากประเทศที่มีพัฒนาทางการเมืองอย่างต่อเนื่องจะให้ความสำคัญต่อการมีจริยธรรมคุณธรรมควบคู่ไปกับการมีอำนาจในการบริหารกิจการบ้านเมือง

พุทธทาสภิกขุ เป็นพระภิกษุรูปหนึ่งในพระพุทธศาสนาที่สนใจต่อสภาวการณ์ทางการเมือง แล้วนำเสนอต่อสาธารณะเพื่อชี้ให้เห็นว่าแท้ที่จริงแล้วการเมืองที่ถูกต้องนั้นต้องเกี่ยวเนื่องด้วยธรรมะ สังคมที่หาความสงบสุขไม่ได้ก็เพราะว่าไม่มีความถูกต้องทางการเมืองนั้นเอง ดังนั้นการวิพากษ์ทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของพุทธทาสภิกขุ จึงเป็นเรื่องที่ควรนำมาเปิดเผยและศึกษาเพิ่มเติม ทั้งนี้อาจกล่าวได้คือว่า น่าจะเหมาะสมกับยุคสมัยของการเมืองในปัจจุบันที่มีภาวะไม่ปรกติไม่ราบรื่นต่อการแก้ไขปัญหาของชาติบ้านเมืองนี้ หากผู้มีอำนาจบารมีทางการเมืองของไทยได้สนใจและใส่ใจคำสอนของแนวนี้และนำไปพิจารณาพร้อมทั้งปฏิบัติให้เห็นรูปธรรมก็น่าจะส่งผลดีต่อการพัฒนาประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้าต่อไปได้อย่างแน่นอน

อนึ่งในการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) มีหลักการสำคัญต่างๆ ที่นำมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาทางการพัฒนาเมืองเพื่อให้เกิดการพัฒนาการเมืองในมิติต่างๆ ตามแนวคิดของพุทธทาสภิกขุ ไม่ว่าจะเป็นหลักของการเมืองบริสุทธิ์ที่ประกอบด้วยธรรม ธรรมในชื่ออื่นที่เรียกกว่าศีลธรรม การเมืองระบบธรรมะ แนวคิดธรรมิกสังคมนิยม เป็นต้น ซึ่งหลักการที่กล่าวมานั้นส่งผลต่อการพัฒนาทางการเมืองในปัจจุบันเป็นอย่างมาก ผู้วิจัยจึงได้ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย เพื่อนำผลของการวิเคราะห์มาเป็นแนวทางการพัฒนาการเมืองไทยจากแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ผลของการศึกษาในครั้งนี้เพื่อนำผลการวิเคราะห์นำไปใช้ในการดำเนินชีวิตและอยู่ในสังคมปัจจุบันได้อย่างสันติสุขต่อไป

1.2 คำถามการวิจัย

1.2.1 แนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) มีหลักการและแนวคิดที่สำคัญอย่างไร

1.2.2 การวิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ส่งผลต่อการพัฒนาการเมืองไทยอย่างไร

1.2.3 แนวทางการพัฒนาการเมืองเมืองไทยจากแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) มีแนวทางการพัฒนาการเมืองที่เหมาะสมอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาแนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)

1.3.2 เพื่อวิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย

1.3.3 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการเมืองไทยจากแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ การศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ซึ่งประกอบด้วยแนวคิดธรรมิกสังคมนิยม แนวคิดการเมืองระบบธรรม แนวคิดการเมืองกับธรรมะ

1.4.2 ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล ได้แก่

1) แหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสารได้แก่ ศึกษาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกาศึกษาจากเอกสาร ตำรา แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสาร หนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ งานวิจัย สืบค้นจากอินเทอร์เน็ต ตามขอบเขตเนื้อหา แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามกรอบแนวคิดในการวิจัย

2) แหล่งข้อมูลที่เป็นคนได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

1.4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ กรุงเทพ จังหวัดปทุมธานี จังหวัดนนทบุรี จังหวัดนครปฐม และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1.4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาในช่วงระหว่างปีการศึกษา 2565 – 2567

1.5 ข้อจำกัดของการวิจัย

ในการศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพโดยทำการวิเคราะห์เอกสารประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group discussion) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญในประเด็นที่เกี่ยวกับแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทยโดยศึกษาเฉพาะแนวคิดธรรมิกสังคมนิยมและแนวคิดการเมืองระบบธรรมที่มีผลต่อการพัฒนาการเมืองไทยเท่านั้น

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ผลของการศึกษาทำให้ทราบแนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)

1.6.2 ผลการวิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย ทำให้ทราบแนวคิดหลักที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเมืองไทยอย่างชัดเจน

1.6.3 ผลของการศึกษาสามารถนำเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาการเมืองไทยจากแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)

1.6.4 ผลของการศึกษานำไปเป็นแนวทางให้กับผู้ที่สนใจทั่วไปนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.7.1 แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) หมายถึง หลักการตามหลักธรรมะของท่านพุทธทาสภิกขุ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่เกี่ยวข้องกับการเมือง ซึ่งเชื่อว่าการใช้หลักธรรมะในการบริหารการเมืองจะนำไปสู่การพัฒนาการเมืองไทย นำไปสู่การพัฒนาระบอบประชาธิปไตย ถึงแม้จะเกิดปัญหาไม่สิ้นสุด แต่ปัญหาที่เกิดจากการขาดหลักธรรมในการบริหารบ้านเมืองจะลดลง นำไปสู่การพัฒนาการเมืองไทยอย่างมีเสถียรภาพ

1.7.2 แนวคิดธรรมิกสังคมนิยม หมายถึง แนวคิดที่เป็นธรรม หรือระบอบที่ถือเอาประโยชน์ของสังคมเป็นหลักและประกอบอยู่ด้วยธรรม สังคมที่ไม่กอบโกยเอาส่วนเกิน สังคมที่ใช้หลักธรรมหรือใช้ความถูกต้อง สังคมที่ขาดธรรมะหรือขาดความถูกต้องจะเข้าไปสู่วิกฤตการณ์ ธรรมิกสังคมคือสังคมที่มีธรรมะหรือความถูกต้อง กล่าวคือเป็นสังคมที่มีอิสรภาพหรือความสงบสุข อิสระและความสงบสุขนั้นเป็นเรื่องเดียวกัน ประกอบด้วย 7 ด้านที่สำคัญดังนี้

1.7.2.1 การรับใช้มหาชน หมายถึง การรับใช้มหาชนเป็นอุดมการณ์หรือจุดมุ่งหมายที่ระบบการเมืองในปัจจุบันการรับใช้มหาชนเป็นจุดมุ่งหมายที่สอดคล้องกับความเป็นพุทธบริษัท และความเป็นศาสนิกในทุกศาสนาทั้งนี้เพราะ พระพุทธศาสนา นับแต่พระพุทธเจ้า พระธรรม

วินัย พระสงฆ์สาวกจนถึงพุทธบริษัททั้งหลายทั้งปวงล้วนมีอยู่และเป็นไปเพื่อประโยชน์ของมหาชนทั้งสิ้น

1.7.2.2 การถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สมบัติ หมายถึง กรรมสิทธิ์เป็นสิ่งสมมติ และความจริงแล้ว ไม่มีใครสามารถ เป็น “เจ้าของ” กรรมสิทธิ์ ได อย่างเด็ดขาดได้ เพราะแม้แต่ตัวตนของตนเอง ก็ไม่อาจเป็นเจ้าของ ได้อย่างแท้จริงเสียแล้ว จะอ้างกรรมสิทธิ์เด็ดขาดในบุคคลอื่นหรือสิ่งต่างๆ กระไรได้กรรมสิทธิ์แบบธัมมิกสังคมนิยม จึงเป็นเพียงสมมติบัญญัติ หรือสมมติตามกฎกติกาว่าเป็นทรัพย์สมบัติที่โลกและสังคม “ให้ยืม” เพื่อทำประโยชน์

1.7.2.3 การให้กรรมสิทธิ์ในที่ดินอย่างเด็ดขาด หมายถึงการให้กรรมสิทธิ์ในที่ดินอย่างเด็ดขาดการครอบครองที่ดินจึงต้องพอสมควรแก่การทำประโยชน์โดยตรงจากที่ดิน ฉะนั้นธัมมิกสังคมนิยมจึงเน้นที่การจัดสรรที่ดินอย่างเป็นธรรม เพื่อให้สมาชิกของสังคมมีโอกาสดำรงชีวิตและทำประโยชน์จากที่ดินโดยไม่มีผู้ใดครอบครองได้อย่างเฉียบขาดหรือเกินกว่าความจำเป็นเพื่อการทำประโยชน์นั้นๆ

1.7.2.4 เจตนารมณ์ของสหกรณ์ หมายถึง แนวทางการดำเนินกิจกรรมที่ เน้นสหกรณ์ในรูปแบบต่างๆสำหรับพุทธบริษัท เจตนารมณ์สหกรณ์ที่แท้จริง ย่อมสอดคล้องกับการบำเพ็ญทาน ด้วยจิตใจที่มุ่งช่วยเหลือกันและกัน “อย่างบริสุทธิ์ ไม่ได้เอาอะไรตอบแทน ไม่เอาแม้แต่สวรรค์แนวความคิด ทฤษฎี หรือ ทิฏฐิ นี้ คือการที่ท่านยืนยันใน “ความเป็นสหกรณ์ของธรรมชาติ และความเป็นสหกรณ์ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของ “กฎธรรมชาติสังคมมนุษย์ก็ต้องดำเนินไปดุจเดียวกับความเป็นไปของธรรมชาติ”

1.7.2.5 ระบบคอมมูน หมายถึง คอมมูนมันก็ระบบสามัคคีธรรม ระบบสหกรณ์นั่นเองแต่มันทำเข้มข้นขึ้นมาให้เป็นสิ่งเฉพาะเจาะจงปัญหาใดปัญหาหนึ่ง” และสำหรับสังคมไทยเราก็ต้องการระบบคอมมูนที่มีความเหมาะสมตามเงื่อนไขและสภาพปัญหาของตน “ประเทศเรามีปัญหาอย่างไร มีธรรมชาติอย่างไรมีแผ่นดินอย่างไร มีลมฟ้าอากาศอย่างไร เราก็ต้องทำให้มันเหมาะกับของเรา

1.7.2.6 ความมีวินัย หมายถึง พุทธทาสภิกขุเสนอว่าในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์สิ่งที่ขาดมิได้คือความมีวินัยซึ่งมีนัยกว้างๆ ถึง “ความเป็นระเบียบเรียบร้อย” หรือ การอยู่ร่วมกันโดยมีวิถีปฏิบัติทั้งส่วนตัวและส่วนรวม อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย ทำให้ชีวิตเป็นปกติมีวิธีจัดการกับความขัดแย้ง ปราศจากการสร้าง ความเดือดร้อน

1.7.2.7 การอยู่กับพระ หมายถึง การอยู่กับพระคืออยู่กับธรรม อยู่กับความคิด คำพูด การกระทำที่เป็นกุศล ส่วนการอยู่กับมารคืออยู่กับอธรรมและกุศลกรรมชีวิตของพุทธบริษัทคือชีวิตที่เคยชินกับการอยู่กับพระ ฝึกฝนตนเองให้ถอยห่างจากมารมา อยู่กับพระมากขึ้น การเมืองที่ดีจึงเป็นการเมืองที่สมาชิกและผู้นำเห็นความสำคัญของวิถีชีวิตแบบ “อยู่กับพระ” นี้ฟังเผินๆ

องค์ประกอบข้อนี้ ซึ่งเป็นข้อสุดท้าย อาจเหมือนการสั่งสอนธรรมโดยทั่วไปแต่หากคิดโยงกับทฤษฎีรัฐศาสตร์สมัยใหม่แล้วเห็นว่านี่เป็นประเด็นสำคัญยิ่งทีเดียว

แนวคิดการเมืองระบบธรรม หมายถึง การนำธรรมะนำมาใช้ในระบบการเมือง เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาต่างๆ ในสังคม ทำให้เกิดความสงบ โดยนำศีลธรรมมาสร้างความสงบสุขให้กับสังคม ซึ่งประกอบด้วย บ้านเมืองหรือโลกหมดปัญหา และไม่ใช่เครื่องมือสำหรับปล้นเอาประโยชน์ของผู้อื่นมาเป็นประโยชน์ของตนหรือของพวกตนส่วนการเมืองที่แท้จริงนั้น จึงต้องประกอบไปด้วยสิ่งที่เรียกว่า ธรรมะ หรือ พระธรรม ซึ่งสิ่งใดที่อาจจะทำให้ปราณีได้ สิ่งนั้นย่อมเกี่ยวกันสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม คือการกระทำเพื่อให้เกิดความความปราณีศีลธรรมของบุคคลแต่ละบุคคล ก็เนื่องกับการเมืองของสังคมก็เนื่องกับการเมือง ของคนทั้งโลกของโลกทั้งโลกก็เนื่องกับการเมือง เพราะการเมืองก็ต้องการทำให้เกิดความสงบ แล้วศีลธรรมก็คือตัวการที่ทำความสงบนั่นเอง

การเมืองไทย หมายถึง การเมืองว่าด้วยเรื่องของการจัดอย่างถูกต้องตามกฎของธรรมชาติ เพื่อคนจำนวนมากจะอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก สิ่งที่เรียกว่าการเมือง คือ ระบบศีลธรรมการดูอย่างนี้มีประโยชน์และเป็นสิ่งที่จำเป็น ในสถานการณ์ปัจจุบันการที่จะหาทางให้คนเรานับถือศาสนาหนึ่งศาสนาใดเป็นเรื่องที่ต้องใช้วิธีการเผยแพร่ชักจูงหรือมีผลประโยชน์ จึงจะมีคนนิยมหันมานับถือกันมาก แต่พระพุทธศาสนาก็ยังคงใช้วิธีการเผยแผ่ คือการประกาศแต่สิ่งที่ดีที่ชอบให้ทราบ โดยไม่คำนึงว่าจะมีใครหันมานับถือ ให้เป็นเรื่องเสรีภาพส่วนบุคคลพระพุทธศาสนายังคงรักษารูปแบบการประกาศหลักธรรมอัน เป็นสัจจะแห่งชีวิตให้ทราบ สุดแล้วแต่อุปนิสัยของแต่คนว่าจะรับนับถือทำตามหรือไม่ทำตาม

การวิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) หมายถึง การวิเคราะห์หลักการ แนวคิด แนวปฏิบัติติที่ยึดถือปฏิบัติมา โดยนำมาเป็นกรอบเพื่อใช้ในการอธิบายเหตุการณ์ทางการเมืองไทยในปัจจุบัน พร้อมทั้งนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการเมืองไทยให้มีความปกติสุขแก่ประชาชนในประเทศ

แนวคิดพุทธทาส หมายถึง หลักการแนวคิดทัศนะแห่งการศึกษาของท่านพุทธทาสภิกขุ ซึ่งมีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐาน เป็นทัศนะควรค่าแก่การศึกษา เป็นการศึกษา การเห็นซึ่งตนเอง เห็นโดยตนเองและเห็นเพื่อตนเอง

นิยามการเมือง หมายถึง งานที่เกี่ยวกับรัฐหรือแผ่นดิน คือชุดของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินตกลงใจในกลุ่มสังคมหรือความสัมพันธ์ทางอำนาจในหมู่กลุ่มปัจเจก

แนวคิดประชาธิปไตย หมายถึง ระบบการปกครองที่ถือว่าประชาชนมีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ และเป็นระบบการดำเนินชีวิต ระบบบุคลิกภาพทัศนคติของคนในสังคม ในกิจกรรมทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม อันยึดหลักการที่ว่าประชาชนมีอำนาจสูงสุด

การพัฒนาการเมือง หมายถึง ระบบการเมืองที่จะส่งเสริม การพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ก็คือ ระบบการเมืองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการควบคุม กำกับ ตรวจสอบนักการเมืองและผู้บริหารอย่างใกล้ชิด ระบบการเมืองดังกล่าวจึงจะถือว่าเป็นระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง

สิทธิเสรีภาพ หมายถึง เป็นอำนาจอันชอบธรรมที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคล และยังมีความเกี่ยวพันอีกหลายประการ กล่าวคือ สิทธินั้นหมายความ รวมถึง สิทธิที่จะมีเสรีภาพต่าง ๆ ตามควรแก่สภาพและฐานะของบุคคลด้วย และเสรีภาพนั้น ที่สำคัญคือเสรีภาพที่จะกระทำการหรือไม่กระทำการใด ๆ ได้ตามสิทธิของตน สิทธิยังเป็นตัวบ่งชี้สำคัญถึงระดับความมีเสรีภาพ เนื่องจากความหมายของสิทธิและเสรีภาพใกล้เคียงกัน และสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

การยุติธรรม หมายถึง ความเที่ยงธรรม ความชอบธรรม ความชอบด้วยเหตุผล ตัวอย่างเช่น ศาลทรงไว้ซึ่งความยุติธรรม หรือสินค้ามีราคายุติธรรม เป็นต้น

สังคมความสงบ หมายถึง ภาวะความเป็นอยู่ของประชาชนที่อยู่ร่วมกันในสังคมโดยมีความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน และในการดำเนินชีวิตโดยปรกติสุข

สันติภาพ หมายถึง สถานะแห่งความเงียบหรือความสุข สันติภาพสามารถนำมาใช้อธิบายความสัมพันธ์ของผู้คนที่มีความเคารพ ความยุติธรรมและความหวังดี สันติภาพอาจจะอธิบายการปลดปล่อย ความเงียบ ความเข้าใจในสันติภาพสามารถนำมาใช้ในผู้คนๆ ใดคนหนึ่งได้เช่นเดียวกัน

แนวทางการพัฒนาการเมืองไทยจากแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) หมายถึง การพัฒนาการเมืองไทยโดยการพัฒนาคนไม่ให้เป็นทาสวัตถุ เมื่อคนในสังคมละเลยและไม่เห็นคุณค่าของหลักธรรม มัวเมาหลงใหลในวัตถุนิยม ฟุ้งเฟ้อไปตามอำนาจของวัตถุ วัตถุนิยมจึงเป็นสาเหตุนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ ในสังคม การจะถือธรรมเป็นหลักได้คนจะต้องมีการศึกษาที่ถูกต้อง คือ ถูกต้องแก่ความเป็นมนุษย์ ต้องทำให้ มนุษย์เป็นมนุษย์และเต็มแห่งความเป็นมนุษย์ คือ การทำจิตใจของมนุษย์ให้ประกอบอยู่ด้วย ศีลธรรม การศึกษาต้องไม่เป็นไปเพื่อการรับใช้ประโยชน์ทางวัตถุ ระบบศีลธรรมประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ ให้สิทธิเสรีภาพต่อบุคคล ซึ่งประกอบด้วย

การพัฒนาการเมืองบนพื้นฐานแนวคิดประชาธิปไตย หมายถึง แนวคิดหลักประชาธิปไตย มุ่งเน้นเสรีภาพ ในรูปแบบเอกัตตนิยม หรือปัจเจกชนนิยม ในการแสวงหาสิ่งที่ตนเห็นว่าจะนำมาซึ่งประโยชน์หรือความสุขของตน

การพัฒนาบนฐานของความมั่นคงทุกมิติ หมายถึง การสร้างกระบวนการเรียนรู้จนเกิดสัมมาทิฏฐิ

การพัฒนาโดยมุ่งเน้นความเป็นรูปธรรมและนำไปสู่การปฏิบัติที่ชัดเจน หมายถึง ภาวะแห่งความสงบ และคำว่า สันติสุข หมายถึง ความสงบเย็น ประณีต เป็นความสงบสุขระดับปัจเจกชนที่มนุษย์ทุกคนพึงมีได้สันติภาพและสันติสุขในพระพุทธศาสนา เป็นภาวะที่เกี่ยวเนื่องกับ

สันติสุข ในทางพระพุทธศาสนามีจุดมุ่งหมาย 2 นัยยะ คือ ในระดับโลกียะ ในระดับโลกุตตระ สันติภาพและสันติสุขในระดับโลกียะ เป็นสันติภาพที่เกิดขึ้นจากการอยู่ท่ามกลางกลุ่มบุคคลที่ประพฤติดี มีศีลธรรม ประกอบสัมมาชีพ มีความเอื้อเฟื้อ คอยชักชวนกระทำสิ่งที่ดีและตักเตือนไม่ให้กระทำในสิ่งที่ไม่ดี

การพัฒนาที่มุ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาด้วยหลักธรรมที่เหมาะสม หมายถึง การพัฒนาการเมืองไทยโดยการพัฒนาคนไม่ให้เป็นทาสวัตถุ เห็นคุณค่าของหลักธรรม มัวเมาหลงใหลในวัตถุนิยม ฟุ้งเฟ้อไปตามอำนาจของวัตถุ

บทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย เพื่อเป็นฐานคิดในการนำมาวิเคราะห์ ซึ่งในบทนี้เป็นการนำเสนอแนวคิดทางการเมืองซึ่งมีหลักการแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังนี้

2.1 แนวคิดการพัฒนาการเมือง

2.2 แนวคิดการสื่อสารทางการเมือง

2.3 แนวคิดการเมืองการปกครองไทยระบอบประชาธิปไตย

2.4 แนวคิดพระสงฆ์กับการเมือง

2.5 ข้อมูลเกี่ยวกับพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1 แนวคิดการพัฒนาการเมือง

การพัฒนาทางการเมือง (Political Development) หมายถึง กระบวนการทางการเมือง อันได้แก่ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรทางการเมือง และกิจกรรมทางการเมืองที่จะนำ ไปสู่การบรรลุเป้าหมายทางการเมืองที่ปรารถนา นอกจากนี้การพัฒนาทางการเมืองยังหมายถึงการเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองให้ทันสมัย การพัฒนาระบบการเมือง ระบบบริหาร ระบบ เศรษฐกิจให้มีเสถียรภาพ และการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ ประชาชน ลูเซี่ยน ไพย์ (Lucian w. Pye) ให้ความหมายของการพัฒนา ทางการเมืองว่า การพัฒนาทางการเมือง หมายถึง การเสริมสร้างให้ระบบการเมืองเอื้อ หรือส่งเสริมต่อการพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจ และสังคม สมบัติธำ รงธัญวงศ์ ให้ความหมายของการพัฒนาทางการเมืองว่า ระบบการเมืองที่จะส่งเสริมการพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ก็คือ ระบบการเมือง ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการควบคุม กำ กับ ตรวจสอบนักการเมืองและผู้บริหารอย่างใกล้ชิด ระบบการเมืองดังกล่าวจึง จะถือว่าเป็น “ระบอบประชาธิปไตย” ที่แท้จริง เฮาเวิด ริกกินส์ (Howard Wriggins) ให้ความหมายของการพัฒนา ทางการเมืองว่า เป็นความเจริญก้าวหน้าของสถาบันและวิธีการดำ เนินการ ทางการเมือง ซึ่งสามารถช่วยให้ระบบการเมืองได้จัดการกับปัญหา

พื้นฐาน ทางการเมืองได้มีประสิทธิผลยิ่งขึ้น และสามารถปฏิบัติงานได้ตรงกับ ความต้องการของประชาชนมากยิ่งขึ้น

แนวคิดการพัฒนาทางการเมืองของนักรัฐศาสตร์

แนวคิดการพัฒนาทางการเมืองนั้นเป็นวิธีการศึกษาการเมืองที่เกิดขึ้นร่วมสมัยกับการศึกษารัฐศาสตร์ในแนวพฤติกรรมศาสตร์ (Behavioralism) ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงเวลาที่วิชารัฐศาสตร์พยายามสร้างงานวิจัยที่เกี่ยวกับประเด็นปัญหาในสังคมจริงๆ ได้มองปัญหาอย่างมีจุดมุ่งหมาย ที่สามารถนำไปแก้ปัญหาได้จริง และทำให้รัฐศาสตร์กลายเป็นศาสตร์บริสุทธิ์ (Pure science) มากกว่า ที่เป็นอยู่ในอีกภาษาหนึ่งก็คือ เวลาดังกล่าวเป็นช่วงเวลาที่นักรัฐศาสตร์พยายามสร้างแนวทางในการศึกษาการเมืองที่ไม่ต้องหยิบยืมวิธีวิทยาแบบวิทยาศาสตร์ การทาสถิติมาใช้ในวงวิชาการรัฐศาสตร์แนวคิดพัฒนาการการเมืองมีการเรียนการสอนในระดับกระบวนทฤษฎี หรือในภาษาที่เป็นที่รู้จักมากกว่าคือเป็นวิธีวิเคราะห์การพัฒนาทางการเมือง (Political development approaches) ดังกล่าวซึ่งเป็นอิทธิพลทางทฤษฎีของนักรัฐศาสตร์ชาวอเมริกันแกเบรียล อัลมอนด์ (Gabriel Abraham Almond) ที่หยิบยืมวิธีวิเคราะห์มาจากวิธีวิเคราะห์โครงสร้างและหน้าที่ (Structural-functional approaches) ที่มองว่าการเมืองโดยรวมนั้น สามารถจะพัฒนาได้หากสมาชิกในสังคมมี “สานึกพลเมือง (Civic culture) ” หรือ “วัฒนธรรมพลเมือง (Civic culture)” ในการเข้าร่วมทางการเมืองอย่างแข็งขัน (the participant political culture) แต่หากสมาชิกในสังคมการเมืองวางเฉยทางการเมือง (the parochial political culture) หรือรับรู้แต่ไม่เข้าร่วมทางการเมือง (the subject political culture) การเมืองนั้นก็จะด้อยพัฒนา (อโณทัย วัฒนาพร, 2549, หน้า 119)

นักรัฐศาสตร์คนสำคัญอีกคนหนึ่งในแนวคิดเรื่องการพัฒนาทางการเมือง คือ ลูเซียน พาย (Lucian W. Pye, 1966 อ้างถึงใน ลิขิต ธีระเวคิน, 2527,หน้า 33-48) มองว่าการพัฒนาทางการเมืองนั้นเป็นโรคระบาดทางการเมืองอย่างหนึ่ง (Political syndrome) ที่มนุษย์ต้องการให้เกิดขึ้นกับระบบการเมือง การปกครองของรัฐ-ชาติตน เพราะสังคมการเมืองที่มีการพัฒนาการเมืองมาก โครงสร้างทางการเมือง จะสลับซับซ้อน มีการแบ่งงานตามความชำนาญเฉพาะด้าน (Differentiation of specialization) เป็นหน่วยเล็กๆ ที่ดำเนินการอย่างอิสระ (Subsystem Autonomy) แต่ยังคงประสานงานกับหน่วยใหญ่หรือรัฐ อยู่เสมอ สังคมการเมืองที่มีพัฒนาการในทางการเมืองจะเคารพในความเท่าเทียม (Equality) สมาชิก ในสังคมการเมืองจะมีมีสิทธิในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะหรือรูปแบบต่างๆ โดย เท่าเทียมกัน ภายใต้กฎระเบียบที่เป็นการทั่วไป (Generally) รวมถึงการเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะเป็นเรื่องของความสามารถของบุคคลไม่ใช่เป็นเรื่องของชาติตระกูลที่สำคัญที่สุดคือ ระบบการเมืองสามารถที่จะตอบสนองข้อเรียกร้องจากเหล่าสมาชิกในสังคมการเมืองได้มากกว่า (Capacity) รวมทั้งสามารถเปลี่ยนแปลงเพื่อสนองตอบต่อความต้องการของ

ระบบโครงสร้างทางสังคม โดยเอื้อต่อเป้าหมายใหม่ๆ ของระบบอีกด้วย (ลิขิต ธีระเวคิน, 2527 ,หน้า 33-48)

ซามูเอล ฮันทิงตัน (Samuel Huntington, 1969, P 31) สรุปว่าการพัฒนาการเมือง คือ ทฤษฎีการเมือง หรือกระบวนทฤษฎีที่มองว่าความสามารถที่ระบบการเมืองทำให้คนในสังคมสนับสนุนในกิจกรรมทางการเมือง และเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม โดยการระดมทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรธรรมชาติเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของสังคมและเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ของสังคม โดยเป้าหมายของพัฒนาการทางการเมืองคือ “การสร้างสถาบันเพื่อจัดระเบียบการมีส่วนร่วมทางการเมือง” เป็นสำคัญ

สรุป แนวคิดการพัฒนาทางการเมืองนั้นเป็นวิธีการศึกษาการเมืองที่เกิดขึ้นร่วมสมัยกับการศึกษารัฐศาสตร์ในแนวพฤติกรรมศาสตร์ สังคมการเมืองที่มีพัฒนาการในทางการเมืองจะเคารพในความเท่าเทียม สมาชิกในสังคมการเมืองจะมีมีสิทธิในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะหรือรูปแบบต่างๆ โดยเท่าเทียมกันภายใต้กฎระเบียบของสังคม

ความหมายของการพัฒนาทางการเมือง

ลิขิต ธีระเวคิน (2527 ,หน้า 35) ได้กล่าวว่าคำว่า การพัฒนาการเมือง (Political development) เป็นศัพท์ทางรัฐศาสตร์ที่เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่สอง หลังจากที่เจ้าอาณานิคมได้ถอนกำลังออกไปจากประเทศที่ตนเคยเป็นเจ้าอาณานิคมมาก่อน ทันทีที่มีการถอนออกจากอดีตอาณานิคมหลายประเทศกลับตกอยู่ในสภาพสงครามกลางเมือง มีการสู้รบกันระหว่างฝ่ายต่างๆ จนแยกออกเป็นหลายประเทศ ตัวอย่างที่ชัดที่สุดคืออินเดียซึ่งแยกออกเป็นอินเดียและปากีสถาน ต่อมาก็แยกเป็นประเทศบังคลาเทศอีกประเทศหนึ่ง สิ่งซึ่งทาให้เจ้าอาณานิคมหลายประเทศไม่เข้าใจก็คือก่อนการถอนออกไปนั้นได้มีการร่างรัฐธรรมนูญและข้อตกลงต่างๆ ไว้เป็นอย่างดี แต่ทันทีที่ถอนกำลังออกไปกลับกลายเป็นการต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์ ระหว่างกลุ่มซึ่งมีศาสนาต่างกัน และระหว่างกลุ่มซึ่งมีความขัดแย้งทางการเมืองและอุดมการณ์ เมื่อมีการพยายามหาคำตอบจากปรากฏการณ์ดังกล่าวโดยนักรัฐศาสตร์ก็ได้คำตอบสั้นๆ ว่า ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นสะท้อนให้เห็นถึงการขาดการพัฒนาการเมือง

พาย (Lucian W. Pye, 1966 อ้างถึงใน ลิขิต ธีระเวคิน, 2527 , หน้า 33-48) กล่าวว่า ในวงวิชาการอเมริกันนั้น นิยามของการพัฒนาการเมืองเกิดในช่วงที่พายเป็นประธานคณะกรรมการการเมืองเปรียบเทียบในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ที่ให้การสนับสนุนการศึกษาการพัฒนาการเมืองมาตั้งแต่แรกเริ่มในช่วงต้นทศวรรษที่ 1960 พาย (Lucian W. Pye, 1966 อ้างถึงใน ลิขิต ธีระเวคิน, 2527,หน้า 33-48) ได้พยายามศึกษาวิเคราะห์ประเด็นต่าง ๆที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเมือง และพบว่ามีประเด็นที่สำคัญ ๆ มากมายและค่อนข้างสลับซับซ้อนกว่าที่เขาคาดไว้ พาย จึงได้สรุปการพยายามนิยามการพัฒนาการเมืองที่มีอยู่ในวงวิชาการอเมริกันไว้ 10 ประการ คือ

1. การพัฒนาการเมือง คือ รากฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจ ในแง่นี้การเมืองที่พัฒนาแล้วจะเปรียบเสมือนปัจจัยที่สาคัญที่จะเอื้ออานวยต่อความเจริญทางเศรษฐกิจ แนวคิดนี้ชี้ให้เห็นว่า หากระบบการเมืองมีการพัฒนาสูง จะส่งเสริมให้เกิดความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ ความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจจึงขึ้นอยู่กับระดับของการพัฒนาการเมืองของแต่ละสังคม

2. การพัฒนาการเมือง คือ การเมืองของสังคมอุตสาหกรรม นั่นคือ มีการมองกันว่าการเมืองในประเทศอุตสาหกรรมไม่ว่าจะเป็นระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตยหรือเผด็จการจะมีแบบแผนของพฤติกรรมของสมาชิกของสังคมในลักษณะที่มีเหตุผล แนวคิดนี้ชี้ให้เห็นว่า สังคมที่พัฒนาจนก้าวเข้าสู่สังคมอุตสาหกรรมได้นั้น ระบบการเมืองจะต้องมีระดับการพัฒนาสูง ดังนั้นลักษณะระบบการเมืองของสังคมอุตสาหกรรมคือรูปธรรมของระบบการเมืองที่พัฒนาแล้ว

3. การพัฒนาการเมือง เป็นความทันสมัยทางการเมือง แนวคิดนี้เชื่อมั่นว่า การพัฒนาการเมืองจะเกิดขึ้นได้นั้น จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองให้มีความทันสมัย (Political Modernization) กล่าวคือ จะต้องมีการแบ่งโครงสร้างทางการเมืองให้มีความแตกต่างซับซ้อน จะต้องสร้างสรรค์ให้เกิดเอกภาพในอำนาจทางการปกครอง และจะต้องส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง เรามักเกิดความสงสัยกันบ้างว่า การพัฒนาการเมืองกับการสร้างความทันสมัยทางการเมือง (Political Modernization) นั้นเป็นสิ่งเดียวกันหรือแตกต่างกันอย่างไร ในประการนี้

บิลล์และฮาร์ดเกรฟ (Bill, James A., and Hardgrave, Robert L, 1973, P 67)ได้ให้ทัศนะไว้ว่า ความหมายของการพัฒนาการเมืองกับการเปลี่ยนหรือทำให้เป็นความทันสมัยทางการเมืองนั้น มีความหมายที่แตกต่างกันไม่มาก และมีการใช้แทนกันได้บ้าง แต่กระนั้น จุดเน้นของการพัฒนาจะพิจารณากันที่ความสามารถใน การตอบสนองของระบบต่อปัญหาที่เกิดขึ้นหรือความสัมพันธ์กับข้อเรียกร้องเป็นด้านหลัก แต่การเปลี่ยนแปลงหรือการทำให้เกิดความทันสมัยนั้น มุ่งดูที่การเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวพันกับการที่มนุษย์ควบคุมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเรื่องทางเทคนิควิทยาที่ตกทอดกันมาในช่วงระยะเวลาราว 400 ปีผ่านมานี้เอง

4. การพัฒนาการเมือง เป็นเรื่องการดำเนินงานของรัฐชาติความคิดนี้เกิดจากความเห็นที่ว่าแนวปฏิบัติทางการเมืองที่เกิดขึ้นอันถือได้ว่ามีลักษณะที่พัฒนาแล้วนั้นจะคล้องจองกับมาตรฐานของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในรัฐชาติยุคใหม่ กล่าวคือ รัฐชาติเหล่านี้สามารถที่จะปรับตัวและดารงไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยของสังคมได้ในระดับหนึ่ง แถมยังสร้างลัทธิชาตินิยมอันถือได้ว่าเป็นเงื่อนไขที่จาเป็นต่อการพัฒนาการเมือง ซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชาติ อีกนัยหนึ่งการพัฒนาการเมืองในแง่นี้ก็คือการสร้างชาติ (Nation-building) นั่นเอง แนวคิดนี้หมายถึง การทำให้รัฐบาลมีอานาจครอบคลุมทั้งประเทศ ประชาชนมีความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยใช้นโยบายชาตินิยมเห็นเครื่องมือสำคัญเพื่อให้เกิดความเป็นชาติอย่างแท้จริง

5. การพัฒนาการเมือง หมายถึงเรื่องราวของการพัฒนาระบบบริหารและกฎหมาย แนวความคิดต่อเนื่องมาจากความเห็นดีว่าการพัฒนาการเมืองเป็นเรื่องการสร้างชาติ โดยแบ่งรูปแบบของการสร้างชาติออกเป็น 2 รูปแบบคือ การสร้างสถาบัน และการพัฒนาพลเมืองซึ่งทั้ง 2 รูปแบบนี้จะคล้องจองกันในลักษณะหนึ่ง แนวความคิดนี้มุ่งที่การพัฒนาสถาบันบริหารและพัฒนาเครื่องมือของสถาบันนี้ไปพร้อมๆ กันด้วย นั่นคือการพัฒนากฎหมายเพื่อสร้างความสงบเรียบร้อยและประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม แนวทางนี้ชี้ให้เห็นว่า ระบบบริหารเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนจะมีประสิทธิภาพมากน้อยแค่ไหนนั้น ขึ้นอยู่กับระดับของการพัฒนาการเมือง ระบบการเมืองที่มีระดับการพัฒนาสูง จะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาประสิทธิภาพของการบริหาร ตลอดจนชี้ให้เห็นว่า ระบบกฎหมายจะได้รับการพัฒนา เพื่อดารงความยุติธรรมของสังคมและตอบสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ ภายใต้ระบบการเมืองที่มีการพัฒนา

6. การพัฒนาการเมือง เป็นเรื่องของการระดมพลและการมีส่วนร่วมทางการเมือง แนวความคิดนี้อ้างว่าการฝึกฝนและการให้ความสำคัญกับสมาชิกของสังคมในฐานะเป็นราษฎร ตลอดจนการส่งเสริมให้พวกเขาเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งต่อรัฐชาติใหม่ และถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาการเมือง และประเด็นที่สำคัญประการหนึ่งในการศึกษาการพัฒนาการเมืองในแง่นี้คือ เรามักจะผูกพันลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองกับสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งแบบประชาธิปไตยมากเกินไปจนมองข้ามการมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะอื่นๆ ด้วย หัวใจสำคัญของแนวคิดนี้คือ อำนาจทางการเมืองเป็นของประชาชน ดังนั้นประชาชนจะต้องแสดงบทบาทในการควบคุม กำกับ และตรวจสอบระบบการเมือง เพื่อให้แน่ใจว่าระบบการเมืองที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองดังกล่าว คือระบบการเมืองที่พัฒนา หรืออาจกล่าวได้ว่า แนวทางการพัฒนาทางการเมือง คือ การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกว้างขวางและทั่วถึง

7. การพัฒนาการเมือง เป็นเรื่องของการพัฒนาประชาธิปไตย แนวความคิดนี้ค่อนข้างจะแคบ คือ มองว่าการพัฒนาการเมืองมีอยู่รูปแบบเดียว คือ การสร้างประชาธิปไตย ด้วยเหตุนี้จึงมีนักวิชาการหลายท่านวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นคานิยามที่ลำเอียง มุ่งที่จะยัดเยียดค่านิยมทางการเมืองแบบตะวันตกให้กับประเทศด้อยพัฒนาซึ่งควรจะสนใจว่า “พัฒนา” ให้การเมืองของชาติก้าวหน้าได้อย่างไร มากกว่าที่จะสนใจว่าจะสร้างประชาธิปไตยอย่างตะวันตกได้อย่างไรในขณะที่ค่านิยมของตนเองไม่เอื้อประโยชน์ให้เลย แนวคิดนี้สรุปอย่างชัดเจนว่า การพัฒนาทางการเมืองคือ การพัฒนาระบบการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย ยิ่งระบบการเมืองเป็นประชาธิปไตยมากเท่าใด ก็ย่อมแสดงว่ามีการพัฒนามากขึ้นเท่านั้น

8. การพัฒนาการเมือง เป็นเรื่องของความมีเสถียรภาพและการเปลี่ยนแปลงที่เป็นระเบียบ แนวทรรศนะนี้มีความลาเอียงในแง่ของค่านิยมแบบประชาธิปไตยน้อยลง คือมองว่าลักษณะการเมือง

ที่พัฒนาแล้วจะเกิดขึ้นในระบอบการเมืองใดก็ได้ที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้ นอกจากนี้ยังมองว่าประชาธิปไตยนั้นไม่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว และไม่อาจก่อให้เกิดเสถียรภาพทางการเมืองได้ การพัฒนาการเมืองในแง่นี้จึงเป็นลักษณะของการดาเนินชีวิตทางการเมืองที่ไม่วุ่นวายและเป็นไปอย่างมีระเบียบแบบแผนนั่นเอง แนวคิดนี้สรุปให้เห็นได้ว่า ลักษณะของระบบการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงตามกฎเกณฑ์กติกาจะก่อให้เกิดเสถียรภาพทางการเมือง ทั้งนี้เพราะประชาชนจะเกิดความเชื่อมั่น ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อเสถียรภาพทางการเมืองของประเทศ

9. การพัฒนาการเมือง เป็นเรื่องของการระดมพลและอำนาจ แนวความคิดนี้พัฒนามาจากความเห็นเก่าๆ ทั้งในเรื่องของสถาบันและเสถียรภาพทางการเมืองโดยมองบว่าเหตุสำคัญที่จะก่อให้เกิดเสถียรภาพทางการเมืองและทำให้สถาบันดำเนินไปอย่างประสิทธิภาพได้ขึ้นอยู่กับความสามารถของระบบการเมืองเอง กล่าวคือ ถ้าระบบการเมืองใดสามารถที่จะระดมพลและอำนาจเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ สามารถทำให้คนปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และระเบียบแบบแผนของระบบ และระบบเองก็สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ รวมทั้งสามารถแจกแจงทรัพยากรเหล่านี้อย่างเป็นธรรมโดยได้รับการสนับสนุนจากประชาชนแล้ว ระบบการเมืองนั้นถือได้ว่าพัฒนาแล้ว

10. การพัฒนาการเมือง เป็นแง่หนึ่งของกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ดังที่เราได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า การพัฒนาการเมืองนั้น จะผูกพันอย่างแน่นแฟ้นกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคม การที่ด้านใดด้านด้านหนึ่งของสังคมแปรเปลี่ยนไปจนกระทบถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านอื่นๆ ด้วย การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ก็ถือว่าเป็นลักษณะหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทั้งปวงของสังคม ฉะนั้นในการศึกษาการพัฒนาการเมืองจึงจาเป็นต้องศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมพร้อมกันไปด้วย

นิยามของคาว่าพัฒนาการเมืองทั้ง 10 ประการเหล่านี้ พาย ไม่ได้พูดว่านิยามใดผิด หรือถูกมากกว่านิยามอื่นๆ แต่เป็นเพียงเขาต้องการเน้นถึงตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเมืองที่สำคัญๆ ตามแนวทรรศนะของนักวิชาการในสำนักต่างๆ เท่านั้น ด้วยเหตุนี้แต่ละทรรศนะจึงย่อมที่จะต้องมีอคติอยู่บ้างเป็นธรรมดา เช่น มองเพียงแต่ว่าการเมืองที่พัฒนาแล้วเป็นการเมืองแบบประชาธิปไตยเป็นต้น

นอกจากนี้ พาย พร้อมด้วยสมาชิกคณะกรรมการศึกษาการเมืองเปรียบเทียบ (Committee on Comparative Politics) ได้สรุปแนวความคิดของสำนักงานต่าง ๆ และสร้างลักษณะร่วม หรือสาระสำคัญของความหมายของการพัฒนาการเมือง จำแนกออกได้เป็น 3 ประการ โดยเรียกรวมกันว่า “โรคติดต่อของการพัฒนา (Development Syndrome)” ประกอบด้วย

1. ความชำนาญงาน (Differentiation) หมายถึง การที่องค์กรหรือหน่วยงานใด ๆ มีโครงสร้างที่แตกต่างกันไป มีหน้าที่จำกัดและมีความชำนาญงานเฉพาะด้าน โคลแมน (Coleman) กล่าวไว้ว่า Differentiation หมายถึง “กระบวนการซึ่งบทบาท ส่วนต่าง ๆ ของสถาบันและสมาคมที่มีการแยกแยะและมีความชำนาญงานเฉพาะด้านเพิ่มมากขึ้นในสังคมที่ดำเนินการสู่ความเป็นทันสมัย” นั่นคือ สังคมใดที่มีการพัฒนาการเมืองมาก จะยิ่งมีโครงสร้างทางการเมืองที่สลับซับซ้อน ทำหน้าที่อันจำกัดตามความชำนาญเฉพาะด้าน แต่ลักษณะของการแยกแยะโครงสร้างย่อมๆ ออกเป็นหน่วยเล็กๆจำนวนมากนี้ไม่ใช่เป็นการก่อให้เกิดความแตกแยกหรือแต่ละหน่วยเล็กๆจะดำเนินการเป็นอิสระเอกเทศแต่ประการใด หน่วยเล็กๆ เหล่านี้ยังคงต้องประสานงานกับหน่วยใหญ่ของโครงสร้างเพื่อร่วมมือการดำเนินงานให้บรรลุสู่จุดประสงค์หรือเป้าหมายที่องค์กรนั้น ๆ วางไว้ เราจึงพบว่าในสังคมดั้งเดิมจะมีความชำนาญงานเฉพาะด้านและระดับของความซับซ้อนขององค์กรน้อยกว่าสังคมสมัยใหม่ที่พัฒนาแล้วมาก ผู้ปกครองของสังคมดั้งเดิมจะทำหน้าที่ทั้งนิติบัญญัติ บริหารบัญญัติ และตุลาการบัญญัติ คือเป็นทั้งผู้ออกกฎหมาย นำกฎหมายมาบังคับใช้ และตัดสินความไม่มีองค์กรที่ทำหน้าที่โดยเฉพาะ หรือถ้าเราจะนำโครงสร้างของสังคมศักดินามาเปรียบเทียบกับสังคมสมัยใหม่ นั้นจะพบว่าในสังคมศักดินาจะมีระดับจองความซับซ้อนขององค์กรย่อยน้อยมาก ในสมัยก่อนรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ของไทยนั้น เรามีองค์กรทางการเมืองซึ่งเทียบเท่ากระทรวงในปัจจุบันเพียง 4 องค์กร คือ เวียง วัง คลัง และนา เท่านั้น แต่ปัจจุบันสังคมเราได้วิวัฒนาการมีการแจกแจงหน้าที่ใหม่ๆที่เกิดขึ้นให้กับองค์กรซึ่งตั้งขึ้นมาใหม่เพื่อที่จะสนองตอบต่อปัญหาและความต้องการใหม่ๆที่เกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้เราจึงมีกระทรวงต่าง ๆ มากมาย และแต่ละกระทรวงยังแยกหน่วยงานย่อยออกไปอีกมาก จึงนับได้ว่าสังคมปัจจุบันพัฒนาการมากกว่าสังคมในอดีตมาก

2. ความเท่าเทียม (Equality) หมายถึง ความเสมอภาคเท่าเทียมกันแยกออกเป็น 3 ประการ คือ ประการแรก เป็นความเสมอภาคในฐานะที่เป็นราษฎรซึ่งมีสิทธิในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะหรือรูปแบบต่างๆ โดยเท่าเทียมกัน ประการที่สองคือ ความเท่าเทียมกันภายใต้กฎระเบียบที่เป็นสากลอันเดียวกัน หมายความว่า ราษฎรที่ทำผิดก็จะต้องได้รับโทษไม่มีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดที่เป็นอภิสิทธิ์ชนอยู่เหนือกฎหมายได้ ส่วนประการที่สามคือ ปทัสถานที่มีหลักเกณฑ์อยู่บนความสัมฤทธิผล กล่าวคือ การเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะเป็นเรื่องของความสามารถของบุคคล ไม่ใช่เป็นเรื่องของชาติตระกูลสูงหรือต่ำ หรืออาจกล่าวได้ว่า ราษฎรในสังคมที่พัฒนาแล้วจะมีความเท่าเทียมกันในโอกาสบนเงื่อนไขของความสามารถนั่นเอง

3. ความสามารถ (Capacity) หมายถึง ความสามารถของระบบการเมือง ในการที่จะสนองตอบต่อข้อเรียกร้องจากเหล่าสมาชิก สามารถกาจัดข้อขัดแย้ง แก้ไขความตึงเครียดที่เกิดขึ้นในสังคมและยังก่อให้เกิดสิ่งใหม่ๆ หรือนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงยังไม่ขาดสายด้วย จึงเห็นได้ว่าคำว่าความสามารถของระบบในแง่นี้หาได้มีความหมายเฉพาะในเรื่องของความสามารถในการปรับตัวให้

เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่แปรเปลี่ยนไป แต่ยังหมายถึงความสามารถของระบบในการที่จะเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมบางอย่างเพื่อสนองตอบต่อความต้องการของระบบเอง ความสามารถในการสร้างสิ่งใหม่ๆ ปรับปรุงแก้ไขและสามารถดำเนินการให้การเปลี่ยนแปลงใหม่ๆนี้เอื้ออำนวยต่อเป้าหมายใหม่ๆ ของระบบอีกด้วย รัฐบาลของประเทศที่พัฒนาแล้วนั้น จะมีประสิทธิภาพในการสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนในด้านต่างๆ ได้ดี สามารถที่จะนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพโดยยึดหลักการของความเป็นเหตุเป็นผล และหลักการทางโลกในการบริหารงานด้วย

ด๊อท (Dodd C.H., 1973 , P 78) นักรัฐศาสตร์สาขาการเมืองเปรียบเทียบชาวอังกฤษก็เป็นอีกผู้หนึ่งที่พยายามให้คำจำกัดความของคำว่า “การพัฒนาการเมือง” ซึ่งเขาพบว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับคำว่า “ความเป็นทันสมัยทางการเมือง” (Political Monetization) Dodd อ้างว่าการพัฒนาการเมืองนั้นหมายรวมถึงลักษณะดังต่อไปนี้

1. การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเพื่อให้สัมฤทธิ์ผลในเป้าหมายที่ระบุไว้แล้ว เช่น เสรีประชาธิปไตย คอมมิวนิสต์ หรือรัฐอิสลามส่วนอื่นๆ ของสังคมอันประกอบไปด้วย

1.1 การขยับขยายและการรวมศูนย์อำนาจในการปกครองและมีความแตกต่างซับซ้อน ตลอดจนความชำนาญเฉพาะด้านของโครงสร้างและหน้าที่ทางการเมือง ความแตกต่างซับซ้อนเหล่านี้หาก่อให้เกิดความแตกแยกไม่ แต่จะนำมาซึ่งการประสานงานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของระบบ

1.2 จำนวนพลเมืองที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการเมืองเพิ่มมากขึ้น

1.3 จำนวนพลเมืองที่สังกัดตนเองกับระบบการเมืองเพิ่มมากขึ้น

2. ระบบการเมืองนั้นมีความสามารถที่จะ

2.1 แก้ปัญหาที่มีอยู่และเกิดขึ้นมาใหม่ได้

2.2 ริเริ่มและคงไว้ซึ่งนโยบายใหม่ๆ เพื่อการดำเนินงานในสังคม และจัดตั้งโครงสร้างใหม่ๆ ขึ้นมาหรือปฏิรูปของเก่าเพื่อนที่จะได้ดาเนินการไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ความสามารถในการเรียนรู้ว่าจะปฏิบัติหน้าที่ทางการเมืองและจัดตั้งโครงสร้างทางการเมืองให้ดีขึ้นเรื่อยๆ

อิเซนส์แทดท์ (Eisestadt S.N.) ได้ศึกษาระบบราชการกับการพัฒนาทางการเมือง และได้สรุปแนวความคิดเรื่องการพัฒนาการเมืองไว้ว่า ได้แก่ ระบบการเมืองที่สามารถในการดูดกลืน (Absorb) ตัวแปรต่าง ๆ และสามารถเปลี่ยนแปลงรูปแบบต่างๆ ของข้อเรียกร้องทางการเมืองและองค์กรทางการเมืองได้ การพัฒนาการเมืองยังรวมไปถึงความชานาญหรือทักษะของระบบในการจัดการกับปัญหาแปลงกๆ ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นจากระบบเอง และจากภายนอกด้วย

แนวความคิดของ Eisenstadt จึงมองการพัฒนาการเมืองไปในสองทรรศนะ คือ ประการแรก เขาเน้นที่การตัดสินใจของผู้นำทางการเมืองที่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของเหล่าสมาชิกของ

สังคม และสมาชิกเหล่านี้จะพยายามใช้อิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้นาด้วย ประการที่สองเขาเน้นที่วิธีการแสดงออกซึ่งผลประโยชน์โดยจะอยู่ในรูปแบบต่างๆ ของประเด็นทางการเมือง ซึ่งระบบเองจะต้องแก้ไข หรือสนองตอบต่อความต้องการในลักษณะต่างๆ กันไป

ซามูเอล พี. ฮันติงตั้น (Samuel P. Huntington) มองว่า การเมืองเป็นเรื่องของการขัดแย้งในสังคม เมื่อมีการขัดแย้งเกิดขึ้นจึงนำไปสู่การสร้างสถาบันทางการเมือง โดยหวังที่จะใช้สถาบันนี้เป็นตัวแก้ปัญหาต่างๆ เหล่านั้น ประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาของสังคมจึงขึ้นอยู่กับความสามารถของสถาบันทางการเมือง ด้วยเหตุนี้ Huntington จึงมีความเชื่อว่าการพัฒนาการเมืองก็คือการสร้างสถาบันทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพ เป็นที่ยอมรับของคนโดยทั่วไป และกระบวนการสร้างสถาบันทางการเมืองนี้เป็นที่รู้จักกันในชื่อ Political Institutionalization หมายความโดยสรุปว่า สถาบันทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพสูงจะต้องมีลักษณะ 4 ประการ คือ มีความยืดหยุ่นสูง มีความซับซ้อนมาก มีความเป็นอิสระจากอิทธิพลใดๆ และมีความกลมเกลียวมาก

จึงอาจจะสรุปได้ว่า Huntington เน้นการพัฒนาการเมืองที่ประสิทธิภาพ หรือความสามารถของระบบในการที่จะดูดกลืน และจัดระเบียบแบบแผนของการเข้ามีส่วนร่วมของคนกลุ่มใหม่ๆ รวมทั้งความสามารถของระบบในการส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมในสังคมด้วย แต่ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงจะต้องดาเนินไปในลักษณะที่สามารถควบคุมดูแลได้โดยไม่ก่อให้เดภาวะไร้เสถียรภาพต่อระบบที่เป็นอยู่ด้วย ดังนั้นสภาพการพัฒนาการเมืองในทรรศนะนี้จึงมีตัวแปรที่จะต้องนำมาพิจารณาอยู่ 2 ประการ คือ ขอบข่ายของการสนับสนุนที่ประชาชนพึงมีต่อระบบการเมือง และระดับของความเป็นสถาบัน (Level of Institutionalization) ของระบบการเมืองเอง ระบบการเมืองที่พัฒนาแล้วก็คือระบบการเมืองที่ได้รับการสนับสุนนจากประชาชนในสังคมอย่างกว้างขวาง และจะต้องเป็นระบบที่เป็นที่ยอมรับในประสิทธิภาพในการแจกแจงสิ่งที่มีคุณค่าเพื่อสนองตอบต่อความต้องการที่เกิดขึ้นในสังคมได้ นั่นเอง

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2541, หน้า 38) มีทรรศนะในทำนองเดียวกับ Huntington โดยเน้นที่ความสามารถของระบบการเมืองในการตอบสนองความต้องการของประชาชน

“การพัฒนาการเมืองไม่ว่าจะเกิดขึ้นในประเทศใด มีการปกครองระบบใด (ประชาธิปไตย สังคมนิยมประชาธิปไตย สังคมนิยมมาร์กซิสม์) นั้น หมายถึงการที่สถาบันทางการเมืองของประเทศนั้นๆ มีความคล่องตัว และมีความสามารถและอำนาจพอที่จะตอบสนองต่อความต้องการที่เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอจากประชาชนภายในประเทศนั้นได้ รัฐบาลของประเทศนั้นๆ จักต้องมีความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่และภารกิจใหม่ๆ ซึ่งเกิดขึ้นเพราะมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคม หรือแม่แต่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเอง ให้บรรลุล่วงไปด้วยดี อนึ่งความสามารถเช่นว่านี้จะต้องมีเพิ่มมากขึ้นเป็นปฏิภาคกับความต้องการหลายๆ ด้านของประชาชนด้วย การเปลี่ยนแปลงไม่

ว่าจะเป็นในทางใดนั้นจะเกิดขึ้นภายในกรอบของระบบการเมืองนั้นๆ โดยระบบการเมืองสามารถดำเนินไปได้โดยมีความต่อเนื่องหรือชะงักงันน้อยที่สุด

สรุปความหมายของการพัฒนาทางการเมือง หมายถึง ระบบการเมืองที่จะส่งเสริม การพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ก็คือ ระบบการเมืองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการควบคุม กำกับ ตรวจสอบนักการเมืองและผู้บริหารอย่างใกล้ชิด ระบบการเมืองดังกล่าวจึงจะถือว่าเป็นระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง

การพัฒนาทางการเมืองไม่ว่าจะพิจารณาในทัศนะใดก็ตาม จะต้องประกอบไปด้วยคุณลักษณะสำ คัญที่เป็นองค์ประกอบของการพัฒนาทางการเมืองดังนี้คือ

1. ความเสมอภาค (Equality) คือ ประชาชนจะต้องมีความเสมอภาคในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งในการใช้สิทธิทางการเมือง และในการร่วมกิจกรรมทางการเมือง นอกจากนี้ประชาชนจะต้องมีความเสมอภาคตามกฎหมาย กฎหมายจะต้องมีผลบังคับใช้ต่อประชาชนอย่างเท่าเทียมกันไม่ว่าจะฐานะร่ำรวย หรือยากจนจะต้องได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน นอกจากนั้นความเสมอภาคยังครอบคลุมไปถึงความเสมอภาคทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

2. ความสามารถของระบบการเมือง (Capacity) หมายถึงความสามารถที่ระบบการเมืองจะสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ถ้าระบบการเมืองมีสมรรถนะสูง นโยบายสาธารณะที่เกิดจากกระบวนการตัดสินใจของระบบการเมืองจะผลักดันให้มีการพัฒนาประเทศทุกด้าน เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี นอกจากนั้นสมรรถนะของระบบการเมืองยังครอบคลุมไปถึงการนำ นโยบายไปปฏิบัติ(Implementation) ได้อย่างมีประสิทธิภาพและอย่างมีประสิทธิผล (Efficiency and Effectiveness)

3. การแบ่งโครงสร้างทางการเมืองให้มีความแตกต่าง และมีความชำนาญเฉพาะ (Differentiation and Specialization) เป้าหมายของการพัฒนาระบบการเมือง จะต้องส่งเสริมให้โครงสร้างทางการเมืองมีความแตกต่างกันตามภารกิจ และมีความชำนาญเฉพาะในการปฏิบัติภารกิจเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ดังนั้น หน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐบาลจะต้องจัดตั้งให้เหมาะสมกับภารกิจที่รับผิดชอบ จะได้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและทำ ให้ประชาชนได้รับความพึงพอใจจากบริการของรัฐบาล

4.การเสริมสร้างวัฒนธรรทางการเมืองแบบมีเหตุผล (Secularization of Political Culture) โดยทั่วไปสังคมแบบดั้งเดิมที่ปกครองแบบอำนาจนิยม มักปลูกฝังให้ประชาชนยึดมั่นในจารีตประเพณีโดยไม่มีเหตุผล ยึดถือโชคลาง ปลูกฝังให้ประชาชนเห็นว่าผู้ปกครองเป็นผู้มีบุญบารมี ส่วนประชาชนที่ยากจนเป็นเพราะกรรมเก่าแต่ชาติปางก่อน ดังนั้นการพัฒนาทางการเมืองจึงเน้น

ส่งเสริมให้ประชาชนใช้เหตุผลในการดำรงชีวิต มีเหตุผลในการกำกับดูแล ตรวจสอบระบบการเมืองอย่างใกล้ชิดวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีเหตุผลจะพบในสังคมอุตสาหกรรมที่ประชาชนค่อนข้างมีการศึกษาดีและประชาชนเป็นชนชั้นกลางมาก

5. ความเป็นอิสระของระบบย่อย (Subsystem Autonomy) องค์ประกอบของการพัฒนาทางการเมืองที่สำคัญประการหนึ่งก็คือความเป็นอิสระของระบบย่อย ระบบการเมืองใดก็ตามที่มีระบบย่อยที่มีความเป็นอิสระน้อยหรือไม่มีความเป็นอิสระเลยแสดงว่าระบบการเมืองนั้นเป็นระบบศูนย์รวมอำนาจ (Centralization) ลักษณะการรวมศูนย์อำนาจจะทำให้ประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาของประชาชนและการให้บริการล่าช้า เพราะผู้บริหารอยู่ห่างไกลจากสภาพปัญหาอันแท้จริงของประชาชนและความผูกพัน (Commitment) ในการตอบสนองความต้องการของประชาชน หากระบบการเมืองเป็นการกระจายอำนาจ (Decentralization) จะทำให้ระบบย่อยมีความเป็นอิสระสูง เช่น หน่วยงานระดับล่างมีอิสระในการปกครองตนเอง ตลอดจนมีอิสระในการกำ หนดทิศทางในการพัฒนาชีวิตและชุมชนของตน ดังนั้นความเป็นอิสระของหน่วยย่อยต่าง ๆได้แก่การให้อิสระแก่หน่วยการปกครองท้องถิ่น ระบบพรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์

การมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อส่งเสริมการพัฒนาทางการเมือง

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้นถือเป็นการปกครองโดยประชาชน และเพื่อประชาชน บทบาททางการเมืองของประชาชนในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยจึงเป็นหัวใจของระบบนี้ ดังนั้นการเข้ามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองของประชาชนจึงถือเป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่ง จากผลการสำรวจทางการเมืองสะท้อนให้เห็นว่าคนไทยส่วนใหญ่เบื่อหน่ายการเมือง หากปล่อยให้สถานการณ์ทางการเมืองเป็นเรื่องน่าเบื่อหน่าย โดยไม่มีการแก้ไขปัญหาที่ระบบการเมือง ไทยให้น่าเชื่อถือและปราศจากปัญหาความขัดแย้งและทุจริต ในอนาคตประเทศไทยอาจต้องเผชิญกับปัญหาการผูกขาดอำนาจทางการเมืองของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยกลุ่มนักการเมืองรุ่นเก่าสืบทอดอำนาจกันเป็นทอด ๆ หรือเป็นระบบเครือญาติ ก็จะเป็นปัญหาเรื้อรังและไม่หมดไปจากสังคมไทย เนื่องจากไม่มีนักการเมืองรุ่นใหม่ที่สนใจเข้ามาทำงานด้านการเมือง หากประชาชนเบื่อหน่ายและหันหลังให้กับการเมือง จึงเป็นเรื่องยากที่จะเข้าไปตรวจสอบนักการเมือง และมักจะนิ่งเฉยต่อปัญหาการทุจริตคอรัปชั่น

จากบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญไทย พ.ศ.2550 มีหลายมาตราที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน สิทธิในการมีส่วนร่วมทางการ เมืองของประชาชนตามรัฐธรรมนูญได้มีการเปิดกว้างทั้งด้านรูปแบบ และวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างชัดเจน

การมีส่วนร่วมทางการเมือง จึงเป็นการกระทำที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อมีอิทธิพลในการตัดสินใจของรัฐบาลเป็นสำคัญ และการกระทำใดที่ไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ

เลือกนโยบายของรัฐบาล หรือเลือกบุคคลสำคัญที่สามารถกำหนดนโยบายของรัฐบาลได้ ก็ไม่ถือเป็นการมีส่วนร่วมทาง การเมือง

เนื่องจากประชาธิปไตยมีหลายรูปแบบ อาทิ แบบทางตรง แบบทางอ้อม ยกตัวอย่างรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยทางตรง คือการที่ประชาชนของรัฐทั้งหมดเป็นผู้ใช้อำนาจในการปกครองโดยตรงด้วยการร่วมกันประชุมพิจารณาเรื่องต่าง ๆ หรือทำหน้าที่เป็นสภาเอง เนื่องจากอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน โดยมีหลักการว่าประชาชนทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎเกณฑ์ในสังคม กล่าวคือประชาชนมีส่วนร่วมในการบัญญัติกฎหมาย แต่ในปัจจุบันนี้ไม่สามารถนำประชาธิปไตยทางตรงมาใช้ได้ เพราะจำนวนประชาชนมากเกินกว่าจะให้โอกาสประชาชนทุกคนเข้ามาใช้สิทธิในการปกครองประเทศได้ จึงมีการนำประชาธิปไตยโดยผู้แทนหรือประชาธิปไตยโดยอ้อมมาใช้

หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน ประชาชนจะเลือกผู้แทนทำหน้าที่แทนตนในรัฐสภา และเจตจำนงของรัฐสภาถือเป็นความต้องการของประชาชน โดยที่ประชาชนยังมีช่องทางในการควบคุมทางการเมืองการปกครองได้บ้าง โดยขอบเขตของการมีตัวแทนของปวงชนนั้น ต้องเป็นไปอย่างกว้างขวาง ประชาชนทั่วไปต้องมีสิทธิที่จะมีตัวแทน สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งจะเป็นของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือมีเงื่อนไขกีดกันประชาชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมิได้ และสิทธิพื้นฐานของประชาชนต้องได้รับการรับรอง เช่น สิทธิในการพูด สิทธิในการเขียน สิทธิในการประกอบอาชีพ สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร สิทธิในการนับถือศาสนา ซึ่งต้องเป็นสิทธิที่เท่าเทียมกัน

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้นอาจเกิดขึ้นได้ในหลายลักษณะ เช่น การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การพูดคุยเรื่องการเมือง การช่วยพรรคการเมืองในการรณรงค์หาเสียง การเข้าร่วมประชุมทางการเมือง การเป็นผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้ง หรือแม้แต่การเดินขบวนประท้วง หรือสนับสนุนการดำเนินการของรัฐที่ยังผลให้ตนเองได้ประโยชน์หรือเสียประโยชน์ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นหัวใจสำคัญของประชาธิปไตยแบบตัวแทน คือการมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งผู้แทนที่ไม่มีการทุจริตและไม่มีการซื้อสิทธิขายเสียง

การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) เป็นกระบวนการที่สาธารณชน มีความเป็นห่วงกังวล มีความต้องการและมีทัศนะที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐในการตัดสินใจ และการมี ส่วนร่วมของประชาชนมีความหมายใน 2 ลักษณะ กล่าวคือ การมีส่วนร่วมในลักษณะเป็นกระบวนการของการพัฒนาโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดโครงการ ความหมายในอีกลักษณะคือ การรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการโดยโครงการจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงทัศนะ และมีส่วนตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ที่จะมีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเอง ปัญหาและความต้องการของประชาชนจึงจะได้รับการตอบสนองด้วยการมีส่วนร่วม

และเป็นการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น จุดมุ่งหมายของกระบวนการมีส่วนร่วม คือ การให้ข้อมูลต่อสาธารณชนและให้สาธารณชนแสดงความคิดเห็นต่อนโยบายของรัฐและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุดสำหรับประชาชนการมีส่วนร่วมของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตย

หลักการ รูปแบบ และกระบวนการมีส่วนร่วม

ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเป็นการกระจายอำนาจ เป็นประชาธิปไตยอย่างกว้างซึ่งอาจสรุปหลักการของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมได้คือ การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเมืองและการบริหาร มีการกระจายอำนาจในการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรให้เท่าเทียมกันมีโครงสร้างการทำงานที่สามารถตรวจสอบได้และการมีส่วนร่วมของประชาชนมีทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับชาติ

สำหรับวิธีการแบ่งระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจแบ่งได้หลายวิธีจากต่ำสุดไปหาสูงสุด เช่น ระดับการให้ข้อมูล ระดับการปรึกษาหารือ ระดับการร่วมปฏิบัติหรือระดับ การควบคุมโดยประชาชน ซึ่งถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับสูงสุด สำหรับกระบวนการมีส่วนร่วม (process of participatory democracy) สามารถจัดแบ่งขั้นตอนได้ 4 ขั้นตอน ดังนี้ (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล,2548,หน้า 30)

1. ขั้นที่ 1 มีส่วนร่วมในการวางแผน ประกอบด้วยการรับรู้การเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับการวางแผน และร่วมวางแผนกิจกรรม

2. ขั้นที่ 2 มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ/ดำเนินการ และการตัดสินใจ

3. ขั้นที่ 3 มีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์หรือผลของกิจกรรม

4. ขั้นที่ 4 มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลโครงการกิจกรรมต่าง ๆ

ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

ปัจจุบันในการพัฒนา ทั้งในหน่วยงานภาครัฐและเอกชนต่าง ๆ มุ่งส่งเสริมให้ประชาชน

เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเองให้มากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากได้เล็งเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมดังต่อไปนี้ (สมนึก ปัญญาสิงห์, 2532,หน้า 15)

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนสามารถสร้างการยอมรับในคุณค่าของสังคม และวัฒนธรรมภายในชุมชนได้ บางครั้งสามารถเปลี่ยนแปลงบรรทัดฐานของชุมชนที่ไม่พึงปรารถนาได้อีกด้วย

2. การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นวิธีการ (Means) ที่สามารถสร้างประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ให้กับประชาชนได้เรียนรู้ และนำเอาไปปฏิบัติเองได้อย่างถูกต้อง

3. การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นการระดมพลังความคิด พลังกาย พลังใจ และทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

4. การมีร่วมของชุมชนเป็นการสนับสนุนการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ที่มีการกระจายอำนาจ (Decentralization)

5. การมีส่วนร่วมของชุมชนสอดคล้องกับปรัชญาทางสังคม และการเมือง (Socio-Political Philosophy) ที่ต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการพัฒนา การวางแผน การปฏิบัติ และการประเมินผล

6. การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา การพัฒนาใด ๆ ก็ตาม ถ้าขาดความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมแล้วกิจกรรม หรือโครงการใดนั้น ๆ ก็ไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจะประสบกับความล้มเหลวในที่สุด

รูปและลักษณะของการมีส่วนร่วมโคเฮน แอน อัพฮอฟ (Cohen & Uphoff, 1976, p. 57–59) ได้แบ่งชนิดของการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ชนิด ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือเริ่มตัดสินใจดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ประกอบด้วยการสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหาร และการประสานขอความร่วมมือ

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

องค์การอนามัยโลก (1978, หน้า 11 อ้างถึงใน ชุษณา ก้อนจันเทศ, 2537,หน้า 41) ได้เสนอรูปแบบที่สมบูรณ์ของกระบวนการมีส่วนร่วมไว้ 4 ขั้นตอน คือ

1. การวางแผนประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีติดตาม ประเมินผล และประการสำคัญก็คือ ต้องตัดสินใจด้วยตนเอง

2. การดำเนินกิจกรรม ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการ และบริหารการใช้ทรัพยากร มีความรับผิดชอบในการจัดสรรควบคุมทางการเงิน

3. การใช้ประโยชน์ประชาชน ต้องมีความสามารถในการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ซึ่งเป็นการเพิ่มระดับของการพึ่งตนเอง และควบคุมทางสังคม

4. การได้รับประโยชน์ประชาชน ต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นฐานที่เท่าเทียมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ส่วนตัว สังคมหรือในรูปวัตถุก็ได้

แครี่ (Cary, 1976, P 144) ได้แบ่งรูปการของการมีส่วนร่วม (Aspecis of Participation) ไว้เป็น 5 รูปแบบ คือ

1. เป็นสมาชิก (Membership)

2. เป็นสมาชิกผู้เข้าร่วมประชุม (Attendence at Meetings)

3. เป็นสมาชิกผู้บริจาค (Financial Contribution)

4. เป็นกรรมการ (Membership on Committees)

5. เป็นประธาน (Position of Leadership)

แนวทางการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชน

สมลักษณา ไชยเสริฐ (2549, หน้า 142-149) ได้แบ่งแนวทางการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 3 ด้านหลัก คือ ด้านประชาชน (Pubblic) ด้านการมีส่วนร่วม (Participation) และด้านภาครัฐ โดยการมีส่วนร่วม (Participation) มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ประชาชนที่เป็นบุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ในการดำเนินการพัฒนา ช่วยเหลือ สนับสนุนทำประโยชน์ในเรื่องต่าง ๆ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล เพื่อให้เกิดการยอมรับ และก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดกันทุกฝ่าย ดังนี้

1. การรับรู้ (Perception) ต้องสร้างสำนึกให้ทั้งภาครัฐและประชาชน มีความตระหนักการรับรู้ การยอมรับในสิทธิหน้าที่และส่วนร่วมของทุกกลุ่มทุกฝ่าย โดยภาครัฐนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องสร้างสำนึกใหม่ว่ากิจการที่ตนรับผิดชอบไม่ใช่ “รัฐกิจ” หรือ “กิจการของรัฐ” ที่ตนเท่านั้นมีสิทธิตัดสินใจ แต่เป็นสาธารณกิจที่สาธารณชนชอบที่จะมีส่วนร่วมในการคิด ร่วมกระทำหรือตรวจสอบ หากเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ปรับทัศนคติให้ได้เช่นนี้ ก็จะต้องเผชิญกับสภาวะที่อาจเกิดข้อขัดแย้งกับประชาชนกลุ่มที่ต้องการมีส่วนร่วมได้ ส่วนภาคประชาชน การตระหนัก การรับรู้และยอมรับในสิทธิและหน้าที่ตลอดจนการมีส่วนร่วมนั้น ต้องเข้าใจว่าตนและผู้อื่น ต่างก็มีสิทธิหน้าที่และส่วนร่วมเสมอกันตามหลักการเท่าเทียมกัน ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องยอมรับการ “รอมชอม” และ “ประสานประโยชน์” มิฉะนั้นความแตกต่างในผลประโยชน์และจุดยืน จะนำไปสู่ความขัดแย้งและความรุนแรงในที่สุด

2. ทัศนคติ (Attitude) ต้องสร้างความเข้าใจและปรับทัศนคติของบุคลากรภาครัฐและภาคประชาชนทั้งสองฝ่าย ให้มีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน กล่าวคือ ภาครัฐจะต้องเห็นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องที่ต้องส่งเสริมเพื่อประโยชน์หลายประการ อาทิ เพื่อการได้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดที่หลากหลาย รวมทั้งบุคลากรภาครัฐผู้รับผิดชอบด้านการมีส่วนร่วมจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อประชาชนและต่อกระบวนการมีส่วนร่วม มีการปรับปรุงบทบาทและค่านิยมตลอดจนต้องมีความอดทนในการทำงานกับประชาชน เพราะการมีส่วนร่วมต้องใช้ระยะเวลายาวนานต้องทำอย่างต่อเนื่อง และมีความจริงใจต่อประชาชน ในขณะเดียวกันภาคประชาชนเองก็ควรมีท่าทีที่เข้าใจความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน และจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการมีส่วนร่วมและต่อเจ้าหน้าที่เช่นเดียวกัน ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างประชาชนและเจ้าหน้าที่ ทำให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกันมากขึ้น ส่งผลให้กิจกรรมการมีส่วนร่วมบรรลุเป้าหมายได้อย่างมี

ประสิทธิภาพดังนั้น หากทั้งสองฝ่ายต่างมีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมและต่อกันแล้ว ความร่วมมือ “ประชารัฐ” ก็จะพัฒนาได้ดียิ่งขึ้น

3. การเป็นตัวแทน (Representation) การสรรหาและคัดเลือกตัวแทน จะต้องคำนึงถึงประชาชนทุกกลุ่ม ทุกฝ่าย เพื่อให้ประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ที่หลากหลายทุกกลุ่มนั้นมีตัวแทนเข้าไปร่วมด้วย จะได้ ประสานผลประโยชน์กันจนลงตัวและเกิดความเป็นธรรมขึ้น รวมทั้งควรคำนึงถึงคุณสมบัติของตัวแทนที่ต้องการด้วย โดยพิจารณาจากคุณสมบัติในด้านต่าง ๆ เช่น ทักษะและความสามารถที่เกื้อหนุนกัน ความสอดคล้องของเทคโนโลยี วัตถุประสงค์ ค่านิยม และวัฒนธรรมองค์กร การตอบสนองซึ่งกันและกัน ความรับผิดชอบ ความมั่นคงด้านการเงิน ความสามารถในการสร้างความเชื่อมั่น เป็นต้น นอกจากนี้ กลุ่มที่เป็นตัวแทนจะต้องมีความน่าเชื่อถือจากลุ่มทั้งหลายหรือผู้มีส่วนได้เสีย และมีปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ต้องตระหนักถึง คือสมาชิกที่เป็นตัวแทนต้องมีความรู้สึกที่จะต้องอาศัยซึ่งกันและกัน

4. ความเชื่อมั่นและไว้วางใจ (Trust) การมีส่วนร่วมนั้น ต้องสร้างให้สมาชิกมีความเข้าใจและมีความจริงใจในการเข้าร่วม สิ่งที่จะได้ตามมาคือความเชื่อมั่นและไว้วางใจ (Trust) ในองค์กร โดยการสร้างความเชื่อมั่นและไว้วางใจกันนั้น ต้องแสดงให้เห็นอย่างชัดเจน กำหนดให้เป็นรูปธรรมและเป็นวัฒนธรรมขององค์กร ซึ่งการสร้างความเชื่อถือ ศรัทธา ความไว้วางใจกันและกัน เป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว การสร้างความเชื่อถือไว้วางใจอาจทำได้คือการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง และนำเสนอข้อมูลข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมาครบถ้วน รวมทั้งต้องมีการติดต่อระหว่างสมาชิกอย่างสม่ำเสมอบ่อยครั้ง และทำอย่างตั้งใจทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการภายในองค์กร ซึ่งเป็นสิ่งที่จะทำให้เกิดความสำเร็จในการสร้าง และดำรงไว้ซึ่งความเชื่อมั่นและความไว้วางใจการร่วมมือซึ่งกันและกัน

5. การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (Information-sharing) สร้างกลไกเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เนื่องจากการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ทำให้ข้อมูลข่าวสาร ทั้งด้านที่เป็นข้อเท็จจริงและด้านที่เป็นความคิด ความรู้สึก ความคาดหวัง ได้ถูกแสดงออกมาอย่างหลากหลายลุ่มลึกและสมบูรณ์ครบถ้วนมากขึ้น ซึ่งจะทำให้การวินิจฉัยปัญหาและการเสนอทางเลือกในการแก้ไขปัญหามีหลากหลาย และตรงกับความต้องการมากขึ้น ผลที่ตามมาคือทำให้การตัดสินใจในการกำหนดนโยบายและการวางแผนดำเนินไปได้อย่างรอบรู้ รอบคอบและรอบด้านยิ่งขึ้น โดยการที่ประชาชนจะมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นที่จะต้องมีความรู้ และมีข้อมูลข่าวสารเพียงพอ ในนโยบายที่ตนต้องการมีส่วนร่วม ข้อมูลข่าวสารเหล่านี้ส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นของหน่วยงานที่เป็นผู้ริเริ่มนโยบาย บางส่วนเกิดจากการศึกษาของนักวิชาการและองค์กรพัฒนาเอกชน ดังนั้นประชาชนที่สนใจการมีส่วนร่วมกับนโยบายใดอาจไปขอความร่วมมือและข้อมูลจากบุคคลและองค์กรเหล่านั้น

6. ฉันทามติ (Consensus) การมีส่วนร่วมเป็นการสร้างฉันทามติ โดยการให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเข้าร่วม ในการหาวิธีแก้ไขปัญหาที่ยุ่งยากซับซ้อนร่วมกัน หาทางออกสำหรับการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในทางสันติ เป็นที่ยอมรับหรือเป็นฉันทามติของประชาสังคม ซึ่งทุกคนยินยอมเห็นพ้องต้องกันในทุก ๆ ขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วม โดยเสาหลักของการมีส่วนร่วมที่ดีก็คือการที่ประชาชนสามารถที่จะร่วมมือกัน ลดความขัดแย้ง สร้างข้อตกลงที่มั่นคงยืนยาว การยอมรับระหว่างกลุ่ม และหาข้อสรุปร่วมกันได้ทุกฝ่าย แม้ว่าอาจจะมีความเห็นที่แตกต่างกันก็ตาม ก็ต้องสามารถที่จะปรับความเห็นที่ต่างกัน โดยการเจรจาหาข้อยุติที่ทุกฝ่ายยอมรับกันได้อย่างสันติวิธี เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่เห็นพ้องหรือฉันทามติร่วมกันได้ทุกฝ่าย

7. การมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) องค์กรการมีส่วนร่วมต้องสร้างให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในองค์กร คือจะต้องจัด กิจกรรมที่ทำให้มีการพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็นของกันและกันเป็นการสื่อสารแบบ 2 ทาง (Two Ways Communication) ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ซึ่งจะนำไปสู่การลดอคติที่มีต่อกันและเกิดความเข้าใจที่ดีขึ้นระหว่างผู้ที่เข้าร่วม สิ่งเหล่านี้นับว่าเป็นกลไกที่จะช่วยป้องกันความขัดแย้ง ที่อาจจะเกิดขึ้นหรือกรณีที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นแล้วก็จะเป็นกลไก ที่ช่วยบรรเทาความขัดแย้งให้ลดระดับความรุนแรงลงได้ ซึ่งการมีปฏิสัมพันธ์ในกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนก็ เพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้นและรับการสนับสนุนจากสาธารณชน ซึ่งเป้าหมายของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนก็คือการให้ข้อมูลต่อสาธารณชน และให้สาธารณชนแสดงความคิดเห็นต่อโครงการที่นำเสนอหรือนโยบายรัฐ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุด ตลอดจนสร้างความสัมพันธ์ที่ดีสำหรับทุก ๆ คน

8. ความประสงค์หรือความมุ่งหมาย (Purpose) ต้องกำหนดความประสงค์หรือความมุ่งหมาย ในการมีส่วนร่วมไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นไปเพื่ออะไร ผู้เข้าร่วมจะได้ตัดสินใจถูกว่าควรเข้าร่วมหรือไม่ การมีความมุ่งหมายที่ต้องการบรรลุชัดเจน จะนำทางให้สมาชิกผู้เข้าร่วมได้เข้าใจตรงกันและเดินไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นความเป็นเอกภาพทางความคิดเห็นเอกภาพในการดำเนินกิจกรรม และความเข้มแข็งขององค์กร นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย ในการให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมต้องระบุลักษณะของกิจกรรมว่า มีรูปแบบและลักษณะอย่างไร เพื่อที่ประชาชนจะได้ตัดสินใจว่า ควรเข้าร่วมหรือไม่ รวมทั้งขั้นตอนของกิจกรรมจะต้องระบุว่าในกิจกรรมแต่ละอย่างมีกี่ขั้นตอน และประชาชนสามารถเข้าร่วมในขั้นตอนใดบ้าง

9. การประเมินผล (Appraisal) ต้องมีระบบการประเมินผล เนื่องจากการประเมินผลเป็นขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการมีส่วนร่วม และถือเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลให้เกิดประโยชน์สูงสุด องค์กรใดที่มีการประเมินผลการปฏิบัติงานที่เป็นธรรม โปร่งใส และขจัดทัศนคติส่วนตัวออกได้มากที่สุด ถือว่าองค์กรนั้นใช้เครื่องมือนี้อย่างได้ผล

และเกิดประโยชน์ ในทำนองเดียวกันการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร ย่อมส่งผลถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กรได้เช่นเดียวกัน ซึ่งผลของกระบวนการประเมินผลก็จะกลายเป็นปัจจัยนำเข้าในกระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผน เพื่อนำปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติมาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาผลการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลงาน (Performance Appraisal) จึงต้องเริ่มตั้งแต่การเข้าร่วมควบคุม ร่วมติดตาม ร่วมประเมินผล ร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่จัดทำไว้ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

10. ความโปร่งใส (Transparency) ปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรการมีส่วนร่วมให้มีความโปร่งใส เนื่องจากการมีส่วนร่วมนั้น เป็นกระบวนการที่ทำให้ประชาชนมีโอกาสตรวจสอบการใช้ดุลยพินิจ สำหรับการตัดสินใจของรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐ ซึ่งจะก่อให้เกิดความโปร่งใสในการดำเนินการ ลดการทุจริตและข้อผิดพลาดของนโยบาย แผน โครงการลงได้ โดยการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในองค์กร ซึ่งความโปร่งใสเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ประกอบด้วย ความไว้วางใจ การเปิดเผยข้อมูล การเข้าถึงข้อมูล และกระบวนการตรวจสอบ

11. ความเป็นอิสระ (Independence) องค์กรการมีส่วนร่วมจะต้องมีความเป็นประชาธิปไตย โดยการให้เกียรติ ยอมรับความคิดเห็นของกันและกัน สมาชิกทุกคนในองค์กรมีอิสระทางความคิด การที่สมาชิกมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นและตัดสินใจ จะเป็นปัจจัยให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งหลักการและเงื่อนไขสำคัญของการมีส่วนร่วมประการหนึ่งคือ ความเป็นอิสระ หรือความสมัครใจที่จะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วม การบังคับไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบของการคุกคาม การระดม และการว่าจ้าง ไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วม

12. ก้าวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง (Onward-doing) องค์กรการมีส่วนร่วม ต้องเปิดโอกาสประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เนื่องจากการมีส่วนร่วมของประชาชน ทำให้เกิดประสบการณ์ การเรียนรู้ใหม่ ความคิดใหม่ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนที่ก้าวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง ภาครัฐจะต้องเตรียมประชาชนให้มีความพร้อมและเห็นประโยชน์ของการมีส่วนร่วมด้วยการให้ความรู้ และการสร้างความเข้าใจในบทบาทของการมีส่วนร่วมภาคประชาชน รวมทั้งมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง โดยความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกจะเป็นตัวกำหนดที่สำคัญ ที่จะทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นไปอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างต่อเนื่อง จะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะบ่งบอกถึงความเข้มแข็งของการมีส่วนร่วม รวมทั้งจะทำให้เกิดความมั่นใจได้ว่า การเปลี่ยนแปลงจะเป็นไปในทิศทางที่พึงปรารถนา ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนและสังคม

13. เครือข่าย (Network) ส่งเสริมให้มีการผนึกกำลังร่วมกันของทั้งภาครัฐ และภาคประชาชนในลักษณะเครือข่ายคือ การที่จะต้องมาทำความเข้าใจกัน มาผนึกกำลังกันเป็นหนึ่งเดียวที่สำคัญต้องเป็นไปเพื่อสร้างผลประโยชน์ในเชิงการทำงานร่วมในรูปกิจกรรม โครงการ แผนงานที่จะต้องอาศัยความร่วมมือกัน ต้องผนึกกำลังขอความร่วมมือ หรืออาศัยการทำกิจกรรมร่วมมือกันหลายองค์กร ซึ่งเครือข่ายความร่วมมือจะต้องเกิดขึ้นจากวิธีคิดของสมาชิก ผู้บริหาร และบุคคลในชุมชนเป็นหลัก โดยเครือข่ายความร่วมมือนั้น จำเป็นต้องให้มีตัวแทนของประชาชนมาพบปะพูดคุยเพื่อก่อตัวและกล่าวถึงวัตถุประสงค์ร่วมกัน ดังนั้น เครือข่ายการมีส่วนร่วมจึงเป็นกระบวนการเชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่มหรือเชื่อมโยงองค์กรการมีส่วนร่วมกับสมาชิก ประชาชน และกลุ่ม / องค์กรต่าง ๆ ในชุมชนเข้าด้วยกัน โดยมีรูปแบบความสัมพันธ์การมีส่วนร่วมในแนวราบขององค์การการมีส่วนร่วมและชุมชน รวมทั้งเป็นกระบวนการส่งเสริมสนับสนุนประชาชนให้สามารถพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยอาศัยเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการทำงานของคนในชุมชน เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาของคนและปัญหาส่วนรวมในชุมชน ซึ่งการดำเนินงานของเครือข่ายจะนำไปสู่การพัฒนาการมีส่วนร่วมที่ยั่งยืนได้ในที่สุด

Creighton (2005, p. 139) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวข้องทั้งการให้ข้อมูลข่าวสารแก่สาธารณชนและการได้ดำเนินการ เพื่อให้ได้ความคิดเห็น ความกังวลของประชาชนกลับมา ซึ่งเป็นการสื่อสารแบบสองทาง อาจกล่าวได้ ว่าเทคนิคการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถแบ่งได้เป็น 5 ประเภท ได้แก่

1. การให้ข้อมูลข่าวสาร การดำเนินการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ดี จะต้องประกอบด้วย การวางแผนการให้ข้อมูลข่าวสารที่ดีกับสาธารณชน เพื่อให้ประชาชนสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และ ประเด็นสำคัญต่าง ๆ อย่างครบถ้วน และใช้ประกอบการตัดสินใจได้ว่าควรจะให้การสนับสนุนหรือคัดค้าน นโยบาย/โครงการพัฒนานั้น ๆ ตัวอย่างเช่น การบรรยายสรุป การแสดงนิทรรศการ สารคดี การส่งรายงาน หรือเอกสารด้านเทคนิคที่สำคัญ การแถลงข่าว ใบแทรกหนังสือข่าวแจก การนำเสนอต่อประชาคม กลุ่มทำงานทางเทคนิค การประกาศ การบริการสาธารณะ เป็นต้น

2. การร่วมแสดงความคิดเห็น เมื่อประชาชนได้รับข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ อย่างครบถ้วนเหมาะสมแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการจัดเวทีหรือมาตรการต่าง ๆ เพื่อให้สมาชิกของสาธารณชนสามารถแสดงความรู้สึก แสดงความคิดเห็น หรือความห่วงกังวลของตนต่อผู้มีอำนาจตัดสินใจได้อย่างเหมาะสม ซึ่งมีหลายเทคนิคที่สามารถใช้ได้ เช่น การจัดตั้งกลุ่มที่ปรึกษาหรือคณะทำงาน การสนทนากลุ่ม การเปิดสายด่วน การสัมภาษณ์ การประชุมการรับฟังความคิดเห็น และการประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นต้น

3. การร่วมกำหนดนโยบาย เป็นระดับขั้นที่มีการเปิดโอกาสให้มีการเจรจากัน อย่างเป็นรูปแบบระหว่างผู้กำหนดนโยบาย เจ้าของโครงการ ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบและสาธารณชนมี

จุดมุ่งหมายเพื่อนำข้อมูล และผลการศึกษามาปรึกษาหารือกับประชาชนในประเด็นปัญหา ทางเลือก ทางแก้ไขที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย โครงการนั้น ๆ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นได้ แต่ไม่มีหลักประกันว่าแนวความคิดเหล่านั้นจะถูกนำเข้าสู่กระบวนการพิจารณาอย่างเหมาะสม และมีผลต่อการตัดสินใจเพียงใด ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วมในประเทศไทยส่วนใหญ่อยู่ในระดับนี้ โดยประเทศไทยได้ให้มีการดำเนินการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการที่มีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน และคุณภาพของสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับนี้ผ่านทางกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548 และประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่องกำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติและแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2553

4. การร่วมดำเนินการเป็นระดับที่เปิดโอกาสให้มีการสื่อสารแบบสองทาง มีขอบเขตที่กว้างขึ้น มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับโครงการ เปิดโอกาสให้มีการวางแผนร่วมกันในการเตรียมหรือการดำเนินโครงการ โดยเฉพาะความคิดเห็นที่นำไปสู่การลดผลกระทบที่อาจเกิดจากการดำเนินโครงการหรือการลดปัญหาความขัดแย้ง เหมาะสำหรับการพิจารณาประเด็นที่มีความยุ่งยากซับซ้อนหรือมีข้อโต้แย้งมาก อย่างไรก็ตาม ผู้มีอำนาจตัดสินใจยังคงอำนาจการตัดสินใจขั้นสุดท้าย วิธีการมีส่วนร่วม เช่น การประชุมวางแผนแบบมีส่วนร่วมกลุ่มที่ปรึกษา สำหรับระดับนี้ผู้มีอำนาจตัดสินใจ ผู้ดำเนินนโยบาย/โครงการ และประชาชนร่วมกันจัดทำหรือดำเนินการตามนโยบายหรือโครงการนั้น ๆ เป็นการปฏิบัติตามนโยบาย หรือดำเนินโครงการร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์เป้าหมายที่วางไว

5. การร่วมตัดสินใจ ร่วมติดตามตรวจสอบและประเมินผล (Delegated Power) เป็นระดับ ที่ประชาชนมีสิทธิในการแลกเปลี่ยนกับผู้มีอำนาจตัดสินใจ และสามารถเข้าร่วมตรวจสอบและติดตาม ผลการดำเนินการกิจกรรมหรือโครงการนั้น ๆ ว่าบรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินนโยบายและโครงการพัฒนาต่าง ๆ โดย เฉพาะการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างมาก เนื่องจากประชาชนจะทำหน้าที่เฝ้าระวัง ติดตาม ตรวจสอบ และเตือนภัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรม หรือโครงการที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพประชาชน สังคม และคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยรูปแบบของการติดตามตรวจสอบ และประเมินผลอาจอยู่ ในรูปของการจัดตั้งคณะกรรมการกลางที่ประกอบจากผู้มีส่วนได้เสียที่ครอบคลุมทุกภาคส่วน

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า กระบวนการมีส่วนร่วมนั้นเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่บางระยะอาจมีเพียงการให้ข้อมูล บางระยะเป็นการปรึกษาหารือและทำความเข้าใจและ

บางระยะเป็นการตัดสินใจ ซึ่งอาจดำเนินการโดยการใช้ เครื่องมือและผู้มีส่วนได้เสียที่เข้าร่วมอาจจะแตกต่างกัน ทั้งหมดนี้จำเป็นต้องมีการวางแผนและออกแบบ กระบวนการมีส่วนร่วมตั้งแต่ก่อนเริ่มกระบวนการ อาจกล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีคุณค่าหรือการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ ประสบความสำเร็จนั้น ประชาชนต้องมีส่วนร่วมด้วยความกระตือรือร้น ผู้มีส่วนได้เสียมีอำนาจต่อรองใน กระบวนการตัดสินใจในกิจกรรมหรือโครงการนั้น ๆ รวมถึงการมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายของ สังคม และการจัดการทรัพยากรเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และต้องเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยความสมัคร ใจอย่างแท้จริง เมื่อเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดกระบวนการมีส่วนร่วมสามารถเข้าใจถึงความหมายของ การมีส่วนร่วมที่มีอย่างถ่องแท้แล้ว ก็สามารถสร้างเกณฑ์การประเมินโดยยึดปัจจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวเป็น พื้นฐาน และสามารถที่จะประเมินผลความสำเร็จของการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการ ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นไปได้

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญในการสร้างประชาธิปไตยอย่างยั่งยืนและส่งเสริมธรรมาภิบาล ตลอดจนการบริหารงาน หากการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้นเพียงใดก็จะช่วยให้มีการตรวจสอบการทำงานของผู้บริหาร และทำให้ผู้บริหารมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการป้องกันนักการเมืองจากการกำหนดนโยบายที่ไม่เหมาะสมกับสังคมนั้น ๆ นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นการสร้างความมั่นใจว่าเสียงของประชาชนจะมีคนรับฟัง อีกทั้งความต้องการหรือความปรารถนาของประชาชนก็จะได้รับการตอบสนองอย่างไรก็ดีไม่มีเทคนิคการมีส่วนร่วมของประชาชนเทคนิคใดเทคนิคหนึ่งที่มีความ เหมาะสมและสามารถใช้ได้ผลดีกับทุกสถานการณ์ (สำนักงานเลขาธิการและวุฒิสภา, 2554,หน้า 23)

สำหรับความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น นอกจากการมีส่วนร่วมของประชาชนและเป็นเงื่อนไขหลักของระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมแล้ว ยังจะช่วยให้ กระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาและโครงการต่าง ๆ ของรัฐบาลเป็นไปด้วยความรอบคอบ ลดความขัดแย้งในสังคมและบังเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งแก่ชุมชนและประเทศชาติ ทำให้คุณภาพ ของการตัดสินใจดีขึ้น การมีส่วนร่วมของประชาชนทำให้ใช้ต้นทุนน้อยและลดความล่าช้าลงการ มีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีเป้าหมายสำคัญคือ นำค่านิยม ความคิดเห็นของสาธารณชนเข้าสู่ การตัดสินใจ เพื่อปรับปรุงคุณภาพของการตัดสินใจที่สำคัญ แก้ปัญหาความขัดแย้งจาก ความต้องการที่เหมือนกัน การสร้างความเชื่อมั่น และให้การศึกษาและให้ข้อมูลแก่สาธารณชน อุดมคติของประชาธิปไตยแล้วต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับรัฐบาลอย่างกว้างขวาง เช่น ไปเลือกตั้งมีกิจกรรมในชุมชน ร่วมเป็นสมาชิกในองค์กรชุมชนและเป็นสมาชิก (เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ, 2550, หน้า 41)

รูปแบบกิจกรรมการมีสวนร่วมทางการเมือง

รูปแบบกิจกรรมการมีส วนร่วมทางการเมือง เป็นการที่กลุ่มประชาชน หรือขบวนการ ที่สมาชิกของชุมชนที่กระทำการออกมาในลักษณะของการทำงานร่วมกัน ที่จะแสดงให้เห็นถึง ความต้องการร่วม ความสนใจร่วม มีความต้องการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายร่วมทางเศรษฐกิจ และสังคมหรือการเมือง หรือการดำเนินการร่วมกันเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจ มติชน ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม หรือการดำเนินการเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจทางการ เมือง เศรษฐกิจ การปรับปรุงสถานภาพทางสังคมในกลุ่มชุมชน รูปแบบกิจกรรมการมีสวนร่วม ทางการเมือง มีดังนี้ (วสันต์ สุวรรณ , 2547,หน้า 14)

1. การเลือกตั้ง (Voting) การเลือกตั้งเป็นกิจกรรมทางการเมืองที่เห็นเด่นชัดที่สุด สามารถที่จะแสดงให้เห็นถึงแรงสนับสนุนจากประชาชน หรือกดดันใหรัฐบาลปรับนโยบายเพื่อ ให้ได้รับการสนับสนุนอีกครั้งแต่ระหว่างประชาชนและผู้นำจะมีการสื่อสารกันน้อยมากการ แสดงออกของประชาชนว่าพึงพอใจต่อผู้สมัครคนใดนั้นจึงไม่ปรากฏชัดเจนซึ่งความนิยมของ ประชาชนและแรงกดดันที่มีต่อผู้สมัคร จะเป็นผลทำให้ผู้สมัครแต่ละคนได้รับการคัดเลือกและ จะเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการควบคุมการทำงานของรัฐบาล

2. การรณรงค การเลือกตั้ง (Campaign activity) การรณรงค์การเลือกตั้งเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการเลือกตั้ง ซึ่งจะเป็นการแสดงออกอย่างเด่นชัดของประชาชนวานิยมหรือชื่น ชอบผู้สมัครคนใดมากกว่าคนอื่น ๆ และเป็นกิจกรรมที่มีความสลับซับซ้อนมากกวาการไปเลือกตั้งเพราะจะแสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมในลักษณะของคามพึงพอใจ และจะทำให้ประชาชนได้ใกลชิดผู้สมัครรับเลือกตั้งได้มากขึ้น

3. การติดต อในฐานะพลเมือง (Citizen – initiate contacts) ในการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยทั่วไปมักจะมุ่งไปที่กิจกรรมในกระบวนการเลือกตั้งเท่านั้น แต่หลังจาก เสร็จสินกิจกรรมการเลือกตั้ง ก็จะพบว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นเราสามารถที่จะ พิจารณาได้จากกิจกรรมบางอย่างที่แตกต่างออกไปจากกิจกรรมในการเลือกตั้ง นั่นคือ การที่เข้าไปติดต่อกับหน่วยงานของรัฐโดยนำเรื่องราวต่าง ๆ ที่เห็นว่าน่าสนใจหรือควรปรับปรุงเข้าสู่ วาระการประชุมก็ถือเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งเรียกว่าการติดต่อในฐานะพลเมือง โดยอาจจะแสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ

4. การเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มหรือองค์กร (Cooperative activity) เป็นกิจกรรมที่ประชาชนเข้าไปรวมกันเป็นกลุ่ม หรือองค์กรเพื่อแก้ไขปัญหาทางสังคมและทางการเมืองคล้ายกับการติดต่อในฐานะพลเมืองแต่จะแตกต่างที่เป็นการรวบรวมกลุ่ม โดยกลุ่มอาจเริ่มจากคนเพียงไม่กี่คน แต่ภายหลังก็จะมีคนอื่น ๆ ที่เห็นด้วยเข้ามาร่วมกลุ่ม ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากการตระหนักถึงที่เกิดขึ้น ลักษณะดำเนินงานของกลุ่มอาจจะเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ กิจกรรมการรวมกลุ่มถือเป็น

กิจกรรมทางการเมืองที่เห็นได้ชัดเจน จะมีพลังและมีผลมากกว่า การที่บุคคลเพียงคนเดียวที่จะเข้าไปติดต่อ ซึ่งสามารถที่จะแสดงความต้องการหรือความพึงพอใจของประชาชน ที่มีอิทธิพลต่อรัฐได้มากยิ่งขึ้น

5. การเข้ามีส่วนร่วมในบทบาทของผู้สื่อข่าวทางการเมือง (Communicator) หมายถึง การติดตามข่าวสารทางการเมืองอยู่เสมอการส่งข่าวสารแสดงการสนับสนุนให้แก่ผู้นำทางการเมือง เมื่อเขากระทำในสิ่งที่ถูกต้อง หรือส่งคำคัดค้านเมื่อเขากระทำในสิ่งที่เลวร้าย การร่วม ถกปัญหาทางการเมืองการให้ข้อมูล ความรู้เกี่ยวกับการเมืองแก่เพื่อนในชุมชน การให้ความสนใจกับทางราชการและการเขียนจดหมายหรือบทความถึงบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ผู้ที่เข้ามา มีส่วนรวมทางการเมืองในรูปแบบนี้มักเป็นพวกที่มีการศึกษาสูง มีข้อมูลเกี่ยวกับการเมืองมาก และมีความสนใจทางการเมืองมากด้วย

6. การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยผ่านกลุ่มผลประโยชน์กลุ่มผลประโยชน์ (Interest Group) หมายถึงกลุ่มใด ๆ ซึ่งต้องการประโยชน์เฉพาะอย่างประสงค์ที่จะรักษาผลประโยชน์ของตนไว้ หรือต้องการที่จะขยายผลประโยชน์ที่มีอยู่แล้วให้กว้างขวางต้องการที่จะหาหลักประกันให้กับผลประโยชน์ของตนหรือประสงค์ให้มีการสนับสนุนเพิ่มพูนผลประโยชน์ของตนให้มากขึ้น

7. การแสดงประชามติ (Referendum) เป็นการให้ประชาชนเข้าร่วมในการพิจารณาและตัดสินที่จะรับหรือไม่รับกฎหมายที่จะออกมามีผลบังคับใช้แก่ตน โดยที่กฎหมายเหล่านั้นผ่านการพิจารณาของสภาในขั้นตนมาแล้ว ประชามติอาจจะมีทั้งแบบบังคับให้ประชาชนต้องแสดงประชามติและไม่บังคับต้องแสดงประชามติก็ได้ขึ้นอยู่กับความจำเป็นว่ามากน้อยเพียงใด

8. การริเริ่มเสนอกฎหมาย (Initiative) ได้แก่การชุมนุมของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เพื่อทำคำร้องเสนอกฎหมาย และลงมติในบัตรเลือกตั้ง โดยมีวัตถุประสงค์ก็เพื่อให้ประชาชนได้ผ่าน กฎหมายบางอย่างโดยไม่ต้องฟังความคิดเห็นของสภา

9. การเลือกออก (Recall) หมายถึงการให้อำนาจประชาชนในการถอดถอนเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหาร หรือรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง เมื่อเห็นว่าผู้นั้นไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน หรือปฏิบัติตนไม่สมควร

10. การร่วมแสดงความคิดเห็น และร่วมตัดสินใจ (Plebiscite) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นและร่วมตัดสินในปัญหาที่สำคัญเมื่อรัฐบาลไม่สามารถตัดสินปัญหานั้นได้

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

พฤติกรรมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นปรากฏการณ์ที่สลับซับซ้อนขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายๆ อย่างโดยที่น้ำหนักหรือความสำคัญของปัจจัยแต่ละชนิดก็มากน้อยต่างกัน ซึ่ง

ในการอธิบายเกี่ยวกับลักษณะการเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมทางการเมืองนั้น ได้ใช้ปัจจัยในการอธิบาย 3 ปัจจัย คือ (สุพรรณี สายแก้ว, 2548, หน้า 30)

1. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม สิ่งแวดล้อมทางสังคมก็มีอาทิ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ เชื้อชาติ ศาสนา เพศ ระยะเวลาที่อาศัย และการเปลี่ยนแปลงชนชั้นทางสังคม กล่าวโดยทั่วไป บุคคลที่อยู่ในกลุ่มต่อไปนี้มีแนวโน้มที่จะเข้าร่วมทางการเมืองสูงกว่า คือ ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูง ผู้ที่มีอาชีพที่ดีและรายได้สูง ผู้ที่อยู่ในวัยกลางคนหรืออายุ 35 -55 ปีเมื่อเทียบกับผู้มีอายุต่ำกว่า 35 ปี ผู้ที่ตั้งหลักฐานเป็นหลักแหล่งเมื่อเทียบกับผู้เพิ่งย้ายถิ่นมา ผู้ที่อยู่ในเขตเมือง ผู้ที่เป็นสมาชิกของสังคมด้วยความสมัครใจ เพศชายเทียบกับเพศหญิงผู้ที่แต่งงานเมื่อเทียบกับคนโสด อย่างไรก็ดีความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมทางการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งในรูปของการเลือกตั้ง มีความสัมพันธ์กับตัวแปรสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วในระดับต่ำและไม่คงที่เสมอไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าการเข้าร่วมทางการเมืองอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมและการเมือง เช่น ในสหรัฐอเมริการะดับการศึกษาและฐานะทางเศรษฐกิจกับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมีความสัมพันธ์สูงในขณะที่ประเทศนอเวย์อยู่ในระดับต่ำมาก ในสหรัฐอเมริกาผู้ที่อยู่ในเขตเมืองมักจะเข้าร่วมทางการเมืองในรูปการณ์เลือกตั้งมากกว่าผู้ที่อยู่ในเขตชนบท

2. ปัจจัยด้านจิตวิทยา พิจารณาในแง่ของจิตวิทยาแล้ว การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจะยังคงมีอยู่ได้ขึ้นอยู่กับการเข้าร่วมทางการเมืองนั้นให้ผลประโยชน์หรือผลตอบแทนแก่ผู้เข้าร่วมอย่างไรบ้าง นักวิชาการทั้งหลายมักให้เหตุผลว่าการที่บุคคลเข้าร่วมทางการเมืองก็เพื่อตอบสนองความต้องการต่าง ๆ อาทิ ความต้องการมีอำนาจ ต้องการแข่งขัน ต้องการ ความสำเร็จ ต้องการไปสัมพันธ์กับผู้อื่น ต้องการเงินทอง ศักดิ์ศรี ต้องการสถานภาพที่สูงขึ้น ต้องการการยอมรับจากสังคม เหล่านี้เป็นต้น

3. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางการเมือง สิ่งแวดล้อมทางการเมืองมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการเข้าร่วมทางการเมืองซึ่งมักจะถูกนำมากล่าวอ้างอยู่เสมอ เช่น ในกรณีของ ประเทศสหรัฐอเมริกามักจะพูดกันเสมอๆ ว่า การที่บุคคลบางพวกบางกลุ่มไม่เข้าร่วมทาง การเมืองก็เพราะว่าระบบการเมืองของอเมริกามีลักษณะสลับซับซ้อนมากเกินไป การเลือกตั้ง จึงมีบ่อยเกินไป จำนวนตำแหน่งที่ต้องเลือกมีมากตำแหน่งเกินไปแม้แต่ตัวบัตรเลือกตั้งเองก็มี ความยาวเกินพอดีไปเหล่านี้เป็นต้น

การมีส่วนร่วมทางการเมือง

1. การมีส่วนร่วมในนโยบายสาธารณะ

“นโยบายสาธารณะ” เป็นแนวทางการดำเนินกิจกรรมของรัฐบาล ทั้งการดำเนินกิจกรรมของรัฐบาลในอดีต ปัจจุบัน หรือในอนาคต โดยรัฐบาลจะเลือกแนวทางที่จะได้นำมาเป็นกรอบในการดำเนินงานของรัฐบาล เพื่อแก้ไขปัญหาให้เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง และความ

ต้องการของประชาชน นโยบายสาธารณะมีความสำคัญต่อประชาชน และมีความเกี่ยวข้องกับการเมืองโดยประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในนโยบายสาธารณะผ่านกลไกการเมืองต่าง ๆ เช่น ผ่านพรรคการเมือง นักการเมือง ระบบราชการ ฝ่ายบริหาร หรือฝ่ายนิติบัญญัติเป็นต้น นโยบายสาธารณะจึงเป็นผลผลิตของการเมืองที่ส่งผลสำคัญต่อวิถีชีวิต และคุณภาพชีวิตของประชาชน กรณีตัวอย่างการดำเนินนโยบายสาธารณะ เนื่องจากขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนและการเยียวยาผลกระทบอย่างเป็นธรรม เช่น โครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังน้ำ เขื่อนปากมูล จังหวัดอุบลราชธานีโครงการนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง ซึ่งกรณีศึกษาดังกล่าว สามารถนำมาใช้พิจารณาเพื่อกำหนดแนวทางป้องกันและการแก้ไขปัญหาการมีส่วนร่วมในกระบวนการนโยบายสาธารณะอย่างแท้จริงได้ (ศุภชัย ยาวะประภาษ,2548,หน้า 39)

2. การมีส่วนร่วมในการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย

การเข้าชื่อเสนอกฎหมายของประชาชน เป็นการให้สิทธิกับประชาชนมีส่วนร่วมในการริเริ่มเสนอแนะ (initiatives) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติรับรองสิทธิการเข้าชื่อร้องขอต่อประธานรัฐสภาในการเสนอกฎหมายไว้เป็นครั้งแรกในมาตรา 17 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของประชาชนชาวไทย และหมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ โดยกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเข้าชื่อซึ่งประธานรัฐสภาจะรับไว้พิจารณา กรณีการเข้าชื่อเสนอกฎหมายของประชาชนตามรัฐธรรมนูญฯ 2540 นั้น ส่วนใหญ่พบว่า ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งเข้าชื่อไม่ครบ 50,000 คน แต่นับว่าเป็นก้าวแรกของการมีส่วนร่วมในการเข้าชื่อเสนอกฎหมายของประชาชน ซึ่งต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้แก้ปัญหาของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ในการเข้าชื่อเสนอกฎหมายเป็นประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่า 10,000 คน สามารถเข้าชื่อร้องขอต่อประธานรัฐสภาในการเสนอกฎหมายได้อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงในการเข้าชื่อเสนอกฎหมายแม้จะพบว่าประชาชนได้เริ่มรับรู้และตื่นตัวในการใช้สิทธิทางการเมือง แต่พบว่ากฎหมายที่จะผ่านวาระ 3 ของสภาผู้แทนราษฎรที่ริเริ่มโดยการเข้าชื่อขอเสนอกฎหมายของประชาชนยังมีจำนวนน้อย อนึ่งอาจจะเป็นด้วยเหตุผลทางการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงบ่อย หรืออาจเป็นที่ข้อจำกัดบางประการจากพระราชบัญญัติการเข้าชื่อเสนอกฎหมายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันในขั้นตอนกระบวนการเสนอกฎหมาย

3. การมีส่วนร่วมในการออกเสียงประชามติ

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ให้ความหมายของคำว่า “การออกเสียงประชามติ” (Referendum) หมายถึง กระบวนการตัดสินใจในการแสดงความเห็นของประชาชนด้วยการออกเสียงลงคะแนน เพื่อตัดสินใจว่าจะให้ความเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบ ในเรื่องที่มีความสำคัญ และมีผลกระทบต่อประโยชน์ได้เสียของประเทศชาติหรือกระทบต่อสิทธิหรือเสรีภาพของประชาชน และถือเป็นการถ่วงดุลอำนาจขององค์กรหรือสถาบันที่เป็นตัวแทนของประชาชนมิให้ดำเนินการใด ๆ โดย

พลการ การมีส่วนร่วมของประชาชนทางการเมืองโดยการออกเสียงประชามติได้เคยเกิดขึ้นเพียงครั้งเดียว คือ การให้ความเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญทั้งฉบับซึ่งต่อมาได้ ประกาศใช้เป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 อย่างไรก็ดีแม้ว่าการออกเสียงประชามติเป็นรูปแบบของประชาธิปไตยทางตรงที่ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจในเรื่องที่มีความสำคัญได้โดยตรง และถือเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีความสำคัญ เพื่อรักษาสิทธิเสรีภาพและประโยชน์สาธารณะของประชาขนโดยยึดโยงกับความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ แต่การออกเสียงประชามติยังคงพบปัญหาบางประการเช่นเดียวกับกระบวนการการเลือกตั้ง ซึ่งอาจมีปัจจัยภายนอกเข้ามาเกี่ยวข้องได้เช่น พรรคการเมือง หรืออำนาจเศรษฐกิจ เป็นต้น

4. การมีส่วนร่วมในการต่อต้านโดยสันติวิธี

การมีส่วนร่วมในการต่อต้านโดยสันติวิธีซึ่งการกระทำใด ๆ ที่ให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยไม่เป็นไปตามวิถีทางตามรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 63 และพุทธศักราช 2550 มาตรา 68 ได้กำหนดหลักการแห่งสิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญไว้ในหมวดของสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย โดยมีความมุ่งหมายเพื่อคุ้มครองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยห้ามมิให้บุคคลใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หากบุคคลหรือพรรคการเมืองใดทราบถึงการกระทำดังกล่าวสามารถเสนอเรื่องให้อัยการสูงสุดไต่สวนข้อเท็จจริง และยื่นเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญให้พิจารณาวินิจฉัย และมีคำสั่งให้ยุติการกระทำดังกล่าวได้โดยพรรคการเมืองใดที่เป็นผู้กระทำการดังกล่าวให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจวินิจฉัยสั่งการให้พรรคการเมืองนั้นเลิกกระทำการดังกล่าว และขณะเดียวกันศาลรัฐธรรมนูญอาจสั่งยุบพรรคการเมืองนั้นเสียได้

ในช่วงที่มีการบังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 พบว่าได้มีคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับกรณีการใช้สิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญของประชาชนในการต่อต้านโดยสันติวิธีซึ่งการกระทำใด ๆ ที่ให้ได้มาซึ่งอำนาจโดยไม่เป็นไปตามวิถีทางตามรัฐธรรมนูญน้อยกว่าในช่วงที่มีการบังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ทั้งนี้อาจเนื่องจากแนวคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่มีการวินิจฉัยให้การใช้สิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญของประชาชนผู้ทราบ หรือรู้เห็นถึงการกระทำดังกล่าวสามารถใช้สิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญได้โดยตรง โดยไม่ต้องเสนอเรื่องให้อัยการสูงสุดตรวจสอบข้อเท็จจริงก่อนโดยแนวคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญสรุปสาระสำคัญได้ว่า สิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญเป็นบทบัญญัติที่ให้สิทธิแก่ผู้ทราบการกระทำของบุคคลหรือพรรคการเมือง ยื่นคำร้องขอให้มีการตรวจสอบการกระทำดังกล่าวได้สองช่องทาง คือ หนึ่ง เสนอเรื่องให้อัยการสูงสุดตรวจสอบข้อเท็จจริง และสอง ยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้เลิกการกระทำดังกล่าว ซึ่งเป็นสิทธิของผู้ร้องที่จะยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้โดยตรง

5. การมีส่วนร่วมอื่น ๆ (เช่น เสรีภาพในการชุมนุม สิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น)

เสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะได้รับการบัญญัติและรับรองในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพุทธศักราช 2550 ไว้อย่างชัดแจ้ง โดยมีลักษณะองค์ประกอบด้านเนื้อหาและด้านรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน เช่น ด้านเนื้อหาจะต้องเป็นการชุมนุมโดยสงบ/สันติปราศจากอาวุธ ในสถานที่สาธารณะ ซึ่งในสภาวการณ์ปกติรัฐไม่อาจแทรกแซงจำกัดเสรีภาพนี้ได้เลย แต่หากเป็นการชุมนุมในที่สาธารณะรัฐก็จำเป็นต้องแทรกแซง เพื่อคุ้มครองความสะดวกของประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะได้สำหรับสิทธิเสรีภาพ ในการแสดงความคิดเห็น ก็ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านอื่น ๆ ที่ได้รับการรับรองตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฯโดยมีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลหรือสื่อมวลชน ซึ่งเป็นสาระสำคัญของสังคมประชาธิปไตยจะได้รับความคุ้มครองตราบเท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์กับรัฐธรรมนูญ และไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน ซึ่งหากผู้ใดใช้สิทธิ์ผิดไปจากวัตถุประสงค์แห่งสิทธิ์ย่อมไม่ได้รับความคุ้มครองตามความมุ่งหมายของกฎหมาย

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า เสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะและสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเป็นสิทธิเสรีภาพที่ได้รับการบัญญัติและรับรองคู่กับประเทศที่ใช้ระบอบประชาธิปไตย และเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประชาชนจะได้รับ และสามารถใช้สิทธิของตนได้ตราบเท่าที่ไม่ล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคล

6. การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ

6.1 การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

นอกจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองในด้านต่าง ๆ ตามที่ได้กล่าวข้างต้นแล้วการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบของประชาชนก็เป็นอีกกลไกหนึ่งของการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่สำคัญ ทั้งนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติรับรองไว้ในหมวดของการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ซึ่งจะเป็นการตรวจสอบทรัพย์สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติให้ประธาน ป.ป.ช. ส่งเอกสารทั้งหมดที่มีอยู่พร้อมทั้งรายงานผลการตรวจสอบไปยังอัยการสูงสุดเพื่อดำเนินคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้ทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้นผิดปกติเป็นของแผ่นดินต่อไป

นอกจากนี้การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐของประชาชนยังสามารถใช้สิทธิผ่านองค์กรอิสระต่าง ๆ เช่น ผู้ตรวจการแผ่นดิน ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ดำเนินการเมื่อมีการร้องเรียนของประชาชน หรือมีผลกระทบต่อความเสียหายของประชาชนส่วนรวมหรือเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ ผู้ตรวจการแผ่นดินอาจพิจารณาและสอบสวนโดยไม่มีการร้องเรียนได้ทั้งนี้อำนาจหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดินเป็นไปตามที่บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฯ กำหนด

6.2 การมีส่วนร่วมในการเข้าชื่อถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งสำคัญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 303 และพุทธศักราช 2550 มาตรา 270 ได้บัญญัติรับรองถึงการมีส่วนร่วมในการเข้าชื่อถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งสำคัญทางการเมืองของประชาชนโดยตรง โดยกำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เช่น นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ฯลฯ ผู้ซึ่งมีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่ ส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ฯลฯ วุฒิสภามีอำนาจถอดถอนได้และกำหนดให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนตามที่รัฐธรรมนูญฯ กำหนด มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานวุฒิสภา เพื่อให้วุฒิสภามีมติถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง ได้ซึ่งหลักเกณฑ์วิธีการ เงื่อนไข ในการเข้าชื่อร้องขอถอดถอนบุคคลของประชาชนให้เป็นไปตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าชื่อถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งสำคัญนี้เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกตามความในรัฐธรรมนูญฯ 2540 ซึ่งในขณะนั้นกำหนดจำนวนคนในการเข้าชื่อร้องขอถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่งกำหนดไว้ห้าหมื่นคน และมีการลดจำนวนลงในรัฐธรรมนูญฯ 2550 เหลือเพียงสองหมื่นคน เพื่อให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีความสนใจการเมืองและตรวจสอบ การใช้อำนาจของนักการเมืองว่าสุจริตและชอบธรรมหรือไม่ โดยลดจำนวนประชาชนที่จะเข้าชื่อเหลือสองหมื่นคน ซึ่งจะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินการเพื่อถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่งด้วย

สภาพปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

สภาพปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการมีส่วนร่วมในการ ตรวจสอบของประชาชนกับหลักประชาธิปไตยในสังคมไทย หลักการสำคัญของระบอบประชาธิปไตย คือการที่ประชาชนภายในรัฐนั้น ๆ มีสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค มีความเป็นนิติรัฐ อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน และเป็นการปกครองโดยเสียงข้างมาก เคารพเสียงข้างน้อย (Majority Rule and Minority rights)อย่างไรก็ดีในสังคมประชาธิปไตยของประเทศไทยบนพื้นฐานของหลักประชาธิปไตยแห่งสากล มีสภาพปัญหาบางประการทั้งปัจจัยที่เกิดจากภายนอกและภายใน ทำให้ประชาธิปไตยในสังคมไทยนั้นอยู่ในภาวะที่ไม่อาจจะเรียกได้ว่าเป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ในแบบของอารยะประเทศ สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยของสังคมไทย อาจจำแนกออกได้เป็นหลายด้านสืบเนื่องจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่ได้บัญญัติรับรองสิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนไว้ซึ่งอาจกล่าวได้โดยสรุปได้ดังนี้ (วิชัย ตันศิริ ,2557, หน้า 71)

1. สภาพปัญหาบางประการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในนโยบายสาธารณะ กรณีดังกล่าว สภาพปัญหาที่พบได้แก่ การขาดกฎหมายลูกออกมารองรับหลักการการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญทำให้ประชาชนไม่ได้รับการ

คุ้มครองสิทธิเสรีภาพและไม่ได้มีส่วนร่วมตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้นอกจากนี้การปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐ ขาดความชัดเจนเกี่ยวกับการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน รวมถึงประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมทั้งทัศนคติของเจ้าหน้าที่ของรัฐ และประชาชนที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดปัญหาในการใช้สิทธิเสรีภาพในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยในร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับที่เสนอต่อสภาปฏิรูปเพื่อพิจารณาในมาตรา 65 ได้กำหนดให้พลเมืองมีสิทธิในการรับรู้และแสดงความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะทั้งระดับชาติภูมิภาคและท้องถิ่น รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการพิจารณาร่างกฎหมาย กฎ หรือโครงการหรือกิจกรรมที่อาจมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่โดยปกติสุข โดยองค์กรของรัฐต้องดำเนินการให้พลเมืองเข้ามาแสดงความคิดเห็นด้วย

2. สภาพปัญหาบางประการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย สภาพปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าชื่อเสนอกฎหมายนั้นหากพิจารณาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่กำหนดให้การเข้าชื่อร้องขอต่อประธานรัฐสภาของประชาชนในการเสนอกฎหมายมีจำนวนมาก (สองหมื่นคน) ทำให้เกิดปัญหาการรวบรวมรายชื่อของประชาชนในการเข้าชื่อเสนอกฎหมายนั้นเป็นเรื่องที่กระทำได้ยาก ส่วนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าชื่อเสนอกฎหมายตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 จึงกำหนดจำนวนประชาชนที่น้อยลง (หนึ่งหมื่นคน) สามารถเข้าชื่อเสนอกฎหมายได้ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าชื่อเพื่อเสนอกฎหมายกระทำได้ง่ายขึ้นแต่อย่างไรก็ดีแม้มีการกำหนดจำนวนประชาชนในการเข้าชื่อเสนอกฎหมายที่น้อยลง พบว่ามีปัญหาบางประการในกระบวนการเข้าชื่อเสนอกฎหมายของประชาชน เช่น ระเบียบ วิธีการ หลักเกณฑ์ในการเข้าชื่อเสนอกฎหมายไม่เอื้ออำนวยแก่ประชาชนผู้ต้องการใช้สิทธิหรือขั้นตอนการดำเนินการก่อนที่จะถึงการพิจารณาของสภา มีระยะเวลายาวนานและอาจมีปัจจัยภายนอกมาเกี่ยวข้องโดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เป็นต้น ทั้งนี้ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับที่เสนอต่อสภาปฏิรูปแห่งชาติเพื่อพิจารณา มาตรา 66 กำหนดให้จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่าหนึ่งหมื่นคนสามารถเข้าชื่อเสนอกฎหมายที่เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของบุคคลและแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐต่อรัฐสภาได้ซึ่งก็เป็นไปดังเช่นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 นั่นเองและให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำและตรวจพิจารณาร่างกฎหมายมีหน้าที่สนับสนุนการจัดทำและเสนอร่างกฎหมายของพลเมือง รวมทั้งในการพิจารณาร่างกฎหมายดังกล่าวในแต่ละสภากำหนดให้ผู้แทนของผู้ที่เข้าชื่อเสนอกฎหมายต้องชี้แจงหลักการของร่างกฎหมายและจะต้องมีสัดส่วนผู้แทนของผู้ที่เข้าชื่อเสนอร่างกฎหมายจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนกรรมาธิการวิสามัญ

ทั้งหมดด้วย ก็เป็นการคุ้มครองและส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการเสนอกฎหมายได้ระดับหนึ่ง

3. สภาพปัญหาบางประการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการออกเสียงประชามติ สภาพปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการออกเสียงประชามติของประชาชนนั้น เนื่องจากประเทศไทย เพิ่งผ่านการมีประสบการณ์เกี่ยวกับการออกเสียงประชามติเพียงครั้งเดียวคือ การออกเสียงประชามติเพื่อให้ความเห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ดังนั้น ปัญหาที่พบจึงยังมีไม่มากนัก แต่สภาพปัญหาที่พบและสมควรนำเสนอได้แก่ ปัญหาที่เกิดจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในมาตรา 165 ที่ได้บัญญัติหลักเกณฑ์การจัดให้มีการออกเสียงประชามติได้เป็น 2 กรณีได้แก่ (อเนก เหล่าธรรมทัศน์ ,2553, หน้า 65)

1) กรณีที่นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีให้มีการออกเสียงประชามติเมื่อเห็นว่ากิจการในเรื่องใดอาจกระทบถึงประโยชน์ได้เสียของประเทศชาติหรือประชาชน

2) กรณีที่มีกฎหมายบทบัญญัติให้มีการออกเสียงประชามติซึ่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติพุทธศักราช 2552 ก็ได้บัญญัติเป็นหลักการเดียวกัน เมื่อเป็นเช่นนี้การริเริ่มเพื่อขอให้จัดให้มีการออกเสียงประชามติจึงถูกกำหนดให้เป็นอำนาจของนายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีประการหนึ่งกับโดยอำนาจของกฎหมายอีกประการหนึ่ง จึงเห็นได้ว่าประชาชนยังไม่มีอำนาจที่จะเป็นผู้ร้องขอให้จัดให้มีการออกเสียงประชามติ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง หมายความว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการออกเสียงประชามติยังถูกจำกัดด้วยการกำหนดให้เป็นอำนาจของนายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีที่จะเป็นผู้พิจารณาว่า เรื่องใดสมควรจัดให้มีการทำประชามติซึ่งย่อมหมายความว่าประชาชนยังไม่มีสิทธิที่จะเป็นผู้ร้องขอเพื่อจัดให้มีการออกเสียงประชามติแม้จะเป็นเรื่องหรือกิจการที่ประชาชนเห็นว่าเป็นเรื่องที่อาจกระทบถึงประโยชน์ได้เสียของประเทศชาติและประชาชน แต่คณะรัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรีไม่เห็นชอบให้มีการทำประชามติกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประชามติก็ไม่เกิดขึ้น จึงเห็นควรให้มีการแก้ไขในเรื่องนี้

4. สภาพปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบของประชาชนกับหลักประชาธิปไตยในสังคมไทย การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเป็นการใช้สิทธิการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฯ บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฯ ให้ความสำคัญเช่นเดียวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านอื่น ๆ สิทธิในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐมีหลากหลายวิธีและสภาพปัญหาที่พบส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้สิทธิการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ เช่น สิทธิในการเข้าชื่อถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เจ้าหน้าที่ระดับสูง หรือสมาชิกหรือผู้บริหารท้องถิ่น การขาดความ

เข้าใจในกระบวนการของรายละเอียด วิธีการ หลักเกณฑ์ในการดำเนินการเพื่อเข้าชื่อใช้สิทธิในการถอดถอนดังกล่าว ตลอดจนในทางกลับกันการประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานของรัฐให้ประชาชนรับทราบเกี่ยวกับสิทธิดังกล่าวยังคงเป็นไปได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น การสร้างความเข้มแข็งในชุมชนน่าจะเป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติให้มีขึ้นในแต่ละชุมชน เพื่อเป็นพลังผลักดันที่สำคัญในการสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่เข้มแข็งต่อไป(ถวิลวดี บุรีกุล,2555,หน้า 39)

นอกจากนี้ยังพบว่า สภาพปัญหาบางประการในการใช้สิทธิในการตรวจสอบของประชาชนนั้น ยังคงมีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยภายนอก เช่น อำนาจของกลุ่มการเมืองในท้องถิ่นที่ยังคงมีอิทธิพลในการใช้สิทธิการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐของประชาชน จึงทำให้การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐดังกล่าวอาจไม่ได้มาจากความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ซึ่งหน่วยงานของรัฐและผู้เกี่ยวข้องจะต้องสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่สำคัญแก่ประชาชน เช่น การมีความรู้เท่าทัน มีความเป็นอิสระทางความคิด รักความจริงหรือความถูกต้อง เป็นต้น ซึ่งการสร้างคุณลักษณะนิสัยดังกล่าว จะสร้างระบบคุณค่าและอุดมการณ์ในจิตวิญญาณของพลเมืองที่จะรักษาระบอบประชาธิปไตยและหลักการแห่งประชาธิปไตยให้ยั่งยืนต่อไป

ทั้งนี้ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับที่เสนอต่อสภาปฏิรูปแห่งชาติในหมวด 4 ส่วนที่ 4 มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบเงินแผ่นดิน ซึ่งถือเป็นเรื่องใหม่ในร่างรัฐธรรมนูญฯ ให้ประชาชนต้องรับรู้และสามารถตรวจสอบการใช้เงินแผ่นดินได้และองค์กรที่ดำเนินกิจกรรมโดยใช้เงินแผ่นดิน ต้องเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินการต่อสาธารณะและกำหนดให้มีสภาตรวจสอบภาคพลเมือง เป็นองค์กรระดับจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ตรวจสอบการกระทำของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ผู้บริหารสภาท้องถิ่นให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม รวมทั้งยังคงสิทธิในการตรวจสอบโดยการเข้าชื่อร้องขอถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไว้โดยกำหนดให้จำนวนของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในการเข้าชื่อถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไว้ที่สองหมื่นคน ซึ่งเป็นจำนวนที่ไม่เปลี่ยนแปลงจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

สรุปได้ว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น แม้ว่าหลักสิทธิเสรีภาพ และหลักอำนาจอธิปไตยจะเป็นสองเสาหลักในการค้ำชูระบอบประชาธิปไตยในประเทศนั้น ๆ ให้ยั่งยืนก็ตาม ภายใต้สังคมประชาธิปไตยนั้นไม่ได้หมายความเพียงแต่รัฐยอมให้ประชาชนเลือกผู้นำหากยังหมายถึง การที่สังคมต้องพยายามทำอะไรด้วยตนเองให้มากที่สุด และต้องเป็นผู้ชี้นำกำหนดบทบาทรัฐ การเป็นผู้ชี้นำรัฐนั้นแม้จะไม่ได้กระทำด้วยประชาชนทั้งหมด แต่ด้วยกระบวนการประชาธิปไตย แบบมีส่วนร่วมจะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองและการบริหาร และยังมีการกระจายอำนาจในการตัดสินใจในเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อชีวิต ความเป็นอยู่ของประชาชน เป็นการเพิ่มการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ทั้งในระดับท้องถิ่นและในระดับชาติ การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมี

ความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะรากฐานของระบอบประชาธิปไตย เป็นการส่งเสริมธรรมาภิบาล และมีส่วนสร้างประชาธิปไตยในประเทศให้ยั่งยืน การมีส่วนร่วมของประชาชนยังถือเป็นการสื่อสารสองทางระหว่างหน่วยงานรัฐและประชาชน การจะปฏิรูปการเมือง จึงต้องเริ่มจากการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเมืองทุกระดับ

ปัญหาการพัฒนาการเมืองไทย

ประชาธิปไตยที่พยายามจะสถาปนามากว่า 70 กว่าปีนั้น เป็นที่ยอมรับกันว่ายังไม่เป็นที่พอใจของคนไทยไม่ ว่าจะเป็นชนชั้นนำหรือประชาชนทั่วไป กล่าวคือ ทุกคนต่างเห็นว่าเท่าที่ผ่านมาประชาธิปไตยยังอาจไม่มีอย่างแท้จริงใน ประเทศไทย ดังนั้นจึงมีการกล่าวหรืออธิบายกันอย่างกว้างขวางว่าเพราะเหตุใดประชาธิปไตยจึงยังไม่เกิดขึ้นหรือเกิดขึ้น เพียงบางส่วนเท่านั้นในสังคมไทย ซึ่งคำอธิบายเหล่านี้เริ่มตั้งแต่การไม่มีการศึกษาหรือคุณภาพของประชาชน การที่พรรค การเมืองและการเลือกตั้งไม่สามารถสร้างให้เกิดตัวแทนที่แท้จริงของประชาชนได้ จนถึงการยึดอำนาจของทหารที่ทำลาย กระบวนการประชาธิปไตย เป็นต้น แน่นอนคำอธิบายเหล่านี้ย่อมมีความจริงอยู่ในระดับหนึ่ง

ความสำคัญกับการศึกษาในเชิงประจักษ์มากกว่าเชิงปทัสถาน ดังนั้นการพิจารณาถึงปัญหาอุปสรรคของระบอบ ประชาธิปไตยไทยนั้น จะศึกษาเน้นถึงความจริงที่ปรากฏขึ้นว่าเป็นอย่างไร และใช้ความจริงที่ปรากฏนี้เป็นบรรทัดฐานใน การวิเคราะห์ ปัญหาและอุปสรรคที่มีในการบริหารราชการแผ่นดินแบบรัฐรวมศูนย์ การคอรัปชั่น พรรคการเมืองไทยที่ขาดความเป็นสถาบันทาง การเมืองอย่างแท้จริง การพัฒนาทางเศรษฐกิจของไทย

การวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย ตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบันว่ามีอะไรบ้าง อีกทั้งข้อถกเถียงถึงการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยในไทยว่าอาจยัง ไม่มีอย่างแท้จริง หรือมีแต่ไม่ต่อเนื่อง รวมถึง อาจจะยังอยู่ในช่วงแห่งระยะเวลาของการเปลี่ยนผ่าน

ในการศึกษาจะวิเคราะห์พิจารณาถึงปัญหา อุปสรรคของระบบประชาธิปไตยไทยโดยเน้นถึงความจริงที่ปรากฏว่าเป็นอย่างไร และใช้ความจริงเป็นบรรทัดฐาน ซึ่งพอจะสรุปได้ว่ามีอยู่ 7 ประเด็นสำคัญ คือ การยึดติดกับรูปแบบของ ประชาธิปไตย ระบบอุปถัมภ์ การแทรกแซงทางการเมืองของทหารไทย การบริหารราชการแผ่นดินแบบรัฐรวมศูนย์ การคอรัปชั่น พรรคการเมืองไทยที่ขาดความเป็นสถาบันทางการเมืองอย่างแท้จริง การพัฒนาทางเศรษฐกิจของไทย

การศึกษาจะเห็นได้ว่าปัญหาและอุปสรรคทั้ง 7 ด้าน มีความสำคัญในตัวของมันเอง แต่คนไทยแต่ละกลุ่มจะ ให้น้ำหนักของความสำคัญที่ต่างกันเพราะแต่ละกลุ่มจะมีความคิดหรือความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยที่ต่างกัน นี่จึงถือว่า เป็นรากฐานของปัญหาและอุปสรรคของประชาธิปไตยที่สำคัญ ทั้งนี้เพราะคนแต่ละคนก็จะยึดประชาธิปไตยของตน และมอง ประชาธิปไตยของคนอื่นว่าไม่เป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง จึงทำให้การสร้างและการพัฒนาประชาธิปไตยปราศจากทิศทางที่แน่ชัด

จนกลายเป็นการไปยึดติดกับรูปแบบหรือกระบวนการของประชาธิปไตย คือ รัฐธรรมนูญ รัฐสภา พรรคการเมือง และการ เลือกตั้ง

ประชาธิปไตยที่พยายามสร้างกันมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 ไม่มีผลประโยชน์ที่เกิดกับประชาชนอย่างเห็นได้ ชัดนัก ตรงกันข้ามชนชั้นนำทางการเมืองจะเป็นฝ่ายได้รับผลประโยชน์มากกว่า ดังนั้นปัญหาและอุปสรรคของประบอบ ประชาธิปไตยไทยที่แท้จึงอยู่ที่ความไม่สามารถที่จะทำให้มิติของเป้าหมายหรือหลักการของประชาธิปไตยเกิดขึ้นอย่างแท้จริง และมั่นคงในประเทศไทยได้

ความสำคัญกับการศึกษาในเชิงประจักษ์มากกว่าเชิงปทัสถาน ดังนั้นการพิจารณาถึงปัญหาอุปสรรคของระบอบ ประชาธิปไตยไทยนั้น จะศึกษาเน้นถึงความจริงที่ปรากฏขึ้นว่าเป็นอย่างไร และใช้ความจริงที่ปรากฏนี้เป็นบรรทัดฐานใน การวิเคราะห์ ปัญหาและอุปสรรคที่มีผู้วิเคราะห์กล่าวถึงกันมากทั้งในหมู่นักวิชาการ ปัญญาชน สื่อมวลชน และนักการเมือง ต่างๆ พอจะสรุปได้ 7 ประเด็นสำคัญ คือ การยึดติดกับรูปแบบของประชาธิปไตย ระบบอุปถัมภ์ การแทรกแซงทางการเมือง ของทหารไทย การบริหารราชการแผ่นดินแบบรัฐรวมศูนย์ การคอรัปชั่น พรรคการเมืองไทยที่ขาดความเป็นสถาบันทาง การเมืองอย่างแท้จริง การพัฒนาทางเศรษฐกิจของไทย โดยที่ในแต่ละประเด็นจะได้วิเคราะห์ในรายละเอียด ดังนี้

1. การยึดติดกับรูปแบบของประชาธิปไตย

คำว่าประชาธิปไตยที่กล่าวกันในสังคมไทย ทุกคนล้วนแต่ยอมรับว่ามาจากคำว่า “Democracy” ของตะวันตก และคำว่า “ตะวันตก” นี้เข้าใจกันว่ามีจุดกำเนิดหรือรากเหง้ามาจากกรีกโรมัน ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นต้นกำเนิดของอารยธรรมของชาติตะวันตก (Western Civilization) นั่นหมายความว่า “ประชาธิปไตยตะวันตก” คือ ประชาธิปไตยที่มีต้น กำเนิดหรือได้รับอิทธิพลทางความคิดมาจากนักคิดหรือปราชญ์ตั้งแต่สมัยกรีกและโรมัน ดังนั้นในการทำความเข้าใจประชาธิปไตยไม่ว่าจะเป็นแบบตะวันตกหรือแบบไทย จำเป็นที่จะต้องกลับไปพิจารณาแนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับประชาธิปไตย ที่มีมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณประชาธิปไตยโดยวิวัฒนาการของตะวันตกสามารถจะพิจารณาได้เป็น 2 ด้าน คือ ด้านแรกเน้นถึง จุดมุ่งหมายของประชาธิปไตย กล่าวคือ การใช้อำนาจของประชาธิปไตยนี้จะต้องมีจุดมุ่งหมายเพื่อประชาชนโดยส่วนรวม ซึ่งแนวคิดนี้อาจจะเรียกได้ว่า “หลักการประชาธิปไตย” (principle democracy) หรืออาจจะเรียกว่า “ประชาธิปไตยแบบเพลโต” (Platonic democracy) ด้านที่สองเน้นถึงกระบวนการของประชาธิปไตย กล่าวคือ กระบวนการหรือขั้นตอนของการใช้ อำนาจของประชาธิปไตยที่จะต้องให้คนจำนวนมากสามารถที่จะเลือกให้การใช้อำนาจเป็นไปตามที่ตนต้องการ

แนวคิดนี้ อาจจะเรียกได้ว่า “กระบวนการประชาธิปไตย” (Process democracy) หรืออาจจะเรียกว่า “ประชาธิปไตยแบบอริสโตเติล” (Aristotelian democracy) นั่นหมายความว่า

ประชาธิปไตยตะวันตกมี 2 มิติ คือ มิติทางจุดมุ่งหมายหรือ หลักการของประชาธิปไตย และมิติทางกระบวนการหรือรูปแบบของประชาธิปไตย (กนก วงษ์ตระหง่าน, 2528,หน้า 28)

แต่ถ้ากลับไปพิจารณาหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยตะวันตกที่กล่าวมาข้างต้น คือ ประชาธิปไตยแบ่งออกเป็น 2 มิติ จะเห็นว่าประชาธิปไตยที่คณะราษฎรนำเข้ามาจากตะวันตกและมีอิทธิพลทางความคิดมาจนถึงปัจจุบันเน้น เฉพาะประชาธิปไตยตะวันตกในมิติที่เกี่ยวกับกระบวนการหรือวิธีการของประชาธิปไตยเท่านั้น โดยละเลยมิติที่เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายหรือหลักการของประชาธิปไตย การที่การเมืองไทยให้ความสำคัญจนเกินไปแก่รูปแบบของประชาธิปไตยนี้มีผลต่อการทำความเข้าใจและการแก้ไขปัญหาประชาธิปไตยไทย กล่าวคือการคิดมักจะมุ่งอยู่กับการปรับปรุงแก้ไขรัฐธรรมนูญ รัฐสภา พรรคการเมืองและ การเลือกตั้งเป็นหลัก ยิ่งไปกว่านั้นการแก้ไขมักจะให้ความสำคัญกับการออกกฎหมาย กฎระเบียบหรือข้อบังคับต่างๆ เกี่ยวกับสถาบันทางการเมืองทั้งสี่ โดยมิได้ให้ความสำคัญกับพฤติกรรมหรือพฤติกรรมอันเป็นผลมาจากโครงสร้างของ สถาบันทางการเมืองเหล่านั้น ไม่ทราบว่ารัฐธรรมนูญ รัฐสภา พรรคการเมืองและการเลือกตั้งมีผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของผู้ที่ เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นนักการเมือง ทหาร ข้าราชการประจำ ปัญญาชน นักวิชาการ กลุ่มผลประโยชน์ ตลอดจนถึง ประชาชนทั่วไปอย่างไร เมื่อไม่ทราบพฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเหล่านี้ก็ไม่สามารถที่จะดึงหรือตีกรอบให้ พฤติกรรมเหล่านั้นอยู่ภายใต้กรอบของสถาบันทางการเมืองทั้งสี่นี้ได้ ถ้าจะกล่าวอีกนัยหนึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าลายลักษณ์ อักษรที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญ กฎระเบียบและข้อบังคับของรัฐสภา พระราชบัญญัติ และข้อบังคับของพรรคการเมืองและการ เลือกตั้ง ไม่สามารถอธิบายพฤติกรรมอันเกิดจากสถาบันเหล่านี้ ถ้าจะอธิบายได้ก็น้อยมากไม่มีนัยสำคัญเท่าไรนัก

นั่นหมายความว่าปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยไทยจึงเริ่มจากปัญหาระบบคิดและ วิธีการมองประชาธิปไตย ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาและอุปสรรคขั้นพื้นฐานมาก เมื่อระบบคิดและวิธีการมองปัญหาไม่เป็นจริง ย่อม เป็นไปไม่ได้ที่จะให้หนทางการแก้ไขปัญหานั้นเป็นจริง ดังนั้นการแก้ไขเพื่อให้เกิดประชาธิปไตยในประเทศไทยอย่างเป็นจริง จะต้องแก้ที่ระบบคิดและวิธีการมองประชาธิปไตยเป็นเบื้องแรกก่อน

ดังนั้นการที่ประชาธิปไตยของไทยให้ความสำคัญเฉพาะกับรูปแบบ หรือกระบวนการของประชาธิปไตยจึงทำให้เป้าหมายของประชาธิปไตยของไทยถูกละเลย ผลที่ตามมาคือประชาธิปไตยและการเมืองไทยตกอยู่ในสภาพไร้ทิศทาง กล่าวง่ายๆ คือไม่ทราบว่าประชาธิปไตยและการเมืองของไทยกำลังเดินไปทางไหนและไปสู่จุดหมายอะไร ถ้าจะมีการกล่าวถึงเป้าหมายของประชาธิปไตยอยู่บ้างก็จะเป็นเพียงการกล่าวอย่างผิวเผิน เช่น จะต้องรับใช้ประชาชน จะต้องสนองตอบ ต่อผลประโยชน์ของประชาชน เป็นต้น ซึ่งในความเป็นจริงแล้วจะต้องมีคำตอบอีกมากเกี่ยวกับเป้าหมายของประชาธิปไตย เช่น ใครคือประชาชน ถ้าคนไทยทุกคนคือประชาชนอย่างนั้นหมายความว่า

ประชาธิปไตยจะต้องสนองตอบต่อผลประโยชน์ ของคนไทยทุกๆ คนเช่นนั้นหรือ ถ้าเป็นเช่นนั้นคงจะไม่มีรัฐบาลไหนในโลกนี้สามารถจะกระทำได้ เพราะผลประโยชน์ของ ประชาชนแต่ละคนนั้นมีมากเหลือเกินและยังแตกต่างกันในแต่ละคนอีกด้วย

ดังนั้นภายใต้ทรัพยากรที่จำกัดย่อมเป็นไปไม่ได้ที่ ประชาธิปไตยจะสนองตอบต่อความต้องการของทุกคนได้ เพราะฉะนั้นคำถามที่จะต้องตอบ คือ ประชาธิปไตยจะจัดลำดับ ความสำคัญในการสนองตอบต่อความต้องการของกลุ่มใด ยิ่งไปกว่านั้นจะตอบสนองต่อความต้องการอะไรบ้าง เพราะประชาธิปไตยไม่สามารถจะตอบสนองต่อความต้องการในทุกเรื่องได้ ในที่สุดประชาธิปไตยและประเทศชาติจึงตกอยู่ในสภาพที่ไม่มีจุดหมายปลายทาง และการแก้ไขปัญหาของ ประชาธิปไตยและประเทศชาติก็จะมีสภาพคล้ายๆ การพายเรือในอ่างน้ำแก้ปัญหาซ้ำแล้วซ้ำอีก แต่ปัญหาเดิมๆ ก็ยังคง อยู่เช่นเดิมและนับวันจะมีมากขึ้นด้วยซ้ำไป และนี่คือผลจากการยึดติดกับรูปแบบและไม่มีเป้าหมายที่เป็นจริงของประชาธิปไตยของไทย

2. ระบบอุปถัมภ์

พัฒนาการทางเศรษฐกิจในประเทศไทยในช่วง 70 กว่าปีที่ผ่านมานี้ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก มิใช่เฉพาะแต่ด้านเศรษฐกิจเท่านั้น หากยังสร้างคลื่นกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองอีกด้วย ในบรรดา การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อระบบอุปถัมภ์หรืออาจจะเรียกว่า “วัฒนธรรมอำนาจนิยมอุปถัมภ์” กำลังถูกท้าทายโดย “วัฒนธรรมทุนนิยมเสรีประชาธิปไตย”

พัฒนาการของวัฒนธรรมในสังคมไทยในช่วง 70 ปีที่ผ่านมานี้ ว่าเป็นการปะทะกันระหว่างวัฒนธรรมอำนาจนิยมกับวัฒนธรรมประชาธิปไตย แต่การปะทะกันดังกล่าวนี้เกิดขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์ในการผลิตที่กำลัง แปรเปลี่ยนไป โดยที่ระบบเศรษฐกิจกำลังผันแปรจากระบบความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ (patron client relationship) ไปสู่ระบบทุนนิยม วัฒนธรรมแต่ละวัฒนธรรม หากดำรงอยู่ในระบบความสัมพันธ์ในการผลิตที่แตกต่างกัน ย่อมมีแก่นและกระพี้ แตกต่างกันไปด้วย วัฒนธรรมอำนาจนิยมในระบบความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์แตกต่างจากวัฒนธรรมอำนาจนิยมในระบบทุน นิยมฉันใด วัฒนธรรมประชาธิปไตยในระบบความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ย่อมแตกต่างไปจากวัฒนธรรมประชาธิปไตยใน ระบบทุนนิยมฉันนั้น การตกผลึกของวัฒนธรรมอำนาจนิยมและวัฒนธรรมประชาธิปไตยในระบบความสัมพันธ์ในการผลิตที่ แตกต่างกัน ย่อมก่อให้เกิดเนื้อหาสาระและรูปแบบที่แตกต่างกันด้วย

วัฒนธรรมแบบอำนาจนิยมเป็นวัฒนธรรมที่ยึดหลัก “อำนาจเป็นธรรม” โดยที่มาตรฐานความชอบธรรมถูก กำหนดด้วยอำนาจเป็นเกณฑ์ ภายใต้วัฒนธรรมดังกล่าวนี้ ความเห็นของผู้มีอำนาจย่อม “ถูกต้อง” มากกว่าความเห็นของผู้ ไร้อำนาจ ความถูกผิดมิได้ถูกกำหนดด้วยเหตุผลและ

ข้อเท็จจริง สังคมที่ถูกครอบงำด้วยวัฒนธรรมอำนาจนิยมจะมีค่านิยมยก ย่องผู้มีอำนาจ และผู้ทรงอำนาจมีแนวโน้มที่จะใช้อำนาจเพื่อแสดงความยิ่งใหญ่แห่งตน เช่น สังคมไทย เป็นต้น

วัฒนธรรมประชาธิปไตยเป็นด้านตรงกันข้ามของวัฒนธรรมอำนาจนิยม เพราะวัฒนธรรมประชาธิปไตยปลูกฝังให้ ผู้คนเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มาตรฐานความชอบธรรมมิได้ถูกกำหนดด้วยอำนาจ หากแต่ถูกกำหนดด้วยเหตุผล และข้อเท็จจริง สังคมที่มีวัฒนธรรมประชาธิปไตยจะกำหนดทางเลือกของสังคม (social choice) ด้วยการรับฟังความเห็น ของคนส่วนใหญ่ โดยที่ในขณะเดียวกันนั้นก็ไม่ละเลยที่จะรับฟังความเห็นและคุ้มครองสิทธิของชนกลุ่มน้อย ในสังคมที่ถูกครอบงำด้วยวัฒนธรรมอำนาจนิยม ผู้ทรงอำนาจเป็นผู้กำหนดและชี้ขาดทางเลือกของสังคม แต่ในสังคมประชาธิปไตย ประชาชนจะมีสิทธิและมีส่วนร่วมในการกำหนดทางเลือกของสังคมร่วมกัน ดังเช่นสังคมของตะวันตก

อย่างไรก็ตาม ทั้งวัฒนธรรมอำนาจนิยมและวัฒนธรรมประชาธิปไตยต่างมิได้ดำรงอยู่ในสูญกาศ หากแต่ดำรง อยู่ในสังคมที่มีระบบความสัมพันธ์ในการผลิต แม้ว่าระบบความสัมพันธ์ในการผลิตจะเป็นระบบที่กำหนดมรรควิธีในการ แก้ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจในสังคม แต่ระบบความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ก็ก่อให้เกิดวัฒนธรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลกระทบ เป็นลูกโซ่ต่อวัฒนธรรมทางสังคมและการพัฒนาทางการเมืองด้วย (รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, 2536,หน้า 70)

3. การแทรกแซงทางการเมืองของทหารไทย

ความเสื่อมเสียของกติกาทางการเมืองก่อให้เกิดการแทรกแซงทางการเมืองของคณะทหาร อันทำให้สถาบัน หลักของระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยคือพรรคการเมือง (political party) เกิดความอ่อนแอ ไม่สามารถจะพัฒนาตัวเอง อย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลให้พรรคการเมืองขาด “ความเป็นสถาบันทางการเมือง” (political institutionalization) (Samuel P. Huntington, 1961, P48) ขาดการยอมรับจากประชาชน พรรคการเมืองถูกมองว่าเป็นการรวมกลุ่มกันขึ้นมาเพื่อ ผลประโยชน์ของบุคคล ขาดอุดมการณ์ทางการเมือง ไม่มีระเบียบวินัย แตกแยกระส่ำระส่าย การขาดความศรัทธาของประชาชนต่อพรรคการเมืองและกระบวนการเลือกตั้งนี้ ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนที่เข้า ไปทำหน้าที่นิติบัญญัติไม่ได้ถูกควบคุมและสอดส่องดูแลจากประชาชน มีการรับเงินทอง เปลี่ยนการสังกัดพรรคกันอยู่ ตลอดเวลา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ที่ตนจะได้รับ และเมื่อประกอบกับการที่แต่เดิมคณะทหารได้รับการแต่งตั้งให้เข้าไป เป็นวุฒิสมาชิกเกินกว่าครึ่งหนึ่งของจานวนวุฒิสมาชิกทั้งหมด ซึ่งวุฒิสมาชิกนี้มีอำนาจเท่าเทียมกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ลักษณะการขาดความรับผิดชอบของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และเมื่อประกอบกับการที่วุฒิสมาชิกมาจากฝ่ายทหารมากกว่า ครึ่งทำให้การดำเนินการของรัฐสภาเต็มไปด้วยความยากลำบาก มีความขัดแย้งกันทั้งในหมู่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเอง และระหว่างสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกับวุฒิสมาชิกทำให้รัฐสภาไทยโดยทั่วๆ ไป ไม่ได้แตกต่างไปจากรัฐสภาของประเทศที่ กำลังพัฒนาอื่นๆ เท่าใด คือมีอำนาจในการตัดสินใจไม่มากนัก

และไม่เป็นสถาบันที่ทรงพลังในทางการเมือง (สุจิต บุญบงการ, 2526,หน้า 38) มีแต่ความวุ่นวายและขัดแย้งกันในผลประโยชน์ส่วนบุคคล และเมื่อเกิดความวุ่นวายมากขึ้น คณะทหารก็ถือเป็นข้ออ้างเข้าแทรกแซงทางการเมืองในที่สุด

จากลักษณะของ “วงจรอุบาทว์” ที่เกิดขึ้นก่อให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนาประชาธิปไตยและระบบการเมืองแบบรัฐสภา และสิ่งที่ควรจะตระหนักมากที่สุดคือว่าถ้าลักษณะของวงจรอุบาทว์เกิดขึ้นมากเท่าใด ก็อาจจะทำให้ ประชาชนมีความรู้สึกว่า สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งธรรมดาสำหรับการเมืองไทยซึ่งถ้าประชาชนเกิดทัศนคติเช่นนั้นแล้ว ก็เป็นการยากยิ่งที่จะหวังว่าเราจะสามารถพัฒนาระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้น

จะเห็นได้ว่าการเข้าแทรกแซงทางการเมืองของทหารบ่อยครั้ง เป็นสาเหตุที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้การ พัฒนาประชาธิปไตยเป็นไปอย่างเชื่องช้า การครอบงำทางการเมืองของผู้นำทหารทำให้พรรคการเมือง การเลือกตั้ง และสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นสถาบันหลักของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยขาดความต่อเนื่อง ต้องถูกยุบเลิกเป็นระยะๆ ทำให้ การพัฒนาสถาบันเหล่านี้ประสบกับความชะงักงัน นอกจากนั้น ยังมีผลให้ประชาชนขาดความคุ้นเคยกับการปกครองโดยพรรคการเมือง เมื่อประชาชนขาดความคุ้นเคยกับสถาบันเหล่านี้ ทำให้พรรคการเมืองก็ดี สภาผู้แทนราษฎรก็ดี ไม่สามารถสร้างความชอบธรรมทางการเมืองให้กับตนเองได้อย่างเต็มที่

4. การบริหาราชการแผ่นดินแบบรัฐรวมศูนย์

สำหรับลักษณะในการบริหารราชการแผ่นดินของไทยโดยรวมนั้น ก็จะมีสภาพที่เรียกว่าเป็นการบริหารงานแบบ รวมศูนย์กลางของอำนาจในการสั่งการและทุกสิ่งทุกอย่างไว้ที่ส่วนกลางอย่างเข้มข้น ซึ่งในที่นี้จะขอเรียกสั้นๆ ว่าเป็นการบริหารแบบ “รัฐรวมศูนย์”

ลักษณะสำคัญของการรวมศูนย์ของรัฐไทยเห็นได้จากการรวมอำนาจการบริหาร การกำหนดนโยบาย การตัดสินใจ การสั่งการให้ดำเนินการตามนโยบาย รวมไปจนถึงการติดตามตรวจสอบประเมินผลการปฏิบัติงานไว้ที่ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคเป็นส่วนที่ได้รับการมอบหมายแต่งตั้งจากส่วนกลางให้เป็นเจ้าหน้าที่ (บางครั้งใช้คำว่า เป็นตัวแทนของส่วนกลาง) หรือเป็นผู้ปฏิบัติงานหน้าที่ต่างๆ ตามที่ส่วนกลางกำหนด ในท้องที่จังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ สำหรับส่วนท้องถิ่นเป็น ส่วนการบริหาร หรือส่วนการปกครองตนเองที่ส่วนกลางแบ่งปันอำนาจไว้ให้คนในท้องที่ของจังหวัดต่างๆ ที่มีความเจริญเติบโตตามมาตรฐานที่ส่วนกลางกำหนดแต่ถึงแม้จะได้แบ่งปันไปแล้วส่วนท้องถิ่นก็ยังถูกกำหนดให้อยู่ภายใต้การ ควบคุมดูแลเป็นอย่างมากจากส่วนภูมิภาค (สุชาย ตรีรัตน์, 2536,หน้า 42)

โครงสร้างรัฐรวมศูนย์ในกลุ่มข้าราชการได้เติบใหญ่แทรกซ้อนและซึมซาบลงสู่วิถีชีวิตของผู้คนทั้งปวง จนมี อำนาจครองใจ (Hegemony) คนทั้งหลายได้ในอีกหลายรุ่นต่อมา อย่างไรก็ตามอำนาจครองใจที่ให้การยอมรับและยกย่องการได้ เป็น “เจ้าคน นายคน” ในรัฐรวมศูนย์ ได้ถูกท้าทายมาโดยตลอดและมีมากขึ้นเรื่อยๆ ท่ามกลางการเติบโตและขยายตัวของ “ทุน” พวกพ่อค้าคหบดีผู้มี

อำนาจทางเศรษฐกิจก็อาจเข้าไปเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ (ภายในรัฐรวมศูนย์) ได้เช่นเป็นนักการเมืองเป็นรัฐมนตรี เป็นต้น

การเติบใหญ่ขยายตัวอย่างไม่หยุดหย่อนของกลุ่มทุน ไม่ว่ากลุ่มทุนการค้า ทุนการเงิน ทุนอุตสาหกรรม รวมจนถึงทุนแห่งรัฐ (โดยเฉพาะรัฐวิสาหกิจบางแห่ง) ภายใต้การบริหารงานของราชการในรัฐรวมศูนย์ ด้านหนึ่งแสดงให้เห็นถึง การเอื้อประโยชน์ของรัฐรวมศูนย์ที่มีต่อการเติบโตของทุน การผูกขาดอำนาจการบริหารและการปกครองโดยกลไกรัฐที่เป็น ระบบราชการก็ยังดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องการเปลี่ยนแปลงแม้มีอยู่บ้าง แต่ก็เป็นลักษณะของการปรับตัวของระบบราชการ

ในส่วนที่ปรับได้ เช่น เมื่อสภาพการณ์เปลี่ยนแปลงไประบบราชการก็หันมายอมรับระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตย ที่มี สถาบันตัวแทนและผู้นำในคณะรัฐบาลมาจากการเลือกตั้ง เป็นต้น ในสภาพการณ์เช่นนี้ ปัญหาอาจมีค้างคาอยู่ว่า รัฐรวม ศูนย์สลายไปแล้วหรือไม่ หรือเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยแค่ไหนอย่างไร

คำตอบคือ รัฐรวมศูนย์ยังคงอยู่ และดำรงอยู่อย่างมีแก่นสาร แม้ว่าโฉมหน้าภายนอกอาจเปลี่ยนรูปแบบไป เป็นการยอมรับ “ประชาธิปไตย” หลักฐานในเรื่องนี้คือ การคงมีอยู่ของระเบียบบริหารราชการแผ่นดินที่จัดระเบียบการ บริหารราชการไว้อย่างตายตัวเสมอมาว่ามีอยู่ 3 ส่วนคือ ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น และได้กำหนดแบบแผน ความสัมพันธ์ให้ส่วนท้องถิ่นอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของส่วนภูมิภาคและส่วนภูมิภาคบริหารราชการตามที่ส่วนกลางมอบหมาย หรือตามที่คณะผู้บริหารประเทศสั่งการ ไม่ว่ารัฐธรรมนูญจะถูกล้มเลิกไปแล้วหลายฉบับ (ในปัจจุบันมี 20 ฉบับ) แต่เนื้อหา (content) ของระเบียบบริหารราชการแผ่นดินในลักษณะดังกล่าวยังคงดำรงสืบเนื่องจนกระทั่งปัจจุบัน เห็นได้ว่าจะมีการบิดเบือนเพราะว่ามีการเลือกตีความ, การเลือกปฏิบัติ, การคอร์รัปชั่น, ความเรียกร้องต้องการ, ลักษณะที่ขัดกัน (paradox) ของรัฐรวมศูนย์เหตุที่มีการบิดเบือนไม่ว่าจะเป็นในส่วนที่เข้าสู่หรือออกจากศูนย์กลางอำนาจ เพราะภายในรัฐรวมศูนย์มีปัญหาความขัดแย้งที่แฝงฝังอยู่เป็นการถาวร (Built–in conflicts) และความขัดแย้งถาวรในรัฐรวม ศูนย์คือ ความขัดแย้งระหว่างหลักการในเรื่องความเป็นเอกภาพหรือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของส่วนต่างๆ กับความ เป็นจริงในทางปฏิบัติ ซึ่งมีการพยายามแข่งขันช่วงชิงกันเข้ายึดกุมหรือเข้าถึงศูนย์อำนาจโดยอาศัยฝักฝ่ายพรรคพวก เห็นได้ว่ารัฐรวมศูนย์ก่อให้เกิดปัญหาสำคัญๆ หลายปัญหาในสังคมไทย แม้ว่าจะสร้างทำความเจริญมั่งคั่งได้ส่วน หนึ่ง แต่เป็นเพียงความมั่งคั่งในลักษณะกระจุกตัว เป็นของคนเพียงกลุ่มน้อยและให้ประโยชน์กับคนเพียงบางส่วนเท่านั้น และปัญหาสำคัญๆ ในสังคมไทยที่เป็นผลลัพธ์ของรัฐรวมศูนย์ มีตัวอย่างเช่น ความแตกต่างอย่างมากระหว่างเมืองกับชนบท ความเหลื่อมล้ำอย่างมากในเรื่องของรายได้ ปัญหาของความเจริญแบบกระจุกตัว การเคลื่อนย้ายเข้าเมือง ปัญหาความแออัด ยัดเหยียดและมลพิษในเมือง และด้านการบริการและการปกครอง รัฐรวมศูนย์ก่อให้เกิดปัญหาการกระจุกตัวของโครงสร้าง อำนาจ และกลุ่มผู้นำทางการเมือง

เช่น กลุ่มผู้มีอำนาจรัฐ อำนาจทางการเมือง อำนาจบริหาร อำนาจทางเศรษฐกิจ อำนาจในสังคม รวมกระจุกตัวอยู่ที่ศูนย์กลางอำนาจเพียงแห่งเดียว

และหากทำการประมวลปัญหาทุกด้านที่กล่าวมา รัฐรวมศูนย์ก็ก่อให้เกิดการจับกลุ่มรวมตัวของปัญหา (problematic syndromes) ของประเทศ จนกลายเป็นวังวนแห่งปัญหา หรือวงจรแห่งความชั่วร้ายปัญหาต่างๆ กลายเป็นปัญหา “งูกินหาง” ซึ่งดูเหมือนไม่มีทางออก หรือหาจุดเริ่มต้นแห่งการแก้ไม่ได้ ทางออกก็คือ รัฐต้องสร้างให้เกิด การกระจายอำนาจไปสู่ประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง และรวดเร็ว ถึงแม้นรัฐรวมศูนย์ยังคงอยู่และยังคงอาจต้องมี แต่ต้องจัดขนาดให้อยู่ในระดับที่มีความสัมพันธ์แบบได้สมดุลมากขึ้นกว่าทุกวันนี้

5. การคอรัปชั่น (ฉ้อราษฎร์บังหลวง)

คอรัปชั่นเป็นสิ่งที่มีมานานแล้วในการเมืองไทย ในอดีตเราเรียกคอรัปชั่นว่าเป็นการ “ฉ้อราษฎร์บังหลวง” ซึ่ง “ฉ้อราษฎร์” มีความหมายว่า เป็นการโกงประชาชน ส่วน “บังหลวง” คือการยักยอกเงินส่วนหนึ่งซึ่งเป็นของหลวงเอาไว้ เป็นของตัวเอง ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง การฉ้อราษฎร์บังหลวงเกิดขึ้นเนื่องจากระบบการเก็บภาษีอากรส่งหลวง พระมหากษัตริย์จะมอบหมายขุนนางบางคนเป็นผู้เก็บภาษีอากรจากราษฎรเพื่อนำส่งหลวง แต่ยอมรับกันว่าขุนนางจะเก็บ

ส่วนหนึ่งไว้เป็นรายได้ของตนเอง หรือไม่ก็มีการเรียกเก็บภาษีเพิ่มเพื่อใช้ส่วนที่เพิ่มขึ้นเป็นรายได้ของตน เนื่องจากการทำราชการรวมทั้งการเป็นเจ้าหน้าที่รับผิดชอบในการเก็บภาษีไม่มีเงินเดือนตอบแทนจากหลวง ในระบบนี้จึงเปิดโอกาสให้ เจ้าหน้าที่ดังกล่าวยักยอกเงินส่วนที่จะส่งให้หลวงไว้เป็นของตนเองหรือใช้วิธีรีดเงินจากราษฎรเพื่อหารายได้เพิ่มเติม (Pasuk Phongpaichit and Sungsidh Piriyarangsan, 1994, P 67) หลังจากที่มีการปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดินในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการใช้ระบบเงินเดือนให้กับข้าราชการ การคอรัปชั่นได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นการใช้ตำแหน่งหน้าที่เพื่อแสวงหา ประโยชน์ส่วนตนคล้ายคลึงกับที่ปรากฏในปัจจุบัน

เมื่อเศรษฐกิจได้ขยายตัวมากขึ้นและได้มีการเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองของประเทศไปสู่ระบบประชาธิปไตย อันเห็นได้จากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ที่ได้มีการโค่นล้มรัฐบาลทหารของจอมพล ถนอม และจอมพล ประภาส และ มีการสถาปนารัฐประชาธิปไตยขึ้น พรรคการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งได้มีบทบาทเข้มแข็ง ขึ้นการคอรัปชั่นได้ขยายตัวออกไปในหมู่นักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้ง พวกผู้นำธุรกิจในท้องถิ่นมีบทบาทมากขึ้นใน การสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งในชนบท ผู้นำท้องถิ่นบางคนได้ลงสมัครรับเลือกตั้งเสียเอง ผู้นำท้องถิ่นเหล่านี้บางคนรู้จักกันในนาม “เจ้าพ่อ” ซึ่งหมายถึง เป็นผู้มีอิทธิพลและใช้อิทธิพลเพื่อขยายฐานอำนาจของตนในรูปแบบต่างๆ ทั้งที่ถูก กฎหมายหรือผิดกฎหมาย พวกนี้ได้สร้างข่ายงานโยงใยกับนักการเมืองและพรรคการเมืองโดยการให้ความช่วยเหลือ ทางด้านการเงินหรือช่วยระดมคะแนนเสียงให้พวกเจ้าพ่อเหล่านี้สามารถใช้อิทธิพลของตนในการสร้างระบบอุปถัมภ์ใน ท้องถิ่นของตน จนมีลูกน้องเป็นจำนวน

มากพอที่จะใช้ระดมคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งคนหนึ่งคนใด ส่วนนักการเมืองจำต้องหยิบยื่นประโยชน์บางอย่างให้กับเจ้าพ่อเหล่านี้ นักการเมืองไม่น้อยจำต้องแสวงหาประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งเงินประจำตำแหน่งเพื่อมาแบ่งปันให้กับเจ้าพ่อ หรือผู้ทรงอิทธิพลในท้องถิ่น การคอรัปชั่นในระยะหลังจึงไม่ได้ จำกัดอยู่แต่เฉพาะบรรดาข้าราชการเท่านั้นแต่รวมถึงนักการเมืองด้วย

สำหรับรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่เป็นผู้นำมาจากการเลือกตั้งโดยตรง ก็มีข้อกล่าวหาว่ามีการทุจริตใน เชิงนโยบาย มีผลประโยชน์ส่วนตัวทับซ้อนกับส่วนรวม ตลอดจนการเอื้อผลประโยชน์ให้กับกลุ่มของตนเอง โดยเฉพาะเมื่อ พ.ต.ท.ทักษิณ ขายหุ้นของบริษัทชินคอร์ป ให้กับกองทุนเทมาเสกของประเทศสิงคโปร์ จนทำให้เกิดความคิดเห็นที่ขัดแย้งใน สังคมไทย เกิดมวลชนสีเสื้อต่าง ๆ ก่อนที่กองทัพจะเข้าทำการยึดอำนาจเมื่อปี พ.ศ. 2549

ได้มีการยอมรับกันว่าการคอรัปชั่นมีผลกระทบในทางที่ไม่ดีทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง แต่ในระยะหลังได้มีการกล่าวถึงผลกระทบทางบวกของคอรัปชั่นอยู่บ้างในประเทศที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง เช่น ไทยและเกาหลีใต้ คอรัปชั่นมีอยู่อย่างกว้างขวางเลยเกิดเป็นปัญหาว่า คอรัปชั่นมีผลกระทบในทางลบต่อเศรษฐกิจ หรือไม่ ถ้ามีแล้วทำไมประเทศทั้งสองจึงยังมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอยู่ได้ ในเรื่องนี้จำต้องดูปัจจัยอื่นๆ ด้วย อาจ เป็นไปได้ในกรณีของทั้งสองประเทศอาจมีปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลบวกต่อทางเศรษฐกิจ

ผลกระทบทางเศรษฐกิจที่สำคัญมี เช่น คอรัปชั่นทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจชะลอตัวลงได้ และยังมีผลทำให้มี การจ่ายภาษีที่สูงขึ้นสำหรับนักลงทุนในส่วนของความช่วยเหลือจากต่างประเทศ คอรัปชั่นทำให้ประสิทธิภาพของความ ช่วยเหลือต่ำลง คอรัปชั่นทำให้ทุนหรือแหล่งเงินช่วยเหลือโครงการต่างๆ ที่ชอบธรรมมีน้อยลงและเพิ่มค่าใช้จ่ายในโครงการ ต่างๆ ที่ต้องทำให้เสร็จ ประเทศที่มีการคอรัปชั่นสูงไม่สามารถดำเนินการให้แผนการพัฒนาในด้านต่างๆ ประสบผลสำเร็จ ไม่มีความสามารถใช้ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด จึงต้องอาศัยตลาดและองค์กรทาง ธุรกิจจากภายนอก ซึ่งทำให้ประเทศที่มีทรัพยากรหรือความร่ำรวยเอาเปรียบหรือตักตวงเอาผลประโยชน์ต่างๆ จากประเทศที่มีการคอรัปชั่นดังกล่าว ซึ่งมักมีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำกว่า

อย่างไรก็ตามได้มีการกล่าวว่าในบางกรณีการคอรัปชั่นอาจส่งผลบวกในทางเศรษฐกิจได้ เช่น ในกรณีที่เป็นการ กระตุ้นความร่วมมือกันระหว่างนายทุน ข้าราชการ และผู้นำทางการเมือง ในการลงทุนทางธุรกิจอันทำให้เกิดการขยายตัว ทางเศรษฐกิจของประเทศ กรณีเช่นนี้เห็นได้ในอินโดนีเซียและไทย ซึ่งนักธุรกิจเป็นคนจีนหรือเชื้อสายจีนและต้องร่วมมือ กับข้าราชการชั้นสูงและผู้นำทางการเมืองในการทำธุรกิจของตน เพื่อคุ้มครองธุรกิจของตนและเพื่อแข่งขันกับคู่แข่ง การคอรัปชั่นจึงเกิดขึ้น แต่ในขณะเดียวกันส่งผลให้มีการขยายตัวของการลงทุนและธุรกิจ (John Girling, 1997, P 55)

6. พรรคการเมืองไทยที่ขาดความเป็นสถาบันทางการเมืองอย่างแท้จริง

ในบรรดาพรรคการเมืองไทยทั้งหลายที่มีอยู่ขณะนี้นั้น พรรคประชาธิปัตย์เป็นพรรคการเมืองที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศ ไทยที่ยั่งยืนมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้ เพราะพรรคประชาธิปัตย์ได้ถูกตั้งขึ้นมาตั้งแต่วันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2489 ในฐานะที่เป็น พรรคฝ่ายค้าน และตั้งแต่นั้นมาพรรคนี้ก็ได้มีบทบาทสำคัญในการเลือกตั้ง และในแวดวงเวทีการเมืองไทยตลอดมารวมทั้งเคย เป็นรัฐบาลและร่วมตั้งรัฐบาลหลายครั้งแม้จะไม่ยาวนานนักก็ตาม แต่ก็เป็นที่รู้จักของประชาชนเป็นอย่างดี (นรนิติ เศรษฐบุตร, 2530,หน้า 46)

จึงเป็นที่เชื่อกันว่าในภาวการณ์เมืองไทยที่เปิดโอกาสให้มีการเลือกตั้งและมีการแข่งขันกันอย่าเสรีแล้ว พรรคประชาธิปัตย์จะเป็นพรรคการเมืองที่น่าจะมีบทบาทสำคัญในวงการเมืองค่อนข้างสูงกว่าพรรคอื่น ทั้งนี้เพราะพรรค ประชาธิปัตย์ได้ตั้งมานาน แม้จะถูกยุบไปเพราะเหตุของการปฏิวัติรัฐประหารก็กลับตั้งขึ้นมาอีกทุกครั้งที่รัฐธรรมนูญเปิดโอกาส ให้มีพรรคการเมือง จึงเป็นที่รู้จักของประชาชนมากกว่าพรรคอื่น นอกจากนั้นพรรคประชาธิปัตย์ก็เป็นพรรคใหญ่ที่สำคัญ พรรคเดียวที่ยังคงมีความต่อเนื่องและอยู่ได้โดยเปลี่ยนผู้นำหรือหัวหน้าพรรคมาแล้วหลายคน

นอกจากนี้ช่วงหลังๆ ได้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองใหม่ๆ ขึ้นมามาก เช่นพรรคภูมิใจไทย พรรคอนาคตใหม่ พรรคชาติพัฒนา พรรคพลังประชารัฐ ฯลฯ ซึ่งส่วนใหญ่ก็จัดเป็นพรรคการเมืองของกลุ่มผลประโยชน์ อิงตัวผู้นำพรรคเป็น หลักขาดความเป็นสถาบันทางการเมืองอย่างแท้จริง และนอกจากนี้ความอ่อนแอของพรรคการเมืองไทยเกิดจากบรรดาผู้ที่ ร่วมกันจัดตั้งพรรคการเมือง เป็นผู้ที่แสวงหาประโยชน์เฉพาะหน้าใกล้มือเป็นส่วนใหญ่ และใช้พรรคหรือสภาเป็นเครื่องมือ หาผลประโยชน์ให้กับตนมากกว่าสนใจปรับปรุงพัฒนาพรรคการเมืองให้มีความเข้มแข็ง พรรคการเมืองจึงมีลักษณะของการ รวมตัวอย่างหลวมๆ แคบๆ ของนักการเมืองและสมาชิกสภาเพื่อแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน ไม่มีฐานสนับสนุน จากประชาชนและกลุ่มผลประโยชน์อย่างแท้จริง นักการเมืองที่รวมตัวกันเข้าเป็นพรรคหนึ่งๆ มักจะมีจุดประสงค์เพื่อสนับสนุนผู้นำการเมืองคนหนึ่งคนใด เพื่อแลกเปลี่ยนกับผลประโยชน์บางอย่าง เช่น การร่วมเป็นคณะรัฐบาล ด้วยเหตุนี้ พรรคจึงไม่มีการจัดองค์การที่เป็นแก่นสาร และเมื่อมีการรัฐประหารหรือบรรดานักการเมืองมองไม่เห็นความจำเป็นของ พรรคของตนในการแสวงหาผลประโยชน์ของตน พรรคจะถูกยุบเลิกไป

นอกจากนั้นยังมีการกล่าวกันว่าพรรคการเมืองไทยขาดความต่อเนื่อง (กนก วงษ์ตระหง่าน, 2535, หน้า 328) เป็น สาเหตุของความอ่อนแอของพรรคการเมืองไทยอีกประการหนึ่ง ดังได้กล่าวไปแล้ว พรรคการเมืองมักถูกยุบเลิกไปเมื่อมีการยึด อำนาจรัฐบาลโดยคณะทหาร เช่น ในการรัฐประหาร ปี พ.ศ. 2501 และ พ.ศ. 2519 เป็นต้น ในบางช่วงแม้ทหารจะไม่ได้ยุบเลิก พรรคการเมือง แต่บทบาทของพรรคถูกครอบงำหรือขีดวงให้เล่นโดยทหาร ทำให้การพัฒนาพรรคทำได้ไม่เต็มที่ เช่น ในช่วง พ.ศ. 2490-2500 และ พ.ศ. 2500-2514 และ พ.ศ. 2534–2535 และช่วงหลังการรัฐประหาร

ปี พ.ศ. 2549 เมื่อพรรคมีอายุไม่ ต่อเนื่อง การสร้างการยอมรับและความคุ้นเคยในหมู่ประชาชนย่อมมีความลำบากและทำได้ช้า การพัฒนาองค์การก็ดี การขยายสาขาก็ดี ตลอดจนการแสวงหาและฝึกอบรมสมาชิกใหม่ๆ นักการเมืองใหม่ๆ ที่มีความรู้ความสามารถเป็นไปได้ลำบาก เช่นกัน พรรคการเมืองจึงเป็นเพียงแต่ผู้เผชิญโชคทางการเมืองเท่านั้น ผู้ที่มีความรู้ความสามารถในวงการอื่นๆ มักลังเลที่จะ เข้าร่วมพรรคการเมือง

ตามหลักการแล้วถ้าจะให้พรรคการเมืองมีความเข้มแข็งและเป็นสถาบันหลักของระบอบประชาธิปไตยแล้วก็ต้องเน้นการพัฒนาพรรคให้มีลักษณะของความเป็นสถาบัน (institutionalization) ระบบพรรคที่มีความเป็นสถาบันสูงเท่านั้น จึงสามารถเผชิญกับสภาพแวดล้อมทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปได้ ไม่แตกสลายหรือเลิกล้มไปโดยการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ นอกจากนี้ยังสามารถเป็นสถาบันหลักในการช่วยรักษาเสถียรภาพทางการเมืองไว้ได้ในขณะที่ระบบการเมืองกำลังมีการ เปลี่ยนแปลง เช่น มีกลุ่มทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น มีการขยายตัวของการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น มีข้อเรียกร้องใหม่ๆ เพิ่มมากขึ้น พรรคการเมืองที่มีความเป็นสถาบันสูงเท่านั้นจึงจะสามารถดูดซึมการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ได้ ความเป็นสถาบันหมาย รวมถึงการที่สถาบันนั้นมีคุณค่าในสายตาของประชาชน เป็นสถาบันที่มีความยืดหยุ่นปรับตัวได้ มีการจัดโครงสร้างที่ซับซ้อน มีความกลมเกลียวกันภายในและมีความเป็นตัวของตัวเองไม่ขึ้นอยู่กับสถาบันภายนอกจนเกินไป (นรนิติ เศรษฐบุตร, 2534, หน้า 37)

7. การพัฒนาทางเศรษฐกิจของไทย

ความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจกับการเมืองนั้น เป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจของนักรัฐศาสตร์มาช้านาน และแม้นในปัจจุบันก็ยังคงเป็นประเด็นของการถกเถียงและการวิจัยอยู่กล่าวโดยเฉพาะเจาะจงลงไปในความสนใจ การศึกษาแนวทางนี้อยู่ที่ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจอีก นัยหนึ่งก็คือการพัฒนาทางเศรษฐกิจก่อให้เกิดการพัฒนาประชาธิปไตย (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2536, หน้า 54) โดยมี สมมติฐานว่าประเทศใดมีความเจริญมั่งคั่งทางเศรษฐกิจสูง โอกาสที่จะมีรักษา และพัฒนาระบอบประชาธิปไตยก็จะยิ่งมีมากขึ้นเท่านั้น หมายถึงมีสหสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาทางเศรษฐกิจกับการพัฒนาทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยนั่นเอง

พลังเศรษฐกิจทุนนิยม ซึ่งเติบโตอย่างรวดเร็วในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง สามารถซึมซับวัฒนธรรมอำนาจ นิยม และได้ประโยชน์จากระบบความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์อย่างมาก ด้วยเหตุดังนั้น กลุ่มพ่อค้านายทุนจึงมิได้มีบทบาทในการ ต่อต้านหรือแม้แต่ขัดเกลาวัฒนธรรมอำนาจนิยมเพื่อให้วัฒนธรรมประชาธิปไตยเจริญเติบโตในสังคมไทยได้เมื่อวัฒนธรรม อำนาจนิยมผสมผสานกับระบบทุนนิยมก็ก่อให้เกิดระบบทุนนิยมอภิสิทธิ์ ซึ่งเกื้อประโยชน์เฉพาะแต่กลุ่มพ่อค้านายทุนที่ใกล้ชิดผู้มีอำนาจทางการเมือง ทั้งยังทำให้การประกอบการในระบบเศรษฐกิจไทยไร้ประสิทธิภาพอีก

ด้วย อุตสาหกรรมหรือ ภาคเศรษฐกิจที่ถูกครอบงำด้วยวัฒนธรรมทุนนิยมอภิสิทธิ์ยิ่งมีมากเพียงใด ประสิทธิภาพการผลิตก็ยิ่งด้อยมากเพียงนั้น เมื่อระบบเศรษฐกิจไทยยังมีการเปิดประเทศไม่มาก วัฒนธรรมทุนนิยมอภิสิทธิ์จะดำรงอิทธิพลอยู่ได้แต่เมื่อระบบเศรษฐกิจไทยมีการเปิดประเทศมากขึ้น (สมรักษ์ รักษาทรัพย์ และถวิล นิลใบ, 2543, หน้า 23) ย่อมมีความจำเป็นที่ จะต้องมีการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตเพื่อให้สามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ การปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรม จากการเน้นการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า (import substitution) มาเป็นการผลิตเพื่อการส่งออก (export promotion) นับตั้งแต่ปี 2515 เป็นต้นมา ยังผลให้ชนชั้นผู้ประกอบการ (entrepreneur) ขยายตัวอย่างรวดเร็ว การแข่งขันในตลาดโลก ซึ่งกดดันให้มีการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต มีส่วนสร้างแรงกดดันในการสลายวัฒนธรรมอำนาจ นิยมอุปถัมภ์และวัฒนธรรมทุนนิยมแบบอภิสิทธิ์ เพื่อให้ระบบทุนนิยมเสรีเข้ามาแทนที่ระบบทุนนิยมอภิสิทธิ์ ทั้งนี้เพราะเหตุว่าการประกอบการภายใต้วัฒนธรรมทุนนิยมอภิสิทธิ์ไม่เพียงแต่จะทำให้มีการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมเท่านั้น หากทว่ายังทำให้ต้นทุนการผลิตสูงกว่าที่ควรจะเป็นอีกด้วย เนื่องเพราะผู้ประกอบการต้องส่ง “ส่วย” ให้แก่ผู้มีอำนาจทางการเมือง สำหรับ ผู้ประกอบการในบางอุตสาหกรรม การเข้าถึงผู้มีอำนาจทางการเมืองอาจเสียต้นทุนสูงเกินกว่าที่จะรับภาระได้ หากระบบทุน นิยมเสรีเข้ามาแทนที่ระบบทุนนิยมอภิสิทธิ์ ผู้ประกอบการจะสามารถลดทอนการส่ง “ส่วย” หรือลดต้นทุนทางการเมืองได้ ภายใต้วัฒนธรรมอำนาจนิยมอุปถัมภ์และวัฒนธรรมทุนนิยมอภิสิทธิ ผู้ประกอบการต้องจ่ายทั้งต้นทุนทางเศรษฐกิจและต้นทุน ทางการเมือง เพื่อให้ธุรกิจดำรงอยู่ได้ แต่ภายใต้วัฒนธรรมทุนนิยมเสรีประชาธิปไตย ผู้ประกอบการสามารถลดต้นทุนการ ประกอบการในส่วนที่เป็นต้นทุนทางการเมืองได้ แม้จะไม่สามารถขจัดต้นทุนทางการเมืองให้หมดไปก็ตาม (รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, 2536, หน้า 17)

ในประเทศประชาธิปไตยแบบทุนนิยมทั้งหลาย เนื่องจากจากโอกาสและความได้เปรียบทางสังคม เศรษฐกิจ ของ บรรดากลุ่มธุรกิจ และนักธุรกิจที่มีสูงกว่าประชาชนไทยทั่วไป ซึ่งนำไปสู่ปัญหาการพัฒนาทางการเมืองที่สำคัญ คือ การรักษา ผลประโยชน์และแสวงหาผลประโยชน์ทางธุรกิจทั้งในเชิงนโยบายและในทางที่มิชอบ ซึ่งมักมีการเรียกกลุ่มธุรกิจและนักธุรกิจเหล่านี้ว่า “กลุ่มธุรกิจการเมือง” หรือ “นักธุรกิจการเมือง” ซึ่งปรากฏการณ์ของผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นอย่างเด่นชัด คือการได้เปรียบทางสังคมเศรษฐกิจ โดยอาศัยการผูกขาดทางธุรกิจและทางการเมือง ซึ่งนำไปสู่ปัญหาการเมืองอื่นๆ มากมาย อาทิปัญหาการทุจริตในการเลือกตั้ง การซื้อสิทธิขายเสียง ปัญหาการทุจริตคอรัปชั่น และยังรวมไปถึงปัญหา ทางเศรษฐกิจสังคมอื่นๆ อาทิปัญหาการกระจายรายได้ที่ไม่เท่าเทียมกัน ปัญหาในกระบวนการยุติธรรม

บทสรุปได้ว่าจากการวิเคราะห์ถึงปัญหาและอุปสรรคสำคัญของประชาธิปไตยประการข้างต้นจะเห็นว่าปัญหาและอุปสรรค ทั้ง 7 ล้วนแล้วแต่มีความสำคัญในตัวของมันเอง อีกทั้งสำหรับ

คนบางคนหรือบางกลุ่มก็อาจจะมองและให้ความสำคัญกับปัญหาและอุปสรรคที่ต่างกัน เช่น ประชาชนอาจจะเน้นที่การแทรกแซงทางการเมืองของทหาร เป็นต้น ยิ่งไปกว่านั้นในหมู่ ชนชั้นนำหรือประชาชนกันเองก็อาจจะให้ความสำคัญกับปัญหาและอุปสรรคของประชาธิปไตยที่ต่างกันได้ ความแตกต่างใน การให้น้ำหนักกับปัญหาและอุปสรรคของประชาธิปไตยของคนเหล่านี้มีสาเหตุสำคัญประการหนึ่งคือ การมีความคิดหรือ ความเข้าใจเกี่ยวกับ

โดยสรุปแล้วปัญหาและอุปสรรคของระบอบประชาธิปไตยไทยที่แท้จริงจึงอยู่ที่ความไม่สามารถที่จะทำให้มิติของเป้าหมายหรือหลักการของประชาธิปไตยเกิดขึ้นอย่างแท้จริงและมั่นคง ในบางช่วงเป้าหมายของประชาธิปไตย อาจจะเกิดขึ้นบ้างแล้วก็หายไป ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ประชาธิปไตยของไทยติดอยู่กับรูปแบบหรือกระบวนการของประชาธิปไตยเป็นสำคัญ ดังจะเห็นได้จากมีการพยายามแก้ไขรูปแบบ โครงสร้างหรือลักษณะของสถาบันทางการเมืองเหล่านี้อยู่ เสมอและในการแก้ไขรูปแบบของประชาธิปไตยเหล่านี้แต่ละครั้ง มักจะเปิดโอกาสให้กลุ่มการเมืองบางกลุ่มเท่านั้นที่ได้ ประโยชน์มากกว่าอีกกลุ่มหนึ่ง จึงทำให้การแก้ไขรัฐธรรมนูญ รัฐสภา พรรคการเมืองและการเลือกตั้ง เป็นการแก้ไขเพื่อ สนองตอบต่อผลประโยชน์ของชนชั้นนำต่างๆ เป็นสำคัญ โดยไม่ได้ให้ผลประโยชน์ของประชาชนเป็นบรรทัดฐานในการ แก้ไขสิ่งเหล่านั้น แน่นอนทุกครั้งที่มีการแก้ไขแต่ละกลุ่มมักจะอ้างผลประโยชน์ของประชาชนเป็นสาเหตุหลักของการแก้ไข เสมอ ขณะที่ความเป็นจริงไม่ได้เป็นเช่นนั้นเลย

แนวทางในการพัฒนาทางการเมืองของไทยให้เป็นประชาธิปไตย

การพัฒนาทางการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย เกี่ยวข้องกับองค์ความรู้ในเรื่องระบอบประชาธิปไตย วัฒนธรรมทางการเมือง และการพัฒนาทางการเมือง ซึ่งจะต้องบูรณาการให้สอดประสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยมีแนวทางที่สำคัญดังนี้

1. การปฏิรูปทางการเมืองอันได้แก่การแก้ไขกฎหมายรัฐธรรมนูญให้เป็นประชาธิปไตยการพัฒนาระบบรัฐสภาการพัฒนาระบบพรรคการเมืองการพัฒนาระบบการเลือกตั้ง การพัฒนาระบบการตรวจสอบทางการเมืองการป้องกันการซื้อสิทธิขายเสียง ฯลฯ

2. การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยประเด็นนี้สำคัญมากถือว่าเป็น “หัวใจของการพัฒนาทางการเมือง ให้เป็นประชาธิปไตย” นั่นคือต้องปลูกฝังให้ประชาชนมีจิตสำนึกมีความรู้ความเข้าใจคุณค่าของระบอบประชาธิปไตย และหวงแหนระบอบประชาธิปไตย ต่อต้านระบอบเผด็จการ แต่การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยนั้นเป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลาและต้องมีมาตรการที่มีประสิทธิภาพ และมีความตั้งใจจริงจากผู้นำทางการเมือง และต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง ใช้ความพยายาม ความอดทน ความจริงใจ และความจริงจัง

3. การพัฒนาระบบการศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากระบบการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาคนให้มีความรู้ ความเข้าใจ และกล่อมเกลาทางการเมือง (Political Socialization) ได้ดีที่สุดวิธีการหนึ่ง ทั้ง

รูปแบบการเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย ในทางทฤษฎีและในทางปฏิบัติในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียน ซึ่งการศึกษาในระบบโรงเรียนในทางทฤษฎีนั้นเป็นการศึกษา เรียนรู้เรื่องปรัชญา หลักการรูปแบบของประชาธิปไตย ฯลฯ ในขณะเดียวกันในทางปฏิบัติต้องมีการฝึกปฏิบัติวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย โดยผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนเสริมหลักสูตรต่าง ๆ เพื่อหล่อหลอมให้นักเรียน นักศึกษาได้ซึมซับคุณค่าของประชาธิปไตยโดยตรง ส่วนการศึกษานอกระบบโรงเรียน สามารถให้ความรู้เรื่องประชาธิปไตยผ่านทางสื่อมวลชนต่าง ๆ รวมทั้งครอบครัวต้องสามารถให้การเรียนรู้ประชาธิปไตยที่เป็นวิถีชีวิตกับสมาชิกในครอบครัวได้ เช่นการเปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็น การประชุมปรึกษาหารือการรับฟังความคิดเห็น การฟังเสียงข้างมากที่มีเหตุผล ฯลฯ

4. การพัฒนาระบบเศรษฐกิจ การพัฒนาทางการเมืองจะบรรลุผลสำ เร็จได้มากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับตัวแปรทางด้านเศรษฐกิจด้วยนั่นคือ ถ้าประชาชนมีฐานะทางด้านเศรษฐกิจปานกลาง พอกินพอใช้ ไม่มีหนี้สินประชาชนจะให้ความสนใจการเมือง และจะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น ดังนั้นรัฐบาลจะต้องมีนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจทั้งชนบทและเมืองให้มีความแตกต่างกันน้อยลง ลดช่องว่างทางเศรษฐกิจ เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็งซึ่งสามารถกระทำ ได้ดังนี้

4.1 การส่งเสริมอาชีพ และรายได้แก่ประชาชนในชุมชนและเกษตรกรให้เป็นรูปธรรมโดยเฉพาะ “เกษตรแบบพึ่งตนเอง” หรือ“เกษตรแบบใหม่” หรือ “เศรษฐกิจแบบพอเพียง”

4.2 การกระจายความเจริญไปสู่ชนบทและภูมิภาคต่าง ๆ ให้ทั่วถึง

4.3 การกระจายรายได้ด้วยความเป็นธรรม และเสมอภาค

4.4 การพัฒนาปัจจัยโครงสร้างพื้นฐานด้านการเกษตร ในชนบทให้ทั่วถึง เพื่อสนับสนุนการประกอบอาชีพของเกษตรกร เช่น ที่ดินทำกินแหล่งน้ำ ไฟฟ้า ถนน ฯลฯ

4.5 ส่งเสริมระบบเศรษฐกิจให้มีเสถียรภาพทั้งภาคอุตสาหกรรมภาคเกษตรกรรมภาคพานิชยกรรม และการบริการ โดยเน้นการมีวินัยทางการเงินการคลัง และการตรวจสอบได้

4.6 การสร้างงานในชนบท เพื่อป้องกันปัญหาการอพยพไปขายแรงงานในเมืองหลวงหรือเมืองใหญ่ และปัญหาการอพยพย้ายถิ่นอันทำ ให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาต่อเนื่องกันเป็นลูกโซ่

5. การพัฒนาระบบราชการให้มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะลดขนาดของระบบราชการให้เล็กลง (Down Size) แต่ทำงานให้มีประสิทธิภาพหน่วยงานใดมีลักษณะงานที่ซ้ำซ้อนควรยุบรวมกัน ควรปฏิรูประบบราชการเสียใหม่ ให้มีโครงสร้างหรือสายการบังคับบัญชาที่สั้นกะทัดรัด บริหาร และบริการสะดวกรวดเร็ว ที่เรียกว่า “Reengineering” หมายถึง “การออกแบบระบบราชการเสียใหม่” หรือ “การปฏิรูประบบราชการ” ซึ่งรัฐบาลปัจจุบันได้มีการปฏิรูป โครงสร้างกระทรวงใหม่ ระบบบริหารจัดการ ระบบงบประมาณ ตลอดจนระบบการบริหารงานบุคคล ทั้งนี้เพื่อแก้ไขปัญหาของระบบราชการไทย

6. การพัฒนาด้านสังคม โดยพยายามยกระดับคนในสังคมให้เป็นชนชั้นกลางมากขึ้น เพราะในอดีตประเทศไทยยังมีชนชั้นกลางน้อยแต่มีชนชั้นล่างมาก ดังนั้นการจะยกระดับชนชั้นในสังคมให้เป็นชนชั้นกลาง (Middle Class) มากขึ้นนั้น จึงต้องยกระดับการศึกษาให้สูงขึ้นถึงระดับปริญญาตรี และยกฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนให้สูงขึ้น พอกินพอใช้มากยิ่งขึ้น

การพัฒนาการทางการเมืองภาคพลเมือง

การพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบ ส่วนร่วมนั้น นอกจากการเสริมสร้างพลังอำนาจทางการเมืองในภาคพลเมือง (People Empowerment) แล้วยังจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างความเข้มแข็งหรือที่เรียกว่าการสร้างความสามารถทางการเมืองของประชาชน (Citizen Competence) ให้เป็นรากฐานรองรับพร้อม ๆ กันไปกับการมีบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่เอื้ออำนวยดังได้กล่าวไว้แล้ว ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยเวลา ขั้นตอนและปัจจัยสำคัญ ดังต่อไปนี้ (เชาวนะ ไตรมาศ, 2548,หน้า 32)

1. การส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามารถทางการเมืองสูงขึ้น (Political Competence) โดยจัดให้มีการฝึกฝน ถ่ายทอด แลกเปลี่ยนและเผยแพร่ทักษะความรู้กันอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง โดยเฉพาะทักษะของการต่อสู้ทางการเมืองในวิถีทางสันติที่ช่วยในการประนีประนอมและประสานประโยชน์

2. การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบพลเมืองของประชาชน (Civic Culture) โดยจัดให้มีการสร้างขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี แนวความคิดและจริยธรรมที่สามารถใช้เป็นบรรทัดฐานอ้างอิงร่วมกันได้หรือเป็นต้นแบบในการถ่ายทอดแบบแผนพฤติกรรมทางการเมืองร่วมกันได้

3. การส่งเสริมสถาบันทางการเมืองของประชาชนให้เข้มแข็งขึ้น (Political Institutionalization) โดยส่งเสริมให้มีการจัดตั้งองค์กรประชาชนที่เข้มแข็ง สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความต่อเนื่องในการปฏิบัติภาระหน้าที่อย่างเป็นระบบ มีการกระจายอย่างทั่วถึง สามารถพึ่งพาตัวเองได้และมีความคงทนสามารถเผชิญกับปัญหาแรง กดดันได้อย่างหนักแน่นมั่นคง ตลอดจนมีการพัฒนาและหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงผู้นำและ บุคลากรที่มีความสามารถได้โดยราบรื่นและถ่ายโอนภารกิจอย่างต่อเนื่อง (อนุชาติ พวงสำลี และกฤติยา อาชาวนิจกุล, 2552,หน้า 60)

4. การส่งเสริมขบวนการทางการเมืองของประชาชน (Political Movement) ให้มี การดำเนินกิจกรรมอย่างเป็นรูปธรรมและมีการปฏิสัมพันธ์ร่วมกันกับส่วนอื่นของสังคม โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง ตลอดจนการพัฒนาให้ก้าวหน้าสูงยิ่ง ๆ ขึ้น

5. การส่งเสริมเครือข่ายทางการเมืองของประชาชน (Political Network) ให้มีการเชื่อมโยงและการช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกันภายนอก ทั้งในทางราบและทางดิ่ง มีการ แบ่งงานกันทำและมีการยึดโยงกับประชาชนกลุ่มต่าง ๆ อย่างใกล้ชิด

6. การส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองของประชาชนให้แพร่หลาย (Political Communication) โดยจัดให้มีระบบสารสนเทศ มีระบบทางด่วนข้อมูลที่มีประสิทธิภาพฉับไวทั่วถึงและกระจายอย่างกว้างขวาง มีการพัฒนาระบบฐานข้อมูลและการปรับความทันสมัย ของข้อมูลตลอดจนระบบการบริการและการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารทางการเมืองที่มี ประสิทธิภาพสูงและยืดหยุ่นสูงด้วย

7. การส่งเสริมมาตรการและกลยุทธ์ทางการเมืองของประชาชน (Political Strategy) โดยส่งเสริมให้มีระเบียบวิธีที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ทางการเมือง และเป้าหมายทางการเมืองที่ต้องการบรรลุด้วย รวมทั้งสามารถใช้ประโยชน์จากเงื่อนไขของ กฎหมาย รัฐธรรมนูญ โอกาส สิทธิและเสรีภาพทางการเมือง ตลอดจนการจัดการในการใช้ ทรัพยากรทาง การเมืองที่ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์หรือประสิทธิผลทางการเมืองได้สูงด้วย โดยเฉพาะมาตรการและกลยุทธ์ที่สำคัญที่จำเป็นต้องใช้ในการประสานประโยชน์และลดความ ขัดแย้ง การกดดัน เจรจาต่อรอง ควบคุมตรวจสอบ การเจาะลึกและเกาะติดกับกรณีต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง การเรียกร้องหรือแม้แต่การสร้างแนวร่วมพันธมิตร การสร้างอิทธิพลรูปแบบ ต่าง ๆ ต่อองค์กรของรัฐ

8. การส่งเสริมบรรทัดฐานทางการเมืองของประชาชน (Political Norm) โดยจัดให้มีการสร้างสรรค์ สั่งสม ปลูกฝังและสืบสานจารีตประเพณี ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองภาคพลเมืองขึ้นมารองรับอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม

9. การส่งเสริมการกล่อมเกลาทางการเมืองของประชาชน (Political Socialization) โดยจัดให้มีการสร้างความรู้ ความเข้าใจ สร้างทัศนคติ ค่านิยมและหล่อหลอมพฤติกรรมทาง การเมืองในภาคพลเมืองในระหว่างเครือข่ายการเมืองภาคพลเมืองด้วยกันเอง

10. การส่งเสริมให้มีการสร้างผู้นำประชาชนทดแทน (Political Reproduction) โดยจัดให้มีการพัฒนาบุคลากรหรือทรัพยากรบุคลากรทางการเมืองภาคพลเมือง สร้างยุวชน การเมืองภาค ประชาชน มีการกำหนดหลักสูตรการศึกษา เรียนรู้และฝึกฝนทักษะใหม่ ๆ ที่มีความก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้น

11. การส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองในหมู่ประชาชน (Political Leadership) โดยจัดให้มีการส่งเสริมภาวะผู้นำใหม่ทางการเมืองที่ไม่เน้นการแข่งขันทางอำนาจหรือเพื่อการ แข่งขันเข้ากุมอำนาจรัฐ แต่เน้นความสำคัญของการมีภาวะผู้นำทางการเมืองแบบพลเมือง รวมทั้งการส่งเสริมการ สร้างวีรบุรุษมวลชนด้วย

12. การส่งเสริมให้ประชาชนมีทางเลือก (Alternative Politics) โดยจัดให้มีการสร้างทางเลือกใหม่ ให้แก่ประชาชน นอกเหนือจากแบบแผนดั้งเดิมที่เน้นการมีส่วนร่วมแบบทางอ้อม โดยเน้นให้ประชาชนมีส่วนรวมแบบทางตรงมากขึ้น ให้มีสิทธิมีส่วนในการตัดสินใจที่แท้จริง ขยาย

โอกาสให้ประชาชนเป็นฝ่ายนำในกระบวนการตัดสินใจสาธารณะ โดยเฉพาะในการแก้วิกฤติการณ์หรือปัญหาสำคัญทั้งระดับชุมชนและระดับชาติ รวมทั้งการแก้ไขปัญหากันเอง ระหว่างภาคีที่เกี่ยวข้อง

13. การส่งเสริมอุดมการณ์ทางการเมืองในหมู่ประชาชน (Political Ideology) โดยจัดให้มีการสร้างอุดมการณ์ทางการเมืองภาคพลเมืองแยกเป็นเอกเทศต่างหากจากกรอบ อุดมการณ์ทางการเมืองที่พรรคการเมืองนำเสนอและสามารถสร้างแรงบันดาลใจทางการเมือง ให้แก่ประชาชนด้วยกันเองได้อย่างมีประสิทธิผล

สรุปปัจจัยสำคัญในการพัฒนาการทางการเมืองภาคพลเมืองโดยส่งเสริมให้มีระเบียบวิธีที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ทางการเมือง รวมทั้งสามารถใช้ประโยชน์จากเงื่อนไขของกฎหมาย รัฐธรรมนูญ โอกาส สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตลอดจนการจัดการในการใช้ทรัพยากรทางการเมืองที่ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์หรือประสิทธิผลทางการเมืองได้สูงด้วย

2.2 แนวคิดการสื่อสารทางการเมือง

การสื่อสารทางการเมือง (Political Communication) เป็นศาสตร์ที่มีจุดเริ่มต้นมาตั้งแต่ยุคกรีกโบราณ เน้นในเรื่องวาทวิทยา (Rhetoric) การเมืองและจริยธรรม เป็นการนำการโฆษณาชวนเชื่อ (Propaganda) มาผสมผสานกับเนื้อหาทางการเมืองและการสื่อสารเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในทางการเมือง โดยรูปแบบของการสื่อสารทางการเมือง เป็นแนวทางการศึกษาที่ตระหนักถึงการสื่อสาร ในฐานะเครื่องมือกำหนดยุทธศาสตร์ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายทางการเมือง โดยอาศัยการสื่อสารสร้างแนวทางการยอมรับในกลุ่มประชาชนผู้รับสาร

การสื่อสารทางการเมือง เป็นกระบวนการทางการเมืองที่เกี่ยวข้องต่อการแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริง ทัศนะ และความคิดเห็น ตลอดจนประสบการณ์ทางการเมืองระหว่างบุคคล เป็นกระบวนการพิเศษที่ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมการเมือง และทำให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมการเมือง เป็นกิจกรรมที่แพร่หลายทั่วไป (วอร์เรน เค จี และคณะ, Agree et al, 1976, p. 4)

ความหมายของการสื่อสารทางการเมือง

วอร์เรน เค จี และคณะ(1987) มองการสื่อสารทางการเมืองว่า เป็นกระบวนการทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริง ทัศนะและความคิดเห็น ตลอดจนประสบการณ์ทางการเมืองระหว่างบุคคล การสื่อสารทางการเมืองนับเป็นกระบวนการพิเศษ ที่ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคม การเมืองและทำให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมการเมือง และการสื่อสารทางการเมืองยังเป็น กิจกรรมที่แพร่หลายทั่วไป ตามความหมายของ อัลมอนด์ และโคลแมน (Almond & Coleman, 1960, p. 5) ระบุว่า การสื่อสารทางการเมืองคือกิจกรรมที่เผยแพร่ทั่วไป อันเป็นการทำหน้าที่ทั้งหลายดำเนินอยู่ในระบบการเมือง กระบวนการ

สังคมประกิต การสร้างโครงข่ายผลประโยชน์ การประสานผลประโยชน์ การสร้างกฎ การประยุกต์ใช้กฎและการปรับเปลี่ยนกฎ ล้วนดำเนินไปโดยอาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมือ

สำหรับไมเคิล รัช และฟิลลิป อัลทอฟฟ์ (Rush & Althoff, 1971, p. 70) ให้ความหมายว่า การสื่อสารทางการเมือง หมายถึง การถ่ายทอดข่าวสารที่เกี่ยวกับการเมือง จากส่วนหนึ่งของระบบการเมือง ไปยังอีกส่วนหนึ่งของระบบการเมือง และเป็นการถ่ายทอดระหว่างระบบสังคมกับระบบการเมือง

เดวิด เค เบอร์โล (David K. Berlo, 1960, p. 2) ให้ความหมายการสื่อสาร หมายถึง การส่งข้อมูลข่าวสารจากบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มบุคคลหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่งหรืออีกกลุ่มหนึ่ง โดยใช้กระบวนการ (Process) อย่างหนึ่ง เช่นเดียวกับการพัฒนา หรือการเปลี่ยนแปลงทางสังคม กล่าวคือเป็นกิจกรรมที่มีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ไม่อยู่นิ่งและไม่มีจุดเริ่มต้นหรือจุดจบที่เห็นชัดเจน

จุฑาพรรธ์ (จามจุรี) ผดุงชีวิต (2551,หน้า 21) นิยามการสื่อสารว่า หมายถึง กระบวนการซึ่งปัจเจกแต่ละบุคคลในบริบทต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเครือญาติ องค์กร และสังคมชุมชนมีปฏิสัมพันธ์ตอบสนองและสร้างข้อมูลข่าวสารเพื่อที่จะปรับตัวเองให้เข้ากับบริบทหรือภาพแวดล้อมและผู้อื่นในสังคม

นอกจากนี้ ชัฟฟี (Shaffee, 1975, p. 42) กล่าวถึงการสื่อสารทางการเมืองว่า มีลักษณะเป็นระบบของการแพร่ข่าวสารทางการเมืองไปยังสมาชิกของการเมือง ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าการสื่อสารทางการเมืองเป็นแบบแผนหรือกระบวนการแพร่ข่าวสารทางการเมืองระหว่างสมาชิกกับหน่วยต่าง ๆ ในระบบการเมือง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าการสื่อสารทางการเมืองมีบทบาทเป็นตัวกลางระหว่างประชาชนและรัฐบาล โดยเป็นช่องทางในการเสนอข้อมูลข่าวสารทางการเมืองต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการตัดสินใจและนโยบายของรัฐบาลให้ประชาชนได้รับรู้ และขณะเดียวกันก็เป็นกระบวนการในการนำเอาข้อเรียกร้องและความต้องการของประชาชนไปสู่รัฐบาลที่จะทำให้การกำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัฐบาลสอดคล้องและสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนได้ดียิ่งขึ้น

โพล์ (Pool, 1968, p. 36) นักวิชาการด้านการสื่อสารชาวอเมริกันได้อธิบายความหมายของคำว่า การสื่อสารทางการเมืองทั้งในความหมายเชิงกว้างและเชิงแคบ ในความหมายเชิงกว้าง การสื่อสารทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมการสื่อสารที่มนุษย์กระทำขึ้นหรือเกิดขึ้นนอกบ้านเรือนของตน การยื่นข้อเรียกร้องระหว่างประเทศ หรือการกล่าวคำปราศรัยของนักการเมืองย่อม หมายถึง การสื่อสารทางการเมือง ส่วนในความหมายเชิงแคบ โพล์ กล่าวว่า การสื่อสารทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมใด ๆ ของสถาบันเฉพาะ ซึ่งถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่ในการกระจายข้อมูลข่าวสาร ความคิดและทัศนคติ อันเกี่ยวกับเรื่องการเมืองการปกครองซึ่งส่วนใหญ่แล้ว การศึกษาเรื่องการสื่อสารทางการเมือง มักจะมองการสื่อสารทางการเมือง โดยนัยแห่งความหมายแคบนี้ เช่น การศึกษาเรื่อง

การรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้ง อาจเน้นในเรื่องการใช้โทรทัศน์โปสเตอร์และการกล่าวคำปราศรัยของพรรคและนักการเมือง เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่า การสื่อสารทางการเมืองเป็นกระบวนการถ่ายทอดและการแพร่ของข่าวสารทางการเมือง อันเกี่ยวกับการเมืองระหว่างผู้มีตำแหน่งทางการเมืองกับประชาชน หรือระหว่างนักการเมืองกับสถาบันทางการเมืองที่ครอบคลุมการสื่อสาร ในทุกกิจกรรมของมนุษย์ ทางสังคมและการเมือง รวมทั้งเป็นการจัดระเบียบทางสังคม เพื่อให้คนในสังคมเกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคมการเมือง เช่น การเข้าร่วมทางการเมืองการเลือกสรรทางการเมือง

Warren K Agee, Phillip H. Ault and Edwin Emery (1985,P 47) ระบุว่าการสื่อสารทาง การเมือง “เป็นกระบวนการทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริง ทัศนะ ความคิดเห็น และประสบการณ์ทางการเมืองระหว่างบุคคล ซึ่งเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมการเมืองและทำให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมการเมือง”

Robert E. Denton and Gary C. Woodward (1772, P 52) นิยามความหมายที่มีความเฉพาะเจาะจงมากขึ้น โดยเน้นถึงการสื่อสารเกี่ยวกับภารกิจที่รัฐกระทำ ดังนั้น การสื่อสารทางการเมืองจึงหมายถึง “การอภิปรายเกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรของรัฐ (รายได้ของรัฐ) อำนาจหน้า (ใครรับ มอบอำนาจในการออกกฎหมายหรือในการตัดสินใจทางการบริหารและนิติบัญญัติ) และมาตรการต่าง ๆ ของรัฐ (การให้รางวัลและการลงโทษ)”

Michael Rush and Phillip Althoff (1974, P 77) นิยามการสื่อสารทางการเมือง คือ การถ่ายทอดข่าวสารที่เกี่ยวกับการเมืองจากส่วนหนึ่งของระบบการเมืองไปยังอีกส่วนหนึ่งของระบบการเมือง และเป็นการถ่ายทอดระหว่างสังคมกับระบบการเมือง และได้อธิบายเสริมว่า การสื่อสารทางการเมืองเป็นองค์ประกอบที่อยู่ในสภาวะไม่หยุดนิ่ง กระบวนการต่าง ๆ ทางการเมือง เช่น การกล่อมเกลาทางการเมือง การคัดสรรบุคคลเข้าสู่ระบบการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง ล้วนต้องพึ่งพาอาศัยการสื่อสารทางการเมืองทั้งสิ้น

Almond และ Powell (1972, P 89) กล่าวว่าการสื่อสารด้านการเมืองคือ หน้าที่ของระบบในขั้นพื้นฐาน (Basic System Function) ซึ่งจะมีผลในการรักษาและเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมืองและโครงสร้างทางการเมือง ความจริงแล้วอาจกล่าวได้ว่า ความเปลี่ยนแปลงส่วนใหญ่ในระบบการเมืองมีส่วนเกี่ยวข้องกับความเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของการสื่อสารซึ่งมักเป็นทั้งในรูปของต้นเหตุและผลลัพธ์

Denton and Woodward (1976, p 77) ได้ให้ความหมายของคำว่าการสื่อสารทางการเมืองคือการสนทนา และเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างบริสุทธิ์เกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรสาธารณะ (อย่างเช่นรายได้, ภาษีอากร), อำนาจหน้าที่อย่างเป็นทางการ (อำนาจในทางตุลาการ, นิติบัญญัติและบริหาร) และการให้คุณให้โทษอย่างใดอย่างหนึ่งตามอำนาจหน้าที่นั้น ๆ

Karl W. Deutsch (1988,p 18) ได้ชี้ให้เห็นถึงการสื่อสารและการควบคุมว่าเป็นเรื่องสำคัญยิ่งของระบบการเมืองเป็นเสมือนเส้นประสาท (The Nerves of Government) ของระบบการเมือง ทั้งนี้เขาได้อธิบายถึงกระบวนการสื่อสารทางการเมืองว่า เป็นเรื่องของการแสดงออกซึ่งความเรียกร้องต้องการของประชาชน การตอบสนองของรัฐ อันนำไปสู่การตัดสินตกลงใจ อันเป็นผลจากการสื่อสารทางการเมืองในสังคมนั้น ระบบการเมืองจะสามารถดำรงคงอยู่และมีบูรณภาพได้ก็ขึ้นอยู่กับความสามารถที่จะ “ตอบสนอง” ต่อการเรียกร้องต้องการทางการเมืองการสื่อสารทางการเมืองเป็นตัวกลางหรือสื่อกลางระหว่างสมาชิกของระบบการเมืองกล่าวคือ เป็นช่องทางในการเสนอข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับการตัดสินใจและนโยบายต่างๆ ของรัฐบาล ให้ประชาชนได้รับรู้ ในขณะเดียวกันก็จะเป็นกระบวนการในการนำเอาข้อเรียกร้อง และความต้องการของประชาชนไปให้รัฐบาลได้รับรู้เช่นกัน

Harold D.Lasswell (1978, p 23) อธิบายถึงการสื่อสารทางการเมืองว่าเป็นการตอบคำถามที่ว่าใคร, พูดอะไร, ด้วยช่องทางใด, ถึงใครและมีผลกระทบใดบ้าง

Chaffee (1988, p 43) กล่าวถึงการสื่อสารทางการเมืองว่า มีลักษณะเป็นระบบของการแพร่ข่าวสารทางการเมืองไปยังสมาชิกของระบบราชการเมือง ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การสื่อสารทางการเมืองเป็นแบบแผนหรือกระบวนการเผยแพร่ข่าวสารทางการเมืองระหว่างสมาชิกกับหน่วยต่างๆ ในระบบการเมือง โดยข่าวสารทางการเมืองนั้น Chaffee หมายความถึง ความรู้ (Knowledge) ของสมาชิกในระบบการเมือง เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวใดๆ (Any Change) ในสภาวะของระบบในแง่ของการใช้อำนาจหน้าที่หรืออำนาจรัฐ (the Authoritative) แบ่งสรรสิ่งที่มีคุณค่าในสังคม (Allocation of Value)

พฤทธิสาณ ชุมพล (2540,หน้า 50) กล่าวถึงการสื่อสารทางการเมืองคือกระบวนการทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริง ทรรศนะ และความคิดเห็น ตลอดจนประสบการณ์ต่างๆในทางการเมืองระหว่างบุคคลการสื่อสารทางการเมืองจึงนับเป็นกระบวนการพิเศษที่ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมการเมือง และทำให้บุคคลสามารถดำรงอยู่ได้ในสังคมการเมืองนั้น

นิยามดังกล่าวเป็นนิยามที่รวมทั้งภาษาที่เป็นการพูดและการเขียนที่เป็นวาทศิลป์ทางการเมือง แต่ไม่รวมถึงการกระทำที่เป็นสัญลักษณ์ทางการเมือง แต่ในทัศนะของแมคแนร์การสื่อสารทางการเมืองจะรวมถึงสัญญะเพื่อที่จะเข้าใจกระบวนการทางการเมืองทั้งหมด เช่น คำนิยามของโดริส แกร็บเบอร์ (Doris Graber) ที่อธิบายการสื่อสารทางการเมืองนั้นรวมถึงภาษาทางการเมือง (political language) ซึ่งไม่ได้มีเพียงการสื่อสารที่เป็นคำพูด หากรวมถึงการสื่อสารที่ไม่เป็นคำพูด (paralinguistic) ด้วย ได้แก่ภาษาร่างกาย การกระทำทางการเมือง เช่น การคว่ำบาตรและการประท้วง เป็นต้น

สรุปได้ว่าจากนิยามดังกล่าวเป็นนิยามที่รวมทั้งภาษาที่เป็นการพูดและการเขียนที่เป็นวาทศิลป์ทางการเมือง แต่ไม่รวมถึงการกระทำที่เป็นสัญลักษณ์ทางการเมือง แต่ในทัศนะของแมคแนร์ การสื่อสารทางการเมืองจะรวมถึงสัญญะเพื่อที่จะเข้าใจกระบวนการทางการเมืองทั้งหมด เช่น คำนิยามของโดริส แกร็บเบอร์ (Doris Graber) ที่อธิบายการสื่อสารทางการเมืองนั้นรวมถึงภาษาทางการเมือง (political language) ซึ่งไม่ได้มีเพียงการสื่อสารที่เป็นคำพูด หากรวมถึงการสื่อสารที่ไม่เป็นคำพูด (paralinguistic) ด้วย ได้แก่ภาษาร่างกาย การกระทำทางการเมือง เช่น การคว่ำบาตรและการประท้วง เป็นต้น

ลักษณะของการสื่อสาร

การสื่อสารมีลักษณะธรรมชาติที่ค่อนข้างซับซ้อนหลายประการ ซึ่งจุฑาพรรธ์ (จามจุรี) ผดุงชีวิต (2557,หน้า 37) ได้สรุปลักษณะของการสื่อสารไว้อย่างน่าสนใจ ดังนี้

1. การสื่อสารเป็นกระบวนการแห่งพลวัต (Dynamic) การสื่อสารเป็นกิจกรรมที่ดำเนินต่อเนื่องไปเรื่อย ๆ ไม่หยุดยั้ง กล่าวคือ มนุษย์สื่อสารระหว่างกันด้วยคำพูดที่ส่งถึงกัน ท่าทาง การเคลื่อนไหวของอากัปกิริยา สีหน้า แววตาท่าทาง กระบวนการการแปรผลคำพูด หรือการกระทำในสมอง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความเชื่อ การรับรู้ ค่านิยม โลกทัศน์ จะถูกกระทบหรือแทนที่ด้วยถ้อยคำและการกระทำของผู้อื่น ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในบริบทแห่งสัมพันธ์อยู่เสมอ

2. การสื่อสารเป็นสิ่งที่เปลี่ยนผ่านไม่ถาวรยั่งยืน (Transitory) คือ เมื่อเหตุการณ์หนึ่ง ๆเกิดขึ้นแล้ว จะไม่สามารถเกิดขึ้นใหม่ได้อีก ไม่ว่าจะพูดหรือกระทำใด ๆ ลงไปแล้วก็จะไม่สามารถย้อนกลับคืนมาอีกได้

3. การสื่อสารทำให้มนุษย์วิเคราะห์ประเมินสถานการณ์และคนอื่นก่อนสะท้อนย้อนดูตัวเอง (Self-Reflective) เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของบริบทการสื่อสารจะเห็นว่าปัจเจกนั้นไม่เพียงแต่รับและส่งสารเท่านั้น แต่ยังเฝ้าดูวิเคราะห์ข้อมูลและการสนองตอบของสิ่งที่อยู่รอบตัวไม่ว่าจะเป็นบริบทหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ประเมินการสื่อสารทั้งของตนเองและบุคคลที่เกี่ยวข้องที่สำคัญ มนุษย์มีความสามารถที่จะคิดใคร่ครวญเกี่ยวกับตัวเอง ความสามารถที่จะเฝ้ามองความเป็นไปของโลก และสะท้อนให้เห็นถึงอดีต ปัจจุบัน และอนาคต

4. การสื่อสารเป็นระบบแห่งสัญลักษณ์ (Symbolic) การสร้างและการบริโภคสัญลักษณ์เป็นความสามารถของการสื่อสาร เพราะสัญลักษณ์ทางการสื่อสารนั้นมีจำนวนมากและหลากหลายขึ้นอยู่กับสังคมวัฒนธรรม

5. การสื่อสารเป็นระบบ (Systemic) การสื่อสารได้รับอิทธิพลจากองค์ประกอบที่เกี่ยวกับระบบธรรมชาติของการสื่อสาร เช่น สถานที่ โอกาส เวลา และจำนวนบุคคล

6. การสื่อสารเกี่ยวพันกับการอนุมานอ้างอิง (Inferential) สืบเนื่องมาจากการที่มนุษย์ไม่สามารถเข้าถึงความคิดและความรู้สึกของคนอื่นได้อย่างแท้จริง จึงสามารถทำได้เพียงการอนุมานอ้างอิงจากประสบการณ์ของคนอื่นและตัวเองเท่านั้น

7. การสื่อสารยังผลให้เกิดผลลัพธ์ที่ตามมา (Consequent) เมื่อมนุษย์ได้รับข่าวสารอาจเกิดการตอบสนองต่าง ๆ ทั้งที่สังเกตได้และสังเกตไม่ได้ ดังนั้นการสื่อสารจึงมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในบุคคล จึงควรมีการระมัดระวังใสการสื่อสาร เพราะอาจส่งผลกระทบต่อชีวิตคนอื่นได้ทั้งที่อาจไม่ตั้งใจให้เกิดขึ้นก็ได้

สรุปได้ว่าการสื่อสารมีลักษณะธรรมชาติที่ค่อนข้างซับซ้อนหลายประการ ประกอบด้วย การสื่อสารเป็นกระบวนการแห่งพลวัต การสื่อสารเป็นสิ่งที่เปลี่ยนผ่านไม่ถาวรยั่งยืน การสื่อสารทำให้มนุษย์วิเคราะห์ประเมินสถานการณ์และคนอื่นก่อนสะท้อนย้อนดูตัวเอง การสื่อสารเป็นระบบแห่งสัญลักษณ์ การสื่อสารเป็นระบบ การสื่อสารเกี่ยวพันกับการอนุมานอ้างอิง และการสื่อสารยังผลให้เกิดผลลัพธ์ที่ตามมาซึ่งทั้งหมดนั้นต้องมีการนำไปใช้ให้เข้ากับสถานการณ์ที่จำเป็นอีกด้วย

ลักษณะของการสื่อสารที่เป็นการเมือง

เกณฑ์ที่กำหนดให้การสื่อสารใดเป็นการสื่อสารทางการเมืองหรือไม่นั้น การตัดสินโดยยึดองค์ประกอบของการสื่อสารอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยไม่ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบอื่นๆ เลยจะทำให้ประสบกับความยุ่งยากและซับซ้อน ฉะนั้น เสถียร เชยประทับ จึงมีความเห็นว่า การสื่อสารใดจะเป็นการเมืองสามารถพิจารณาได้จากแบบจำลองการสื่อสารของ Harold D. Lasswell ที่ว่า “ใครพูดอะไร ผ่านช่องทางไหน ถึงใคร แล้วทำให้เกิดผลอะไร” และได้สรุปว่าควร พิจารณาจาก ผลทางการเมืองของการสื่อสาร ซึ่งอาจเกิดจากแหล่งสาร สาร ช่องทางหรือผู้รับสารก็ ได้สอดคล้องกับ Brian McNair และ Robert E. Denton and Gary C. Woodward ที่เห็นว่า การสื่อสารจะเป็นการเมืองได้นั้นจะต้องเป็น การสื่อสารที่มีเป้าหมายทางการเมือง ซึ่งเกี่ยวข้องกับ 1. การสื่อสารทุกรูปแบบ ซึ่งกระทำโดยนักการเมืองและตัวแสดงทางการเมืองอื่นๆ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่เฉพาะเจาะจง 2. การสื่อสารที่ส่งถึงนักการเมืองหรือตัวแสดงทางการเมือง ซึ่งกระทำโดยผู้ที่ไม่ใช่นักการเมือง เช่น ผู้ออกเสียงลงคะแนน นักเขียนบทความหนังสือพิมพ์ 3. การสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับนักการเมืองและตัวแสดงทางการเมืองและกิจกรรมที่ พวกเขากระทำซึ่งปรากฏในการรายงานข่าว บทบรรณาธิการ และสื่อมวลชนในรูปแบบอื่น ๆ ที่ อภิปรายเกี่ยวกับการเมือง McNair จึงได้สรุปว่าทุกสิ่งทุกอย่างคือการสื่อสารทางการเมือง กล่าวคือ ไม่เพียงแต่วัจนภาษา (Verbal language) อันได้แก่ ภาษาพูดหรือหรือเขียนเท่านั้น หากแต่รวมถึง การสื่อความหมายที่สามารถมองเห็นได้ด้วยสายตา หรือที่เรียกว่า อวัจนภาษา (Non-verbal language) เช่น เครื่องแต่งกาย การแต่งหน้า

ทรงผม ตราสัญลักษณ์ ภาษากาย (Body language) เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะสร้างภาพลักษณ์ (Image) หรือ อัตลักษณ์ (Identity) ให้กับผู้ส่งสาร

ทิศทางการสื่อสารข้อมูลในการสื่อสารทางการเมือง

Lilleker (1999, P 39) ได้อธิบายว่า ทิศทางการสื่อสารข้อมูลทางการเมืองในยุคโบราณมีลักษณะเป็นเส้นตรง จากบนลงสู่ล่างจากผู้นำสู่ประชาชน เนื่องจากพื้นที่ทางการเมืองเป็นของชนชั้นปกครอง การสื่อสารไปสู่ประชาชน จึงเป็นการสั่งการการแจ้งให้ทราบประชาชนมีบทบาทน้อย จึงทำให้การสื่อสารจากล่างขึ้นสู่บนมีโอกาสเกิดขึ้นได้น้อยมาก

แต่อย่างไรก็ตามระบอบการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยได้ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยเป้าหมายที่หลากหลาย ส่งผลให้มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มต่าง ๆ การสื่อสารทางการเมืองจึงทำให้เกิดความเข้าใจเรียนรู้ระหว่างกัน และในขณะเดียวกันก็กระตุ้นให้เกิดการแข่งขันเพื่อชิงพื้นที่สื่อ ในสภาวะเช่นนี้การสื่อสารทางการเมืองจะมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ส่วนข่าวสารจากกลุ่มใดจะมีพลังมากเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับขนาดของกลุ่มที่ส่งสาร ระดับการสนับสนุนและกลยุทธ์ที่ใช้ในการสื่อสาร ดังนั้นกระบวนการสื่อสารทางการเมืองจึงมีความซับซ้อนมากกว่ายุคโบราณ

ทั้งนี้ในทัศนะของศุภชัย ยาวะประภาษ และปิยากร หวังมหาพร(2558,หน้า 35) เห็นว่าทิศทางการสื่อสารทางการเมืองมีความเชื่อมโยงกับรูปแบบของระบอบการเมือง กล่าวคือ รัฐบาลจะสื่อสารไปถึงประชาชนในรูปแบบใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับระบอบการเมืองการปกครองของแต่ละประเทศเป็นสำคัญ กล่าวคือ ประเทศที่ใช้ระบอบการปกครองแบบอำนาจนิยมจะใช้การสื่อสารแบบทางเดียว (One-Way Communication) เพื่อแจ้งข่าวสารการดำเนินการต่าง ๆ ให้ประชาชนรับทราบ โดยไม่ได้ให้ความสำคัญอย่างจริงจังกับปฏิกิริยาตอบกลับ (Feedback) ของประชาชน ในขณะที่ประเทศที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตยจะใช้การสื่อสารแบบสองทาง (Two-Way Communication) ที่นอกจากรัฐบาลจะมีบทบาทเป็นผู้ส่งสารแล้ว ยังเป็นผู้รับสาร เช่น ข้อเรียกร้อง คำวิจารณ์จากประชาชนเข้าสู่ระบบการเมือง พนม คลี่ฉายา เห็นว่านอกจากรูปแบบของระบอบการปกครองแล้วยังมีปัจจัยอื่นที่ มีผลต่อทิศทางการสื่อสารของสถาบันการเมือง นั่นคือ เป้าหมายในการสื่อสาร หากสถาบันทางการเมืองมีเป้าหมายของการสื่อสารที่มุ่งโน้มน้าวจิตใจหรือกระตุ้นอารมณ์ความรู้สึกร่วมของสังคมจะทำให้ทิศทางการสื่อสารเป็นการสื่อสารทิศทางเดียว (One-Way Communication) ซึ่งเป็นรูปแบบ ทิศทางการสื่อสารที่เหมาะกับการระดมข้อมูลข่าวสารส่งไปสู่ผู้รับสารเพื่อให้มีอิทธิพลต่อความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมให้มากที่สุด แต่หากสถาบันทางการเมืองเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของ ประชาชน จะทำให้เกิดทิศทางการสื่อสารแบบสองทาง (Two-Way Communication) เป็นการสื่อสารจากสถาบันทางการเมืองไปยังประชาชนและเปิดช่องทางให้ประชาชนได้แสดงความ

คิดเห็นตอบกลับมายังสถาบันทางการเมือง ซึ่งจะก่อให้เกิดความสมดุลในการสื่อสารระหว่างสถาบันทางการเมืองกับประชาชน

บทบาทของการสื่อสารทางการเมือง

การสื่อสารทางการเมืองมีส่วนสำคัญในการค้ำจุนระบบการเมืองให้ดำรงอยู่และ ไม่ว่าประเทศนั้น ๆ จะมีการปกครองรูปแบบใดก็ตาม การสื่อสารทางการเมืองจะแสดงบทบาทหน้าที่ 3 ประการ ดังต่อไปนี้

1. ประชาสัมพันธ์ทางการเมืองหรือนโยบายของรัฐบาล รัฐบาลและหน่วยงานต่าง ๆ จะดำเนินการเผยแพร่ข่าวสาร ชี้แจงนโยบาย การดำเนินงานและผลงานไปยังประชาชนผ่านสื่อสารมวลชน โดยการประชาสัมพันธ์ของ รัฐบาลมักมีวัตถุประสงค์เพื่อถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจในเหตุการณ์ตลอดจนประเด็นทางการเมือง การปกครองให้ประชาชนรับทราบ เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีในหน่วยงานหรือระหว่างองค์กรทางการเมืองกับประชาชน ช่วยทำให้ประชาชนและรัฐบาลมองเห็นทิศทางในการขับเคลื่อนประเทศได้อย่างสอดคล้องต้องกัน

2 กล่อมเกลาทางการเมือง การดำเนินการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ การทำงานของรัฐบาลผ่านสื่อมวลชนในอีกด้านหนึ่ง คือ การสร้างรับรู้และการเรียนรู้ในแนวทางการปกครองผ่านการเน้นย้ำ และส่งต่อค่านิยม แนวคิด และอุดมการณ์ ที่เป็นที่ยอมรับภายใต้ระบอบการปกครองที่เป็นอยู่ให้แก่ประชาชน ซึ่งสามารถก่อให้เกิดทัศนคติและจิตสำนึกทางการเมือง อันจะนำไปสู่การเตรียมพร้อม ประชาชนให้เป็นพลเมืองที่ดีตามแนวทางการปกครอง เช่น มีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการสนับสนุน ภารกิจของรัฐบาล เคารพกฎหมาย ไม่ละเมิดค่านิยมของสังคม และเป็นการสร้างเสถียรภาพให้แก่ ระบบการเมืองโดยป้องกันไม่ให้สมาชิกของสังคมหันเหไปสู่แนวทางการเมืองอื่น

3 สร้างภาพลักษณ์ทางการเมือง ภาพลักษณ์ที่ดีทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้คณะรัฐบาล สามารถทำงานได้อย่างราบรื่นและมีเสถียรภาพ การสื่อสารทางการเมืองจึงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือ เพื่อสร้างความเข้าใจแก่ประชาชนให้เกิดความรู้สึกและรักษาไว้ซึ่งความนิยมชมชอบ การยอมรับใน สถานภาพและคุณงามความดีของ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง นโยบาย กฎหมาย ตลอดจนการตัดสินใจทางการเมืองต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริงหากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไม่เป็นที่ยอมรับหรือคณะรัฐบาลมีผลงานไม่โดดเด่นเท่าที่ควร แต่สามารถใช้สื่อมวลชนเน้น ประชาสัมพันธ์เพียงด้านดีและกลบจุดด้อย เพื่อสร้างการยอมรับให้มีมากขึ้นก็นับว่าเป็นการสร้างภาพลักษณ์ได้เช่นกัน ดังนั้น ภาพลักษณ์จึงเป็นเรื่องของการประกอบสร้างความจริงซึ่งประกอบด้วย ข้อเท็จจริงประสานกับการรับรู้ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของประชาชน

เสรี วงษ์มณฑา (2541,หน้า 58) กล่าวถึงบทบาทของการสื่อสารทางการเมืองไว้ ดังนี้

1. สร้างทัศนคติทางการเมือง การเผยแพร่ข่าวสารผ่านสื่อมวลชน เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ตหรือการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในหมู่ประชาชนเกี่ยวกับการทำงาน

ของรัฐบาล เหตุผลของการออกกฎหมาย นโยบาย การดำเนินโครงการ และผลงาน ช่วยทำให้ประชาชนเกิด ทัศนคติต่อระบบการเมือง กล่าวคือ ข้อมูลข่าวสารจะกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความรู้สึกนึกคิดอันเป็น การประเมินคุณค่าต่อรัฐบาล องค์กรทางการเมือง นักการเมือง กลุ่มกดดันฯ ตลอดจนสถานการณ์ ทางการเมืองในขณะนั้น ซึ่งเป็นกระบวนการที่จะมีผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน ต่อไป

2. สร้างความสนใจในการเมือง การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทางการเมือง เช่น การได้รับรู้ว่ารัฐบาลกำลังทำ อะไรหรือจะทำอะไรใช้งบประมาณเท่าใด และจะเกิดผลดีผลเสียต่อใคร อย่างไร หรือการได้รับรู้ ความคิดเห็นหรือท่าทีของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในประเด็นต่าง ๆ มีส่วนกระตุ้นให้ประชาชน เกิดความสนใจในการเมือง เนื่องจากเห็นความเชื่อมโยงว่าการตัดสินใจทางการเมืองของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือสถาบันทางการเมืองสามารถส่งผลต่อคุณภาพชีวิตหรือผลประโยชน์ของตนเองได้อย่างไร

3. สร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการเมือง การสื่อสารทางการเมืองไม่เพียงแต่สร้างความสนใจในการเมืองเท่านั้น หากแต่ยังสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบอบการปกครอง ระบบกฎหมาย ระบบเศรษฐกิจ ระบบการศึกษา ฯลฯ ของประเทศที่เกิดขึ้นจริงในขณะนั้น ซึ่งจะช่วยให้ประชาชนสามารถทำความเข้าใจความเป็นไปของประเทศในปัจจุบันและส่งผลต่ออนาคต ดังนั้นแหล่งสารทางการเมืองจึงมีส่วน สำคัญในการควบคุมสังคมผ่านการกำหนดว่าประชาชนควรรู้อะไรและอย่างไร เช่น การเน้นย้ำโดยสื่อบุคคลหรือสื่อสารมวลชนที่เชื่อมโยงระบอบประชาธิปไตยเข้ากับเลือกตั้งที่ทุจริตคดโกงเพียงด้านเดียว เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ประชาชนเข้าใจว่าระบอบประชาธิปไตยไม่ดีและไม่เหมาะสมกับคนไทย ส่งผล ให้ประชาชนมีใจโน้มเอียงไปสู่การปกครองในรูปแบบอื่นได้ง่าย

4. สร้างบทบาททางการเมือง บทบาทของการสื่อสารทางการเมืองทั้ง 3 ประการข้างต้นนำมาสู่การ สร้างบทบาททางการเมืองให้แก่ประชาชน โดยประชาชนจะแสดงบทบาททางการเมืองหรือมีส่วนร่วมทางการเมืองของตนได้เหมาะสมและได้มากเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ ของตนในฐานะสมาชิกของระบบการเมืองและระบอบการปกครองที่เอื้ออำนวย อย่างไรก็ตาม การแสดงบทบาททางการเมืองของประชาชน เช่น การเลือกตั้ง การเดินขบวนประท้วง การร้องเรียน การวิพากษ์วิจารณ์ การลงประชามติ การลงสมัครรับเลือกตั้ง การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ฯลฯ ล้วนเป็นส่วนประกอบสำคัญในการสื่อสารความต้องการไปถึงผู้ปกครอง ส่งผลให้ระบบการเมือง สามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

5. นำรัฐบาลเข้าไปใกล้ชิดประชาชน การสื่อสารผ่านสื่อมวลชนสามารถสร้างความรู้สึกเสมือนจริงว่าผู้บริหาร ประเทศได้มาพบปะกับประชาชนด้วยตนเองถึงที่พำนักอาศัย ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้ประชาชนรับรู้ความเคลื่อนไหวของรัฐบาลของตนได้ทันท่วงทีไม่ว่า

จะอยู่ที่ไหนหรือเวลาใด พร้อมทั้งสามารถมองเห็นสีหน้า ท่าทาง และได้ยินเสียงได้ในเวลาเดียวกันอีกด้วย ทั้งนี้ด้วยลักษณะ การสื่อสารที่ไร้พรมแดนจึงทำให้ประชาชนภายในรัฐหนึ่ง ๆ สามารถพบปะกับบุคคลสำคัญทาง การเมืองและได้รับรู้ถึงแนวความคิดทางการเมืองจากหลากหลายประเทศ ซึ่งกระตุ้นหรือกดดันให้ รัฐบาลของแต่ละประเทศต้องตื่นตัวเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนให้เป็นไปตาม มาตรฐานของสากล

6. รับรองสถานภาพของฝ่ายการเมือง ไม่เพียงแต่บุคคลที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเท่านั้นที่ต้องการการยอมรับในสถานภาพ แม้แต่องค์กร/สถาบันทางการเมือง การใช้อำนาจบัญญัติกฎหมาย การดำเนินงานตามนโยบายหรือโครงการต่าง ๆ ของรัฐบาลก็ต้องการการยอมรับด้วยเช่นกัน การสื่อสารทางการเมืองผ่านสื่อมวลชนจึงเป็นเครื่องมือทางการเมืองที่สำคัญ ในการนำเสนอบุคคล องค์กร กฎหมาย นโยบาย และโครงการให้เป็นที่รู้จักถึงคุณสมบัติที่ดีหรือให้เกิดมีความสำคัญจำเป็น ขึ้นในสังคม เพื่อจูงใจให้ประชาชนยอมรับสนับสนุน ซึ่งย่อมส่งเสริมให้บุคคลหรือองค์กรสามารถ ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างราบรื่น ช่วยให้การบังคับใช้กฎหมาย การดำเนินงานตามนโยบาย หรือโครงการ ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ หากรัฐบาลใดสามารถสร้างการยอมรับได้มากก็ย่อมเอื้อต่อ การมีความชอบธรรมทางการเมืองที่ช่วยให้การครองอำนาจเป็นไปอย่างมีเสถียรภาพ

Gabriel A. Almond and G. Bingham Powell (1982,P 85) ได้อธิบายถึงบทบาทของการสื่อสารทางการเมืองที่มีต่อระบบการเมืองในเชิงโครงสร้างหน้าที่ (Structural-functional) โดย กล่าวว่า การสื่อสารทางการเมือง คือ สะพานเชื่อมระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ในระบบการเมืองผ่านการนำข้อมูลข่าวสารจากโครงสร้างหนึ่งไปสู่อีกโครงสร้างหนึ่งภายในระบบการเมือง ซึ่งช่วยค้ำจุนให้ระบบการเมืองดำรงอยู่และสามารถทำหน้าที่นำข้อเรียกร้อง ความต้องการ ความคิดเห็น ฯ จากประชาชนเข้าสู่ระบบการเมืองให้รัฐบาลหรือองค์กรทางการเมืองรับทราบ แล้วแปรเปลี่ยนเป็นนโยบาย โครงการ กฎหมาย หรือการตัดสินใจ เพื่อเผยแพร่หรือตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน และประชาชนจะส่งข้อมูลย้อนกลับเข้าสู่ระบบการเมืองอีกครั้งจนเป็นวัฏจักรของระบบทางการเมือง ซึ่งตัวแสดงที่รับหน้าที่สำคัญนี้ก็คือ สื่อมวลชน นั่นเอง

ดังนั้นในอีกแง่หนึ่ง การสื่อสาร ทางการเมือง จึงเปรียบเสมือน “เส้นประสาทของการเมืองการปกครอง” หรือที่ Karl W. Deutsch (1997,P 71) เรียกว่า The nerves of government เนื่องจาก เห็นว่าโครงสร้างของระบบการเมืองมีลักษณะเป็น โครงข่ายของระบบการสื่อสาร ข้อมูลข่าวสารและกระบวนการสื่อสารเป็นพื้นฐานของทุกกิจกรรม ทางการเมืองและช่วยประสานส่วนต่าง ๆ ของระบบการเมืองเข้าไว้ด้วยกัน

นอกจากนี้ หากพิจารณาการสื่อสารทางการเมืองจากทัศนะของ หลุยส์ อัลธูแซร์ (Louis Althusser) ในประเด็นกลไกทางอุดมการณ์ของรัฐ เผยให้เห็นว่า แม้ “รัฐบาล” ซึ่งจัดเป็นกลไกด้านการปราบปรามของรัฐมีบทบาทหน้าที่หลัก คือ ใช้ความรุนแรงไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบใด เช่น

ออกกฎหมาย นโยบาย หรือโครงการ การบังคับบัญชาและกำกับดูแลให้หน่วยงานปฏิบัติหน้าที่ตามแผนที่ได้วางไว้ การบังคับใช้กฎหมายและการลงโทษผู้ฝ่าฝืน เป็นต้น แต่ในขณะเดียวกันรัฐบาลก็ยังมีบทบาทหน้าที่รองในเชิงอุดมการณ์ (กำหนดกรอบความคิดและการกระทำของคนในสังคม) ควบคู่กับ การใช้ความรุนแรงด้วย ซึ่งในที่นี้ก็คือการใช้สถาบันสื่อมวลชนในการเผยแพร่ ส่งข้อมูลข่าวสารทาง การเมือง ตลอดจนค่านิยมแนวความคิดความเชื่อของรัฐ/รัฐบาล ไปสู่ส่วนอื่นของสังคม เช่น เจ้าหน้าที่ หน่วยงานของรัฐ หน่วยงานเอกชน และประชาชน เพื่อให้การกุมอำนาจรัฐเป็นไปอย่างมีเสถียรภาพ แต่กระนั้นการทำหน้าที่เชิงอุดมการณ์ของรัฐบาลมิได้เป็นไปอย่างง่ายดาย หากแต่ต้องเผชิญกับการท้าทายแรงต่อต้านทางความคิดจากผู้ที่ถูกปกครอง ซึ่งสามารถส่งผลกระทบต่อการทำหน้าที่เชิงอุดมการณ์ของรัฐบาลเอง

จากการศึกษาแนวคิดการสื่อสารทางการเมืองพบว่ามีหลากหลายมิติในการศึกษา แต่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาองค์ประกอบที่สำคัญในกระบวนการสื่อสารทางการเมืองระดับมวลชน คือ รัฐบาล ซึ่งได้เข้ามาใช้อำนาจบริหารและทรัพยากรการสื่อสารของรัฐแล้วดำเนินการส่งสาร เช่น นโยบาย ผลงาน การดำเนินงาน แนวคิด และค่านิยมทางการเมือง เป็นต้น ผ่านสื่อมวลชน ทุกแขนงโดยเฉพาะสื่อมวลชนของรัฐไปสู่ประชาชนเพื่อให้เกิดการยอมรับหรืออย่างน้อยที่สุดไม่ คัดค้านในกิจกรรมที่รัฐบาลกระทำทั้งในด้านข่าวสาร นโยบาย การปฏิบัติตามนโยบาย ซึ่งจะมีผลสืบเนื่องต่อการเกิดความชอบธรรมทางการปกครอง

ความสำคัญของการสื่อสารทางการเมือง

ลูเซียน พาย (Lucian W. Pye, 1972, p. 72) เห็นว่า การสื่อสารโครงข่ายที่โยงใยสังคมมนุษย์ โครงสร้างของระบบการสื่อสารเปรียบเสมือนโครงกระดูกของสังคม เนื้อหาสาระ (Content) ของการสื่อสารก็คือใจความสำคัญ (Substance) ของการปฏิสัมพันธ์กันของมนุษย์ (Intercourse) การไหลเวียนของสารสื่อสารจะกำหนดทิศทางและอัตราการพลวัตการพัฒนาของสังคม การสื่อสารแผ่ซ่านไปทั่วสังคมและพบเห็นได้ในทุกส่วนในวิถีสังคม ดังนั้น จึงมีความเป็นไปได้ที่จะทำการวิเคราะห์กระบวนการทางสังคมทั้งหมดโดยอาศัย โครงสร้างเนื้อหาสาระ และการไหลเวียนของการสื่อสาร พาย ได้พิจารณาบทบาทของการสื่อสารในการพัฒนาทางการเมืองโดยแบ่งสังคมออกเป็น 3 แบบ ได้แก่

1. สังคมโบราณ (Traditional Society) คือ เป็นสังคมซึ่งระบบการเมืองยังไม่พัฒนา อาจเป็นระบบหัวหน้าเผ่า (Tribal Leader) หรือเจ้าผู้ครองนครหรือราชาธิปไตย หรือคณาธิปไตย ซึ่งคงรูปไม่แน่นอนในสังคมเช่นนี้ การสื่อสารทางการเมืองเป็นไปตามระดับสถานะทางการเมือง ซึ่งกำหนดแน่นอนตายตัวการถ่ายทอดข่าวสารและความคิดเห็นไปในทางเดียว คือ จากเบื้องบน (ผู้ครองอำนาจในแผ่นดิน) ลงมาสู่ประชาชน ไม่มีการถ่ายทอดย้อนกลับจากประชาชนไปสู่ผู้กุมอำนาจ

ในการปกครองในสังคมแบบนี้ การสื่อสารมวลชนยังไม่กำเนิดขึ้น เพราะมวลชนยังไม่มีสิทธิ์มีเสียงในทางการเมือง มวลชนมีหน้าที่เพียงรับฟังคำแถลงการณ์หรือคำชี้แจงจากรัฐบาลเท่านั้น

2. สังคมสมัยใหม่ (Modern Society) ในสังคมเช่นนี้ อำนาจทางการเมืองกระจายออกไปสังคมประกอบด้วยกลุ่มชน ซึ่งมุ่งปกป้องรักษาสิทธิและผลประโยชน์ของตนเอง อำนาจทางการเมืองอาจเปลี่ยนแปลงได้โดยสันติ การสื่อสารทางการเมืองเป็นไปในลักษณะทิศทางที่สวนกัน คือ ข่าวสารและความคิดเห็นถูกถ่ายทอดจากผู้คุมอำนาจทางการเมืองมาสู่มวลชน และจากมวลชนย้อนกลับ (Feedback) ขึ้นไปสู่เบื้องบนอีกครั้งหนึ่งในสังคมเช่นนี้ การสื่อสารมวลชนเป็นสื่อสำคัญทางการเมือง เพราะเป็นสื่อถ่ายทอดข่าวสาร และเป็นตลาดเสรีของความคิดเห็น

3. สังคมซึ่งกำลังเปลี่ยนรูป (Transitional Society) เป็นสังคมซึ่งอยู่ในระดับระหว่างสังคมโบราณและสังคมสมัยใหม่ คือ สังคมที่กำลังพัฒนาจากสังคมโบราณแต่ยังไม่บรรลุถึงความสำเร็จที่จะเป็นสังคมสมัยใหม่อย่างแท้จริงในสังคมชนิดนี้ อำนาจทางการเมืองยังไม่กระจายออกไปสู่ประชาชนอย่างแท้จริง แต่มวลชนเริ่มมีสิทธิมีเสียงในทางการเมือง (Political Participation) ในสังคมเช่นนี้ กลุ่มชนที่สำคัญ คือ ผู้นำสมัยใหม่ซึ่งอาจเป็นผู้ได้รับการศึกษาดี ตระหนักในภาวะของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ผู้นำสมัยใหม่เหล่านี้เป็นพลังสำคัญในสังคมแบบนี้ เพราะเป็นผู้ผลักดันมวลชนรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เช่น กลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนา ในสังคมซึ่งกำลังเปลี่ยนรูปการสื่อสารมวลชนเริ่มฟักตัวเกิดขึ้นฉะนั้นการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชนอาจไม่สมบูรณ์เช่นในสังคมสมัยใหม่ คือ ยังไม่มีการถ่ายทอดสวนทิศทางระหว่างผู้มีอำนาจกับมวลชนอย่างแท้จริง บทบาทของสื่อสารมวลชนในสังคมเช่นนี้ มักจะเป็นไปในรูปที่ผู้นำจะเป็นผู้ชี้ทางให้ประชาชนเข้าใจในสภาพความเปลี่ยนแปลงทางสังคม สำหรับสื่อสารมวลชนนั้นมีภาระหน้าที่เป็นพิเศษ คือ เป็นผู้นำและเป็นผู้สอนให้เข้าใจในบทบาททางการเมืองของตน

การสื่อสารทางการเมืองในความหมายกว้าง หมายถึง กิจกรรมการสื่อสารที่มนุษย์กระทำหรือเกิดขึ้นนอกบ้านเรือนของตนเอง การยื่นข้อเรียกร้องระหว่างประเทศ การกล่าวคำปราศรัยของนักการเมือง ความหมายเชิงแคบ หมายถึง กิจกรรมใด ๆ ของสถาบันเฉพาะ ซึ่งถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่กระจายข้อมูลข่าวสาร ความคิด และทัศนคติอันเกี่ยวกับเรื่องการเมืองการปกครอง การศึกษาการสื่อสารทางการเมืองส่วนใหญ่มักจะมองการสื่อสารทางการเมืองโดยนัยแห่งความหมายนี้

การสื่อสารทางการเมืองมีคุณลักษณะ 4 ประการ ประกอบด้วย(Lucian W. Pye, 1972, p. 73)

1. การสื่อสารทุกรูปแบบที่ดำเนินโดยนักการเมือง และผู้ที่เกี่ยวข้องทางการเมือง
2. โดยมีวัตถุประสงค์ที่เจาะจง
3. การสื่อสารที่สื่อมวลชน และผู้มีสิทธิเลือกตั้งส่งถึงนักการเมือง

4. กิจกรรมการสื่อสารที่สื่อมวลชนนำเสนอเกี่ยวกับการเมืองการสื่อสารทางการเมือง ประกอบด้วย 3 ส่วน

1. องค์กรทางการเมือง (Political Organization)

2. สื่อ (Media)

3. ประชาชน (Citizens) หรือผู้รับสาร (Audience)

กระบวนการสื่อสาร ประกอบด้วย

1. ผู้ส่งสาร: ประกอบด้วย 2 กลุ่มคือแหล่งข่าว เช่น พรรคการเมือง รัฐบาล ข้าราชการกลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มผลักดันต่าง ๆ และอีกกลุ่มหนึ่งคือ สื่อมวลชน

2. สาร: เนื้อหาของข่าวสารซึ่งเป็นเนื้อหาทางการเมืองสาธารณะ เช่น การเลือกตั้ง การแก้ไขกฎหมาย

3. สื่อ: ช่องทางในการสื่อสารและการเผยแพร่ข่าวสาร ทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ

4. ผู้รับสาร: เป้าหมายในการสื่อสาร

5. ผล: ภาพลักษณ์ของการสื่อสารทางการเมืองในสายตาของบุคคลทั่วไปหน้าที่ของการสื่อสารทางการเมือง

1. สร้างทัศนคติทางการเมือง

2. สร้างความสนใจในการเมือง

3. สร้างความรู้และความเข้าใจทางการเมือง

4. สร้างบทบาททางการเมือง

แม้ว่ากาลเวลาจะผ่านพ้นมาหลายศตวรรษแล้ว แต่การสื่อสารทางการเมืองในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะในสังคมไทยยังคงมีลักษณะเหมือนสมัยกรีกโบราณ คือ การใช้วาทวิทยา การโฆษณาชวนเชื่อผสมผสานในการสื่อสารเพื่อผลสัมฤทธิ์ทางการเมือง และการสื่อสารทางการเมืองยังทำหน้าที่สร้างทัศนคติทางการเมืองที่คับแคบ ในรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ-ไพร่ฟ้าหรือไพร่ฟ้า-มีส่วนร่วม สร้างความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแบบอำนาจนิยม “ประชาธิปไตยแบบไทย ๆ” ข้ามไม่พ้นการเมืองแบบน้ำเน่า การทุจริตคอร์รัปชัน การสมคบคิดระหว่างผู้มีอำนาจกับนายทุนแย่งชิงทรัพยากรงบประมาณ และทรัพยากรธรรมชาติจากประชาชน โดยอ้าง “ทำเพื่อชาติ” หรือ “เพื่อความมั่นคง” เป็นสำคัญ

โดยสรุปแล้วจะเห็นได้ว่า การสื่อสารทางการเมืองเป็นกระบวนการทางการเมืองที่ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมการเมือง มีพัฒนาการความเป็นมาที่ยาวนาน และมีความสำคัญต่อระบบการเมือง เป็นกิจกรรมที่แพร่หลายทั่วไป ทั้งการสร้างโครงข่ายผลประโยชน์

การประสานผลประโยชน์การสร้างกฎ การประยุกต์ ใช้กฎและการปรับเปลี่ยนกฎ ล้วนดำเนินไปโดยอาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมือด้วยกันทั้งสิ้น

การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง

การรับรู้เป็นพื้นฐานสำคัญของมนุษย์ในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ โดยมนุษย์นั้นสามารถที่จะ ตีความสิ่งต่าง ๆ รอบตัวได้ด้วยการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัส รูป รส กลิ่น เสียง ได้แก่ สิ่งที่มองเห็น สิ่งที่ได้ยิน สิ่งที่สัมผัส

การรับรู้จึงเป็นกระบวนการทางความคิดที่สามารถส่งผลต่อพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ได้ ดังนั้น การรับรู้ข่าวสารจึงเป็นตัวแปรสำคัญที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เพื่อใช้ศึกษาการรับรู้การตัดสินใจการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดกรุงเทพมหานคร อย่างไรก็ตามมีนักวิชาการให้คำจำกัดความเพื่ออธิบายความหมายของการรับรู้ไว้มากมาย เช่น

จรรยามาศ ปลอดแก้ว (2561, หน้า 4) กล่าวถึงทฤษฎีเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสาร (Media exposure) ว่าการสื่อสารนั้นจัดได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่งในชีวิตของมนุษย์ นอกเหนือจากปัจจัยสี่ที่มีความจำเป็นต่อความอยู่รอดของมนุษย์ ซึ่งได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรค แม้ว่าการสื่อสารจะไม่ได้มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับความเป็นความตายของมนุษย์เหมือนกับปัจจัยสี่แต่การที่จะให้ได้มาซึ่งปัจจัยสี่เหล่านั้นย่อมต้องอาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมืออย่างโดยข่าวสารเป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้ประกอบการตัดสินใจในกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ความต้องการข่าวสารจะเพิ่มมากขึ้นเมื่อบุคคลนั้นต้องการข้อมูลในการตัดสินใจหรือไม่แน่ใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง นอกจากนั้นข่าวสารยังเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้เปิดรับมีความทันสมัยสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ของโลกปัจจุบันได้ดียิ่งขึ้น (ยุพดี ฐิติกุลเจริญ, หน้า 3) (กิติมา สุรสนธิ, หน้า 46-47)

จำลอง พรมสวัสดิ์ (2554, หน้า 12) ได้สรุปแนวคิดของ พูล (Pool, 1968, pp. 90-92) นักวิชาการทางด้านการสื่อสารชาวอเมริกันได้อธิบาย ความหมายของคำว่าการสื่อสารทางการเมือง (Political Communication) ทั้งในความหมายกว้าง และแคบในความหมายกว้าง ๆ ไว้ว่า การสื่อสารทางการเมืองหมายถึง กิจกรรมการสื่อสารที่มนุษย์กระทำขึ้นหรือเกิดขึ้นนอกบ้านเรือนของตน การยื่นข้อเรียกร้องระหว่างประเทศ หรือการกล่าวคำปราศรัยของนักการเมือง ย่อมหมายถึงการสื่อสารทางการเมือง ส่วนในความหมายแคบ ๆ กล่าวว่า การสื่อสารทางการเมืองหมายถึงกิจกรรมใด ๆ ของสถาบันเฉพาะ ซึ่งถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่ในการกระจายข้อมูลข่าวสารทางความคิด และทัศนคติอันเกี่ยวกับเรื่องการเมืองการปกครอง ซึ่งส่วนใหญ่แล้วการศึกษาเรื่องการสื่อสารทางการเมืองมักจะมองการสื่อสารทางการเมืองโดยนัยแห่งความหมายที่แคบนี้ เช่น การศึกษาเรื่องการรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้ง อาจเน้นในเรื่องการใช้โทรทัศน์ โปสเตอร์ และการกล่าวคำปราศรัยของพรรคและนักการเมือง เป็นต้น

อนุสรณ์ ศิริชาติ (2558, หน้า 8) ข้อมูลข่าวสารเกิดขึ้นทุกวันและมีความจำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ดังนั้นมนุษย์จึงต้องนำข่าวสารที่ได้รับมาประกอบการตัดสินใจในการดำเนินชีวิตในแต่ละวัน ความต้องการข้อมูล ข่าวสารมีเพิ่มขึ้น ผู้รับสารยิ่งต้องการข้อมูลประกอบการตัดสินใจมากขึ้น ข่าวสารต่าง ๆ ที่เข้ามาทำให้มนุษย์สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดีการเปิดรับข่าวสารต่าง ๆ เกิดขึ้นจากพฤติกรรมการเรียนรู้จากความคิดเห็นและความสนใจของผู้รับสาร ถ้าสารที่ถูกส่งมาไม่สอดคล้องกับความคิดเห็นหรือความสนใจของผู้รับสาร ผู้รับสารก็เลือกที่จะไม่รับสารนั้น ๆ หรือเรียกว่ากระบวนการเลือกสรรของผู้รับสาร ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามประสบการณ์ ความเชื่อ หรือทัศนคติ Klapper (1960, p. 5) ได้อธิบายกระบวนการในการที่ผู้รับสารเลือกรับข่าวสารไว้ดังนี้

1. การเลือกรับ (Selective Exposure) ผู้รับสารเลือกเปิดรับสื่อและข่าวสารจากแหล่งต่าง ๆ ตามความสนใจและความต้องการเพื่อนำมาใช่แก้ปัญหาหรือเพื่อความต้องการของตนเอง

2. การเลือกสนใจ (Selective Attention) ผู้รับสารนอกจากจะเลือกเปิดรับแล้วยังเลือก สนใจข่าวสารจากแหล่งใดแหล่งหนึ่งโดยเลือกตามความคิดเห็นความสนใจของตนเพื่อสนับสนุนทัศนคติที่มีอยู่เพื่อไม่ให้เกิดภาวะทางจิตที่ไม่สมดุลหรือมีความไม่สบายใจที่เรียกว่า Cognitive Dissonance ดังนั้น การลดหรือหลีกเลี่ยงภาวะดังกล่าวคือการแสวงหาข่าวสารหรือเลือกสรรเฉพาะที่สอดคล้องกับความคิดเห็นของตนเอง

3. การเลือกรับรู้และตีความ (Selective Perception or Interpretation) หลังจากการเลือกเปิดรับข่าวสารผู้รับสารจะเลือกรับรู้และตีความข่าวสารที่ได้รับแตกต่างกันขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ทัศนคติ ความต้องการ ความหวัง แรงจูงใจ หรือสภาวะอารมณ์ขณะนั้นซึ่งอาจจะทำให้เกิดการบิดเบือนข่าวสารให้สอดคล้องกับทัศนคติและความเชื่อของตนเอง

4. การเลือกจดจำ (Selective Retention) การเลือกจดจำเนื้อหาของสารเฉพาะส่วนที่ ตรงกับความสนใจ ความต้องการ และ ทัศนคติของตนเอง ซึ่งเป็นการช่วยเสริมทัศนคติหรือความเชื่อเดิมของผู้รับสารให้มีความมั่นคงและเปลี่ยนแปลงยากขึ้น

ธีรัตม์ พิริยะพลิน (2558, หน้า 110) การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองนั้นเกี่ยวข้องกับกระบวนการทำความเข้าใจจัดระเบียบเรียบเรียงและใช้ข่าวสาร เพื่อการรับรู้ในสารนั้น ๆ โดยจะต้องประกอบด้วยโครงสร้างความคิด Cognitive structure และโครงสร้างความรู้ Knowledge structure ซึ่งแยกกันไม่ออกเพราะมีอิทธิพลซึ่งกันและกันจากความสัมพันธ์ 3 ลักษณะประกอบด้วย

1. การตีความหมาย (Interpretation) เพื่อให้เข้าใจความหมาย และรับรู้ในเนื้อหาได้อย่างเห็นพัฒนาการของความหมาย นั้น ๆ

2. การจัดเรียงข้อมูลข่าวสาร (Information organization) เพื่อให้เข้ามาอยู่ในระบบความคิดแสดงให้เห็นถึงทัศนคติได้

3. การนำข้อมูลข่าวสารมาเปรียบเทียบ (Making integument) เพื่อตัดสินระหว่างสิ่งที่ได้รู้มากับสิ่งที่คาดหวังไว้ด้วยการหาความเบี่ยงเบนของข้อมูลข่าวสารที่เบี่ยงเบนออกไปจากสิ่งที่คาดหวังไว้การที่ระบอบประชาธิปไตยจะดำเนินไปได้ด้วยดีนั้นประชาชนในประเทศต้องมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการที่จะรับรู้ข้อมูลข่าวสารจำเป็นต้องอ่านหนังสือพิมพ์ ชมข่าวโทรทัศน์ หรือฟังข่าววิทยุ ตามความเชื่อทฤษฎีประชาธิปไตยประชาชนทุกคนควรมีพันธะหรือความรับผิดชอบที่ต้องติดตามข่าวสารแต่ในความเป็นจริงประชาชนจำนวนมากไม่ได้ติดตามข่าวสารปัจเจกบุคคลแต่ละคนมีความคิดเห็นแตกต่างกัน โดยประชาชนจำนวนมากมีความเชื่อว่าควรรับรู้ควรติดตามข่าวสาร แต่มีประชาชนจำนวน ไม่น้อยที่เห็นว่าตนไม่มีความผูกพันที่ต้องติดตามข่าวสารและบางคนถึงกับเห็นว่าข่าวเกี่ยวกับเหตุการณ์ปัจจุบันจำนวนมากไม่มีความสำคัญพอที่จะรับรู้หรือติดตาม แม้ว่า การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของประชาชนถือว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองและ สังคมตามระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบันก็ตาม

เสรี วงษ์มณฑา (2542, หน้า 162) ได้อธิบายหลักในการพิจารณาเกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารไว้ ดังนี้

1. ทะเบียนภูมิหลัง ลักษณะคล้ายกับทะเบียนบ้าน ซึ่งจะบอกรายละเอียดเกี่ยวกับเพศ ศาสนา สถานภาพสมรส อายุ และการศึกษา สาเหตุที่ทำให้ต้องศึกษา เพราะเชื่อว่าลักษณะทางทะเบียนภูมิหลังเหล่านี้จะมีผลต่อจิตใจของคน เพศหญิง-เพศชาย การเรียนน้อย-การเรียนมาก สถานภาพโสด-สมรสแล้ว และการนับถือศาสนา จะทำให้คนมีความคิด ที่ไม่เหมือนกัน

2. สภาพจิตวิทยา เป็นลักษณะความต้องการด้านจิตใจ (ความต้องการภายใน) ของผู้รับข่าวสาร เช่น ความต้องการและแรงจูงใจ การรับรู้ การเรียนรู้ ทัศนคติ

3. ค่านิยม ผู้สื่อสารต้องศึกษาค่านิยมของผู้รับข่าวสาร

4. รูปแบบของการดำเนินชีวิต เป็นการศึกษาลักษณะรูปแบบการดำรงชีวิตของผู้รับข่าวสาร

5. สิ่งที่สะสมอยู่ในสมองหรือความคิดของผู้ฟังก่อนที่จะรับฟังข่าวสารจากเรา สิ่งที่สะสมอยู่ในสมองหรือความคิดนั้น ได้แก่ ความรู้ ความเชื่อ ทัศนคติ และความคิดเห็น มนุษย์เรามีทัศนคติมาก่อนแล้วว่าชอบหรือไม่ชอบในสิ่งไหน มีความคิดเห็นมาก่อนแล้วว่าสิ่งใดสมควรสิ่งใดไม่สมควรสิ่งใดเหมาะสมสิ่งใดไม่เหมาะสม จึงไม่ใช่เรื่องง่ายในการที่จะทำให้ผู้ฟังยอมรับในสิ่งที่เราพูด ถ้าสิ่งที่พูดมีความสอดคล้องกลมกลืนกับสิ่งที่อยู่ในสมองหรือความคิดของผู้ฟังก็จะทำให้การพูดในครั้งนั้นประสบผลสำเร็จ

6. สังคมของกลุ่มคนที่เราจะเข้าไปเกี่ยวข้องนั้น มีลักษณะอย่างไร เป็นลักษณะของกลุ่มสังคมที่จะเข้าไปเกี่ยวข้อง เช่น สังคมของกลุ่มเกษตรกร สังคมของกลุ่มชาวสลัม สังคมของ

กลุ่มเศรษฐี บางชุมชนอาจจะมีความสามัคคีกันมากา แต่บางชุมชนอาจจะไม่มีความสามัคคีกันเลยก็ได้

7. วัฒนธรรม นักสื่อสารจะต้องปฏิบัติตนตามวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น การที่จะสื่อสารเรื่องใดออกไปจึงต้องคำนึงถึงวัฒนธรรมต่างๆ

สุทธาทิพย์ มุสิกอง (2546, น. 17) กล่าวถึง สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของแต่ละบุคคล ได้แก่

1. แรงผลักดันหรือแรงจูงใจ (Motives)

2. ประสบการณ์เดิม (Past Experience)

3. กรอบอ้างอิง (Frame of Reference) ที่เกิดจากการสั่งสมอบรมทางครอบครัวและสังคมฉะนั้นจึงมีความเชื่อและทัศนคติในเรื่องต่างๆ กันได้

4. สภาพแวดล้อม

5. สภาวะจิตใจและอารมณ์ หากการรับรู้ต่างกันมาก การตีความสารต่างๆ ก็จะเป็นไปคนละทิศทาง และเกิดปัญหาการสร้างความเข้าใจต่อกันเป็นผลให้การสื่อสารนั้น ไม่สัมฤทธิ์ผล

ชามลาม (สุทธาทิพย์ มุสิกอง, 2546, หน้า 17; อ้างอิงจาก Schramm. 1973. Men, Messages and Media: a book at Human Communication. P.35) ได้กล่าวถึงการเลือกรับข่าวสารว่า ขึ้นอยู่กับปัจจัยดังต่อไปนี้

1. ประสบการณ์ ประสบการณ์ทำให้ผู้รับสารแสวงหาข่าวสารแตกต่างกัน

2. การประเมินสารประโยชน์ของข่าวสาร ผู้รับสารจะแสวงหาข่าวสารเพื่อสนองจุดประสงค์ของตนอย่างใดอย่างหนึ่ง

3. ภูมิหลังที่แตกต่างทำให้มีความสนใจต่างกัน

4. การศึกษาและสภาพแวดล้อม ทำให้มีความแตกต่างกันในพฤติกรรมการเลือกเปิดรับสื่อและเนื้อหาข่าวสาร

5. บุคลิกภาพทำให้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ การโน้มน้าวใจ และพฤติกรรมของผู้รับสาร

6. ความสามารถในการรับสาร เกี่ยวกับสภาพร่างกายและจิตใจ ที่ทำให้การเปิดรับสารแตกต่างกัน

7. อารมณ์ สภาพอารมณ์ของผู้รับสาร จะทำให้ผู้รับเข้าใจความหมายของข่าวสารหรืออาจเป็นอุปสรรคต่อความเข้าใจความหมายของข่าวสารก็ได้

8. ทัศนคติจะเป็นตัวกำหนดท่าทีของการรับ และการตอบสนองต่อสิ่งเร้าหรือข่าวสารที่ได้พบ

เบญจพร วุฒิพันธุ์ (2540, หน้า 29) กล่าวว่า การเลือกเปิดรับข่าวสารจะมีทั้งปัจจัยในส่วนของบุคคลไม่ว่าจะเป็นประสบการณ์ ความรู้ ความ สนใจ หรืออื่นๆ รวมไปถึงปัจจัยภายนอก ได้แก่ ความสัมพันธ์ทางสังคมสิ่งแวดล้อมต่างๆ อันทำให้เกิดการรับสารของบุคคล มีความแตกต่างกัน

ดังนั้น บุคคลจะรับข่าวสารเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือไม่นั้น จะขึ้นอยู่กับภูมิหลังการศึกษา บุคลิกภาพ ความสนใจ อารมณ์ และทัศนคติของผู้รับสารเป็นสำคัญ

เหตุผลในการเลือกเปิดรับสื่อมวลชน

เมอริล และโลเวนสเตียน (วลัยลักษณ์ เศขรฤทธิ์. 2539, หน้า 19 ; อ้างอิงจาก Merrill and Lowenstein. 1971. Quantifing Newspaper Uuality “I Know it when I see it”. p. 6) ได้สรุปถึงสาเหตุที่บุคคลต่าง ๆ จะมีพฤติกรรมในการเปิดรับข่าวสาร ได้แก่

1. ความเหงา เพราะมนุษย์ต้องการมีเพื่อน ไม่สามารถอยู่ได้ตามลำพัง ต้องหันมาสื่อสารกับผู้อื่น และบางครั้งคนเราพอใจที่จะอยู่กับสื่อมากกว่าที่จะอยู่กับบุคคล เพราะว่าสื่อไม่สร้างแรงกดดันในการสนทนาหรือแรงกดดันทางสังคมให้แก่ตนเอง

2. ความอยากรู้อยากเห็น เพราะเป็นสัญชาตญาณของมนุษย์ที่ต้องการจะรับรู้ข่าวสารเพื่อสนองตอบความต้องการอยากรู้ของตน ไม่ว่าสิ่งที่อยากรู้นั้นจะมีผลกระทบต่อตนเองหรือไม่ก็ตาม

3. ประโยชน์ใช้สอยของตนเอง มนุษย์ทุกคนจะเสาะแสวงหาข่าวสารให้เป็นประโยชน์แก่ตนเอง ทั้งในแง่ของการเสริมสร้างบารมี การช่วยให้ตนสะดวกสบายหรือสนุกสนานบันเทิง ซึ่งสื่อมวลชนสามารถให้สิ่งเหล่านี้ได้

4. ลักษณะเฉพาะของสื่อแต่ละอย่าง ผู้รับข่าวสารแต่ละคนจะหันเข้ามาลักษณะเฉพาะบางอย่างจากสื่อที่จะสนองความต้องการและทำให้ตนเองเกิดความพึงพอใจ

โดมินิค (พิรฤดา พจนพิสุทธิ์, 2539,หน้า 14–15 ; อ้างอิงจาก Dominick. 1990. The Dynamics of Mass Communication. p.14) กล่าวว่าผู้รับสารมีสิทธิที่จะเลือกเปิดรับสื่อมวลชนตามที่ตนต้องการเหตุผลในการเลือกเปิดรับสื่อมวลชนของผู้รับสารแต่ละคน สามารถจำแนกได้ดังนี้

1. เพื่อความรู้ (Cognition) หมายถึง การที่ประชาชนผู้รับสารต้องการข่าวสารเพื่อสนองต่อความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ในด้านความอยากรู้ และความต้องการได้รับการยอมรับว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ดังนั้น จึงจำเป็นต้องเข้าใจส่วนประกอบของสังคม โดยการรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อมวลชนในรูปแบบหลัก คือ

1.1 ข่าว

1.2 ความรู้

1.3 ความบันเทิง

2. เพื่อความหลากหลาย (Diversion) ทั้งนี้เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของมนุษย์ในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป เช่น

2.1 การกระตุ้นอารมณ์ (Diversion) เป็นการเปิดรับสื่อเพื่อแสวงหา ความเร้าใจ ความสนุกสนาน ความตื่นเต้น ทั้งนี้เพื่อต้องการลดความเบื่อหน่ายในชีวิต

2.2 การพักผ่อน (Relaxation) เป็นการเปิดรับสื่อเพื่อผ่อนคลายความเครียดที่มากเกินไปหรือลดความเร่งเร้าในชีวิตประจำวันลง

2.3 การหย่อนอารมณ์ (Emotional Release) เป็นการเปิดรับสื่อเพื่อแสวงหาความบันเทิงไม่ว่าในลักษณะใด ๆ เช่น ความตื่นเต้น ความเพ้อฝัน เพื่อหย่อนอารมณ์โดยตรง มิใช่เนื่องจากสาเหตุปัจจัยภายนอก

3. เพื่อประโยชน์ทางสังคม (Social Utility) หมายถึง ความจำเป็นของบุคคลที่ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ดังนั้น การเปิดรับสื่ออาจแสดงถึงการยอมรับการสมาคมในสังคม (Prosocial) และความผูกพันต่อผู้อื่น ซึ่งอาจแสดงออกได้ดังนี้

3.1 การใช้ภาษาร่วมสมัย (Conversational Currency) ผู้รับสารอาจเปิดรับสื่อเพื่อความต้องการความทันสมัย โดยการแสดงออกถึงการใช้ภาษา เช่น คำพูดและความเข้าใจต่อค่านิยมใหม่ ๆ เพื่อแสดงความเป็นกลุ่มเดียวกัน โดยสื่อมวลชนจะเป็นสะพานเชื่อมของคนในกลุ่มเหล่านั้นการใช้ภาษาร่วมสมัยมักปรากฏได้ชัดเจนในกลุ่มวัยรุ่นกับการโฆษณา เป็นต้น

3.2 สื่อมวลชนสัมพันธ์ (Perasocial Relationship) ในสังคมที่ก้าวหน้ามากขึ้นปัจเจกชนกลับยิ่งมีความรู้สึกโดดเดี่ยว ทั้งนี้เนื่องจากเวลาที่มีอยู่จำกัดถูกนำไปใช้เพื่อการแข่งขันและประกอบอาชีพ มนุษย์เป็นสังคมที่ต้องการสังคม แต่การสมาคมกับมนุษย์ด้วยกันเท่านั้น ถูกจำกัดลงด้วยสังคมที่ก้าวหน้าแบบอุตสาหกรรม มนุษย์จึงมักมีสื่อมวลชนเป็นเพื่อนแทนหรืออย่างน้อยก็อาศัยสื่อมวลชนในการแสวงหามิตร ดังเช่น สังคมในชุมชนเมืองอย่างกรุงเทพฯ เป็นต้น ที่ประชาชนส่วนใหญ่อาศัยสิ่งพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ เป็นเพื่อนมากกว่าการคบกันกับเพื่อนบ้านด้วยกัน

4. การผละสังคม (Withdrawal) มีลักษณะที่ตรงข้ามกันกับเพื่อประโยชน์ทางสังคม กล่าวคือ ในการเปิดรับสื่อหรือเข้าหาสื่อเพื่อหลีกเลี่ยงงานประจำตัวอย่างของการผละสังคม เช่น การเร่งรีบทำงานให้เสร็จสิ้นเพื่อจะได้ไปรับชมโทรทัศน์

พฤติกรรมการเปิดรับสื่อ

พีระ จิระโสภณ (2535, หน้า 636–640) ได้กล่าวถึงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการรับสารนี้อาจจะพิจารณาในหัวข้อต่อไปนี้

1. การเลือกสรรในการรับสาร

ปัจจัยในการสื่อสารที่มักจะมีการกล่าวถึงย่อย ๆ ว่าเป็นตัวกำหนด ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการส่งสารไปยังผู้รับสาร นั่นก็คือ กระบวนการเลือกสรร (Selective Processes)

ของผู้รับสาร ข่าวสารต่าง ๆ แม้ว่าจะได้รับการตระเตรียมมาอย่างพิถีพิถัน ใช้ผู้ถ่ายทอดที่มีความสามารถและความน่าเชื่อถือสูง หรือใช้สื่อที่มีประสิทธิภาพมากก็ตาม แต่สิ่งเหล่านี้ก็มิได้ประกันความสำเร็จของการสื่อสารไปยังผู้รับสารตามที่ผู้ส่งสารต้องการได้รับร้อยเปอร์เซ็นต์ ทั้งนี้ เพราะผู้รับสารจะมีกระบวนการเลือกรับรู้ข่าวสารที่แตกต่างกันไปตามประสบการณ์ ตามความต้องการ ตามความเชื่อตามทัศนคติ ตามความรู้สึกนึกคิด ฯลฯ ที่ไม่เหมือนกันกระบวนการเลือกสรรเปรียบเสมือนเครื่องกรอง (Filters) ข่าวสารในการรับรู้ของมนุษย์เราซึ่งประกอบด้วยการกลั่นกรอง 3 ชั้น ดังนี้

1.1 การเลือกเปิดรับหรือเลือกสนใจ (Selective Exposure or Selective Attention) หมายถึง แนวโน้มที่ผู้รับสารจะเลือกสนใจหรือเปิดรับข่าวสารจากแหล่งหนึ่งแหล่งใด ที่มีอยู่ด้วยกันหลายแหล่ง เช่น การเลือกซื้ออ่านหนังสือพิมพ์ฉบับใดฉบับหนึ่ง เลือกเปิดวิทยุกระจายเสียงสถานีใดสถานีหนึ่ง หรือเลือกชมวิทยุโทรทัศน์ช่องใดช่องหนึ่ง เป็นต้น

ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเลือกเปิดรับนี้ได้มีการศึกษาวิจัยกันอย่างกว้างขวางและพบว่าการเลือกเปิดรับข่าวสารมีความสัมพันธ์กับปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการ อาทิเช่น ทัศนคติเดิมของผู้รับสารตามทฤษฎีความไม่ลงรอยของความรู้ความเข้าใจ (Theory of Cognitive Dissonanace) นั้นกล่าวว่า บุคคลมักจะแสวงหาข่าวสารเพื่อสนับสนุนทัศนคติเดิมที่มีอยู่ และหลีกเลี่ยงข่าวสารที่ขัดแย้งกับความรู้สึกนึกคิดเดิมของตนเอง ทั้งนี้เพราะการได้รับข่าวสารใหม่ที่ไม่ลงรอยหรือสอดคล้องกับความรู้ความเข้าใจหรือทัศนคติเดิมที่มีอยู่แล้ว จะเกิดภาวะทางจิตใจที่ไม่สมดุลหรือมีความไม่สบายใจที่เรียกว่า “Cognitive Dissonance” ดังนั้น การที่จะลดหรือหลีกเลี่ยงภาวะดังกล่าวได้ก็ต้องแสวงหาข่าวสารหรือเลือกสรรเฉพาะข่าวสารที่ลงรอยกับความคิดเดิมของตน เมื่อบุคคลได้ตัดสินใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่มีความได้เปรียบเสียเปรียบก้ำกึ่งกัน เช่น ระหว่างการซื้อรถยนต์ยี่ห้อ A กับรถยนต์ยี่ห้อ B ที่มีคุณภาพใกล้เคียงกัน บุคคลย่อมมีแนวโน้มที่จะแสวงหาข่าวสารที่สนับสนุนการตัดสินใจนั้น ๆ (Reinforcement Information) มากกว่าที่จะแสวงหาข่าวสารที่ขัดกับสิ่งที่กระทำลงไป

อย่างไรก็ดี ทฤษฎีที่ว่าด้วยการเลือกเปิดรับข่าวสารที่สอดคล้องกับทัศนคติเดิมนี้บางครั้งต้องพิจารณาร่วมกับปัจจัยอื่น ๆ ด้วย เช่น เราอาจจะพบว่าผู้นิยมพรรคการเมืองหนึ่งชอบไปฟังการปราศรัยหาเสียงของพรรคการเมืองฝ่ายตรงข้าม พฤติกรรมเช่นนี้อาจเป็นเพราะบุคคลผู้นั้นต้องการรับรู้ข้อมูลจากฝ่ายตรงกันข้าม เพื่อเป็นประโยชน์ในการปกป้องความเชื่อของตนเอง ก็ได้ หรืออาจจะเป็นเหตุผลอื่น เช่น เพื่อความสนุกสนานบันเทิงหรือเพราะสนใจในเรื่องนั้นเป็นพิเศษเป็นต้น แต่โดยทั่วไปแล้วในการเปิดรับข่าวสารผู้รับสารมักจะเลือกรับสิ่งที่สนับสนุนความคิดเดิมของตนเองเสมอ

นอกจากทัศนคติดั้งเดิมที่เป็นตัวกำหนดในการเลือกเปิดรับข่าวสารแล้วยังมีปัจจัยทางด้านสังคม จิตใจ และลักษณะส่วนบุคคลอีกมากมายหลายประการที่ทำให้เรา พบว่า คนบางคน

เลือกอ่านหนังสือพิมพ์มติชน คนบางคนเลือกอ่านเดลิมิเลอร์ คนบางคนเลือกดูข่าวช่อง 5 คน บางคนดูข่าวช่อง 9 ฯลฯ ปัจจัยเหล่านี้ ได้แก่ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ระดับการศึกษา วัย อาชีพ รายได้ ฯลฯ ความเชื่อ อุดมการณ์ ลัทธินิยม ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรมประสบการณ์ ฯลฯ

1.2 การเลือกรับรู้หรือตีความ (Selective Perception or Selective Interpretation) ต่อมา เมื่อบุคคลเลือกเปิดรับข่าวสารจากแหล่งหนึ่งแหล่งใดแล้ว ก็ใช่ว่าข่าวสารนั้นจะถูกรับรู้ไปตามเจตนารมณ์ของผู้ส่งสารทั้งหมด ผู้รับสารแต่ละคนอาจจะตีความหมายข่าวสารชิ้นเดียวกันที่ส่งผ่านสื่อมวลชนไม่ตรงกัน เช่น การลดค่าเงินบาท บางคนอาจจะมองว่ามีผลดี บางคนอาจจะเห็นว่ามีผลเสียมากกว่าหรือการเล่นสเก็ต บางคนอาจจะมองว่าเป็นกีฬาพักผ่อนหย่อนใจ บางคนอาจจะคิดว่าเป็นแหล่งมั่วสุมสิ้นเปลือง หรือแม้แต่ภาพโป๊ บางคนมองว่าเป็นศิลปะบางคนว่าเป็นอนาจาร เป็นต้น ความหมายข่าวสารที่ส่งไปถึงจึงมิได้อยู่ที่ตัวอักษร รูปภาพ หรือคำพูดเท่านั้น แต่อยู่ที่ผู้รับสารที่จะเลือกรับรู้ หรือเลือกตีความหมายความเข้าใจของตัวเอง หรือตามทัศนคติตามประสบการณ์ ความเชื่อตามความต้องการ ตามความคาดหวัง ตามแรงจูงใจ ตามสภาวะร่างกาย หรือสภาวะอารมณ์ขณะนั้นเป็นต้น

1.3 กระบวนการเลือกจดจำ (Selective Retention) เป็นแนวโน้มในการเลือกจดจำข่าวสารเฉพาะส่วนที่ตรงกับความสนใจ ความต้องการ ทัศนคติฯลฯ ของตนเอง และมักจะลืมในส่วนที่ตนเองไม่สนใจหรือไม่เห็นด้วยได้ง่ายกว่า ตัวอย่างที่เรามักจะพบในชีวิตประจำวันเสมอ เช่น การที่เราดูภาพยนตร์หรือรายการวิทยุโทรทัศน์ หรือฟังรายการวิทยุกระจายเสียง หรืออ่านข่าวหนังสือพิมพ์แล้วนำไปบอกต่อกับผู้อื่น เราก็มักจะเลือกจดจำแล้วนำไปเล่าเฉพาะที่เราสนใจหรือเราต้องการเท่านั้น ดังนั้น การสื่อสารมวลชน เช่น การโฆษณาหรือการรณรงค์ในเรื่องต่างๆอาจจะไม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย แม้ว่าผู้รับสารจะได้รับสารนั้นครบถ้วน แต่ผู้รับสารอาจจะไม่สนใจจดจำสิ่งที่เราต้องการให้รู้ให้จดจำก็เป็นได้เสมอ

2. การแสวงหาข่าวสาร

อัคติน (พีระ จิระโสภณ, 2535, หน้า 639; อ้างอิงจาก Aktin. 1973. Anticipated Communication and Mass Media Information Seeking. p. 9) กล่าวว่า บุคคลจะเลือกรับข่าวสารใดจากสื่อมวลชนนั้นขึ้นอยู่กับการคาดคะเน เปรียบเทียบระหว่างผลรางวัลตอบแทน (Reward Value)กับการลงทุนลงแรง (Expenditures) และพันธะผูกพัน (Liabilities) ที่จะตามมา ถ้าผลตอบแทนหรือผลประโยชน์ที่จะได้รับ (เช่น การได้รับข่าวสารหรือความบันเทิงตามที่ต้องการ) สูงกว่าการลงทุนลงแรง (เช่น ความต้องการลงทุนซื้อหาเพื่อให้ได้มา) หรือการต้องการใช้ความพยายามที่จะรับรู้หรือทำความเข้าใจแล้ว บุคคลย่อมแสวงหาข่าวสารนั้น (Information Seeking) แต่ถ้าผลประโยชน์ที่ได้รับน้อยกว่าการลงทุนลงแรง บุคคลก็อาจจะเฉยเมยต่อข่าวสารนั้น (Information Avoidance)ในบางครั้งถ้าหากว่าความพยายามที่จะหลีกเลี่ยงหรือไม่รับข่าวสารต้องการลงทุนลงแรงมากกว่าการรับข่าวสารนั้น บุคคลอาจจะต้องยอมรับข่าวสารนั้น ทั้ง ๆ ที่ไม่เต็มใจ

(Information) เช่น การที่เรายอมดูโฆษณาที่ซ้ำ ๆ ซาก ๆ ในโทรทัศน์ก็เนื่องจากขี้เกียจเปลี่ยนช่อง หรือเพราะว่าหมุนไปช่องไหน ๆ ก็เจอแต่โฆษณาก็เลย จำใจต้องนั่งดูทั้ง ๆ ที่ไม่ชอบ อัคตินชี้ให้เห็นว่า การแสวงหาข่าวสารหรือความต้องการ การสื่อสารมวลชนของปัจเจกบุคคลนั้น คือ ต้องการได้รับข่าวสาร (Information) และความบันเทิง (Entertainment) ความต้องการข่าวสารนั้นเกิดจากความไม่รู้หรือไม่แน่ใจ (Uncertainty) ของปัจเจกบุคคลที่มาจาก

2.1 การมองเห็นความไม่สอดคล้องต้องกันระหว่างระดับความรู้ของปัจเฉกบุคคลขณะนั้นกับระดับความต้องการที่จะอยากรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมภายนอก (Extrinsic Uncertainty) ยิ่งเป็นเรื่องที่สำคัญก็ยิ่งอยากมีความรู้ความแน่ใจสูง

2.2 การมองเห็นความไม่สอดคล้องต้องกันระหว่างความรู้ที่มีอยู่ของปัจเจกบุคคลขณะนั้น กับความรู้ตามเป้าหมายที่ต้องการซึ่งกำหนดโดยระดับความสนใจส่วนบุคคลของปัจเจกบุคคลนั้นต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Intrinsic Uncertainty) ข่าวสารที่จะลดความไม่รู้หรือความไม่แน่ใจที่เกี่ยวข้องกับความสนใจภายในส่วนบุคคลต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดและที่เกี่ยวข้องกับความบันเทิงสนุกสนานส่วนตัว (Intrinsic Desire) นั้น แอตคินเรียกว่า “ข่าวสารที่ให้ความพึงพอใจทันทีในเชิงการบริโภค” (Immediate Consummatory Gratifications)ส่วนข่าวสารที่ลดความไม่รู้ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมภายนอก (Extrinsic Uncertainty) นั้น แอตคินให้ชื่อว่า “ข่าวสารที่ใช้ประโยชน์เป็นเครื่องมือช่วยในการตัดสินใจช่วยเพิ่มพูนความรู้ความคิดและแก้ปัญหาต่างๆ” (Instrumental Utilities) ในชีวิตประจำวันข่าวสารบางอย่างอาจจะให้ประโยชน์ทั้งการนำไปใช้และให้ความบันเทิงขณะเดียวกัน

โดยสรุปกล่าวได้ว่าการแสวงหาข่าวสารหรือการเลือกรับข่าวสารนั้น นอกจากเพื่อสนับสนุนทัศนคติหรือความคิดและความเข้าใจที่มีอยู่เดิมแล้วยังเป็นการแสวงหาเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ทางอื่นๆ เช่น เพื่อให้มีความรู้ใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจแก้ปัญหา รวมทั้งเพื่อสนองความสนใจส่วนบุคคลและเพื่อความบันเทิงเริงใจด้วย นอกจากนี้การที่บุคคลใดจะตัดสินใจแสวงหาข่าวสาร เฉยเมยต่อข่าวสาร หรือหลีกเลี่ยงการเปิดรับข่าวสารนั้น ก็ขึ้นอยู่กับการประเมินเปรียบเทียบถึงความพยายามที่ใช้ และผลตอบแทนในการที่จะรับรู้ข่าวสารใด ๆ ด้วย

2.3 แนวคิดการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตย

การปกครองระบอบประชาธิปไตย เป็นการปกครองที่ถือว่ามีข้อเสียน้อยที่สุดเพราะประชาชนมีสิทธิที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครอง และสามารถตรวจสอบการบริหารงานของฝ่ายบริหารได้ โดยมีองค์ประกอบดังนี้

ความหมายของประชาธิปไตย

มีผู้รู้ได้ให้ความหมายหรือคำจำกัดความของประชาธิปไตยไว้ต่างๆ กัน ซึ่งพอจะรวบรวมผู้ที่ให้ความหมายแต่ละท่านได้ดังนี้

ชัยอนันต์ สมุทวนิช (2524, หน้า 2) คำว่า “ประชาธิปไตย” (Democracy) นั้น มาจากภาษากรีกคือ Demo แปลว่าประชาชนกับ Kratien แปลว่า การปกครอง ซึ่งตามแนวคิดประชาธิปไตยสมัยโบราณโดยนักปราชญ์กรีกโบราณ เช่น Aristotle กล่าวถึง ประชาธิปไตยในความหมายของรูปแบบการปกครองรูปแบบหนึ่งที่ประชาชนทั้งหมดเป็นผู้ใช้อำนาจในการปกครองโดยตรง ด้วยการร่วมประชุมพิจารณาตัดสินปัญหาร่วมกันในที่ชุมนุมโดยตรง และทำการเลือกเจ้าหน้าที่ ที่ปฏิบัติงานของรัฐบาลโดยตรง เป็นประชาธิปไตยบริสุทธิ์ ทั้งนี้เพราะประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจในการปกครองตนเองในทุกกรณีถ้ามีปัญหาขัดแย้ง สำคัญไม่ต้องผ่านตัวแทน ในความเห็นของอริสโตเติลการปกครองแบบใด เป็นการปกครองที่ดีที่สุดนั้น ไม่ได้อยู่แต่เพียงว่าการปกครองนั้น ให้สิทธิทางการเมืองแก่ประชาชนกว้างขวางเพียงใด และไม่ได้อยู่ที่จำนวนของผู้มีอำนาจ ในการปกครองหากขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์ที่ว่าผู้ปกครองนั้น (อาจเป็นคนเดียว หรือกลุ่มบุคคล หรือคนจำนวนมาก) ใช้อำนาจในทางที่เป็นประโยชน์ต่อคนส่วนรวม หรือเพื่อประโยชน์เฉพาะตัวเองของกลุ่มหรือชนชั้นใดชนชั้นหนึ่ง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (ราชบัณฑิตยสถาน. 2538, หน้า 503) ได้ให้ความหมายของ คำว่า “ประชาธิปไตย” ดังนี้ หมายถึง ระบอบการปกรองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่ การถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่

มงคล มั่นเจริญโชติ (2539, หน้า 30) ได้สรุปว่าประชาธิปไตย คือ ระบบการปกครองที่ถือว่าประชาชนมีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ และเป็นระบบการดำเนินชีวิต ระบบ บุคลิกภาพ ทัศนคติของคนในสังคม ในกิจกรรมทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม อันยึดหลักการที่ว่าประชาชนมีอำนาจสูงสุด

อรศรี กิจจาพิพัฒน์ (2545, หน้า 41) กล่าวว่าประชาธิปไตย คือ ระบบการปกครองที่ถือว่าประชาชนมีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ มีส่วนร่วมในระบบการเมือง โดยผ่านผู้แทนของตนทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อประโยชน์ของประชาชนมีส่วนร่วมไม่ใช่ผู้มีอำนาจกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเพียงกลุ่มเดียว

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย คือ ระบบการปกครองที่ถือว่าประชาชนมีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ และเป็นระบบการดำเนินชีวิต ระบบบุคลิกภาพ ทัศนคติของคนในสังคม ในกิจกรรมทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม อันยึดหลักการที่ว่าประชาชนมีอำนาจสูงสุด

มิติของประชาธิปไตย

มิติของประชาธิปไตย สามารถแบ่งได้ 3 ประเภท คือ ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นอุดมการณ์ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นรูปแบบการปกครอง และประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีของชีวิต

1. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นอุดมการณ์

ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นอุดมการณ์ มีหลักการที่สำคัญพอสรุปได้ดังนี้ (ชัยอนันต์ สมุทวนิช. 2524, หน้า 56–62)

1.1 การมีศรัทธาในความสามารถของมนุษย์ มีศรัทธาในสติปัญญาความสามารถทำงานร่วมกันของมนุษย์

1.2 เชื่อในสิทธิเสรีภาพที่จะแสดงความคิดเห็น การพูด การพิมพ์ เผยแพร่ การประชุม การรวมกลุ่ม การจัดตั้งสมาคม การจัดตั้งพรรคการเมือง เป็นต้น

1.3 เชื่อว่ามนุษย์ทุกคน มีความสามารถเท่าเทียมกันตามกฎหมาย และทุกคนควรได้รับการปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่ของรัฐและกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน การมีสิทธิเสรีภาพทางการเมือง และการดำเนินชีวิตเท่าเทียมกันโดยไม่แยกเพศ ชาติกำเนิด และฐานะทางเศรษฐกิจสังคมว่าเป็นเช่นไร รวมทั้งการได้รับโอกาสในการแสวงหาการศึกษาการทำงานที่เท่าเทียมกันอีกด้วย

1.4 เชื่อว่าอำนาจทางการของรัฐบาลเกิดขึ้นจากความยินยอมจากประชาชน ดังนั้น รัฐบาลที่ชอบธรรมจึงต้องเป็นรัฐบาลซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชน

1.5 เชื่อว่าสถาบันทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เป็นกลไกของรัฐที่มีอยู่ เพื่อรับใช้บุคคลในสังคม รัฐต้องเข้าไปแทรกแซงในกิจกรรมของเอกชนให้น้อยที่สุด

1.6 เชื่อว่าประชาชนมีสิทธิที่จะทำการต่อต้านรัฐบาลที่ไม่ปฏิบัติการ เพื่อช่วยคนในสังคมให้บรรลุถึงความสุขสมบูรณ์ เพราะรัฐจะอยู่ได้ก็ด้วยเป้าหมายที่คุ้มครองชีวิตทรัพย์สิน และการแสวงหาความสุขให้แก่ประชาชน

2. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นรูปแบบการปกครอง

ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นรูปแบบการปกครอง หมายถึง การจัดรูปแบบทางการเมือง โดยกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางการเมือง บทบาท อำนาจ และหน้าที่ของสถาบันทางการเมือง ตลอดจนวิธีการที่จะใช้ในการตัดสินใจ เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งตามแนวทางประชาธิปไตย โดยการศึกษาครั้งนี้ถือเอารูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยเสรีนิยม (Liberal Democracy) เป็นแม่บทในการเมืองของสังคมไทยในปัจจุบัน

ดังนั้น รูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยเสรีนิยม จึงมีหลักการดังต่อไปนี้ สุกิจ เหลืองสกุลไทย (2544, หน้า 11)

2.1 การกำหนดให้มีการเลือกตั้งโดยเสรี โดยถือว่าอำนาจอธิปไตยมาจากประชาชน ประชาชนเลือกตัวแทนขึ้นใช้อำนาจในการปกครองตนเอง โดยการเลือกตั้งที่ปลอดจากการขู่เข็ญหรือทำให้เกิดความไม่เป็นธรรม

2.2 การให้สิทธิในการคัดค้านโต้เถียงโดยใช้เหตุผล และด้วยความบริสุทธิ์ใจ

2.3 หลักสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นโดยเสรี เพื่อประโยชน์ในการหาทางเลือกของนโยบายหรือการตัดสินใจที่ดีที่สุด

2.4 หลักการปกครองภายใต้กฎหมาย ซึ่งได้ตราขึ้นโดยกระบวนการปรึกษาหารือมาอย่างถูกต้อง ไม่ยอมรับการปกครองโดยอำเภอใจของบุคคล

2.5 การตัดสินปัญหา โดยอาศัยเสียงข้างมาก แต่ในขณะเดียวกันก็ให้ความคุ้มครองแก่ฝ่ายมีเสียงข้างน้อย

2.6 การมีรัฐธรรมนูญเป็นแม่บท ซึ่งจะกำหนดสิทธิและหน้าที่พื้นฐานของบุคคลที่ผู้ใดจะละเมิดมิได้และกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันต่าง ๆ ในรัฐไว้เป็นการแน่นอน

3. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีของชีวิต

ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีชีวิต คือ การนำเอาอุดมการณ์ที่เป็นความเชื่อของบุคคลต่อหลักการตามทฤษฎีประชาธิปไตย มาช่วยในการตัดสินปัญหาต่างๆ ในชีวิตเป็นการกล่าวถึงประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นการดำเนินชีวิต ทั้งนี้ได้มีคำนิยามของประชาธิปไตย ในฐานะที่เป็นวิถีชีวิตไว้ดังต่อไปนี้

3.1 เคารพเหตุผลมากกว่าบุคคล: การไม่ศรัทธาในตัวบุคคลหนึ่งบุคคลใดจนลืมนึกถึงความสามารถที่แท้จริง โดยยอมรับคนทุกคนว่ามีความสามารถและมีสติปัญญาอยู่ในวงจำกัดยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นเพื่อค้นหาเหตุผลที่ถูกต้องอย่างแท้จริง

3.2 การประนีประนอม: การยอมรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น ไม่ยึดมั่นในความคิดเห็นของตนเอง ย่อมผ่อนปรนหรือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ตามเหตุผลที่ถูกต้องและเหมาะสม ยอมรับการแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยสันติวิธีมากกว่าการแก้ไขด้วยวิธีรุนแรง

3.3 ระเบียบวินัย: การประพฤติปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม การใช้สิทธิเสรีภาพต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย เพื่อให้เกิดความมีระเบียบในสังคม เพราะฉะนั้นสังคมประชาธิปไตยจะดำรงอยู่ได้ ถ้าคนในสังคมเป็นผู้มีระเบียบวินัย

3.4 ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม: การรู้สึกว่าตนเป็นเจ้าของประเทศและประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นพลเมืองดี โดยการทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนร่วม เช่น การรักษาทรัพย์สมบัติของส่วนรวม

สรุปได้ว่ามิติของประชาธิปไตย คือ การแสดงความคิดเห็นสำหรับบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบประชาธิปไตยที่แตกต่างกันออกไป เช่น มีความเห็นเป็นของตนเองไม่คล้อยตามความคิดเห็นของบุคคลอื่น เว้นแต่มีเหตุผลอันสมควรและน่าเชื่อถือ สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้ง่าย มีความรับผิดชอบในสิ่งที่ตนได้กระทำลงไป ไม่มีอคติต่อศาสนาอื่นหรือชนชาติอื่น คิดถึงบุคคลในฐานะที่เขาเป็นตัวของเขาเอง ไม่ใช่ไปจัดประเภทให้เขามองโลกในแง่ดีอยู่เสมอ มีศรัทธาและความหวังในชีวิต ไม่ยอมก้มหัวให้กับผู้ยิ่งใหญ่ง่าย ๆ แม้ว่าจะยอมรับในอำนาจแต่อำนาจนั้นต้องมีเหตุผลและชอบธรรม

ลักษณะและหลักการประชาธิปไตย

ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้คำจำกัดความลักษณะ และหลักการของประชาธิปไตยต่าง ๆ กัน ดังนี้

มาโย (Mayo. 1970. Medicine Periodicals. p. 58–71) กล่าวว่าระบบเมืองแบบประชาธิปไตยนั้นเป็นระบบที่นโยบายสาธารณะถูกกำหนดอยู่บนพื้นฐานของเสียงข้างมาก โดยผู้แทนราษฎรซึ่งขึ้นอยู่กับการควบคุมที่มีประสิทธิภาพของประชาชนโดยการเลือกตั้งเป็นระยะเวลาที่กระทำโดยยึดหลักเกณฑ์ของความเสมอภาคทางการเมืองและภายใต้เงื่อนไขที่สำคัญของเสรีภาพทางการเมือง จากความหมายนี้ มาโย (Mayo) ได้แยกกฎเกณฑ์ที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตยเป็น 4 ข้อ คือ

1. การควบคุมของประชาชนต่อผู้กำหนดนโยบาย (Popular Control of Policy Makers) ซึ่งกระทำโดยการเลือกตั้งที่เป็นระยะเวลาและโดยกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ

2. ความเสมอภาคทางการเมือง (Policy Equality) ซึ่งเน้นประเด็นของความเสมอภาคของราษฎรที่เป็นผู้ใหญ่ทั้งหมด (All Adult Citizens) ในการออกเสียง ลงคะแนนเลือกตั้ง ที่ทุกคนมีคะแนนเสียงเท่ากัน และตัดสินตามอัตราส่วนของคะแนนที่ได้รับ

3. ความมีประสิทธิภาพของการควบคุมของประชาชน ซึ่งมองในประเด็นของเสรีภาพทางการเมือง (The Effectiveness of the Popular Control in Term of Political Freedom) กล่าวคือเน้นประเด็นในการมีอิสรเสรีของประชาชน (Free Choice) และการมีทางเลือกในการเลือกพร้อมทั้งเสรีภาพในการพูด ในการชุมชน ในการรวมกลุ่มกัน และในการแข่งขัน เพื่อเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมือง

4. การยอมรับเสียงข้างมาก (Majority Rule) ในการตัดสินใจในกรณีที่มีทางเลือกหลายทางนั่นคือ จะต้องยึดกฎเกณฑ์ของการดำเนินการของผู้แทนที่ยึดหลักเสียงข้างมาก และยังเคารพสิทธิของเสียงข้างน้อย (Minority Right)

ซาเกน (Sargent. 1972. Contemporary Political Ideologies. p. 67–104) มีความเห็นว่าหลักเกณฑ์สำคัญของประชาธิปไตยมี 5 ประการ

1. มีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมือง ซึ่งถือว่าเป็นพื้นฐานสำคัญโดยมีหลักเกณฑ์อยู่ว่า ราษฎรจำเป็นต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจทางการเมืองไม่มากก็น้อยไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม

2. การมีความเสมอภาคในอัตราหนึ่งในหนึ่งหมู่ราษฎร คือ จะต้องมีความเสมอภาคทางการเมือง เสมอภาคทางกฎหมาย เสมอภาคในโอกาส เสมอภาคทางเศรษฐกิจและสังคม

3. การมีเสรีภาพในระดับหนึ่งในหมู่ราษฎรคือ จะต้องมีเสรีภาพพื้นฐาน เป็นต้นว่าเสรีภาพในการออกเสียงคะแนน เสรีภาพในการพูด การพิมพ์ การโฆษณา เสรีภาพในการที่จะไม่ถูกผู้อื่นใช้อำนาจตามอำเภอใจต่อตน เสรีภาพทางศาสนา และเสรีภาพในการชุมนุม เป็นต้น

4. การมีระบบตัวแทน กล่าวคือ จำจะต้องมีตัวแทนของประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจแทนประชาชนในการปกครองและบริหารประเทศ

5. มีระบบการเลือกตั้ง ซึ่งถือหลักการปกครองโดยเสียงข้างมาก ที่เคารพเสียงข้างน้อยเป็นสำคัญ

จรูญ สุภาพ (2549, หน้า 6–27) มีความคิดเห็นว่าประชาธิปไตยนั้นให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับปัจเจกบุคคล โดยมุ่งที่จะให้สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลทั้งในด้านทรัพย์สิน การประกอบอาชีพการแสดงความคิดเห็น เป็นต้น จึงจัดเป็นระบอบการปกครองที่ยกย่องคุณค่าของความเป็นมนุษย์

โดยสรุปเป็นหลักการของระบอบประชาธิปไตยได้ดังนี้

1. หลักเหตุผล ประชาธิปไตยมีความเชื่อว่ามนุษย์มีเหตุผลและสามารถใช้เหตุผลที่ตนมีอยู่ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ซึ่งเหตุผลนี้จะเป็นคุณสมบัติที่ติดกับมนุษย์มาตั้งแต่เกิดและจะมีอยู่ในตัวบุคคลทุกคน

2. หลักความยินยอม กระบวนการของประชาธิปไตยต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความยินยอมหรือสมัครใจ โดยเปิดโอกาสให้บุคคลมีเสรีภาพและตัดสินปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเอง ดังนั้น บุคคลที่มีเหตุผลเท่านั้นที่จะสามารถแสดงความคิดเห็นหรือยอมรับในข้อยุติที่มีเหตุผล ดังนั้น บุคคลที่มีเหตุผลเท่านั้นที่จะสามารถแสดงความคิดเห็นหรือยอมรับในข้อยุติที่มีเหตุผลได้ ซึ่งข้อยุติที่มีเหตุผลในระบอบประชาธิปไตยนี้ก็คือ สิ่งที่เป็นจริงและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

3. หลักความเสมอภาค ความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตย หมายถึง ความเท่าเทียมกันในเรื่องต่อไปนี้ คือ

3.1 ความเท่าเทียมกันทางการเมือง ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองโดยทั่วถึงและเท่าเทียมกัน เช่น การออกเสียงเลือกตั้งและการลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นต้น

3.2 ความเท่าเทียมกันในด้านสิทธิของพลเมือง ได้แก่ การได้รับหลักประกันในเรื่องที่อยู่อาศัยการศึกษาอบรมรับบริการจากหน่วยราชการและสิทธิอื่น ๆ ที่พลเมืองควรจะได้รับโดยเท่าเทียมกัน

3.3 ความเท่าเทียมกันในด้านกฎหมาย ได้แก่ พลเมืองจะต้องได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมโดยเสมอภาคกัน

3.4 ความเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ได้แก่ การยอมรับคุณค่าของความเป็นคนของบุคคลอื่น ไม่ต้องการให้มีการดูหมิ่นเหยียดหยามจนกระทั่งกลายเป็นการแบ่งชนชั้นวรรณะ

3.5 หลักศีลธรรม ประชาธิปไตยมีความเชื่อถือว่ามนุษย์เป็นผู้มีศีลธรรม มีจริยธรรม ระลึกถึงสิทธิและประโยชน์ของบุคคลอื่น คำนึงถึงประโยชน์สุขของส่วนรวมอยู่เสมอ ทำให้มนุษย์มีความประพฤติชอบปฏิบัติชอบ

3.6 หลักความสามารถในการพัฒนาตนเอง ประชาธิปไตยเชื่อว่ามนุษย์มีความสามารถในการปรับปรุงตนเองให้ก้าวหน้าและมีความเจริญในด้านความคิด สติปัญญา ตลอดจนความรับผิดชอบทำให้มนุษย์สามารถพัฒนาตนเองทั้งทางด้านจิตใจและวัตถุ

3.7 หลักการปกครองตนเอง ประชาธิปไตยจะเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะเชื่อในความสามารถทางด้านสติปัญญา ความมีเหตุผล ความรับผิดชอบ สำหรับวิธีการที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ การให้สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งซึ่งเป็นการแสดงความคิดเห็นโดยตรงและการให้ตัวแทนที่เลือกแล้วเข้าไปปฏิบัติหน้าที่แทนซึ่งเป็นวิธีทางอ้อม วิธีการทั้งสองแบบนี้จะยึดเสียงข้างมากเป็นข้อยุติในปัญหาต่าง ๆ

3.8 หลักเสรีภาพ ประชาธิปไตยเชื่อว่าเสรีภาพเป็นสิ่งที่ดีงาม และเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและส่วนรวม ดังนั้น การเปิดโอกาสให้ประชาชนที่เสรีภาพจะช่วยให้สามารถพัฒนาตนเองทั้งในด้านสติปัญญา ความรู้ ศีลธรรม ตลอดจนการคิดค้นสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ สิ่งเหล่านี้จะเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาสังคมโดยส่วนรวม แต่ทั้งนี้ต้องใช้อำนาจควบคู่ไปกับเสรีภาพ เพื่อขจัดข้อบกพร่อง การเอารัดเอาเปรียบ เพื่อให้เสรีภาพดำรงอยู่ภายใต้ผลอันชอบธรรมในสังคม

แนวทางประชาธิปไตย

แนวทางประชาธิปไตยก็เช่นเดียวกันกับแนวทางการเมืองอื่นๆ ที่มุ่งจะสร้างระบบการปกครองเพื่อนำไปสู่สังคมที่เจริญรุ่งเรืองเป็นระเบียบเรียบร้อย โดยที่แนวทางประชาธิปไตยมีหลักเกณฑ์อันเป็นลักษณะจำเพาะได้ดังนี้

สุกิจ เหลืองสกุลไทย (2544, หน้า 14) ได้อธิบายแนวทางประชาธิปไตยว่า แนวทางการเมืองบ่งบอกถึงระเบียบการเมืองอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่พึงประสงค์สำหรับสังคมที่มีอยู่แล้วหรือเสนอให้มีขึ้นใหม่ มีลักษณะเป็นกฎเกณฑ์ของการเมือง ที่วางไว้เป็นแบบแผน เพื่อใช้เป็นแนวทางที่จะมีการปฏิบัติตาม โดยมีเป้าหมายที่ต้องการบรรลุ ดังนี้คือ

1. การมีศรัทธาในความสามารถของมนุษย์ มีศรัทธาในสติปัญญามนุษย์สามารถร่วมมือร่วมใจกันทำงาน และการรู้จักหาเหตุผลความถูกต้องของมนุษย์

2. การสนับสนุนสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาที่กำลังพิจารณาอยู่ให้ชะลอไปเสียก่อน แล้วจึงร่วมกันตัดสินใจ

3. การให้ความเสมอภาคตามกฎหมายโดยเท่าเทียมกันไม่มีการแบ่งแยกว่าเป็นเพศใดมีกำเนิดอย่างไร มีฐานะเช่นไร

4. การใช้อำนาจทางการปกครองของรัฐ เกิดขึ้นจากความยินยอมของประชาชนผู้อยู่ใต้การปกครองการให้ความยินยอมเท่ากับเป็นการสร้างความชอบธรรมให้กับกำลังหรืออำนาจ ดังนั้น รัฐบาลที่ชอบธรรมจึงได้แก่รัฐบาลที่เป็นตัวแทนของประชาชน

5. รัฐควรมีข้อจำกัดสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม โดยใช้แนวทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมเป็นกลไกในการปกครองของรัฐบาล เพื่อรับใช้ประชาชน

6. รัฐควรมีเป้าหมายที่จะคุ้มครองชีวิต และทรัพย์สิน เพื่อช่วยให้ประชาชนมีความสุขสมบูรณ์ ดังนั้น ประชาชนจึงมีสิทธิอันชอบที่จะทำการคัดค้านรัฐบาลที่ไม่ปฏิบัติตามจุดมุ่งหมายดังกล่าว

7. การเคารพในการตัดสินใจ หรือมติเสียงข้างมากพิทักษ์ความคิดเห็นและผลประโยชน์ของเสียงข้างน้อย

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นนี้ ถือเป็นแนวทางประชาธิปไตย การที่จะสามารถบรรลุถึงแนวทางดังกล่าวนั้น ทั้งรัฐบาลและประชาชนจะต้องมีความเชื่อ และมีอุดมคติร่วมกันเสียก่อนว่าแนวทางประชาธิปไตยเหล่านี้เป็นสิ่งที่พึงปรารถนาและจะต้องมีความมุ่งมั่นพยายามที่จะจัดอุปสรรคนานาประการที่จะมากีดขวางแนวทางประชาธิปไตยนี้ด้วย ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงถือหลักเกณฑ์ดังกล่าวเป็นตัวแบบในการวิเคราะห์แนวทางประชาธิปไตย โดยแบ่งการพิจารณาออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1. แนวทางประชาธิปไตยในด้านโลกทัศน์ หมายถึง การมองชีวิต สังคม ตลอดจนการมองโลกสภาพแวดล้อมรอบตัวเรา โดยมีตัวชี้วัด ดังนี้

1.1 ความเชื่อและพฤติกรรม ในหลักการหาเหตุผลด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์

1.2 ความเชื่อและพฤติกรรม ในหลักการยอมรับธรรมชาติข้อความขัดแย้งทางสังคม

1.3 ความเชื่อและพฤติกรรม ในหลักการความเสมอภาคระหว่างบุคคล

1.4 ความเชื่อและพฤติกรรม ในหลักการความร่วมมือ การปรึกษาหารือก่อนการตัดสินใจ

1.5 ความเชื่อและพฤติกรรม ในหลักการตัดสินปัญหาด้วยสันติวิธี

1.6 ความเชื่อและพฤติกรรม ในหลักการมีส่วนร่วมในทางการเมือง

แนวทางประชาธิปไตยในด้านชีวทัศน์ หมายถึง รูปแบบการดำเนินชีวิตหรือความคิดเกี่ยวกับตนเอง โดยจะสะท้อนถึงอุดมการณ์ บุคลิกภาพ ตลอดจนถึงพฤติกรรมแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ

1. เรียบง่าย สมถะ หมายถึง การดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่ายตามความจำเป็นแก่สถานภาพของตนเอง

2. ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย หมายถึง การดำเนินชีวิตอย่างหรูหรา มีความสะดวกสบายอย่างพร้อมมูลเกินกว่าความจำเป็นในการดำรงชีพ

สรุปได้ว่า การพัฒนาประชาธิปไตย คือ การพัฒนาการเมืองที่มั่นคงจะต้องเริ่มจากการสร้างประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นก่อน จากนั้นจึงขยายไปถึงระดับประเทศ ทำให้ประชาชนจะรู้ถึงวิธีการเลือกตั้ง การตัดสินใจ การบริหารทางการเมืองท้องถิ่นการต่อสู้แข่งขันกันตามวิถีทางการเมือง ในที่สุดประชาชนรู้สึกถึงการรักษาผลประโยชน์ของตนการมีส่วนได้ส่วนเสียในทางการเมืองการปกครองนั้น ๆ

2.4 แนวคิดพระสงฆ์กับการเมือง

การเมืองการปกครองตามแนวทางพระพุทธศาสนา สิ่งที่เรียกว่า การเมืองมีความหมายตามแนวทางของศาสนาว่า การเมือง คือการจัดอย่างถูกต้องตามกฎของธรรมชาติ เพื่อคนจำนวนมากจะอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก สิ่งที่เรียกว่าการเมือง คือ ระบบศีลธรรมการดูอย่างนี้มีประโยชน์และเป็นสิ่งที่จำเป็น ในสถานการณ์ปัจจุบันการที่จะหาทางให้คนเรานับถือศาสนาหนึ่งศาสนาใดเป็นเรื่องที่ต้องใช้วิธีการเผยแพร่ชักจูงหรือมีผลประโยชน์ จึงจะมีคนนิยมหันมานับถือกันมาก แต่พระพุทธศาสนาก็ยังคงใช้วิธีการเผยแผ่ คือการประกาศแต่สิ่งที่ดีที่ชอบให้ทราบ โดยไม่คำนึงว่าจะมีใครหันมานับถือ ให้เป็นเรื่องเสรีภาพส่วนบุคคลพระพุทธศาสนายังคงรักษารูปแบบการประกาศหลักธรรมอัน เป็นสัจจะแห่งชีวิตให้ทราบ สุดแล้วแต่อุปนิสัยของแต่คนว่าจะรับนับถือทำตามหรือไม่ทำตาม เมื่อเราหันกลับไปมองสภาพความเป็นจริงของพระพุทธศาสนาในอดีตนั้นจะพบว่าชาวไทยนั้นเป็นผู้ที่นับถือพุทธศาสนาอย่างมั่นคง และรักษาพระพุทธศาสนาไว้เป็นมรดกให้แก่ลูกหลานการปกครองระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทยจะเกิดขึ้นได้และมีพัฒนาการอย่างมีประสิทธิภาพหรืออาจจะล้มเหลวนั้นย่อมขึ้นอยู่กับค่านิยม ทัศนคติ ความเชื่อต่าง ๆ ที่คนส่วนใหญ่ในสังคมทั้งที่เป็นชนชั้นปกครองหรือชนชั้นนำ และประชาชนทุกสาขาอาชีพ หรือได้รับการศึกษาอบรมกล่อมเกลาทางการเมืองในแนวที่สอดคล้องกับการปกครองในระบอบการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่สังคมกำลังยึดถืออยู่ระบอบประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้นั้น คนในชาติจะต้องมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่เป็นแบบประชาธิปไตยนั้นเอง ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพยายามสร้างกระบวนการอบรมกล่อมเกลาทางการเมือง(Political socialization) พระพุทธศาสนาจะพบแต่ข่าวที่เลวร้ายและตกอยู่ในฐานะจำเลยของสังคมมาตลอดแต่ก็ยังโชคดีที่ยังมีพระสงฆ์ดี ๆ อีกหลายรูปได้พยายามออกมาแสดงบทบาทเป็นศาสนทายาทที่แบกรับภาระและเป็นที่พึ่งของสังคมจึงเป็นเหตุให้พระพุทธศาสนายังถูกมองว่ามีส่วนดีและเป็นที่ยอมรับนับถือของพุทธศาสนิกชนกันอยู่คู่สังคมไทย (วีระศักดิ์ บุญญดิษฐ์และคณะ (2562,หน้า 53)

พระสงฆ์มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์และบริบทของสังคมไทย ที่เป็นทั้งผู้นำชุมชนและ เป็นผู้ที่ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนหลักธรรมในการดำเนินชีวิตแก่ชาวบ้านในชุมชนหากย้อนมองอดีตจะพบว่าการ เปลี่ยนแปลงบทบาทของพระสงฆ์ ได้เริ่มขึ้นมานานแล้ว พระสงฆ์สามเณรที่ออกมาร่วมชุมนุมทางการเมือง มัก ถูกวิพากษ์วิจารณ์จากฝ่ายจารีตอนุรักษนิยมค่อนข้างที่หนักหน่วง ทั้งจาก

พระสงฆ์ด้วยกัน ญาติโยมและองค์กร ชาวพุทธที่นำโดยสำนักพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อจัดการกับพระสงฆ์สามเณรเหล่านี้ที่ทำตัวไม่สมกับเป็น พระสงฆ์สามเณร โดยให้เหตุผลว่าพระสงฆ์สามเณรไม่ควรมายุ่งเกี่ยวกับการเมือง การเมืองไม่ใช่กิจของสงฆ์ เป็นต้นความเข้าใจในทุกวันนี้ที่ว่า พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาคือผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ทางพระพุทธศาสนา บำเพ็ญพรตภาวนาอยู่แต่ในอารามนั้น ๆ แต่ในความเป็นจริงแล้ว พระสงฆ์มีชีวิตที่ เกี่ยวข้องกับทางโลกคฤหัสถ์อยู่เสมอ เพราะว่าเหตุปัจจัยการดำรงชีพของพระนั้นขึ้นอยู่กับชาวบ้านหรือ คฤหัสถ์นี้เอง จึงเป็นความจริงที่ต้องยอมรับว่า พระสงฆ์ไม่ได้หนีไปจากสังคมแต่ประการใดเลย ในปัจจุบัน ความหมายของคำว่า “การเมือง” ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก คือเป็นความหมายในแง่ลบ ซึ่งเป็นเรื่องของ อำนาจ กิเลส การแย่งชิง มีเรื่องการแบ่งเป็นฝักฝ่าย และเป็นเรื่องของผลประโยชน์มากขึ้น จึงทำให้คฤหัสถ์ มองภาพพระสงฆ์ที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องการเมืองดังกล่าว ได้รับการมองไปในทางลบแล้วนั้น หรือการเข้าไป ยุ่งเกี่ยวในแง่กิจกรรมทางบ้านเมือง เป็นต้น

สุรพศ ทวีศักดิ์ (2562, หน้า 34) ได้แสดงความเห็นไว้ในบทความว่า พระสงฆ์กับการเมืองที่ซับซ้อนในโลกปัจจุบัน สังคมไทยควรเลิกโกหกตัวเองด้วยการชคำประกาศที่ไร้ความหมาย (ในทางปฏิบัติ ที่ว่า"พระสงฆ์ต้องไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง"เพราะในความเป็นจริงมีการเมืองที่พระสงฆ์ยุ่งได้และควรยงและมีการเมืองที่พระสงฆ์ยุ่งไม่ได้หรือไม่ควรยุ่งแต่รัฐและสังคมไทยกำหนด ส่งเสริมหรือดึงพระสงฆ์ให้เข้ามายุ่งโดยพฤตินัย ในโลกปัจจุบันเราพูดถึงการเมืองในความหมายที่ซับซ้อนมากขึ้นว่า "การเมืองคือเรื่องของอำนาจในการจัดสรรแบ่งปันทรัพยากร แค่สัมพันธ์กับคนอื่นเพียงอย่างเดียวก็เกิดการเมืองขึ้นแล้ว" ถามว่า ในสถาบันสงฆ์เองมีเรื่องของอำนาจในการจัดสรรแบ่งปันทรัพยากรหรือไม่ ก็ย่อมจะมี ดังนั้น สถาบันสงฆ์ก็ต้องมีการเมืองในลักษณะนี้ เช่น พระวินัยที่กำหนดเงื่อนไขว่าอะไรคือ "ของสงฆ์" หรือ "ของส่วนรวม" อะไรคือของส่วนตัวของพระภิกษุ การออกพระราชบัญญัติปกครองคณะสงฆ์ และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ เป็นต้น การเมืองที่เป็นเรื่องของ "อำนาจในการจัดสรรแบ่งปันทรัพยากร" จึงเป็นเรื่องที่ทั้งเข้ามาเกี่ยวข้องกับพระสงฆ์โดยตรง และทั้งเป็นเรื่องที่พระสงฆ์ควรเข้าไปเกี่ยวข้อง แต่ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องบนจุดยืนที่ว่า "เป็นการจัดการทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข" ซึ่งทำได้ทั้งโดยการเคลื่อนไหวเรียกร้องสันติวิธีและการให้สติปัญญาแก่สังคมดังกล่าวแล้ว ที่ควรต้องถามสังคมไทย ก็คือ ทำไมนโยบายแห่งรัฐ (ในรูปกฎหมาย) จึงกำหนดให้พระภิกษุเป็น"พลเมืองแห่งรัฐ" ในกรณีที่ต้องเข้ารับการเกณฑ์ทหาร แต่มิได้เป็น "พลเมืองของรัฐ" ในกรณีที่ต้องมีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง "ผู้แทนปวงชน" ถ้าอ้างเหตุผลว่าพระสงฆ์อยู่ในโลกของ "ผู้ไม่มีกิเลส" จึงไม่ควรเกี่ยวข้องกับเรื่องทางโลก แล้วทำไมจึงให้พระสงฆ์เข้ารับการเกณฑ์ทหาร แต่เหตุผลเดียวกันนี้กลับไม่นำมาใช้กับการเลือกตั้ง ถ้าอ้างว่าพระสงฆ์ควรมีความเป็นกลางทางการเมือง คำถามคือ"ความเป็นกลางทางการเมือง" มีอยู่จริงไหม พระสงฆ์ที่ (ถูกกำหนดให้ ไม่มีสิทธิ์เลือกตั้งนั้นได้ดำรงความเป็นกลางทางการเมือง (ในการเลือกตั้ง) จริงหรือไม่ และในทางการเมือง

เราก็เรียกร้องให้เลือกนโยบายที่ดี คนดี ทำไมสังคมไทยไม่ควรไว้วางใจพระสงฆ์ว่า เป็นพลเมืองที่มีวิจารณญาณในการเลือกนโยบายที่ดีหรือคนดีได้เฉกเช่นคนทุกชนชั้นในสังคมไทย

สมภาร พรมทา (2552,หน้า 37) ได้กล่าวไว้ว่า “พระสงฆ์ได้นำตนเข้าไปเกี่ยวข้องกับสังคมมากขึ้นตาม ลำดับ ดูแล้วแทบจะไม่มีพระสงฆ์ในประเทศใดในโลกที่ตัดขาดตนเองจากสังคม พระทิเบต พระพม่า พระเขมร พระลาว พระไทย พระศรีลังกา ล้วนมีประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับสังคมทั้งสิ้น และบางครั้งในการเกี่ยวข้องนั้น พระก็ต้องเลือกข้างและทำสิ่งที่ขัดกับอุดมคติแรกเริ่มของความเป็นสมณะในสมัยพุทธกาล”คำถามคือพระสงฆ์ ปลอดพ้นจากการเมืองจริง ๆ หรือ เพราะถ้าดูจากเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองไทยที่ผ่านมา เราก็จะเห็นว่ามี พระสงฆ์ออกมาร่วมเคลื่อนไหวอยู่ด้วยตลอด ข้อที่น่าศึกษาก็คือว่าวาทกรรมที่ว่า พระสงฆ์สามเณรไม่ควรมายุ่งเกี่ยวกับการเมือง การเมืองไม่ใช่ กิจของสงฆ์ มีข้อเท็จจริงรองรับแค่ไหน หรือมันอาจเป็นแค่วาทกรรมที่ให้ร้ายคนอื่นฝ่ายอื่นและเพื่อปกป้อง ตัวเอง อย่างไรก็ตาม ก็มีตัวอย่างมากมายเช่นกันที่แสดงให้เห็นว่า แม้พระสงฆ์จะเกี่ยวข้องกับการเมือง ก็ เกี่ยวข้องอย่างน่าชมเชย กล่าวได้ว่า หน้าที่ทางการเมืองของพระสงฆ์ที่สำคัญคือ การแนะนำสั่งสอนธรรมเกี่ยวกับการเมือง โดยเฉพาะการแสดงหลักการปกครองที่ดีงามชอบธรรมและเป็นธรรมสอนให้นักการเมืองหรือผู้ปกครองที่ดีมี คุณธรรม ดำเนินกิจการการเมืองและปกครองโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขของผู้อยู่ใต้ปกครอง กล่าวคือ มีความ เป็นกลางที่จะแสดงธรรมเพื่อมุ่งประโยชน์สุขของประชาชน มิใช่เพื่อมุ่งให้เกิดประโยชน์ส่วนตัว แก่บุคคลกลุ่ม คน หรือฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ข้อมูลเหล่านี้นักวิชาการด้านการเมือง นักประวัติศาสตร์ศาสนาล้วนสะท้อนคิดออกมา เป็นเสียงเดียวกันว่าพระสงฆ์กับการเมืองเป็นเรื่องที่เนื่องและต้องอิงอาศัยกันดัง ที่ นิธิ เอี่ยวศรีวงศ์ (2562,หน้า 33) ที่ได้นำเสนอไว้ว่า “ปัจจุบันเราได้เห็นพระภิกษุไทยมีบทบาททาง การเมืองอย่างชัดเจนตลอดมา ทั้งการกระทำและไม่กระทำ ตั้งข้อสังเกตว่าพระชั้นผู้ใหญ่จะอยู่ฝ่ายบ้านเมือง เสมอ เช่น ก่อนจะมีการสลายการชุมนุมของคนเสื้อแดงใน พ.ศ. 2553 องค์กรคณะสงฆ์พระชั้นผู้ใหญ่ ไม่ได้ ออกมาบิณฑบาตขอชีวิตและความปลอดภัยให้แก่ผู้ชุมนุมประท้วงรัฐบาลเลย การไม่กระทำก็เป็น “การเมือง” อย่างหนึ่ง”

ปรีชา ช้างขวัญยืน (2550,หน้า 32) ได้กล่าวไว้ว่า พระสงฆ์กับการเมืองแยกออกจากกันไม่ได้ แต่ควรจะทำอย่างไรให้พระสงฆ์ได้แสดงบทบาททางการเมืองที่เหมาะสม ประชาชนไม่เอือมระอา ไม่เบื่อหน่ายในการแสดง บทบาทของพระบางรูป พระสงฆ์ควรเป็นที่พึงทางจิตวิญญาณให้คำแนะนำและเสนอแนวทางในการแก้ปัญหา เมื่อบ้านเมืองมีปัญหามากกว่า ไม่ควรลงไปดำเนินการเอง เมื่อพิจารณาตามข้อเท็จจริง“พระสงฆ์มักเป็นที่พึ่งที่ อาศัยของนักการเมืองในการหาเสียง บางครั้งอาจพูดสนับสนุนนักการเมืองโดยเจตนาบ้างไม่เจตนาบ้าง บาง กรณีอาจไม่ใช่การสนับสนุนนักการเมืองแต่เป็นการมุ่งแก้ปัญหาของประเทศเช่นกรณีหลวงตามหาบัวเทศน์หา ทุนสำรองให้แก่ประเทศเมื่อเศรษฐกิจตกต่ำ”

จากข้อเท็จจริงที่ผ่านมาในอดีตว่า พระสงฆ์ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมืองมาโดยตลอดตั้งแต่อดีต ถึงปัจจุบันด้วยเหตุผลต่าง ๆ กันไปแต่ในขณะเดียวกันกับเหตุการณ์ที่พระสงฆ์ออกมาแสดงความคิดเห็น ทางการเมืองนั้น มหาเถรสมาคมก็ได้ออกคำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่อง ห้ามภิกษุสามเณรเกี่ยวข้องกับ การเมือง พ.ศ. 2538 มหาเถรสมาคมจึงออกคำสั่งไว้ดังต่อไปนี้มีรายละเอียดที่สามารถสรุปได้ดังนี้

มหาเถรสมาคมได้ออกคำสั่ง เรื่อง ห้ามพระภิกษุสามเณรเกี่ยวข้องกับการเมือง พ.ศ. 2538 ไว้ในหนังสือแถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 83 ตอนที่ 1 วันที่ 25 มกราคม 2538 ว่า

ข้อ 4 ห้ามพระภิกษุสามเณรเข้าไปในที่ชุมนุม หรือในบริเวณสภาเทศบาล หรือสภาการเมือง อื่นใด หรือในที่ชุมนุมทางการเมือง ไม่ว่ากรณีใด ๆ

ข้อ 5 ห้ามพระภิกษุสามเณรทำการใด ๆ อันเป็นการสนับสนุนช่วยเหลือโดยตรงหรือโดยอ้อม แก่การหาเสียง เพื่อการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสภาเทศบาลหรือสภาการเมืองอื่นใดแก่บุคคล หรือคณะบุคคลใด ๆ

ข้อ 6 ห้ามพระภิกษุสามเณรร่วมชุมนุมในการเรียกร้องสิทธิของบุคคลหรือคณะบุคคลใด

ข้อ 7 ห้ามพระภิกษุสามเณรร่วมอภิปรายหรือบรรยายเรื่องเกี่ยวกับการเมืองซึ่งจัดตั้งขึ้นทั้งใน วัดและนอกวัด

ข้อ 8 ให้พระสังฆาธิการตั้งแต่ชั้นเจ้าอาวาสขึ้นไป ผู้มีอำนาจหน้าที่ในทางปกครองชี้แจงแนะนำผู้อยู่ในปกครองของตนให้ทราบคำสั่งมหาเถรสมาคมนี้ และกวดขันอย่าให้มีการฝ่าฝืนละเมิด

ข้อ 9 พระภิกษุสามเณรรูปใดฝ่าฝืนละเมิดคำสั่งมหาเถรสมาคมนี้ ให้พระสังฆาธิการผู้ปกครองใกล้ชิดดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของตน ถ้าความผิดเกิดขึ้นนอกเขตสังกัด ให้เจ้าคณะเจ้าของเขตที่ความผิดเกิดขึ้นว่ากล่าวตักเตือนแล้วแจ้ง ให้พระสังฆาธิการผู้ปกครองใกล้ชิดดำเนินการ”

มหาเถรสมาคมได้แสดงเหตุผลของการห้ามพระภิกษุสามเณรเกี่ยวข้องกับการเมือง ขอสรุปไว้ ดังต่อไปนี้

1. การเมืองเป็นหน้าที่ของฆราวาสผู้มีสิทธิตามกฎหมายโดยเฉพาะ ไม่ใช่หน้าที่ของพระภิกษุ สามเณรผู้อยู่นอกเหนือการเมือง จึงไม่มีสิทธิลงคะแนนเลือกตั้ง ไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง แม้ผู้ได้รับเลือกเป็น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้วหากบวชเป็นพระภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนาก็ขาดจากสมาชิกภาพแห่งสภา ผู้แทนราษฎรทันที

2. การที่พระภิกษุสามเณรเข้าไปเกี่ยวข้องช่วยสนับสนุนการเลือกตั้งบุคคลใด ๆ เพื่อเป็นสมาชิก แห่งสภาผู้แทนราษฎรหรือสภาเทศบาลเป็นต้น ย่อมเป็นการประพฤติผิดวิสัยของสมณะ (ผู้สงบ) บรรพชิต (ผู้เว้นกิจกรรมอันเศร้าหมอง) นำความเสื่อมเสียมาสู่ตนเองและหมู่คณะตลอดถึงพระศาสนา เป็นที่ติเตียนของ สาธุชนทั้งในและนอกพระศาสนา เพราะสมณะและบรรพชิตสมควรวาง

ตนเป็นกลาง ทำจิตให้กว้างขวาง ด้วย เมตตาทั่วไปแก่ชนทั้งปวงผู้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาโดยไม่เลือกหน้า

3. ในตำแหน่งที่มีผู้แข่งขันช่วงชิงกันมากคน พระภิกษุสามเณรเข้าช่วยให้ผู้ใดได้ ย่อมเป็นที่พอใจ ของผู้นั้น แต่ผู้ที่ไม่ได้อีกเป็นจำนวนมากกับพวกพ้องย่อมไม่พอใจ เสื่อมคลายความเคารพนับถือ

4. ความเป็นอยู่ของพระสงฆ์และความดำรงอยู่ของพระศาสนาขึ้นอยู่กับความเคารพนับถือของ ประชาชน พระภิกษุสามเณรจึงควรทำตนให้เป็นที่เคารพนับถือของประชาชนทั่วไป ไม่ควรทำตนให้เป็นพวก เป็นฝ่ายของผู้ใดผู้หนึ่ง ซึ่งจะนำให้ชนทั้งหลายเห็นว่าไม่ตั้งอยู่ในธรรม เกิดความเบื่อหน่าย คลายความนับถือ และติเตียนต่าง ๆ แต่หากพระสงฆ์ท่านไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองแล้ว ความมัวหมองของศีลของข้อวัตรปฏิบัติของ ท่านก็มักตามมาทันที จะเกิดการแบ่งกลุ่มของประชาชนจะเกิดการชิงดีชิงเด่น แก่งแย่งซึ่งกันและกัน ในที่สุด อาจนำมาซึ่งการทำลายล้างผลาญกันก็อาจเป็นไปได้ ดั้งนั้น พระสงฆ์เป็นผู้บริสุทธิ์ปราศจากความขัดแย้ง หรือการชิงดีชิงเด่นเหล่านี้ ท่านจึงต้องอยู่ เหนือการเมือง ไม่ให้ท่านมายุ่งเกี่ยวการเมือง

หลังจากเกิดการรัฐประหารเมื่อ พ.ศ. 2549 เป็นต้นมา เรื่องพระสงฆ์กับการเมืองไทยดูจะเป็นประเด็นที่สังคมให้ความสนใจมากขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อพระสงฆ์ออกมาเกี่ยวข้องกับการเมืองอย่างเด่นชัดเจนในหลากหลายรูปแบบ ตั้งแต่การเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง การเข้าร่วมปราศรัยทางการเมือง จนกระทั่งเป็นแกนนำม็อบชุมนุมประท้วง ขับไล่รัฐบาลดังที่เห็นในภาพข่าวประจำวัน พระสงฆ์ควรจะมาเกี่ยวข้องกับการเมืองหรือไม่ แต่ก็ยังไม่เป็นข้อยุติ เนื่องจากพระสงฆ์เองมีทั้งกลุ่มที่สนับสนุนกลุ่มที่ตนเลือก และที่ไม่สนับสนุน ทำให้พระสงฆ์ทั้งสองฝ่ายต่างก็มาให้เหตุผลสนับสนุน ความถูกต้องชอบธรรมของฝ่ายตนเองดังนั้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจและเข้าถึงพระพุทธศาสนาซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการเมือง ในบทความวิชาการนี้ จึงกล่าวถึงหลักปฏิบัติตนของพระสงฆ์ที่อยู่ในพระพุทธศาสนาเสรีภาพทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาในความเป็นจริงพระพุทธศาสนามีหลักการปฏิบัติต่อการแสดงความคิดเห็นหรือแนวคิดของนักวิชาการต่อการเมืองเป็นอย่างไร โดยการนำเสนอดังกล่าวนี้จะนำเสนอผ่านเป็นเหตุการณ์การเมืองในอดีตและปัจจุบัน อีกทั้งจะได้กล่าวสรุปถึง คำสั่งมหาเถรสมาคม “เรื่องห้ามพระภิกษุสามเณรเกี่ยวข้องกับการเมือง พ.ศ. 2538” ที่อาจจะถูกทำให้เป็นเครื่องมือของรัฐ หรือกลไกทางการบริหารมีดังต่อไปนี้

เสรีภาพทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา หลังจากเกิดการรัฐประหารเมื่อ พ.ศ. 2549 เป็นต้นมา เรื่องพระสงฆ์กับการเมืองไทยดูจะเป็นประเด็นที่สังคมให้ความสนใจมากขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อพระสงฆ์ออกมาเกี่ยวข้องกับการเมืองอย่างเด่นชัดเจนในหลากหลายรูปแบบ ตั้งแต่การเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง การเข้าร่วมปราศรัยทางการเมือง จนกระทั่งเป็นแกนนำม็อบชุมนุมประท้วง ขับไล่รัฐบาลดังที่เห็นในภาพข่าวประจำวัน พระสงฆ์ควรจะมาเกี่ยวข้องกับการเมืองหรือไม่ แต่ก็ยังไม่เป็นข้อยุติ เนื่องจากพระสงฆ์เองมีทั้งกลุ่มที่สนับสนุนกลุ่มที่ตนเลือก และที่ไม่สนับสนุน ทำให้พระสงฆ์ทั้ง

สองฝ่ายต่างก็มาให้เหตุผลสนับสนุน ความถูกต้องชอบธรรมของฝ่ายตนเองดังนั้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจและเข้าถึงพระพุทธศาสนาซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการเมือง ในบทความวิชาการนี้ จึงกล่าวถึงหลักปฏิบัติตนของพระสงฆ์ที่อยู่ในพระพุทธศาสนา เสรีภาพทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาในความเป็นจริงพระพุทธศาสนามีหลักการปฏิบัติต่อการแสดงความคิดเห็นหรือแนวคิดของนักวิชาการต่อการเมืองเป็นอย่างไร โดยการนำเสนอดังกล่าวนี้จะนำเสนอผ่านเป็นเหตุการณ์การเมืองในอดีตและปัจจุบัน อีกทั้งจะได้กล่าวสรุปถึง คำสั่งมหาเถรสมาคม “เรื่องห้ามพระภิกษุสามเณรเกี่ยวข้องกับการเมือง พ.ศ. 2538” ที่อาจจะถูกทำให้เป็นเครื่องมือของรัฐ หรือกลไกทางการบริหารมีดังต่อไปนี้

จากปัญหาการเคลื่อนไหวของพระสงฆ์เพื่อออกมาเรียกร้องทางการเมือง ตั้งแต่ปีพุทธศักราช2545 เป็นต้นมานั้น ได้มีการเรียกร้องให้มีกระทรวงพระพุทธศาสนาขึ้น และในที่สุดก็ได้มีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จากนั้นเป็นต้นมาขบวนการเรียกร้องของพระสงฆ์ก็มีให้เห็นมากขึ้นตามลำดับมาการเคลื่อนไหวทางการเมืองของพระสงฆ์เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ถึงความเหมาะสม และบทบาทของพระสงฆ์ว่าควรเป็นอย่างไรต่อไปนี้คณะกรรมการมหาเถรสมาคมได้ออกระเบียบห้ามไว้อย่างชัดเจนว่า ไม่ให้ภิกษุสามเณรในคณะสงฆ์ไทยออกมาเคลื่อนไหวเรียกร้องทางการเมือง แต่ในทางปฏิบัติแล้วก็ปรากฏว่า เมื่อเกิดความขัดแย้งทางการเมืองขึ้นนั้นก็มักจะมีการนำเอาคณะสงฆ์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเสมอ หรือด้วยเหตุผลเฉพาะตนที่แตกต่างกันไปที่ผ่านมานั้นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในรูปแบบของพระสงฆ์กับการเมืองของไทยนั้น ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. 2475 ได้มีหลายเหตุการณ์ที่พระสงฆ์นั้นออกมาเคลื่อนไหว ประวัติศาสตร์ทางการเมืองในอดีต ได้แก่ เช่น การเคลื่อนไหวเรียกร้องความชอบธรรมให้แก่ พระพิมลธรรม (อาจ อาสภะมหาเถระ) การเคลื่อนไหวของกลุ่มพระสงฆ์และการเข้าร่วมในเวทีกลุ่มเสื้อเหลือง เสื้อแดง กปปส. และเหตุความรุนแรงในเหตุการณ์การเคลื่อนไหวผลักดันให้บรรจุพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติมหาดาสมเด็จพระพนรัตน์ ครูบาศรีวิชัย สันติอโศก พุทธทาสภิกขุกิตฺติวุฑฺโฒภิกขุ พระมหาอภิชาติ ปณฺณจนฺโท พระพุทธอิสระ ล้วนมีแนวคิดและพฤติการณ์ที่เนื่องด้วยการเมืองทั้งสิ้น เป็นต้น

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2557,หน้า 22) ได้กล่าวไว้ว่า ในต่างประเทศพระสงฆ์มีบทบาทในการ เคลื่อนไหวทางการเมืองที่น่าสนใจ เช่น ประเทศศรีลังกาที่พระสงฆ์สามารถเข้าไปเลือกตั้ง และสามารถลง สมัครเป็นนักการเมืองได้ การลุกฮือเดินขบวนต่อต้านและคว่ำบาตรรัฐบาลทหารพม่าและสนับสนุนกลุ่ม นักการเมืองที่เหล่าพระสงฆ์หวังจะเห็นความเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายที่มีผลต่อสงฆ์เป็นต้น บทบาทของ พระสงฆ์ในหลายเหตุการณ์ถูกสังคมตั้งคำถามถึงความเหมาะสม เนื่องจากในประเทศไทยห้ามใช้สิทธิทาง การเมืองไว้ เช่น การออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การตั้งพรรคการเมือง เป็นต้น ทั้งนี้ การแสดงความเห็นทาง การเมือง ร่วมเดินขบวน หรือจัดการชุมนุมโดยพระสงฆ์เองสามารถพึ่งกระทำได้ เนื่องจากไม่ผิดบทบัญญัติแห่ง กฎหมาย แต่อย่างไรก็เป็นคนละประเด็นกับหลักพระธรรมวินัย

พระสงฆ์ คือ หมู่สาวกผู้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าในทางรัฐศาสตร์พระสงฆ์หรือองค์การทางศาสนาเป็นกลุ่มทางสังคม ที่มีวัตถุประสงค์ทางการเมือง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง เป็นเรื่องที่ทุกคนควรเข้าไปเกี่ยวข้อง บางคนมีความคิดมองว่า พระสงฆ์ไม่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทาง การเมือง และการเรียกร้องสิทธิของคณะบุคคลเท่าที่ควรจะเป็น โดยเหตุนี้พระสงฆ์จึงคงเหลือบทบาทหรือ พันธกิจอยู่เพียง 2 อย่าง คือ บิณฑบาตเลี้ยงชีพ บังสุกุล สังฆทาน และการสวดมนต์ ซึ่งเป็นเรื่องกิจวัตรและ กิจกรรมพิธีกรรมทางศาสนา หน้าที่ของพระสงฆ์ มีทั้งหน้าที่หลักและหน้าที่รองล้วนแต่เป็นกิจที่พระสงฆ์ไม่ อาจเลี่ยงได้ การจะปฏิบัติกิจใด ๆ ก็ตามต้องไม่ละเลยการประพฤติในส่วนที่เรียกว่า “พรหมจรรย์” ซึ่งเป็น ความประพฤติเพื่อความประเสริฐความสิ้นกิเลส โดยประพฤติให้เป็นไปตามพุทธบัญญัติไม่ละเมิดข้อห้ามมิให้ ประพฤติเรียกว่าประพฤติให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย ซึ่งถือว่าหน้าที่นั้นเป็นหน้าที่หลักของพระสงฆ์ พระ ธรรมวินัยเป็นหน้าที่หลักการของพระพุทธศาสนา การปฏิบัติตามพระธรรมวินัยเป็นหน้าที่แรกของสงฆ์ใน พระพุทธศาสนาเป็นหลักกำกับควบคุมการกระทำหน้าที่อื่น ๆ มีหน้าที่ที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1. หน้าที่ใน การศึกษาธรรม 2. หน้าที่ในการปฏิบัติธรรม 3. หน้าที่ในการเผยแผ่ธรรม 4. หน้าที่ในการรักษาธรรม

หน้าที่ของพระสงฆ์โดยพระธรรมวินัย

หน้าที่โดยพระธรรมวินัยโดยสรุปไว้มีดังต่อไปนี้

1. รักษาศีลให้บริสุทธิ์ ให้มีความบริสุทธิในศีลในการดำเนินชีวิต

2. ทำกิจวัตรต่าง ๆ ให้ครบถ้วน เช่นทำข้อปฏิบัติที่ต้องทำเป็นประจำทุกวัน

3. ศึกษาไตรสิกขา คือ การรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย การทำจิตให้สงบ และการใช้ปัญญา ในการแก้ไขปัญหา

4. บริหารคณะสงฆ์ตามตำแหน่งหน้าที่ ปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชน

5. เผยแผ่พระพุทธศาสนา การเดินทางไปด้วยอาการสำรวมก็ถือว่าเป็นการเผยแผ่ไปด้วย

6. ปฏิสังขรณ์เสนาสนะ และปูชนียสถานในวัด

7. สืบต่อพระพุทธศาสนา เป็นหน้าที่ที่ติดไปตลอดการครองสมณเพศตลอดชีวิต

หน้าที่ของพระสงฆ์ตามพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนามีหน้าที่ศึกษา ปฏิบัติธรรม เผยแผ่คำสอน ต่อคฤหัสถ์ ปกป้อง และสืบต่อพระพุทธศาสนา มีหลักความประพฤติที่ต้องปฏิบัติ หน้าที่ทางศาสนา มี 6 อย่าง ได้แก่

1. ห้ามปราม สอนให้ละเว้นจากความชั่ว

2. แนะนำสั่งสอนให้ประพฤติตนตั้งอยู่ในความดี

3. อนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดี

4. ได้ฟัง ได้รู้สิ่งที่ยังไม่เคยรู้ ไม่เคยฟัง

5. ชี้แจงอธิบาย ทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้ง

6. บอกทางสวรรค์ สอนวิธีดำเนินชีวิตให้ประสบความสุข ความเจริญในชีวิต เป็นต้น

พระพุทธศาสนากับการเมืองไม่ปรากฏข้อห้าม หรือหลักการโดยตรง แต่พบข้อห้ามในวินัยบัญญัติ ห้ามพระไปดูกองทัพ ดังปรากฏหลักฐานว่า “ภิกษุใดไปดูกองทัพที่เคลื่อนขบวนออกรบ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้” (วิ.มหา. (ไทย) 2/312/452.) แต่ก็ไม่ได้ แปลว่าห้ามพระสงฆ์ยุ่งเกี่ยวทางการเมือง ในแบบบริบทปัจจุบัน ดังมีข้อความว่า พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงยก กองทัพออกรบ พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ก็ออกไปเพื่อชมกองทัพที่กำลังเคลื่อนขบวนออกรบ พระเจ้าปเสนทิโกศลได้ ทอดพระเนตรเห็นพวกภิกษุฉัพพัคคีย์กำลังเดินมาแต่ไกล ครั้นทอดพระเนตรเห็นแล้วจึงรับสั่งให้นิมนต์มาแล้ว ตรัสถามดังนี้ว่า “พระคุณเจ้าทั้งหลายพวกท่านมาทำไมกัน” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ถวายพระพรว่า “พวกอาตมา ต้องการจะมาเยี่ยมมหาบพิตร” พระเจ้าปเสนทิโกศลรับสั่งว่า “พระคุณเจ้าทั้งหลายไม่มีประโยชน์ใดเลยที่ท่าน มาเยี่ยมโยมผู้ใฝ่ในการรบ พวกท่านควรไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคมิใช่หรือ” พวกพลรบตำหนิประณามโพนทนาว่า “ไฉนพวกพระสมณะเชื้อสายศากยบุตรจึงมาดูกองทัพที่เคลื่อนขบวนออกรบเล่า ไม่ใช่เป็นลาภของพวกเรา พวกเราได้ไม่ดีที่พวกเรามาอยู่ในกองทัพก็เพราะการครองชีพ เพราะต้องเลี้ยงดูบุตรภรรยา” (วิ.มหา. (ไทย) 2/311/452) พอมีหลักการที่พอสืบค้นได้ปรากฏประมาณนี้ในปฏิบัติที่เกิดขึ้นในครั้งพุทธกาล

ฉะนั้นเมื่อได้ศึกษาพิจารณาถึงหลักพระธรรมวินัยแล้วก็ไม่ได้มีข้อระบุไว้ว่าห้ามพระสงฆ์ยุ่งเกี่ยวกับ การเมือง แม้ว่าจะมีคำสั่งของ มหาเถรสมาคมที่ออกคำสั่งมาก็ตาม แต่เรื่องห้ามพระภิกษุสามเณรยุ่งเกี่ยวกับ การเมืองก็ตามแต่ไม่ สามารถที่จะหยุดยั้งการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ได้มิติการเคลื่อนไหว ทางสังคมของพระสงฆ์ที่ออกมารวมตัวประท้วง องค์กรสงฆ์ใช้รูปแบบการห้ามการเคลื่อนไหวแบบใด จึงเป็น เหตุไม่สามารถนำไปสู่รูปธรรมที่ชัดเจน และการเคลื่อนไหวดังกล่าวส่งผลอย่างไรต่อท่าทีของผู้มีอำนาจอย่างไร จึงเป็นที่น่าคิดว่า ศาสนาและผู้รับใช้ศาสนาควรมีบทบาทหน้าที่อย่างไร การเมืองเป็นกิจของสงฆ์หรือไม่ ก็ยังมี คำตอบไม่เป็นที่ยุติ เพราะต่างฝ่ายต่างก็มีเหตุผลสนับสนุนและฟังดูมีเหตุมีผลทั้งสองฝ่าย พระสงฆ์สามเณรที่ออกมาร่วมชุมนุมทางการเมืองมักถูกวิพากษ์วิจารณ์ค่อนข้างหนักหน่วง ทั้ง จากพระสงฆ์ด้วยกัน ญาติโยมและองค์กรชาวพุทธ ดังนั้นผู้เขียนขอสรุปไว้เป็น 2 ข้อดังนี้ ด้านกลุ่มแรก ได้กล่าวไว้ว่า และได้ให้เหตุผลว่า พระสงฆ์เป็นผู้ที่ได้ชื่อว่า “สมณะ” คือ ผู้สงบ หรือ “บรรพชิต” คือ ผู้เว้นกิจกรรมอันเศร้าหมองมีโทษ พระสงฆ์ไม่ควรจะมายุ่งเกี่ยวกับการเมือง เพราะผิดสมณ วิสัย ซึ่งจะนำความเสื่อมเสียมาสู่ตนและพระพุทธศาสนา ด้านกลุ่มที่สอง ได้กล่าวและให้เหตุผลว่า ธรรมะกับเรื่องการเมืองเป็นเรื่องเดียวกัน พระสงฆ์ สามารถยุ่งเกี่ยวกับเรื่องการเมืองได้ การแสดงออกเหล่านี้ก็ยังถูกจัดว่าเป็นพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมรูปแบบหนึ่ง ความแตกต่างกันของเหตุผลดังกล่าวจึงสมควรเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาให้ถ่องแท้เพื่อทำความ

เข้าใจให้ เหมาะสมกับเหตุการณ์ปัจจุบันในทางปฏิบัติวัฒนธรรมทางการเมืองทั้งสองกลับมีลักษณะขัดแย้งกัน คนไทยจะมีระดับของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมสูงกว่าประชาธิปไตย ประกอบกับการเมืองหลังการ เปลี่ยนแปลงการ พ.ศ. 2475 อำนาจการปกครองมักตกอยู่ในอำนาจของทหาร จึงทำให้คนไทยไม่สนใจเรื่อง การเมือง ซึ่งเห็นได้จากการใช้สิทธิเลือกตั้ง ทั้งนี้เนื่องมาจากการขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเมืองใน ระบอบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในอดีตรัฐเข้าไปจัดการปัญหาของคณะสงฆ์ เช่น รัฐเป็นผู้ แต่งตั้งผู้นำคณะสงฆ์ ตรวจสอบพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ และจับผู้ปลอมมาบวชให้สึกออกไป เป็นต้น ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นปัจจุบันการเมืองเป็นฝ่ายเข้าไปควบคุมบริหารกิจการของคณะสงฆ์ เช่น นายกรัฐมนตรีและรองนายกรัฐมนตรีเป็นผู้ดูแลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติโดยตรง รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงวัฒนธรรมเป็นผู้ดูแลกรมการศาสนา เมื่อการเมืองเป็นผู้ควบคุมดูแลกิจการของคณะสงฆ์แล้ว คณะ สงฆ์ก็ควรจะมีสิทธิเลือกนักการเมืองเหล่านั้นด้วยโดยผ่านกระบวนการเลือกตั้ง เป็นต้น

การแสดงออกความคิดเห็นทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยปัจจุบัน เมื่อรัฐตามระบอบประชาธิปไตยไม่ได้เปิดพื้นที่ให้พระสงฆ์ได้ทำหน้าที่นำเสนอหลักการบริหารการ ปกครองแก่ชนชั้นการปกครองอย่างทางการ พระสงฆ์ชั้นปัญญาชนจะมีรูปแบบการนำเสนออย่างไร พระสงฆ์ จึงนำเสนอ หลักการนี้ผ่านสื่อ เวทีต่าง ๆ เช่น การให้สัมภาษณ์วิทยุ ทีวี การเขียนบทความทางวิชาการการ เขียนหนังสือ หรือหนังสือพิมพ์ แนวทางเหล่านี้ ถือว่าเป็นการสื่อธรรมะถึงนักการเมืองอย่างไม่เป็นทางการ และในหลายสถานการณ์การนำเสนอธรรมะ หรือการชี้แนะแบบไม่เป็นทางการทำให้เกิดการเผชิญหน้า ระหว่างพระสงฆ์กับนักการเมือง หรือชนชั้นปกครอง จนทำให้นักการเมืองบางท่านตั้งข้อสังเกตค่อนข้างจะ รุนแรงว่า “ถ้าอยากจะเป็นจะเป็นนักการเมืองให้ลงจากธรรมาสน์มาลงสมัครเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร” (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิธิบุณยากร), 2562,หน้า 39)

เมื่อพระสงฆ์ออกมาร่วมชุมนุมหรือแสดงออกทางการเมือง มักถูกตำหนิว่าพระไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับ การเมือง ขณะเดียวกัน คณะสงฆ์ไทยกลับเป็นเครื่องมือรับใช้อุดมการณ์รัฐและยุ่งเกี่ยวกับการเมืองมาโดย ตลอด การชุมนุมของกลุ่มเยาวชนปลดแอกที่พัฒนาก่อตัวขึ้นเป็น “ราษฎร” ที่รวมเป็นกลุ่มต่าง ๆ เข้าไว้ ด้วยกันอย่างหลากหลายความหลากหลายที่มีพระสงฆ์จำนวนหนึ่งออกมาร่วมชุมนุมกับราษฎรพร้อมกับข้อ เรียกร้อง เช่น การแยกรัฐออกจากศาสนา การหยุดใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือ การแก้ไข พ.ร.บ.คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 เป็นต้น กล่าวถึงพระสงฆ์เหตุที่ออกไปร่วมชุมนุมว่าเป็นเพราะเห็นรัฐใช้ความรุนแรงกับผู้ชุมนุมและไม่เห็น ด้วยกับวิธีข้างต้น ในสังคมของพระ การเมืองในแวดวงของพระ มีความไม่เป็นธรรมอันเกิดจาก พ.ร.บ.คณะ สงฆ์ พ.ศ.2505 ที่มีการแก้ไขในปี 2560 และ 2561 ซึ่งมอบอำนาจให้กับกษัตริย์เป็นผู้แต่งตั้งสมเด็จ พระสังฆราชและพระจำนวนหนึ่งขึ้นมามีสิทธิปกครองสงฆ์ทั่วประเทศ “มหาเถรทำตามฝั่งรัฐอย่างเดียว ซึ่งไม่ โดนอะไรเลย แต่อีกด้านหนึ่ง พระที่ออกมาชี้ให้เห็นความไม่เป็นธรรม สั่นคลอนอำนาจรัฐ จะถูกกำจัด พระ เป็นเครื่องมือของ

รัฐเพื่อเพิ่มความชอบธรรมให้กับรัฐ แทนที่พระจะยึดโยงกับประชาชน” ระบบมหาเถร สมาคมและ พ.ร.บ.คณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ต้องถูกยกเลิก และใช้ระบบสังฆสภาให้คณะสงฆ์ปกครองกันเอง โดยมี คณะวินัยธร สังฆสภา และสังฆนายก ล้อไปกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย รวมถึงการแยก รัฐออก จากศาสนาด้วย พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ) (2536,หน้า 21) กล่าวว่า การแสดง ท่าทีสนับสนุนเพื่อเปิดพื้นที่ให้ พระเข้ามาสัมพันธ์กับการเมืองเพื่อนำเสนอหลักการบริหารแก่ นักการเมืองว่า “คนที่พูดว่า พระอย่ามายุ่งกับ การเมือง แสดงว่ายังไม่เข้าใจการเมืองอย่างถูกต้อง การเมืองเป็นเรื่องของส่วนรวม ทุกคนต้องสนใจและ ร่วมกันทำพระไม่ลงไปสมัครเป็นผู้แทนหรอกแต่ พระจะต้องทำหน้าที่ผู้พิทักษ์ธรรม นำศาสนาไปใส่ไว้ใน การเมือง เพื่อให้การเมืองเป็นเรื่องของความบ ริสุทธิยุติธรรมถ้าการเมืองขาดหลักทางศาสนาแล้ว การเมืองจะ เป็นเรื่องของความเลวร้ายอย่างที่สุด” พระมหาไพรวัลย์ วรวณฺโณ (2563,หน้า 32) ได้กล่าวไว้ว่า ประเด็นการแสดงออกทางการเมืองของ พระสงฆ์ และมติของมหาเถรสมาคม ห้ามพระสงฆ์ และเณร ยุ่งกิจกรรมการเมือง พระมหาไพรวัลย์ มองว่าไม่เป็นธรรม สังคมไทยเน้นการใช้อำนาจมากกว่าการใช้ความเป็นธรรม คือ พอมีปัญหาก็คิดแต่ วิธีการจะใช้อำนาจ ทั้งคำสั่งกฎ ไปกดทับคนกลุ่มหนึ่งที่พยายามจะออกมาพูดถึงประเด็นที่เป็นปัญหา ทำให้คนที่ออกมาเรียกร้องไม่ สามารถจะใช้สิทธิโดยชอบธรรมของตนเองได้ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ไม่ชอบธรรม ไม่เคยถามความรู้สึกนึก คิดพระที่มีต่อพระราชบัญญัติตัวนี้ ทำให้เห็นกรณีพระโดนจับ สึกโดยไม่ได้รับความเป็นธรรม ทำให้เห็นว่ากฎ บางข้อมันละเมิดสิทธิของพระ-เณรการที่พระออกมา พื้นที่ชุมนุม ไม่ได้หมายความว่าจะทำอะไรตามอำเภอใจ ถ้าพระสงฆ์ละเมิดธรรมวินัยข้อไหนก็ ดำเนินการไป การที่บอกว่าทำผิดควรต้องบอกให้ชัดว่าทำผิดข้อไหน อย่างไร และอย่าพยายามบอกว่า การออกมาประท้วงเป็นเรื่องสกปรก ไม่อยากให้มองอย่างนั้นควรให้พระสงฆ์ กลุ่มหนึ่งที่มองเห็นความ ไม่เป็นธรรมของบ้านเมือง ออกมาพูดบ้าง เพราะสังคมกับการเมืองมันไปด้วยกัน แล้ว ทำไมพระสงฆ์ ถึงออกมามีบทบาทไม่ได้ การออกมาด้วยท่าทีอย่างไรต่างหากที่ต้องดูจุดนี้ และอยากให้ดูเป็น ข้อๆ ไป

สรุปได้ว่า พระสงฆ์นั้นต้องเข้าเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ของความขัดแย้งและความรน แรง เพิ่มมากยิ่งขึ้นทุกวันในฐานะที่โลกและสังคมไทยเป็นหนึ่งเดียวกัน ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ พระสงฆ์ จำเป็นต้องปรับบทบาทเพื่อศึกษา เรียนรู้และเข้าใจโลกภายนอกเพิ่มมากยิ่งขึ้น เพื่อที่จะ ขยายพื้นที่สันติภาพ ภายในมาสู่การร่วมมือกับกลุ่มคนต่าง ๆ ที่กำลังเผชิญหน้ากับความขัดแย้งเพื่อ สร้างสันติภาพภายนอก แต่สิ่งที่ สำคัญคือพระสงฆ์ดำรงตนในสังคมบนฐานะของการเป็น “พลเมือง” พระสงฆ์จึงมีสิทธิและความชอบธรรมที่ จะดำเนินการแสดงออกทางการเมืองได้เช่นกัน สถานการณ์ พระพุทธศาสนากับสังคมไทยช่วง 10 ปี ที่ผ่านมานี้มีปัญหาใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมาย เสรีภาพในสังคม ประชาธิปไตย เป็นเรื่องที่มีความสำคัญ เพราะเป็นรากฐานการแสดงออกในทุกด้านของ ประชาชน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองเป็นเรื่องแห่งปัจจุบันสมัยที่ทุกคนควรเข้าไปเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะเสรีภาพทางการเมืองที่เปิดโอกาสให้พลเมืองของประเทศได้มีเสรีภาพในการแสดงความ

คิดเห็น เสรีภาพในการชุมนุมหรือการรวมตัวเป็นกลุ่ม อันเป็นการแสดงออกถึงความมีเสรีภาพถึงความคิดเห็นทางการ เมืองตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย คำถามคือพระสงฆ์ปลอดจากการเมืองจริง ๆ หรือ เพราะถ้า ดูจากเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองไทยที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นการเคลื่อนไหวของฝ่ายก้าวหน้าประชาธิปไตย ฝ่ายซ้าย หรือฝ่ายอนุรักษอำนาจนิยม เราก็จะเห็นว่ามีพระสงฆ์ออกมาร่วมเคลื่อนไหวอยู่ด้วยตลอด เพราะมีข้อ ยืนยันหรือหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่าพระสงฆ์เข้ามายุ่งทางการเมืองหรือสถาบันสงฆ์ถูกดึงเข้ามายุ่งกับ การเมืองมาเนิ่นนานแล้ว พระพุทธศาสนาชี้ว่าการมีสิทธิที่จะเรียกร้องเอาสิ่งที่ตนพึงได้นั้น บุคคลก็ต้องมีหน้าที่ ที่จะต้องกระทำงานเพื่อส่วนร่วม และสร้างสรรค์พัฒนาสังคมประชาธิปไตยไปด้วยนั้น ถ้าอยากใช้สิทธิก็ควร ปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดี มีการทำหน้าที่ด้วยดีแล้ว สังคมประชาธิปไตย ก็จะได้รับการรักษาไว้ เพื่อให้คนมีโอกาสที่จะใช้สิทธิได้ต่อไป แม้ว่าในปัจจุบันจะมีการศึกษาถึง แนวความคิดเรื่องพระสงฆ์กับการเมืองในหลากหลายมิติและการวิวัฒนาการของโลกยุคใหม่ มีการพัฒนาเทคโนโลยีต่าง ๆ ทำให้พระสงฆ์มีความสะดวกในการนำเสนอแนวคิดต่าง ๆ ผ่านช่องทางสื่อใหม่ (New Media) ไปยังสังคมการเมืองในรูปแบบแตกต่างกันแต่กระนั้น การจะได้รับการยอมรับจากสังคมฆราวาส ก็ยังคงไม่เปิดกว้างมากนัก เพราะถือว่าไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ด้วยแนวคิดที่เป็นอุดมคติมาตั้งแต่อดีต ส่วนหนึ่งที่มีท่าทีเห็นด้วยที่พระสงฆ์เข้ามามีบทบาททางการเมือง ก็เพราะตนเองได้รับผลประโยชน์ในส่วนนั้น จึงทำเป็นไม่รู้ไม่เห็นในการแสดงออก หรือมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ แม้ว่าจะไม่ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย ทั้ง ๆ ที่รู้อยู่ก็ตาม ดังนั้น การที่พระสงฆ์บางรูป หรือบางกลุ่ม ได้แสดงออกทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างชัดเจนหรือโจ่งแจ้งเกินขอบเขตนั้น ก็ทำให้เสียสภาพความเป็น สมณะสารูป คือการไม่รักษารูปแบบของพระสงฆ์ที่สงบ ทำให้เกิดความไม่น่ายินดีสำหรับผู้พบเห็น ทำให้เสื่อมศรัทธาและความขุ่นมั่วได้ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ในบรรดาพระสงฆ์ทั้งหลายที่มีการแสดงออกหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเมืองนั้น พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เป็นพระสงฆ์รูปหนึ่งที่น่าสนใจศึกษามากที่สุดเพราะแทนที่จะแสดงออกการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างที่คนทั้งหลายเห็นพระสงฆ์บางรูปกระทำในปัจจุบัน กลับไม่มีลักษณะแบบนั้นตลอดชีวิตสมณะของพระธรรมโกศาจาย์ (พุทธทาสภิกขุ) จึงเป็นที่โกษาว่า พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) มีวิธีการในการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่อไป โดยผ่านการศึกษางานวิจัยต่าง ๆ ที่มีผู้ได้ทำไว้ก่อนหน้า เพื่อศึกษาถึงแนวคิดรวมไปถึงบทบาททางการเมืองที่เกี่ยวกับพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) และบทบาททางการเมืองของพระสงฆ์รูปอื่น ๆ ที่น่าสนใจต่อไป

2.5 ข้อมูลเกี่ยวกับพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)

แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)เพื่อพัฒนาการเมืองไทย ประกอบด้วยประเด็นสำคัญ 2 ประเด็นหลักดังนี้

2.5.1 แนวคิดธรรมิกสังคมนิยม

เกี่ยวข้องกับทุกคนเกี่ยวข้องกับศีลธรรม และเป็น ระบบจัดการกับปัญหาในการ อยู่ร่วมกันของมนุษย์โดย ไม่ต้องใช้ความรุนแรงดังที่ได้กล่าวมาแต่ ไม่ได้หมายความว่าทุกสิ่งทุกอย่าง จะต้องเกี่ยวข้องกับการเมืองเสมอไป และมิได้หมายความว่า ศีลธรรมของมนุษย์จำเป็นต้องมีลักษณะเป็น “การเมือง” ตามแบบที่เราพบเห็นอยู่ในปัจจุบัน ในทัศนะของท่านพุทธทาส ยุคสมัยแห่ง “การเมือง หรือ การที่มนุษย์จำต้องมีการเมืองนี้ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายหลัง ไม่ได้มีมา พร้อมกำเนิดสังคมมนุษย์ดังที่ ท่านกล่าวว่า “ระบบการปกครอง อย่างนี้มันเพิ่งเกิดขึ้น ไม่ใช่ว่ามันเกิดขึ้นมาพร้อมกันกับ มนุษย์ หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า แม้คนเราต่างมีความรู้สึกเกี่ยวข้องกับการเมือง และมีความ เป็นนักการเมืองอยู่ในตน มากบ้างน้อยบ้าง แต่ความรู้สึกและภาวะดังกล่าวนี้ เป็นผลมาจากเหตุปัจจัยบางอย่าง ที่เกิดขึ้นตาม “วิวัฒนาการ” หรือความเป็นมาในภายหลังของสังคมมนุษย์เท่านั้น

ท่านพุทธทาสภิกขุให้ความสำคัญแก่ “เผด็จการโดยธรรม” ยิ่งกว่า “ประชาธิปไตย” เพราะท่านเห็นว่าประชาธิปไตยตามที่เข้าใจกันนั้นเป็นเอกัตตนิยมหรือปัจเจกนิยมอย่าง ปราศจากธรรม จนกลายเป็น “มิจฉาธิปไตย” ได้ในที่สุดและท่านก็นำเสนอธัมมิกสังคมนิยม ซึ่งเป็นวิถีสู่ “สัมมาธิป ไทย” เราจะเข้าใจจุดยืนของท่านได้ชัดเจนขึ้น เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของ ธัมมิกสังคมนิยม หรือ สิ่งที่ท่านเรียกว่า “องค์ประกอบเพื่อประโยชน์ทางการเมืองของพุทธบริษัท” ซึ่งหมายถึง “ลักษณะ ของพุทธบริษัทใน พระพุทธศาสนาในส่วนที่มันจะตรงกับวัตถุประสงค์ทาง การเมืองแห่งยุค ปัจจุบัน”

ท่านพุทธทาสเห็นว่าพุทธบริษัทควรมองการเมืองในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของโลกเป็นส่วนหนึ่งของความสัมพันธ์ของมนุษย์ในโลกเพราะฉะนั้นในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมในโลกนี้ จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้อง “รู้จักรับผิดชอบ รู้จักกตัญญูกตเวที ต่อสิ่งที่มันมีประโยชน์แก่เรา หรือว่าเราได้อาศัยมาก่อนแล้ว” และการเมืองก็คือส่วนหนึ่งของวิถีทางที่ประโยชน์ได้เกิดกับเรา และก็เป็นส่วนหนึ่งของวิถีทางที่จะทำประโยชน์ตอบแทนแก่เพื่อนร่วมสังคมโลกและระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์ในโลกมีความปรกติเพื่อนร่วมโลกรวมทั้งเพื่อทำให้มีความสงบและอยู่ในภาวะ ที่ดียิ่งๆ ขึ้นได้ ความเป็นปรกตินี้เอง เป็นสาระสำคัญของศีลธรรม

เมื่อกล่าวถึง ศีลธรรมอาจนึกถึงศีลห้า ศีลไทยและดำเนินวิถีชีวิตของตนเอง และหมู่คณะ ให้เกิดความเป็นปรกติ อย่างใดอย่างหนึ่งในลักษณะใด ลักษณะหนึ่งนั่นเองกล่าวโดยรวมก็คือ “สิ่งใดที่อาจจะทำให้ปรกติได้ สิ่งนั้นย่อมเกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม ยิ่งไปกว่านั้นท่านพุทธทาสยังเน้นย้ำว่าศีลธรรมไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องเฉพาะกับคนแต่ละ คนเท่านั้น ศีลธรรมมีได้หลายระดับ นับแต่ศีลธรรมของปัจเจกบุคคล ศีลธรรมของสังคมที่ผูกพันธ์กันเป็นหมู่ ย่อมๆ เรียกว่าสังคมหนึ่งๆ “และศีลธรรม

ของโลกทั้งโลก” และไม่ว่าจะในระดับไหน ก็ล้วนแล้วแต่ เกี่ยวเนื่องกับการเมืองทั้งนี้เพราะการเมืองมันก็ต้องการทำให้เกิดความสงบแล้ว ศีลธรรมก็คือตัวการทำความสงบ” ในเมื่อศีลธรรมทุกระดับล้วนเป็นไปเพื่อความเป็นปรกติเป็นไปเพื่อความสงบและการที่จะให้บรรลุความเป็นปรกติ หรือความสงบไม่อาจปราศจากการเมืองได้จึงเป็นธรรมดาที่คนทุกคนจึงเกิดความสนใจทางการเมือง การเมืองจึงไม่อาจแยกจากธรรมไม่อาจแยกจากศีลธรรม และการเมืองก็คือส่วนหนึ่งของความพยายามในการสร้างความเป็นปรกติของมนุษย์ทุกรูปทุกนาม ทุกหมู่เหล่ารวมตลอดไปถึงมนุษย์ทั้งมวล

ท่านพุทธทาสกล่าวว่า “ระบบการปกครองอย่างนี้มันเพิ่งเกิดขึ้น ไม่ใช่ว่ามันเกิดมาพร้อมกันกับมนุษย์มันเพิ่งเกิดขึ้น เมื่อมนุษย์นี่มันรู้จักทำเลวขึ้นมาเมื่ออยู่ตามธรรมชาติไม่มีปัญหาอย่างนี้ พอมาอยู่กันเป็นหมู่ใกล้ชิดกันขึ้น ก็มีโอกาสที่จะขโมย เมื่อไม่ได้อย่างใจก็คิดที่จะฆ่า จะทำลายล้าง ตลอดถึงการล่วงละเมิดอื่นๆ มันจึงเกิดระบบการปกครองและต้องใช้อาชญา” นี่คือ ประเด็นสำคัญที่ท่านพุทธทาสเน้นย้ำโดยตลอด พร้อมทั้งขยายความอธิบายความเป็นมาของการเมือง จากระบบที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ปัญหา กลายเป็นระบบที่ก่อปัญหา และไม่เพียงก่อปัญหาเล็กน้อย แต่ก่อปัญหาขนาดใหญ่ลุกลามไปทั่วโลก ปัญหานั้นอยู่ “การสะสมส่วนเกิน” เป็นจุดหมายหลักหรือแทบจะเป็นจุดหมายเดียว ของวิถีชีวิตและการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ ในนามของ “ประโยชน์” จนพัฒนาเป็น “วัตถุนิยม” ในกระแสโลกปัจจุบัน

ผลลัพธ์ในบั้นปลายของการขยายตัวนี้ ก็คือการเมืองย่อมสูญเสียความหมายทางศีลธรรม ไปโดยสิ้นเชิงและแทนที่จะเป็นกลไกในการรังสรรค์ความเป็นปกติ ก็กลับกลายเป็นกลไก ในการขยายประโยชน์ ก่อให้เกิดความผิดปกติเดือดร้อนระส่ำระสายไปทั่วถึงจุดนี้ การเมืองจะดำเนินไปในแบบที่ท่านเสนอให้เรียกว่า “มิจฉาธิปไตย” ซึ่งหมายถึงการเมืองที่ประโยชน์เป็นใหญ่สูงสุดและเกิดภาวะแข่งขันแย่งชิงอำนาจเอารัดเอาเปรียบกัน ทั้งนี้องค์ประกอบทางการเมืองตามทัศนคติของท่านพุทธทาสภิกขุ (ธรรมิกสังคมนิยม 1 ประการ) มีหลักใหญ่ๆ ดังนี้ (พุทธทาสภิกขุ ธรรมะกับการเมือง, 2549. หน้า 30)

1. ข้อที่หนึ่ง คือ การรับใช้มหาชน

ในฐานะจุดมุ่งหมายของการเมืองท่านพุทธทาส เห็น ว่าการรับใช้มหาชนเป็นอุดมการณ์หรือจุดมุ่งหมายที่ระบบการเมืองในปัจจุบัน ล้วนกล่าวอ้างกัน ทั้งสิ้น แม้จะเป็นในลักษณะ “หน้าไหว้หลังหลอก” กันส่วนใหญ่ก็ตามถึงกระนั้น การรับใช้มหาชนเป็นจุดมุ่งหมายที่สอดคล้องกับความเป็นพุทธบริษัท และความเป็นศาสนิกในทุกศาสนาทั้งนี้เพราะ พระพุทธศาสนา นับแต่พระพุทธเจ้า พระธรรมวินัย พระสงฆ์สาวกจนถึงพุทธบริษัททั้งหลายทั้งปวงล้วนมีอยู่และเป็นไปเพื่อประโยชน์ของมหาชนทั้งสิ้น ดังที่ท่าน อ้างถึงพระพุทธพจน์ที่ว่า “การเกิดขึ้นแห่งตถาคต ก็ดี หรือว่าการมีขึ้นมาแห่งสาวกสงฆ์ของตถาคต ก็ดีหรือการมีธรรมวินัยของตถาคตอยู่ในโลกนี้ก็ดี เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่มหาชน ทั้งเพทิงเทวดาและมนุษย์"

ท่านพุทธทาสนิยามว่า หากกล่าวโดยทั่วไป “เทวดา” หมายถึงคนที่ไม่ต้องออกเหงื่อ ส่วน “มนุษย์” หมายถึงคนที่ยัง “ต้องออกเหงื่อ” หรือเราอาจเข้าใจได้ตามภาษาสมัยใหม่ได้ว่า เทวดาคือผู้มีสถานะทางเศรษฐกิจ สังคมซึ่งอาจได้สิ่งต่างๆ มาโดยไม่ต้องออกแรง (หรือลงแรงแต่น้อย) ส่วนมนุษย์คือผู้ที่ต้องใช้แรงงานทั้งทางกายและทางจิตใจ เพื่อให้ได้มาซึ่งปัจจัยในการดำรงชีวิตและ เครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ ธัมมิกสังคมนิยม จึงเป็นระบบที่ยอมรับว่าโลกนี้มีทั้ง “เทวดา” และ “มนุษย์” อยู่เป็นธรรมดาแต่ประเด็นสำคัญนั้น อยู่ที่ว่าทุกคนจะอยู่ร่วมกันอย่างไรเพื่อให้เกิด “การรับใช้มหาชนอย่างเป็นธรรมที่สุด (พุทธทาสภิกขุ ธรรมะกับการเมือง, 2549.หน้า 31)

2. ข้อที่สอง การถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สมบัติ

เราย่อมเห็นได้จากบทวิเคราะห์ จุดเริ่มต้น และความเป็นมาของการเมืองแล้วว่าประเด็นเรื่องการถือครองกรรมสิทธิ์ ใน ทรัพย์สมบัติ และการสะสมส่วนเกิน คือที่มาของความระส่ำระสายในสังคม นำไปสู่การเมือง และ ขณะเดียวกันก็เป็นสิ่งที่ทำให้การเมืองผันผวน ตกต่ำ และสกปรกรวมทั้งมีระบบในการจัดสรรและจัดการให้สอดคล้องด้วยประเด็นหลักท่านพุทธทาสจึงเห็นว่าจำต้องมีทัศนะหรือการทำความเข้าใจกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน เสียใหม่ ของเรื่องกรรมสิทธิ์นี้ อยู่ที่การถือว่า กรรมสิทธิ์เป็นสิ่งสมมติ และความจริงแล้ว ไม่มีใครสามารถ เป็น “เจ้าของ” กรรมสิทธิ์ ได อย่างเด็ดขาดได้ เพราะแม้แต่ตัวตนของตนเอง ก็ไม่อาจเป็นเจ้าของ ได้อย่างแท้จริงเสียแล้ว จะอ้างกรรมสิทธิ์เด็ดขาดในบุคคลอื่นหรือสิ่งต่างๆ กระไรได้กรรมสิทธิ์แบบธัมมิกสังคมนิยม จึงเป็นเพียงสมมติบัญญัติ หรือสมมติตามกฎกติกาว่าเป็นทรัพย์สมบัติที่โลกและสังคม “ให้ยืม” เพื่อทำประโยชน์

ดังที่ท่านกล่าวขยายความว่า “พุทธบริษัท ต้องการจะถือกรรมสิทธิ์ ในลักษณะเหมือนกับของยืม จะได้ไม่เป็นทุกข์ โดยส่วนตัว จะได้ไม่ซื้อ แย่งทะเลาะวิวาทกันเป็นประมาณ... ถ้าว่าประชาชนก็ดี หรือผู้จัดประเทศคือรัฐบาลก็ดี จัดให้เข้า หลักนี้ให้เข้ารูปของความจริงอันนี้ โลกนี้ก็ไม่มีปัญหาเรื่องกรรมสิทธิ์” ความคิดของท่านพุทธทาส ในเรื่องนี้สะท้อนความเป็นสังคมนิยมอย่างยิ่ง และเป็นสังคมนิยมที่มีรากฐานมาจากความจริงของหลัก “อนัตตา” นั่นเองกล่าวคือ สิ่งทั้งหลายโดยธรรมชาติแม้แต่ร่างกายจิตใจของแต่ละคนก็ไม่มี ใครสามารถเป็นเจ้าของได้โดยเด็ดขาด ฉะนั้นแนวคิดเรื่องกรรมสิทธิ์อันเด็ดขาดถาวรจึงขัดกับหลักธรรมชาติ และเป็นที่มาของปัญหาแนวความคิดเรื่องกรรมสิทธิ์นี้ยังสำคัญยิ่งสำหรับโลกปัจจุบันเพราะสิ่งที่ถูกครอบครอง เป็นกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลและรูปแบบการถือครอง กำลังได้รับการพัฒนาจนซับซ้อน นำไปสู่การเอารัดเอาเปรียบมากยิ่งขึ้น เช่น สิทธิบัตรและทรัพย์สินทางปัญญา ครอบคลุมไปถึงทรัพยากรชีวภาพ ต่างๆ อันเป็นที่มาของอาหาร ยารักษาโรค และอื่นๆ เป็นต้น แต่สิ่งที่เป็นปัญหาพื้นฐานที่สุดในเรื่องกรรมสิทธิ์ ก็คือ ที่ดิน

3. ข้อที่สาม การให้กรรมสิทธิ์ในที่ดินอย่างเด็ดขาด

การให้กรรมสิทธิ์ในที่ดินอย่างเด็ดขาดจึงเป็นประเด็นเกี่ยวกับการจัดสรรที่ดินท่านพุทธทาสเห็นว่าการให้กรรมสิทธิ์ในที่ดินอย่างเด็ดขาด และ “เป็นเจ้าที่ดินมี มากมาย” นั้น หากศึกษากันจริงๆ แล้ว จะเห็นได้ว่าเพิ่งมีกำเนิดมาไม่นานนี้เองเพราะ “ในครั้งโบราณแท้ๆ มันไม่มีค้นหาไม่พบในคัมภีร์ไหน...มันเพิ่งเกิดในโลกนี้เมื่อเร็วๆ นี้ แล้วก็ไม่ได้เกิดข้อที่สาม จึงเป็นประเด็นเกี่ยวกับการจัดสรรที่ดินท่านพุทธทาสเห็นว่าการให้กรรมสิทธิ์ในที่ดินอย่างเด็ดขาดและ “เป็นเจ้าที่ดินมี มากมาย” นั้น หากศึกษากันจริงๆ แล้ว จะเห็นได้ว่าเพิ่งมีกำเนิดมาไม่นานนี้เองเพราะ “ในครั้งโบราณแท้ๆ มันไม่มีค้นหาไม่พบในคัมภีร์ไหน... มันเพิ่งเกิดในโลกนี้เมื่อเร็วๆ นี้ แล้วก็ไม่ได้เกิดทั่วโลกหรอก” และท่านก็วิจารณ์อย่างตรงไปตรงมาว่า “ลัทธิที่ยอมให้เจ้าที่ดินนายที่ดินเจ้าของที่ดินมีมากแล้วอย่างเฉียบขาดแล้วอย่างเป็นเครื่องมือใช้ขูดรีดผู้อื่น บีบบังคับผู้อื่นหาประโยชน์ ใส่ตน แล้วก็เอาที่ดินผู้อื่นเป็นของตนมากขึ้นนี้มันเพิ่งเกิด...แต่เกิดแล้วมันลำบากมาก” ในทัศนะของท่านกรรมสิทธิ์ในที่ดินเป็นเรื่องใหญ่ในบรรดากรรมสิทธิ์ทั้งหลาย และการยึดครองที่ดินอย่างเฉียบขาดอย่างเอารัดเอาเปรียบเป็นส่วนเกินมากมายนั้น ท่านใช้คำวิจารณ์แบบบุคลาธิษฐานว่าเป็น “การโกงสมบัติของพระเจ้า” ซึ่งบุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ไม่ว่าในศาสนาไหนย่อมถือเป็นบาปก่อความเดือดร้อนแก่คนอื่นและส่วนรวมอย่างยิ่ง (พุทธทาสภิกขุ ธรรมะกับการเมือง, 2549.หน้า 32)

การครอบครองที่ดินจึงต้องพอสมควรแก่การทำประโยชน์โดยตรงจากที่ดิน ฉะนั้นธัมมิกสังคมนิยมจึงเน้นที่การจัดสรรที่ดินอย่างเป็นธรรม เพื่อให้สมาชิกของสังคมมีโอกาสดำรงชีวิตและทำประโยชน์จากที่ดินโดยไม่มีผู้ใดครอบครองได้อย่างเฉียบขาดหรือเกินกว่าความจำเป็นเพื่อการทำประโยชน์นั้นๆ ยิ่งไปกว่านั้นยังต้องมีการจัดสรรที่ดินเพื่อให้ผู้ที่ไม่มีที่ดินทำกินได้มีที่ดิน เพื่อประกอบสัมมาอาชีวะของตนตามสมควรด้วยดังที่ท่านเสนอว่า “การให้สิทธิเพียงการทำ ประโยชน์ระบบจัดสรรที่ดินให้แก่คนไม่มีที่ดิน ระบบจัดสรรที่ดินอย่างนี้เป็นพุทธศาสนิกที่เป็นไปตามแบบของพุทธศาสนิกแล้ว ก็เป็นสิ่งที่ตรงตามหลักพุทธศาสนาที่มีหลักว่าจะไม่ทำอะไรที่มันเกินกว่าจำเป็นมีเท่าที่จำเป็นองค์ประกอบข้อที่สามของธัมมิกสังคมนิยม จึงเป็นหลักการว่าด้วยการปฏิรูปที่ดินซึ่งโยงไปถึงการจัดสรรทรัพยากรหรือฐานทรัพยากรอย่างเป็นธรรมแก่สมาชิกทั้งหมดของสังคมเลยทีเดียว

4. ข้อที่สี่ คือ เจตนารมณ์ของสหกรณ์

เจตนารมณ์ของสหกรณ์ หรือกิจกรรมสหกรณ์เราคงคุ้นเคยกับคำว่า “สหกรณ์” ในรูปขององค์กรเชิงพาณิชย์ในรูปแบบหนึ่ง แต่สำหรับท่านพุทธทาสความเป็น “สหกรณ์” สำคัญตรงที่เจตนารมณ์และแนวทางในการดำเนินกิจกรรม โดยอาจมีรูปแบบได้หลากหลาย ทั้งที่ท่านให้คำจำกัดความว่า “เจตนารมณ์ของสหกรณ์ หรือกิจกรรมสหกรณ์ ก็คือ การร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจ ร่วมสติปัญญา ร่วมอะไรทุกอย่างที่มันจะร่วมกันได้ เมื่อเอามารวมกันแล้ว มันทำประโยชน์ได้มากกว่า ที่จะทำไปตามลำพัง..... ได้ประโยชน์มากกว่าที่จะแยกกันทำท่านพุทธทาสยืนยันว่า ความเป็นสหกรณ์นี้

เป็นพื้นฐานของธรรมชาติทั้งปวง จนอาจกล่าวแม้แต่ระบบทางกายภาพอย่างระบบสุริยจักรวาลดำเนินไปด้วยการทำงานร่วมกันของส่วนประกอบน้อยใหญ่ ซึ่งถ้าหาก “ไม่สัมพันธ์กันอย่างถูกต้องแล้ว ชนกันแหลกแล้วหรือเข้าไปหาพระอาทิตย์ แวบเดียวก็ไหม้หมดแล้ว ไม่มีอะไรเหลือ...มันสหกรณ์กันเหลือเกิน มันอยู่ได้

“เจตนารมณ์ของธรรมชาติ...ลึกลงไปถึงกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ”จะกล่าวไปไยถึงระบบความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิต ที่แม้จะมีการแก่งแย่งทำลายกันปรากฏอยู่ แต่โดยพื้นฐานแล้วชีวิตทั้งหลายย่อมดำรงอยู่ไม่ได้หากขาดความสัมพันธ์หรือการร่วมมือ กันตามธรรมชาติท่านพุทธทาสเห็นว่าทั้งคน ทั้งสัตว์ ทั้งต้นไม้ ทั้งแผ่นดินก้อนหินต้อง “รวมกันอยู่อย่างสัมพันธ์กัน” และ “ถ้ามันไม่มีอะไรที่มันมารวมกันนี้ ก็ไม่มีชีวิตอะไรเกิดขึ้นมาได้” จนอาจกล่าว ได้ว่า “เราไม่อาจจะอยู่ได้โดยไม่มีอะไรๆ ที่ไม่ใช่เราที่มันนอกตัวเราออกไปคือสิ่งที่เรียกกันว่า ระบบก็มีการกล่าวถึงในเชิงเป็นในภาษาปัจจุบันเจตนารมณ์หรือระบบสหกรณ์ของธรรมชาตินี้นิเวศ หรือความสัมพันธ์เชิงนิเวศวิทยาของสิ่งทั้งปวงนั่นเองหรือบางทีภาพอุปมาว่าโลกทั้งใบนี้รวมถึงสิ่งที่ดำรงอยู่ทั้งหมดในโลก ล้วนสัมพันธ์กันเป็นชีวิตๆ หนึ่ง เสมือน “กาย” หรือ “ทายา” หนึ่งเดียว อันเป็นชื่อเรียกมารดาแห่งสรรพสิ่ง ตามตำนานกรีกยุคดึกดำบรรพ์ (คือคำว่า Gaia)

(คำว่า “กาย” ในบาลี-สันสกฤต กับ Gaia (ออกเสียงว่า กา-ยา เช่นกัน) ในภาษากรีกโบราณ น่าจะมาจากรากเดียวกัน ตามภาษาในตระกูลอินโด-ยุโรเปียน “กาย” แปลว่า กอง หมู่ หรือสิ่งรวมกัน ขึ้น ดังนั้น เมื่อนักนิเวศวิทยา ใช้คำว่า Gaia เพื่อสื่อถึงความสัมพันธ์ ร่วมกันอย่างลึกซึ้งขององค์ ประกอบทั้งหลายในโลกนี้ ก็มีนัยสอดคล้องกับความเป็นสหกรณ์ที่ท่านพุทธทาสกล่าวถึงนี้

ธัมมิกสังคมนิยม ซึ่งตั้งอยู่บนรากฐานของเจตนารมณ์ และแนวทางการดำเนินกิจกรรมที่เน้นสหกรณ์ในรูปแบบต่างๆ ยิ่งไปกว่านั้น ในแง่อุดมคติ ท่านพุทธทาสยังเห็นว่า สำหรับพุทธบริษัทเจตนารมณ์สหกรณ์ที่แท้จริง ย่อมสอดคล้องกับการบำเพ็ญทาน ด้วยจิตใจที่มุ่งช่วยเหลือกันและกัน “อย่างบริสุทธิ์ ไม่ได้เอาอะไรตอบแทน ไม่เอาแม้แต่สวรรค์แนวความคิด ทฤษฎี หรือ ทิฏฐิ นี้ คือการที่ท่านยืนยันใน “ความเป็นสหกรณ์ของธรรมชาติ และความเป็นสหกรณ์ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของ “กฎธรรมชาติสังคมมนุษย์ก็ต้องดำเนินไปดุจเดียวกับความเป็นไปของธรรมชาติดังกล่าวนี้ ฉะนั้นจึงเป็นเรื่องธรรมดาและสมควรแล้ว ที่มนุษย์ทุกคนล้วนต้องแข่งขันแย่งชิงเอารัดเอาเปรียบกันจนแม้อาจต้องทำลายล้างกัน จนในที่สุดมีเพียง “ผู้ที่แข็งแรงกว่า” เท่านั้นที่จะ “อยู่รอด” ได้ใครก็ตามที่ปฏิเสธแนวทางดังกล่าวนี้เท่ากับปฏิเสธ “กฎธรรมชาติ” ตามทฤษฎีวิวัฒนาการนั่นเองและเป็นการยืนธรรมชาติ จนอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อความก้าวหน้าของมนุษยชาติได้เลยทีเดียวแนวความคิดของท่านพุทธทาสซึ่งเน้น “ความเป็นสหกรณ์” ของธรรมชาติ จึงนับว่าตรงกัน ข้ามกับ “ลัทธิดาร์วินทางสังคม” โดยสิ้นเชิงและเป็นการตั้งคำถามที่สำคัญที่สุดประการหนึ่ง เกี่ยวกับความเชื่อความ

เข้าใจของเราที่มีต่อ “วิวัฒนาการ” หรือความเป็นมาของสิ่งมีชีวิตรวมตลอดถึงมนุษย์การอยู่ร่วมกันของมนุษย์ และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับระบบนิเวศวิทยา

5. ข้อที่ห้า คือ ระบบคอมมูน

การที่ท่านพุทธทาสนำเอาคำว่า “คอมมูน” (commune) มาใช้ใน ช่วงที่สงครามเย็นกำลังเข้มข้นอยู่นั้น นับว่าท่านปลอดจากภยาคดีอย่างยิ่ง เพราะคำพูดแบบนี้ เสี่ยงต่อ ความเข้าใจผิดหรือถูกเหมารวมให้อยู่ในค่ายใดค่ายหนึ่งได้โดยง่าย แต่สำหรับท่านพุทธทาส ระบบ คอมมูน หรือการอยู่ร่วมกันอย่างคอมมูน ไม่จำเป็นต้องหมายถึงลัทธิการเมืองใดเป็นการเฉพาะ ไม่ จำเป็นต้องถูกผูกขาดอยู่กับ “คอมมิวนิสต์” เพราะนี้เป็นสิ่งที่ชุมชนทั้งหลายของมนุษย์รู้จัก ดำเนินการมาโดยตลอดอยู่แล้ว ยิ่งสำหรับพุทธบริษัทด้วยแล้ว ระบบคอมมูน ย่อมไม่ใช่เรื่องใหม่หรือเรื่องแปลกปลอมสำหรับวิถีชีวิตและการอยู่ร่วมกันแต่อย่างใด

ในสมัยปัจจุบันท่านเสนอว่า "ควรมองดู (ระบบคอมมูน) ในลักษณะเป็นของกลางเป็นวิธีการอันหนึ่งที่จะแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ของคนที่มีปัญหาร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่เนื่องมาจากความยากจน ขัดสน ขาดแคลน มันก็เหมือนกับตั้งนิคมขึ้นมาจะแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง โดย เหมาะสมแก่ภูมิภาคนั้น หรือปัญหานั้นๆ ก็แล้วกัน นี่คือ คอมมูน

กล่าวอีกนัยหนึ่ง “คอมมูนมันก็ระบบสามัคคีธรรม ระบบสหกรณ์นั่นเองแต่มันทำเข้มข้นขึ้นมาให้เป็นสิ่งเฉพาะเจาะจงปัญหาใดปัญหาหนึ่ง” และสำหรับสังคมไทยเราก็ต้องการระบบคอมมูนที่มีความเหมาะสมตามเงื่อนไขและสภาพปัญหาของตน “ประเทศเรามีปัญหาอย่างไร มีธรรมชาติอย่างไรมีแผ่นดินอย่างไร มีลมฟ้าอากาศอย่างไร เราก็ต้องทำให้มันเหมาะกับของเรา”

หลักดังกล่าวนี้ยังต้องปรับให้เหมาะสมกับแต่ละภูมิภาคแต่ละท้องถิ่นแต่ละสภาพปัญหาที่แตกต่างกันไปอีกด้วยเพราะฉะนั้นระบบคอมมูนในความหมายที่ท่านพุทธทาสใช้ คือเจตนารมณ์ และระบบสหกรณ์ ที่ขยายครอบคลุมวิถีชีวิตของชุมชน หรือพื้นที่ในท้องถิ่นหนึ่งๆ โดยมีการร่วมกันศึกษาสภาพปัญหาอย่างถ่องแท้และร่วมมือกันดำเนินการอย่างจริงจังต่อเนื่อง เพื่อแก้ปัญหาตามสภาพ ของท้องถิ่นนั้นๆ โดยเฉพาะ “ระบบคอมมูนนี้ก็คือระบบที่เอาจริงเอาจังกัน เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเป็นหน่วยๆ ไปมันทำเหมือนกัน ไม่ได้มันมีปัญหา คนละอย่างคนละส่วนคอมมูนที่เหมาะสำหรับทอีสานมันก็คงไม่เหมาะที่จะเป็นคอมมูนสำหรับภาคใต้อย่างนี้เป็นต้นก็ต้องตัดเป็นส่วนๆ ให้ทำได้เต็มที่แล้วหมดทั้งหมดก็ได้

การกล่าวเช่นนี้เท่ากับว่าท่านพุทธทาสได้เห็นด้วยแต่อย่างใดกับระบบคอมมูนชนิดที่บีบบังคับโดยศูนย์กลางอำนาจเหมารวมในรูปแบบเดียวให้ปฏิบัติเหมือนกันหมดโดยไม่คำนึงถึงเงื่อนไขเฉพาะและความร่วมมือกันของแต่ละท้องถิ่นท่านพุทธทาสยังแสดงความเชื่อมั่นว่า “อาตมาสังเกตเห็นบ้านหลายบ้านในบ้าน เรานี้ ถ้าทำระบบคอมมูนได้ภายใน 2-3 เดือนเท่านั้น บ้านนั้นก็จะเปลี่ยนสภาพเหมือนกับหน้ามือเป็นหลังมือ ธัมมิกสังคมนิยมเน้นเจตนารมณ์และกิจกรรมสหกรณ์เป็น

พื้นฐานและหลักการนี้ อาจก่อให้เกิดระบบคอมมูนในรูปแบบต่างๆ ที่เหมาะสมต่อเงื่อนไขและปัญหาของแต่ละภูมิภาคแต่ละท้องถิ่น เป็นการเฉพาะการที่ท่านปฏิเสธ “ประชาธิปไตย” และให้ความสำคัญกับ “เผด็จการ" โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบที่ท่านเรียกว่า “เผด็จการโดยธรรมเมื่อท่านเอ่ยถึง “ประชาธิปไตย” ท่านอธิบายเพิ่มเติมว่า “ที่เขาพูดกันว่าระบบประชาธิปไตยเป็นระบบที่ดีที่สุดหรือประกอบด้วยธรรมะที่สุด นี้ก็เกิดปัญหาขึ้นมาโดยความกำกวมของคำของภาษาที่ใช้” ทั้งนี้เพราะเราไม่ค่อยรู้แน่ว่าคำนี้ที่เป็นภาษาต่างประเทศนั้นมันมีความหมายอย่างไร

แต่ที่เป็นภาษาไทยแล้วเราก็จะรู้ความหมายเช่นคำว่าประชาธิปไตยนี้มันก็หมายถึงว่ามีประชาชนนี้เป็นใหญ่หรือเป็นผู้ใช้อำนาจแต่แล้วมันก็มีปัญหาอยู่ที่ว่าใช้อำนาจนั้นมันถูกธรรมะหรือไม่ถูกธรรมะถ้าคนแต่ละคนมันไม่มีธรรมะมันก็ใช้อำนาจที่เป็นธรรมะมันก็ถึงความวินาศกันตรงนี้เองเพราะประชาธิปไตยนั่นแหละ” จากข้อสังเกตเริ่มต้นดังกล่าวท่านขยายความต่อไปว่า “ประชาธิปไตยนี้ ถ้ากล่าวตามความจริงแล้วมันเหมาะสำหรับคนที่มีธรรมะพอไม่มีธรรมะ ประชาธิปไตยนี้ก็เป็นเครื่องทำลายโลก ฉะนั้นจึงอยากจะถือว่ามันเลวร้ายที่สุด สำหรับพวกที่ไม่มีธรรมะพวกที่ไม่มีธรรมะแล้ว ระบบเผด็จการยังเรียกว่าคือมันยังควบคุมกันได้บ้าง หรือได้ตามที่จะนำไปแต่ระบบประชาธิปไตยนี้มันคุ้มกันไม่ได้ มันจึงมีผลอย่างที่เห็นๆ กัน อยู่ในโลกนี้ผลที่เห็นๆ กันอยู่นั้นก็คือ “โรคผลัดกันคุมทีมเข้ามาครองเมือง” เพื่อ “แสวงหาลาภลอยชั้นเลิศ” ดังที่ได้กล่าวไปเมื่อคราวที่แล้วนั่นเอง

กล่าวอีกนัยหนึ่งในทัศนะของท่านพุทธทาส “โลกนี้มีแต่ประชาธิปไตยกอบโกย ไม่มีประชาธิปไตยเมตตากรุณา” และเป็น “ประชาธิปไตยที่นิยมบุคคลนิยมประโยชน์ของแต่ละบุคคลนิยมอำนาจของแต่ละบุคคล ให้บุคคลต่อสู้แย่งชิงอำนาจและประโยชน์กันเอง มันมีประชาธิปไตยแย่งนกอบโกยระบอบดังกล่าวนี้ เรียกเป็นบาลีสักหน่อยกว่าเป็น เอกัตตนิยม เอกัตตะบี แปลว่า ตัวเดียว เอกัตตนิยม คือ นิยมตัวเดียว มันไม่มีประชาธิปไตยเมตตากรุณาที่เห็นแก่ผู้อื่นที่จะเรียกว่าธัมมิกสังคมนิยมหรือจะเรียกสั้นๆ ว่าสังคมนิยมก็ได้แต่ต้องจำกัดให้ชัดลงไปว่า นิยมสังคมด้วยเมตตา กรยานี้เรียกว่าประชาธิปไตยเมตตากรุณามันไม่มีมันมีแต่ประชาธิปไตยกอบโกย

ขอให้สังเกตว่าเมื่อท่านพุทธทาสวิพากษ์หรือปฏิเสธ “ประชาธิปไตย” ท่านเน้นไปที่ประชาธิปไตยตามความเข้าใจของยุคสมัยซึ่งเน้น “เอกัตตนิยม” หรือที่เรามักใช้คำว่าปัจเจกนิยม หรือปัจเจกชนนิยมประชาธิปไตยในแบบเอกัตตนิยมหรือปัจเจกชนนิยมนี้ยังเน้น “เสรีภาพ” ในการที่จะแสวงหาสิ่งที่ตนเห็นว่าจะนำมาซึ่งประโยชน์หรือความสุขของตนซึ่งก็คือ “ความลุ่มหลงใน ประโยชน์” หรือ “การเป็นทาสของประโยชน์” ตามคำวิจารณ์ของท่านอาจกล่าวได้ว่าระบอบที่เข้าใจกันว่าเป็น “เสรีประชาธิปไตย” หรือ “ประชาธิปไตย” อันมีพื้นฐานอยู่บนการแข่งขันทางเศรษฐกิจ แบบเสรีนิยมหรือทุนนิยมนั่นเอง คือสิ่งที่ท่านพุทธทาสภิกขุเห็นว่านำไปสู่ “การใช้อำนาจที่เป็นอธรรมะ” และ “เป็นเครื่องทำลายโลก” โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเมื่อระบอบให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อ “การสะสม

ส่วนเกินและขยายการสะสมนี้ต่อไปเรื่อยๆ ในลักษณะ “กอบโกยไม่มีที่สิ้นสุดดังที่ท่านได้ชี้ให้เห็นแล้วว่า การสะสมส่วนเกินนี้เองทำให้การเมืองต้องบังเกิดขึ้นและยังมีการสะสมส่วนเกินมากขึ้นเท่าไร “ผิดจากธรรมชาติ” หรือห่างเหินจากสมดุลธรรมชาติมากเท่าไร ก็จะยิ่งทำให้การเมืองเสื่อมถอยลงสู่ “ความสกปรก” และ “มิจฉาธิปไตย” มากเท่านั้นและจะยิ่งมาความไม่เป็นปกติความเดือดร้อน หรือแม้ “ความวินาศ” มาสู่สังคมมนุษย์

ฉะนั้น “ประชาธิปไตย” ที่ท่านพุทธทาสวิจารณ์หรือปฏิเสธจึงมีนัยหมายถึงประชาธิปไตยแบบนี้โดยเฉพาะและหากเราคำนึงถึงบริบทในการนำเสนอ “ธรรมะกับการเมือง” ว่าอยู่ในช่วงแห่งการต่อสู้อย่างเข้มข้นของอุดมการณ์ทางการเมืองสองแบบในช่วงสงครามเย็นเราย่อมเห็นได้ว่าแท้ที่จริง นี่เป็นการแสดงจุดยืนในด้านหนึ่งของท่านอย่างชัดเจนเลยทีเดียวในทางกลับกัน เมื่อท่านกล่าวถึง “เผด็จการ เราก็เห็นนัยหรือความหมายเฉพาะบางประการเช่นกันทำคนดีแล้ว มันก็เผด็จการได้ ถ้าผู้บังคับบัญชาติแล้วยอมให้เผด็จการดีกว่า มันจะเร็วต้องมีการบังคับบัญชาโดยธรรมถ้าจำเป็นจะต้องเผด็จการ เผด็จการโดยธรรมพุทธบริษัทจึงเหมาะสมสำหรับระบบที่เรียกว่าธัมมิกสังคมนิยม เผด็จการโดยธรรม และนับวันเผด็จการจะยิ่งมีความจำเป็นมากยิ่งขึ้นทั้งนี้เพราะเมื่อมนุษย์มีมากขึ้นในโลกศีลธรรมเสื่อมทราม เราต้องมีระบบการเมืองชนิดเผด็จการเพราะยิ่งมากคนมันก็ยิ่งมีเกเรมากยิ่งควบคุมยาก ยิ่งเกเรมากฉะนั้นต้องมีเผด็จการ โดยธรรม โดยความถูกต้อง โดยความเมตตากรุณาแม้ว่าจะมีการกำจัดคนเกเรออกไป ก็เรียกว่ายังถูกต้องอยู่นั่นแหละเพราะฉะนั้นระบบการเมืองนี้ต้องเป็นเผด็จการโดยธรรมระบบสังคมนิยม มันมีหลักเกณฑ์ในตัวมันเองที่ไม่ปล่อยให้ใครทำอะไรตามใจตัวมือใคร ยาวสาวเอาหรืออะไรทำนองนั้นแต่มีการควบคุมจำกัดไว้ว่าจะต้องเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ฉะนั้นระเบียบหรือกฎเกณฑ์ทั้งหลายมันจึงเป็นไปในทางเห็นแก่ส่วนรวม ฉะนั้นแม้ว่าจะเอามาใช้กับประชาชนที่ไม่มีศีลธรรมมันก็ยังปลอดภัยกว่าระบบประชาธิปไตย คือไม่ยอมให้ทุกคนทำอะไร ตามใจตามกิเลสของตัวต้องเห็นแก่ผู้อื่นด้วย ฉะนั้นจึงทำอะไรมากไม่ได้ คำว่า “เผด็จการ” ที่ท่านใช้ จึงมุ่งหมายที่จะสื่อถึงการบังคับควบคุมในแบบของ “สังคมนิยม” เพื่อป้องปรามไม่ให้ “การหาอะไรตามใจตัว” หรือระบบ “มือใครยาวสาวได้สาวเอา” ขยายตัวและวางแนวทางให้การเมืองมีจุดหมายอยู่ที่ “ประโยชน์ส่วนรวม” เป็นหลักกระนั้นก็ตามสังคมนิยมที่มีอยู่ในโลกก็ยังเป็นสังคมนิยมซึ่งในที่สุดแล้ว “ตกไปอยู่ในมือของคนที่ไม่มีศีลธรรมก็มี” ด้วยเหตุนี้ท่านพุทธทาสจึงเห็นว่าจะต้องเป็น “ธัมมิกสังคมนิยม” ทั้งนี้เพราะ “แม้ระบบสังคมนิยมมันก็ต้องประกอบอยู่ด้วยธรรมะอีกนั่นเอง มันจึงจะเป็นระบบสังคมนิยมที่ใช้ได้” กล่าวโดยภาพรวมข้อเสนอของท่านพุทธทาสภิกขุเกี่ยวกับระบบการเมือง ซึ่งเน้นไปที่สังคมนิยม ซึ่งมีผู้ปกครองหรือนักการเมืองประกอบด้วยธรรมใช้วิธีเผด็จการอันกอปรด้วยธรรมจัดระบบวางระเบียบกฎเกณฑ์ เพื่อให้สมาชิกอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานของประโยชน์ส่วนรวมสำหรับท่านประชาธิปไตยจะมีได้อย่างแท้จริงก็ต่อเมื่อสมาชิกส่วนใหญ่มีความเป็น “สัตบุรุษ” หรือ “กัลยาณชน” เป็นอย่างน้อยอันจะทำให้เป็น “ซัมมิกประชาธิปไตย” หรือ “สัมมาธิปไทย” แต่ในโลกที่ท่านเห็นว่า

ศีลธรรมกำลังเสื่อมทรามลงอย่างกว้างขวางและการแสวงหาประโยชน์ส่วนเกินชนิด “ลาภลอยชั้นเลิศ” กลายเป็นความใฝ่ฝันของผู้คนเป็นอันมากประชาธิปไตยก็มิใช่อะไรอื่นนอกจากโอกาสผลัดกันกอบโกยจนนำไปสู่ความวินาศเท่านั้นเอง

ข้อที่ 6 คือ ความมีวินัย

ท่านพุทธทาสภิกขุเสนอว่าในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ สิ่งที่ขาดมิได้คือความมีวินัยซึ่งมีนัยกว้างๆ ถึง “ความเป็นระเบียบเรียบร้อย” หรือ การอยู่ร่วมกันโดยมีวิถีปฏิบัติทั้งส่วนตัวและส่วนรวมอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย ทำให้ชีวิตเป็นปกติมีวิธีจัดการกับความขัดแย้ง ปราศจากการสร้าง ความเดือดร้อนแก่นวินัย มีสองแบบแบบหนึ่งคนเรายอมรับและปฏิบัติด้วย “ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี” ของตนเองเป็น “ความรับผิดชอบที่ไม่ต้องมีใครมาบังคับวินัยแบบนี้ ชาวพุทธยอมเห็นได้ชัดจากหลักพระวินัยของคณะสงฆ์ ซึ่งสมาทานอย่างสมัครใจฝึกฝนจนเคยชินและมีความเคารพ ในระเบียบวินัยโดยไม่ต้องข่มขู่หรือใช้อาชญาวินัยแบบนี้เน้นที่จิตสำนึกและการศึกษาของตนก่อให้เกิดความรับผิดชอบภายในตนเองละอายต่อการละเมิดและหากผิดพลาดก็เกิด “ความรู้สึกละอายแก่ใจ” รู้จัก“สารภาพความผิด ยอมรับโทษอันสมควรอย่างเต็มใจเช่นที่พระสงฆ์ย่อมรู้เคารพในพระวินัย และ “ปลงอาบัติ” เมื่อทำผิดยอมรับ “โทษ” หนักเบาด้วยตนเอง รวมทั้งให้คำมั่นสัญญาว่าจะไม่ปฏิบัติเช่นนั้นอีกสำหรับวินัยแบบนี้อย่างมากที่สุด ที่ผู้อื่นจะกระทำแก่คนคนหนึ่งได้คือ ซักถามแสดงความเห็นว่ากล่าวตักเตือน จุดย่อหย่อนบกพร่องเตือนให้เห็นความล่อแหลมให้กำลังใจ ชี้แนะแนวทางเพื่อประกอบการใช้วิจารณญานเท่านั้น

วินัยในลักษณะนี้ท่านพุทธทาสเห็นว่าเป็นวินัยของ “ผู้ดี” ของ “บัณฑิต” หรือ “สัตบุรุษ และสังคมที่ดีย่อมทำให้สมาชิกอยู่ร่วมกันด้วยวินัยเช่นนี้ได้โดยอาศัยการศึกษาอบรม จนกลายเป็นวัฒนธรรม เราเห็นวินัยแบบนี้ได้ในชุมชนหรือสังคมที่ถือกันว่ามีอารยะผู้คนส่วนใหญ่ เคารพในวินัยจนเป็นนิสัย ไม่ต้องบังคับควบคุมอาจเห็นได้จากการใช้ชีวิตร่วมกัน นับแต่การรู้จักเข้าแถวการไม่ฉวยโอกาส มารยาทความเกรงใจ ฯลฯ ไปจนถึงการมี “ยางอาย” ชนิดที่เมื่อกระทำผิดหรือแค่ มีส่วนต้องรับผิดชอบในความผิดใดๆ ก็รู้จักลงโทษตัวเองเช่น ด้วยการลาออกจากตำแหน่ง เป็นต้น ทั้งยังขยายรวมไปถึงท่าทีวิธีการและกระบวนการในการแสดงออกอย่างมีขันติธรรม ต่อความแตกต่างหรือความขัดแย้ง อันจะนำไปสู่การสานเสวนาหรือเจรจาต่อรองหาข้อสรุปร่วมกันได้ท่านพุทธทาสเห็นว่าการเมืองที่ดีควรวางรากฐานให้สมาชิกและ “นักการเมือง” มีระเบียบวินัยเช่นนี้ แต่ขณะเดียวกันท่านตระหนักดีว่า เราจะคาดหวังให้ทุกคนมีความสำนึกเช่นนี้ย่อมเป็นไปไม่ได้ ท่านจึงเห็นเช่นกันว่ามีวินัยอีกแบบหนึ่งซึ่งเรียกว่าวินัยที่ต้อง “ถือแส้กุมอยู่วินัยแบบต้องใช้แส้คมนี้จำเป็นต้องมีเพื่อกราบ “อันธพาล” ที่ไม่รู้จักรักษาวินัยด้วยตนเองจนนำไปสู่การวิวาทความขัดแย้ง ความเดือดร้อนเสียหายและแน่นอนว่าสำหรับวินัยแบบนี้ต้องมี “ฝ่ายที่บังคับ” และ “ฝ่ายที่ถูกบังคับ” ดังนั้นย่อมต้องมีการจัดระบบเพื่อรักษาสภาพ อันปกติ ไว้ ด้วยวิธีบังคับควบคุม และอาจต้องมีการใช้อาชญาสังคมใด

ห่างไกลจากวินัยแบบ “รู้ผิดชอบชั่วดีมากเท่าใด ซึ่งต้องใช้วินัยแบบ “ถือแส้กุม” มากขึ้นการเมืองของสังคมนั้นๆ ก็ยิ่งต้องมี “การใช้อาชญา” มากขึ้นห่างไกลจากความหมายที่แท้จริงของการเมืองยิ่งขึ้นไปด้วยและเพราะเหตุที่จะต้องมี “ฝ่ายที่บังคับ” และ “ฝ่ายที่ถูกบังคับ” นี้เองในสังคมส่วนใหญ่มนุษย์จึงไม่อาจ “อยู่อย่างเสมอกัน” ได้และการที่จะคาดหวังให้อยู่อย่างเสมอกันโดยสิ้นเชิงย่อม เป็นไปไม่ได้ทั้งยังจะนำมาซึ่งความทุกข์ความเดือดร้อน

ดังที่ท่านยกเอาพระพุทธพจน์มาแสดงว่าการอยู่อย่างเสมอกันนั้นเป็นทุกข์” แน่นอนว่า โดยพื้นฐาน มนุษย์ย่อมมีความเสมอภาคหรือเท่าเทียมกันต่างมีโอกาสเข้าถึงธรรมเสมอกัน แต่พ้นจากพื้นฐานประการนี้แล้วย่อมมีความแตกต่างมี “ความลดหลั่น” กันไปแม้กระทั่งในคณะสงฆ์ ท่านพุทธทาสก็เห็นว่า “ส่วนที่ว่าเสมอภาคกันนั้น อยู่ในขอบเขตที่จำกัดที่สุด ส่วนที่ว่ากล่าวบังคับกันได้ โดยลดหลั่นกันลงไปนี่คือทั้งหมดคือตัวที่จะรอดอยู่ได้ท่านจึงวิจารณ์ตรงไปตรงมาว่า “การหลับหูหลับตาเสมอภาคกัน” นั้นเป็นเรื่องของ “ ประชาธิปไตยบ้าๆ บอๆ” เป็นไปไม่ได้หากฝืนต้นทุรัง ซึ่งจะทำให้คนเราอยู่ร่วมกันไม่ได้ระส่ำระสายหนักขึ้นในความเป็นอยู่ร่วมกัน มนุษย์จึงต้องมีโครงสร้างที่ทำให้บังคับบัญชากันได้ว่า กล่าวกันได้ตักเตือนกันได้แต่ท่านก็เน้นว่าจะต้องเป็นสิ่งที่กระทำ “โดยธรรม” และขยายความต่อไปว่า “บังคับโดยธรรมก็คือ เมตตา กรุณา หวังดีถ้าบังคับโดยกิเลส นี่มันทำนาบนหลังคนนี้ใช้การบังคับโดยธรรมนี้เป็นไปเพื่อระงับหรือป้องกันความเดือดร้อนที่จะเกิดจากการละเมิดวินัยอันจะนำไปสู่การฝึกฝนอบรมให้เกิดวินัยแบบผิดชอบชั่วดีนั่นเอง

7 ข้อที่เจ็ด การอยู่กับพระ

คือ “การอยู่กับพระท่านพุทธทาสใช้สำนวนว่า “การอยู่กับพระ” เพื่อเปรียบกับฝ่ายตรงข้ามคือ “การอยู่กับมาร ท่านกล่าวว่าชีวิตคนเรานั้น สลับไปมาระหว่างการอยู่กับพระและการอยู่กับมาร มากบ้างน้อยบ้างแตกต่างกันไป การอยู่กับพระคืออยู่กับธรรม อยู่กับความคิด คำพูด การกระทำที่เป็นกุศล ส่วนการอยู่กับมารคืออยู่กับอธรรมและกุศลกรรมชีวิตของพุทธบริษัท คือชีวิตที่เคยชินกับการอยู่กับพระ ฝึกฝนตนเองให้ถอยห่างจากมารมา อยู่กับพระมากขึ้นตามลำดับด้วยเหตุนี้ การเมืองที่ดีจึงเป็นการเมืองที่สมาชิกและผู้นำเห็นความสำคัญของวิถีชีวิตแบบ “อยู่กับพระ” นี้ฟังเผินๆ องค์ประกอบข้อนี้ ซึ่งเป็นข้อสุดท้าย อาจเหมือนการสั่งสอนธรรมโดยทั่วไปแต่หากคิดโยงกับทฤษฎีรัฐศาสตร์สมัยใหม่แล้วเห็นว่านี่เป็นประเด็นสำคัญยิ่งทีเดียว

ทั้งนี้เพราะการกำหนดหรือการพัฒนาเชิง “คุณค่า” (value) นี้เป็นพื้นฐานสำคัญของการเมืองทั้งปวงพูดง่ายๆ ก็คือ สังคมยึดถืออะไรเป็นคุณค่าหรือสิ่งที่มีคุณค่ามีความสำคัญก็ย่อมเป็นเงื่อนไขให้กับหลักการและระบบการเมืองไปโดยปริยาย ไม่ว่าจะรู้ตัวหรือไม่ก็ตามคำจำกัดความของ “การเมือง” ซึ่งมักกล่าวอ้างกันมากที่สุดในตำราทั้งหลาย คือ นิยามแบบ เดวิด อิสตัน (David Easton) นักรัฐศาสตร์คนสำคัญสมัยปัจจุบันที่ว่า “การเมือง คือการใช้อำนาจอัน ชอบธรรมจัดสรรคุณค่า (หรือสิ่งที่ถือกันว่ามีคุณค่า) ในสังคมหนึ่งๆ” ที่ผ่านมานักรัฐศาสตร์ส่วน ใหญ่มักให้ความสำคัญ

กับประเด็นเรื่องอำนาจความชอบธรรม และระบบหรือกระบวนการในการจัดสรร โดยที่ความสนใจร่วมสมัยในปัจจุบัน อาจเน้นไปที่ความเป็น “สังคม” เช่น ประเด็นเรื่อง ชุมชน ความเป็นชาติ อัตลักษณ์ ภูมิภาคนิยม รวมทั้งความเป็นสังคมโลก ฯลฯ องค์ประกอบข้อสุดท้ายของธัมมิกสังคมนิยมนี้เอง ทำให้การเมืองต้องเชื่อมโยงกับธรรมะ ทั้งยังเชื่อมโยงกับทัศนคติและเจตนารมณ์ของสมาชิกทั้งมวลในสังคมการเมืองหนึ่งๆ

2.5.2 แนวคิดการเมืองระบบธรรม

พุทธทาสภิกขุได้ย้ำให้เห็นถึงทุกคนควรต้องสนใจ “การเมืองบริสุทธิ์ ที่ประกอบด้วยธรรมะ” เพราะการเมืองเช่นว่านี้จะช่วยทำให้

1. บ้านเมืองหรือโลกหมดปัญหา

2. ไม่ใช่เครื่องมือสำหรับปล้นเอาประโยชน์ของผู้อื่นมาเป็นประโยชน์ของตนหรือของพวกตนส่วนการเมืองที่แท้จริงนั้น จึงต้องประกอบไปด้วยสิ่งที่เรียกว่า ธรรมะ หรือ พระธรรม ซึ่งคำว่าธรรมะ ในที่นี้ พุทธทาสภิกขุให้พิจารณาความหมายใน 4 สถานะด้วยกันได้แก่

1.ธรรมชาติก็เรียกว่า ธรรม คือปรากฏการณ์ทางการเมืองทั้งหลาย จะเป็นรูปหรือเป็นนามก็ได้ เป็นเหตุเป็นผลก็ได้ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ นี้เรียกว่าตัวธรรมชาติ หรือเรียกว่าธรรมในฐานะเป็นตัวธรรมชาติ

2. กฎของธรรมชาติ ในทางการเมืองได้แก่ ระเบียบปฏิบัติในการที่จะทำให้คนอยู่ด้วยกันด้วยความสงบสุข

3. หน้าที่ตามกฎธรรมชาติ คือการปฏิบัติไปตามกฎของธรรมชาติโดยหน้าที่ทางการเมืองนั้นก็คือ สิ่งที่คนต้องช่วยกันกระทำให้คนจำนวนมากอยู่กันเป็นผาสุก

4. ผลที่เกิดขึ้นตามกฎของธรรมชาติ โดยหน้าที่ที่เราได้ปฏิบัติตามกฎของธรรมชาติ ผลมันก็เกิดขึ้นมาจากหน้าที่นั้น มันก็ยังตรงตามกฎของธรรมชาติอยู่นั่นเอง ดังนั้น การเมืองบริสุทธิ์ จะแก้ไขให้ผลของการกระทำดีออกมาเป็นความชั่ว ให้ผลของการกระทำชั่ว ออกมาเป็นความดี อย่างนี้ไม่มีใครแก้ไขได้

นอกจากความหมายของธรรมะที่เกี่ยวกับการเมืองใน 4 ความหมายที่กล่าวแล้ว พุทธทาสภิกขุยังได้ให้พิจารณาเพิ่มเติมธรรมะในทางการเมืองในความหมายอย่างอื่นไว้ด้วย ดังเช่น ธรรมในชื่ออื่น ที่เรียกว่า ศีลธรรม อันได้แก่ สิ่งใดที่อาจจะทำให้ปราณีได้ สิ่งนั้นย่อมเกี่ยวกันสิ่งที่เรียกว่า ศีลธรรม คือการกระทำเพื่อให้เกิดความความปราณีศีลธรรมของบุคคลแต่ละบุคคล ก็เนื่องกับการเมือง, ของสังคมก็เนื่องกับการเมือง ของคนทั้งโลกของโลกทั้งโลกก็เนื่องกับการเมือง เพราะการเมืองก็ต้องการทำให้เกิดความสงบ แล้วศีลธรรมก็คือตัวการที่ทำความสงบนั่นเอง

1.โดยนัยนี้ จึงสรุปได้ว่า คนแต่ละคนมีศีลธรรมดี การเมืองโลกจะหมดปัญหา กล่าวคือ เรามีพลเมืองดี มีพ่อค้าดี มีชาวนาดี มีสภาผู้แทนดี มีรัฐบาลดี มีนักเศรษฐศาสตร์ดี มีการทหารดี มีอะไรดี ก็เพราะว่าทุกคนมีศีลธรรมดี การเมืองของโลกมันก็หมดปัญหาไปด้วย

2. ธรรมในชื่อขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ก็มุ่งหมายถึงสิ่งที่นำมาประพฤติกันอยู่ จนเคยชินเป็นนิสัยของบุคคลหรือหมู่คณะ จนกระทั่งซึมลึกอยู่ในสายเลือด เมื่อขนบธรรมเนียม ประเพณียังถูกต้องดีอยู่ มันก็มีแต่ส่วนดี ไม่มีส่วนเสีย ไม่มีงมงาย อีกทั้งเมื่อคนเรามีวัฒนธรรมดี บ้านเมืองนี้ก็เต็มไปด้วยความถูกต้อง ดังนั้นการเมืองมันก็ดี การเมืองระดับโลกมันก็ดี ถ้าคนในโลกแต่ละคนมีวัฒนธรรมดี

3.ธรรมในชื่อการปกครอง เศรษฐกิจ สงคราม การปกครองนี้คล้ายกับการเมือง คือจัดหรือทำให้มีสันติสุข การปกครองก็ยังเป็นศีลธรรมอยู่นั่นแหละ เพราะเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำคือจะต้องปกครอง ถ้ามีการปกครองดี ก็มีศีลธรรมดี การเศรษฐกิจ ก็คือการที่จะให้ประชาชนอยู่เป็นสุข โดยมีรายได้ คือใช้ประโยชน์จากสิ่งที่ได้ให้มากที่สุด ก็ในเมื่อทุกคนมีพร้อมในสิ่งเหล่านี้แล้ว ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน ไม่คดโกงกัน ทุกคนก็จะมีความสุข ก็หมายความว่า ศีลธรรมได้เกิดขึ้นแล้ว การสงครามเป็นศีลธรรมได้อย่างไร ถ้าทำสงคราม กำจัดข้าศึกของธรรมะ ให้ธรรมะคงเหลืออยู่ อย่าให้อธรรมมาครองโลก อย่างนี้จึงจะเรียกว่าเป็นศีลธรรม เพราะมันเป็นการจัดเพื่อให้มีความถูกต้อง หรือมีความปรกติ ดังนั้น สงครามก็คือศีลธรรม ถ้าเขากระทำอย่างถูกต้อง

4. ธรรมในฐานะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ กล่าวคือ ในแง่ของศีลธรรมหรือในแง่ของธรรมะที่ถูกต้องนั้น ความศักดิ์สิทธิ์นั้นก็คือ ความถูกต้องและความเป็นจริง แล้วมีอำนาจเหนือสิ่งอื่นใด มันเป็นเรื่องของปัญญา ไม่ใช่เรื่องงมงาย สำหรับอำนาจที่ทำให้สำเร็จทางธรรมะแล้ว ผู้ที่ปฏิบัติตามธรรมะย่อมจะมีผลสำเร็จได้อย่างแท้จริง ดังนั้น ความสำเร็จที่จะมาจากอำนาจเช่นว่านี้ กับอำนาจที่ทำให้เกิดความสำเร็จ มันก็พอจะแทนกันได้

5. ธรรมะในฐานะสิ่งสร้างนักการเมืองโพธิสัตว์ โดยเจตนารมณ์หรือความหมายของคำว่าโพธิสัตว์ นั้นไม่มีตัวเองและหายใจเป็นผู้อื่น ดังนั้น นักการเมืองโพธิสัตว์ คือนักการเมืองที่หายใจเป็นประโยชน์ของผู้อื่นการเป็นนักการเมืองที่ดี ก็สำเร็จประโยชน์ตามความหมายของคำว่า การเมือง จึงดูได้ที่ตัวธรรมะ ถ้าประชาชนดี มีธรรมะก็เลือกคนที่มีธรรมะเข้าไปธรรมะที่มีอยู่ในใคร มันก็มีดีที่คนนั้น ดังนั้น ธรรมะสิ่งศักดิ์สิทธิ์นี้ จึงสร้างนักการเมืองที่ดีและนักการเมืองโพธิสัตว์ได้

อย่างไรก็ตาม นอกจากความหมายของธรรมะในทางการเมืองที่กล่าวมาทั้งหมดนี้แล้ว พุทธทาสภิกขุยังได้ให้พิจารณาธรรมะในความหมายสูงสุดอีกด้วย ซึ่งเป็นธรรมะที่เป็นโลกุตตรธรรม นั่นเอง เมื่อพูดอย่างปุคคลาธิษฐาน ธรรมะในฐานะที่เอามาพูดอย่างบุคคล เรียกว่า พระเจ้า ที่มีความหมายเป็นบุคคล ซึ่งทางธรรมะนั่นไม่อาจเป็นบุคคลได้ แต่เราไม่มีคำไหนที่จะทำให้ความหมายที่ดีเท่ากับคำว่า พระเจ้าในทางพระพุทธศาสนา พระเจ้าคือพระธรรม ในนามว่า อิทัปปัจจยตา คือ สิ่งที่เป็นกฎที่

บันดาลให้เกิดการเกิดขึ้นตั้งอยู่ดับไปฉะนั้นจึงเป็นพระเจ้าในความหมายกลาง ๆ คือ บุคคลก็ได้ ไม่ใช่บุคคลก็ได้ แต่ถ้าสิ่งนั้นมันทำให้เกิดขึ้น ตั้งอยู่ดับไปแล้วเรียกว่าพระเจ้าได้

พระเจ้าแบบเช่นว่านี้เกี่ยวข้องกับการเมืองก็คือหากว่านักการเมืองเป็นผู้รับใช้พระเจ้ามาในรูปแบบที่เรียกว่าเป็นผู้สร้างสรรค์ ควบคุมและทำลาย เมื่อนักการเมืองทั้งหลายรู้จักพระเจ้าอย่างถูกต้อง และแท้จริงก็จะมีผลเกิดขึ้นดั่งที่ว่านี้หรือว่านักการเมืองทั้งหลายรู้จักพระเจ้าอิทัปปัจจยตาก็ได้เหมือนกันแล้วผลที่จะเกิดขึ้นมาในรูปที่เป็นไปเพื่อสันติภาพโดยส่วนเดียว

พุทธทาสภิกขุ ได้บรรยายให้แง่คิดในเชิงท้าทายให้มาดูว่า ถ้ามีธรรมะก็ไม่ต้องมีระบบการเมือง ซึ่งก็เจาะจงจุดมุ่งหมายให้เห็นว่า ถ้าเรามีระบบของธรรมะตามหลักของพระศาสนา โลกนี้ก็จะหมดปัญหาและมีความผาสุก ไม่ต้องมีระบบการเมือง ไม่ต้องมีนักการเมืองที่กวนโลกนี้ให้ยุ่ง หรืออีกทางหนึ่งที่มองดูในแง่ที่ว่า ธรรมะนั้นเป็นระบบการเมืองของพระเจ้าอยู่แล้ว ถ้ามีธรรมะแล้วก็ไม่ต้องมีระบบการเมืองที่สกปรกและหลอกลวงอย่างที่กำลังเป็นอยู่นี้ (พุทธทาสภิกขุ,2531,หน้า4)

สรุปได้ว่าแนวคิดการเมืองระบบธรรมว่าด้วยประเด็นของการเมืองบริสุทธิ์ ที่ประกอบด้วยธรรมะพุทธทาสภิกขุยังได้ให้พิจารณาเพิ่มเติมธรรมะในทางการเมืองในความหมายอย่างอื่นไว้ด้วย ดังเช่น ธรรมในชื่ออื่น ที่เรียกว่า ศีลธรรม อันได้แก่ สิ่งใดที่อาจจะทำให้ปราณีได้ สิ่งนั้นย่อมเกี่ยวกันสิ่งที่เรียกว่า ศีลธรรม คือการกระทำเพื่อให้เกิดความความปราณีศีลธรรมของบุคคลแต่ละบุคคล ก็เนื่องกับการเมืองของสังคมก็เนื่องกับการเมือง ของคนทั้งโลกของโลกทั้งโลกก็เนื่องกับการเมือง เพราะการเมืองก็ต้องการทำให้เกิดความสงบ แล้วศีลธรรมก็คือตัวการที่ทำความสงบนั่นเอง

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระมหาเอกกวิน ปิยวีโร (อะชิ่ม)และคณะ (2566, หน้า 1- 2) ความสัมพันธ์พระพุทธศาสนากับการเมืองการปกครองไทย บทความวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับการเมืองการปกครองในสมัยพุทธกาลและความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับการเมืองการปกครองไทยไทยในปัจจุบัน โดยต้องการแสวงหาคำตอบข้อคำถามว่า ความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับการเมืองการปกครองสมัยพุทธกาลเป็นอย่างไร และความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับการเมืองการปกครองไทยในปัจจุบันเป็นอย่างไร พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับรัฐในสมัยพุทธกาลความสัมพันธ์กันทั้งในส่วนศาสนธรรมและศาสนบุคคล โดยรัฐมีบทบาทต่อประชาชนคือการจัดการบริหารการปกครองให้ประกอบชอบด้วยธรรมจัดสรรผลประโยชน์และทรัพยากรของชาติให้ประชาชนได้เข้าถึงอย่างเสมอภาค เป็นต้น และรัฐก็มีหน้าที่พันธกิจต่อพระพุทธศาสนาในการให้การอุปถัมภ์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบรรพชิตให้สามารถประพฤติปฏิบัติธรรมรวมถึงประกาศพระศาสนาได้โดยสะดวก อีกทั้งผู้ปกครองจะต้องมีหลักพุทธธรรมาภิบาลใช้เป็นหลักในการปกครอง ในส่วนพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงแสดงหลักธรรมสำหรับการปกครองไว้

เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ปกครองตลอดจนประชาชนทั่วไปได้มีหลักในการประพฤติปฏิบัติ ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนาและการเมืองการปกครองไทยในปัจจุบัน มีความเกื้อกูลกัน โดยรัฐสนับสนุนส่งเสริมพระพุทธศาสนาผ่านนโยบายหรือโครงการต่าง ๆ เช่น หลัก “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน เพื่อให้ประชาชนทุกภาคส่วนซึมซับหลักพระธรรมคำสอนมาเป็นหลักในการดำรงชีวิตปฏิบัติหน้าที่แห่งตนไปตามทำนองคลองธรรม ในส่วนของคณะสงฆ์ก็มีบทบาทเผยแผ่พระสัทธรรมคำสอนโดยสอดคล้องต่อการเมืองการปกครองไทยในปัจจุบันคือการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมหัพภาคทั้งฝ่ายศาสนจักรคือพระพุทธศาสนาทั้งฝ่ายอาณาจักร คือระบอบการปกครองไทยมีเป้าประสงค์ให้ประชาชนเป็นพลเมืองที่ดีตามหลักพระศาสนา

พระครูอุปกิตปริยัติโสภณ (สุข อุปการะ) (2565, หน้า 1) ได้ศึกษาพระพุทธศาสนากับการเมือง พบว่า การเมืองการปกครองการดูแลบริหารรัฐ ซึ่งมี 3 บริบททางการเมือง ทางสังคม และทางเศรษฐกิจ ในพุทธกาลที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสเรื่องอธิปไตยไว้ 3 ประการ คือ อัตตาธิปไตย โลกาธิปไตย และธรรมาธิปไตย ซึ่งเป็นคุณลักษณะเป็นผู้ทรงธรรม มีความยุติธรรม มีความรอบรู้ และมีความเป็นผู้ใหญ่ที่ดี ที่อยู่ภายใต้ของการปกครองอย่างถูกต้องและเป็นธรรม 2 ประการ คือ หลักกฎหมาย และหลักศีลธรรม ผู้นำการปกครองจะต้องยึดถือเป็นข้อปฏิบัติ ให้เหมาะสมตามธรรม คือ หลักอปริหานิยธรรม 7 หลักอคติ 4 หลักพรหมวิหาร 4 หลักสัปปุริสธรรม 7 หลักจริต 6 ที่ชอบธรรมในการปกครอง ที่เรียกว่า ประชาธิปไตย ที่มีอำนาจสิทธิ์ 3 แบบ คือ แบบราชาธิปไตย แบบโลกาธิปไตย และแบบธรรมาธิปไตย ที่มีสิทธิ ที่จะกระทำการใดๆ ที่ไม่ขัดต่อสิทธิของผู้อื่นหรือขัดต่อศีลธรรม มีเสรีภาพที่จะกระทำการใดๆ ได้ตามที่ตนปรารถนาโดยไม่มีอุปสรรคขัดขวาง นอกจากนี้ ยังมีความเสมอภาคตามกฎของ”ไตรลักษณ์“ และทางสังคม เช่น ชนชั้น เพศ และ มีภราดรภาพ คือ ความสมัครสมานสามัคคีในหมู่คณะ แบบสามัคคีธรรมมาใช้ในสังคมไทย ที่ได้รับอิทธิพลจากโลกตะวันตก ในสังคมไทยปัจจุบันอยู่ภายใต้ “การปกครองแบบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข” โดยยึดเสียงของประชาชนเป็นเกณฑ์ในการประยุกต์วิธีการบริหารรัฐ ตามรัฐธรรมนูญ ที่ได้กำหนดหน้าที่ของประชาชนไทยไว้ ในมาตรา 66-70 สำหรับคุณธรรมของชาวไทยมาประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างพอเหมาะพอสม ในการปกครองแบบประชาธิปไตยของไทย ซึ่งการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาใช้ในการบริหารบ้านเมือง และส่งเสริมให้ประชาชนอยู่ในศีลธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นเครื่องมือในการเมืองการปกครองของไทยในสมัยปัจจุบัน ที่เป็นผู้สนองงานของพระมหากษัตริย์ ในส่วนที่ผู้ดูแลบริหารบ้านเมือง ที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารบ้านเมืองของประเทศ เป็นต้น

ธมกร ทยาประศาสน์, ธรรมนิตย์ วราภรณ์ และชัยยศ จินารัตน์ (2565, หน้า 1) การใช้สื่อออนไลน์และความรู้ทางการเมืองที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมภาคพลเมือง การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสำรวจและศึกษาระดับปัจจัยส่วนบุคคล การใช้สื่อออนไลน์ ความรู้ทางการเมืองและการมีส่วน

ร่วมภาคพลเมือง 2) เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล การใช้สื่อออนไลน์ ความรู้ทางการเมืองและการมีส่วนร่วมภาคพลเมือง และ 3) เพื่ออธิบายและพยากรณ์การใช้สื่อออนไลน์ ความรู้ทางการเมืองและการมีส่วนร่วมภาคพลเมือง กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ประชาชน นักเรียน นักศึกษา ที่อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดอุบลราชธานี ยโสธร ร้อยเอ็ด และอานาจเจริญ จำนวน 318 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่แบบสอบถาม สถิติที่ใช้คือ ความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความแปรปรวน ความสัมพันธ์ และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า 1) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 18-25 ปี กาลังศึกษาอยู่ในระดับ ปวส. และมีอาชีพรับจ้างไปพร้อมกัน ลักษณะการใช้สื่อออนไลน์ ไม่เคยทำกิจกรรมสาธารณะหรือการกุศลมาก่อนเลย และนิยมใช้ Facebook รวมถึง ใช้ครั้งละไม่เกิน 30 นาที อีกทั้งยังไม่เคยส่งข้อความทางการเมือง หรือ Upload ข่าวการเมือง หรือข้อมูลการเมือง ตลอดจนถึงไม่เคยแสดงความเห็นทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ และไม่เคยได้รับความรู้ทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์เลย 2) ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลกระทบต่อการใช้สื่อออนไลน์ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติประกอบด้วย อายุและการศึกษา โดยมีผลกระทบต่อการทำกิจกรรมสาธารณะ ร้อยละ 14 ต่อเวลาในการใช้แต่ละครั้ง ร้อยละ 11 และต่อการส่งต่อความข้อความหรือภาพการเมือง ร้อยละ 8 โดยการใช้สื่อออนไลน์ประเภทการทำกิจกรรมสาธารณะ มีอิทธิพลต่อความรอบรู้ทางการเมืองที่ร้อยละ 10 และมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมภาคพลเมืองร้อยละ 7 เวลาในการใช้สื่อออนไลน์มีผลกระทบต่อความรู้ทางการเมือง ร้อยละ 2 และกระทบต่อการมีส่วนร่วมภาคพลเมือง ร้อยละ 4 การส่งต่อข้อความ หรือภาพการเมือง มีอิทธิพลต่อความรู้ทางการเมือง ร้อยละ 9 และส่งผลต่อการมีส่วนร่วมภาคพลเมือง ร้อยละ 12 3)ความสามารถส่วนบุคคล อธิบายความแปรปรวนร่วมกันกับ ความรอบรู้ภายนอก และกระบวนการทางการเมืองมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีสัมประสิทธิ์พยากรณ์ร่วมกันได้ที่ร้อยละ 92

พระนวชาต รองพลและพระครูใบฎีกาทวีศักดิ์ ใต้ศรีโคตร (2565, หน้า 83) ได้ศึกษาพระพุทธศาสนากับการเมืองในโลกสมัยใหม่ : แนวโน้มการศึกษาของคณะสงฆ์ประเทศไทยในยุค 4.0 แนวโน้มการศึกษาของคณะสงฆ์ประเทศไทยในยุค 4.0 ขบวนการและองค์กรพุทธศาสนาเพื่อสังคมเป็นการขับเคลื่อนกิจกรรมอาสาสมัครด้านสาธารณกุศลของพุทธศาสนาที่สามารถพัฒนาไปสู่การเป็นขบวนการจิตอาสาที่สนับสนุนงานสาธารณสงเคราะห์ได้อย่างกว้างขวาง การเสริมสร้างคุณธรรมโดยอาศัยกัลยาณมิตรและกระบวนการกลุ่มด้วยการจัดองค์กรและกิจกรรมเพื่อให้เกิดกลุ่มกัลยาณมิตรขึ้นมาในหลายลักษณะและการส่งเสริมคุณธรรมโดยจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากวิถีการดำเนินชีวิตประจำวัน สภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตดังกล่าวช่วยกล่อมเกลาให้สังคมมีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่เสพตามกระแสบริโภคนิยม และรู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมเสริมด้วยการส่งเสริมคุณธรรมด้วยสื่อที่มีคุณภาพและทันสมัยสามารถสื่อสารในกลุ่มคนรุ่นใหม่เช่น

Line/Facebook การสร้างจิตสำนึกและคุณธรรมโดยใช้สื่อเป็นแนวทางหนึ่งที่เป็นประโยชน์มากต่อผู้ปฏิบัติศรัทธาของแต่ละองค์กรนอกจากการใช้สื่อประเภทหนังสือเอกสารซีดีหรือวีดีโอ

ธัญญาภรณ์ จันทรเวช และโกวิทย์ พวงงาม (2564,หน้า 3) โครงสร้างบทบาทและความเข้มแข็งคณะทำงานเครือข่ายภาคประชาสังคมจังหวัดในฐานะกลไกการเมืองภาคพลเมือง บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาโครงสร้าง บทบาท และความเข้มแข็งของเครือข่ายภาคประชาสังคมจังหวัด (คปจ.) ในช่วงปี พ.ศ. 2557 ซึ่งยังดำเนินงานอยู่ขณะนั้น การศึกษาใช้วิธีการเชิงคุณภาพในการสังเกตการประชุมและจัดกิจกรรมการจัดสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ภายใต้แนวคิดภาคประชาสังคม แนวคิดเครือข่ายทางสังคม และแนวคิดทุนทางสังคม โดยเก็บข้อมูลจาก คปจ. ทั้งในระดับกลุ่มจังหวัด 6 กลุ่มจังหวัดและในระดับจังหวัด 15 จังหวัดระหว่าง พ.ค.- ธ.ค.2557 การประมวลผลครั้งนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาผ่านการทำความเข้าใจและตีความจากกลไกและการทำงานในพื้นที่เปรียบเทียบกับแนวคิดที่ใช้ จากการศึกษาสรุปได้ว่า โครงสร้าง บทบาท และการดำเนินงานของ คปจ. สามารถเป็นกลไกทางการเมืองภาคพลเมืองในทางปฏิบัติได้ ด้วยรูปแบบโครงสร้างที่ผสมการทำงานแบบภาคีเครือข่ายซึ่งมีลักษณะไม่เป็นทางการเข้ากับโครงสร้างแบบทางการที่ถูกกำหนดจากส่วนกลางตามนิยามแบบประชารัฐ คปจ.ทำบทบาทหน้าที่เป็นองค์กรร่มให้แต่ละภาคส่วนในจังหวัดได้ออกแบบสมดุลการทำงานร่วมกันบนฐานทุนและลักษณะเฉพาะในบริบทพื้นที่ของตนในลักษณะเครือข่าย โดยความเข้มแข็งของทุนในพื้นที่และการบริหารด้วยรูปแบบเครือข่ายได้ทำให้เกิดพลังในการสร้างสรรค์พื้นที่ทางการเมืองในนิยามแบบเฉพาะของตนเองขึ้นอีกด้วย ข้อเสนอแนะจากการศึกษาคือจำเป็นต้องพัฒนาระบบโครงสร้างให้เกิดกลไกการเมืองภาคพลเมืองในระดับปฏิบัติขึ้น เช่น ประยุกต์แนวคิดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบัน กำหนดให้มีโครงสร้างเชิงนโยบายของการพัฒนากลไกการเมืองภาคพลเมืองในระดับปฏิบัติการอย่างจริงจังเป็นต้น

พระกฤษฎายุทธ ธมฺมวโร (2564,หน้า 3) การมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองในการทวงผืนป่าดอยสุเทพ (ป่าแหว่ง) จังหวัดเชียงใหม่ บทความวิจัยนี้เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็น เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชน เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองในการทวงผืนป่าดอยสุเทพ (ป่าแหว่ง) จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองโดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยส่วนบุคคลต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ปัญหา อุปสรรค คือ ช่องทางการเข้าร่วมกิจกรรมมีน้อยและการประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง ดังนั้น ควรเพิ่มช่องทางในการเข้าร่วมกิจกรรมให้มากขึ้นและควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบอย่างทั่วถึง

พระอโณทัย กตปุญฺโญ เติมศักดิ์ ทองอินทร์ และธัชชนันท์ อิศรเดช (2564,หน้า 17) การส่งเสริมจิตสำนึกการเมืองภาคพลเมืองเพื่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย ของประชาชน อำเภอ

เมืองแพร่ จังหวัดแพร่ บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการส่งเสริมจิตสำนึกเปรียบเทียบความคิดเห็น และศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมจิตสำนึกการเมืองภาคพลเมือง เป็นการวิจัยแบบผสานวิธีพบว่า การส่งเสริมจิตสำนึกการเมืองภาคพลเมืองเพื่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของประชาชน อยู่ในระดับมาก ปัจจัยส่วนบุคคลต่างกันมีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ปัญหาและอุปสรรค คือ ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญที่ถูกต้องประชาชนยังไม่ได้รับการสนับสนุนกิจกรรมสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ และการให้ความร่วมมือรวมถึงการสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความรู้กับประชาชนด้านความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญที่ถูกต้อง

สุเนตร ธนศิลปะพิชิต, ทัชชวัฒน์ เหล่าสุวรรณ และปิยลักษณ์ โพธิวรรณ์ (2564,หน้า 2) แบบแผนกระบวนการสร้างอำนาจทางการเมืองภาคประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแบบแผนกระบวนการสร้างอานาจทางการเมืองภาคประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Key Informants) เก็บรวบรวมข้อมูลในระดับกลุ่มแกนนำและประชาชนผู้เข้าร่วมในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 60 คน (อีสานเหนือ และอีสานใต้) ซึ่งผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูล ที่สำคัญหรือผู้รู้เหล่านี้อย่างเจาะจง (Purposive selection) เนื่องจากเห็นว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถเหมาะสมที่จะให้ข้อมูลและสามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัยได้เป็นอย่างดี โดยมีคุณสมบัติ คือ

1) เคยมีประสบการณ์ในการเข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองมาแล้ว ไม่ต่ำกว่า 1 ครั้ง

2) มีอุดมการณ์ทางการเมืองอย่างแรงกล้า การเลือกผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญเหล่านี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการสอบถามคนต่อคน เพื่อให้คนที่ถูกถามบอกต่อ (snowball technique) คนใดที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนด ผลการวิจัยพบว่า การที่ภาคประชาชน สามารถสร้างแบบแผนกระบวน การสร้างอำนาจทางการเมืองของตนให้เกิดความเข้มแข็งขึ้นได้นั้น เกิดจากการรวมกลุ่มทางการเมืองที่มีความเข้มแข็ง มีการบริหารจัดการกลุ่มอย่างมีแบบแผน มีขั้นตอนการจัดระเบียบองค์กร (organization) โดยมีองค์กรต่าง ๆ เข้าร่วมและแต่ละองค์กรมีกลยุทธ์หรือเป้าหมายเฉพาะ มีการประสานงาน และอุดมการณ์ร่วมกัน มีการพัฒนาไปสู่การจัดการองค์กรร่วมกัน มีการพัฒนากลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและปฏิบัติการ (action) นำไปสู่การระดมทรัพยากรเพื่อการจัดองค์กร (mobilization) ประชาชนเกิดความตระหนักรู้ในอำนาจหน้าที่ของตน และสามารถใช้อำนาจหน้าที่นั้น ในการรวมกลุ่ม และเป้าหมายในการสร้างกลุ่มดังกล่าวให้ภาคประชาชนเกิดความเข้มแข็งมากขึ้น (People Organization - PO) กลุ่มแต่ละกลุ่มมีการเชื่อมต่อกันเป็นกลุ่มใหญ่ โดยกลุ่มมีการสร้างความสัมพันธ์แบบการเชื่อมต่อในระดับความแข็งแรงอย่างมาก จึงนำไปสู่การสร้างแบบแผนกระบวนการสร้างอำนาจทางการเมืองภาคประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีความเข้มแข็งมากขึ้น

พระครูภาวนาโพธิคุณ (2563, หน้า 615) ได้ศึกษาการเมืองใหม่ วิถีพุทธจากมุมมองการเมืองใหม่ในประเทศไทยในมิติเชิงพุทธศาสนา ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่าพระพุทธศาสนา ในบ้านเรามีการปลูกฝังให้กับสังคมมานมนานและได้รับการหล่อหลอมจากหลักธรรม คำสอนในพระพุทธศาสนามายาวนาน วิถีชีวิตของคนไทยส่วนใหญ่ตั้งแต่กำเนิดจนถึงตาย จึงเกี่ยวโยงสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับพระพุทธศาสนา แต่เมื่อสังคมโลกเปิดกว้างขึ้นทั้งในด้านสื่อสารมวลชน เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่นำพาให้สังคมไทยก้าวเข้าไปสู่กระแสแห่งยุคโลกาภิวัฒน์ ส่งผลให้สังคมไทยต้องเผชิญกับภาวะวิกฤติในหลาย ๆ ด้าน กล่าวคือ

1. วิกฤติการเมือง
2. วิกฤติด้านเศรษฐกิจ
3. วิกฤติด้านสังคม
4. วิกฤติด้านสิ่งแวดล้อม

พระพุทธศาสนา จึงเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ที่จะสามารถนำหลักการสำคัญที่มีอยู่ในพระไตรปิฎกมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาในแบบองค์รวม เพื่อจะทำให้การแก้ปัญหาเป็นไปอย่างครบวงจร อันจะส่งผลดีกับการแก้ไขปัญหาวิกฤติต่าง ๆ ของสังคมไทยต่อไป

พระครูปลัดอุทัย รตนปญโญ และคณะ (2562, หน้า 362) ได้ศึกษาพระพุทธศาสนากับการเมืองในสังคมไทย บทความเรื่องพระพุทธศาสนากับการเมืองในสังคมไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเข้าใจให้หลักธรรมและระดับการปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของการเมือง พร้อมทั้งแนวทางในการพัฒนานักการเมืองให้มีคุณภาพโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ ความเข้าใจในหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา การปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของการเมือง ดังนี้

1. การเมืองที่ดีและมีคุณภาพควรปฏิบัติตนหรือมีพฤติกรรมการวางตนตามแนวทางของพระพุทธศาสนา 8 ประการ คือ

1.1 มีความซื่อสัตย์ สุจริต ทั้งวาจาใจ และการกระทำ
1.2 มีความเที่ยงธรรมหรือเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่
1.3 มีสัจจะ รักษาคำพูด พูดจริง ทำจริง และมีความจริงใจ
1.4 มีความรับผิดชอบต่อตนเอง และหน้าที่การงานเพื่อส่วนรวม
1.5 เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม
1.6 เคารพปฏิบัติตามมติส่วนรวม
1.7 เคารพที่ประชุมและรักษาความลับของที่ประชุมตามที่ระเบียบกำหนด
1.8 หลีกเลี่ยงอบายมุขและหมั่นประพฤติตนในทางเจริญ

การศึกษาหลักธรรมตามแนวทางพุทธศาสนาให้ มีความเข้าใจในหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา ศึกษาระดับการปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยภาพรวมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาทุกครั้ง

ไพฑูรย์ มาเมือง, ธรรมนิตย์ วราภรณ์ และวีระศักดิ์ จินารัตน์ (2563,หน้า 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำที่แท้จริง การเข้าร่วมภาคพลเมือง และการพัฒนาการเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาการเมืองประชาธิปไตยขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 จากการศึกษาระดับและการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการเข้าร่วมของภาคพลเมืองและการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตยจำนวน 24 ท่านแล้วนำมาใช้เป็นตัวแปรสำหรับสร้างเป็นแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นปลัดองค์การ หัวหน้าหน่วยราชการ ข้าราชการท้องถิ่น และพนักงานในสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 396 คน มาวิเคราะห์ผลด้วยสถิติหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความสัมพันธ์ วิเคราะห์ความแปรปรวน และวิเคราะห์ถดถอยแบบ Stepwise แล้วได้ผลวิจัยที่พบว่าระดับค่าเฉลี่ยภาวะผู้นำที่แท้จริงและองค์ประกอบ พร้อมทั้งการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตยอยู่ในระดับมาก ส่วนการเข้าร่วมของภาคพลเมืองและองค์ประกอบมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก ในขณะที่ความสัมพันธ์ของทั้งสามตัวแปรมีลักษณะความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันระดับน้อยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนข้อค้นพบที่สำคัญนั้นคือ การพัฒนาการเมืองประชาธิปไตยอิทธิพลประกอบด้วย เพศ ความเห็นเกี่ยวกับการมีวินัยในยุคปัจจุบัน ความเห็นเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ผสมรวมกับคุณลักษณะของภาวะผู้นำที่แท้จริงด้านความเสมอต้นเสมอปลาย การเข้าร่วมของภาคพลเมืองด้าน การบริจาคทรัพย์ การสื่อสาร การประสานการทำงานร่วมกัน และการแบ่งปันข่าว

พระเมธาวินัยรส (สุเทพ พุทธจรรยา) (2563,หน้า 3) การเมืองภาคพลเมือง: การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนถือว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเพราะทำให้เกิดความสมบูรณ์ของการปกครองในระบอบนี้ บทความนี้เขียนขึ้นเพื่อจักต้องการให้ผู้อ่านได้รับทราบถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มีต่อการพัฒนาระบอบ ประชาธิปไตย สิทธิ และภาระหน้าที่ของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองตามช่องทางและกระบวนการต่าง ๆ ตามที่กฎหมายรัฐธรรมนูญกำหนดไว้ เมื่อประชาชนมีความเข้าใจในกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองพร้อมทั้งตื่นตัวเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นก็จะส่งผลต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของไทยให้ก้าวหน้าและยั่งยืนยิ่ง ๆ ขึ้นไป บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษาทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางการเมือง รูปแบบการมีส่วน

ร่วมทางการเมือง ขั้นตอนการมีส่วนร่วมทางการเมือง และระดับและลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ไพรัตน์ ฉิมหาด บัญญัติ แพรกปาน และสามิตร อ่อนคง (2563,หน้า 1) การเมืองภาคพลเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในสังคมไทย การเมืองภาคพลเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นสถานการณ์ที่ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทางนโยบาย มีการกระจายอำนาจให้ประชาชนสามารถกำหนดวิถีชีวิตของตนเองโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ภายใต้กรอบของกฎหมาย โดยเนื้อหาจะกล่าวถึงกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากนโยบายของรัฐที่อาจเกิดผลกระทบต่อประชาชน ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วม และประชาชนสามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทางการเมืองได้ด้วยตนเอง ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้มีเจตนารมณ์สำคัญในการเปลี่ยนการเมืองของนักการเมืองเป็นการเมืองของพลเมืองโดยส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพของประชาชน อีกทั้งประชาชนมีส่วนร่วมในการเมืองพลเมืองที่ควบคู่ไปกับการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง อีกทั้งการส่งเสริมการเมืองภาคพลเมืองให้มีประสิทธิผล ต้องมีการสนับสนุนการติดตามและตรวจสอบกระบวนการปฏิรูปการเมือง การเกิดองค์กรประชาชน การรณรงค์เพื่อการเรียนรู้ประชาธิปไตยของประชาชน การสร้างสำนึกพลเมือง เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตย การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการเลือกตั้งและการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ทั้งนี้ ต้องมีการสนับสนุนที่เป็นรูปธรรมเช่น กฎหมายที่ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนหรือการเมืองภาคพลเมืองเพื่อให้ประชาชนสามารถทำกิจกรรมการเมืองภาคพลเมืองได้อย่างเต็มที่ เข้มแข็ง ต่อเนื่อง อิสระ มีต้นทุนต่ำ และไม่เป็นภาระแก่ตนเองมากเกินจำเป็น ซึ่งสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมทางการ เมืองในการกำหนดนโยบายของรัฐบาล และเป็นกระบวนการชี้วัดพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของแต่ละประเทศ ดังนั้นประเทศ ที่พัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับที่ดีแล้ว มักจะกำหนดให้ประชาชนทุกระดับ มีสิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามกฎหมาย และมีผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

วีระศักดิ์ บุญญดิษฐ์และคณะ (2562, หน้า 53 – 54) ได้ศึกษาการเมืองการปกครองของไทยกับพระพุทธศาสนา ประเทศไทยถือว่าเป็นประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาเป็นส่วนมากในอัตราเฉลี่ย 94.6% ของคนไทยทั้งประเทศ ประการสำคัญของการนับถือศาสนาพุทธนั้นนำมาซึ่งการหลอมรวมจิตใจการยึดถือปฏิบัติตามหลักแห่งธรรมของพระบรมศาสดาของคนไทยทั้งประเทศ ด้วยความสำคัญเกี่ยวเนื่องและถูกฝังรากลึกมาอย่างยาวนาน จึงมีความสำคัญอย่างมากในหลากหลายประเด็นมีส่วนเกี่ยวข้องกับ การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองให้แก่ประชาชน แต่ด้วยการเมืองเป็นเรื่องของทุกคนในระบอบประชาธิปไตย พระสงฆ์ยังถือว่าอยู่ในฐานะที่เป็นพลเมืองตามกฎหมายเพียงแต่ไม่มีสิทธิเลือกตั้งเท่านั้นเอง ประเทศไทยได้ถือเอาพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติและในวิถีชีวิตของคนไทยโดยส่วนใหญ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อการเมืองการปกครอง

ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบันพระพุทธศาสนาเป็นสถาบันคู่กันกับสถาบันพระมหากษัตริย์ และสถาบันชาติไทย มีระบอบการปกครองที่เป็นประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข พระพุทธศาสนากับการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย การปกครองแบบประชาธิปไตย โดยเปรียบเทียบกับแบบสามัคคีธรรมตามหลักการเมืองการปกครองในแนวทางพระพุทธศาสนา คือ“อปริหานิยธรรม” นั้นจะต้องประกอบด้วยหลักการสามัคคี เสมอภาคทางสถานะภาพ และทางเพศ การให้เกียรติ มีศีลธรรม ซึ่งการปกครองในลักษณะนี้จะทำให้สังคมเจริญไม่ก้าวถอยหลังไปสู่ความเสื่อม การปกครองแบบสามัคคีธรรมในคัมภีรพระพุทธศาสนา แปลว่า การปกครองโดยยึดเสียงข้างมากเป็นใหญ่ หลักการปกครองที่ชอบธรรม สามัคคีธรรม หมายถึงการปกครองที่พร้อมเพรียงอย่างชอบธรรม

แนวคิดประชาธิปไตยตามแนวพระพุทธศาสนาสอดคล้องกับแนวคิดการปกครองระบอบประชาธิปไตย ประกอบด้วยหลักการสำคัญ 5 ประการ คือ

1) หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน (Popular Sovereignty) เพื่อแสดงออกถึงอำนาจในการปกครองของประชาชนโดยแท้จริง โดยใช้อำนาจกำหนดตัวผู้ปกครอง และผู้แทนของตน รวมทั้งอำนาจในการถอดถอน ในพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงหลักอธิปไตย 3 ประการคือ หลักอัตตาธิปไตย คือการเอาตนเป็นใหญ่ หลักโลกาธิปไตย คือการเอาโลกเป็นใหญ่ และหลักธรรมาธิปไตย คือการเอาหลักธรรมเป็นใหญ่ ซึ่งพระพุทธศาสนามุ่งเน้นหลักธรรมาธิปไตยเป็นรูปแบบในการปกครองที่ดีที่สุด

2) หลักเสรีภาพ (Liberty) หมายถึง การที่บุคคลสามารถกระทำ หรืองดเว้นกระทำการสิ่งหนึ่งสิ่งใดตามที่ต้องการ และไม่ไปละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ตามหลักพระพุทธศาสนามีการกำหนดสิทธิและหน้าที่ ไว้ในพระวินัยไว้อย่างชัดเจน เช่น การกำหนดบทบาทและหน้าที่ของสงฆ์

3) หลักความเสมอภาค (Equality) ความเสมอภาคจึงหมายถึง ความเสมอภาคขั้นพื้นฐานที่ประชาชนในสังคมเดียวกันมีความเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายเดียวกันได้ ในพระพุทธศาสนาการให้ความเสมอภาคในเรื่อง วรรณะ เชื้อชาติ

4) หลักการปกครองโดยกฎหมาย (Rule of Law) ผู้ปกครองจะใช้อำนาจใดๆ ได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจไว้ และต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย ในพระพุทธศาสนามีพระวินัย ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายที่เป็นหลักปฏิบัติของสงฆ์ ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อหมู่คณะ มีความสงบสุข ข่มคนชั่ว ปกป้องคนดี จนถึงเพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม คือพระพุทธศาสนา

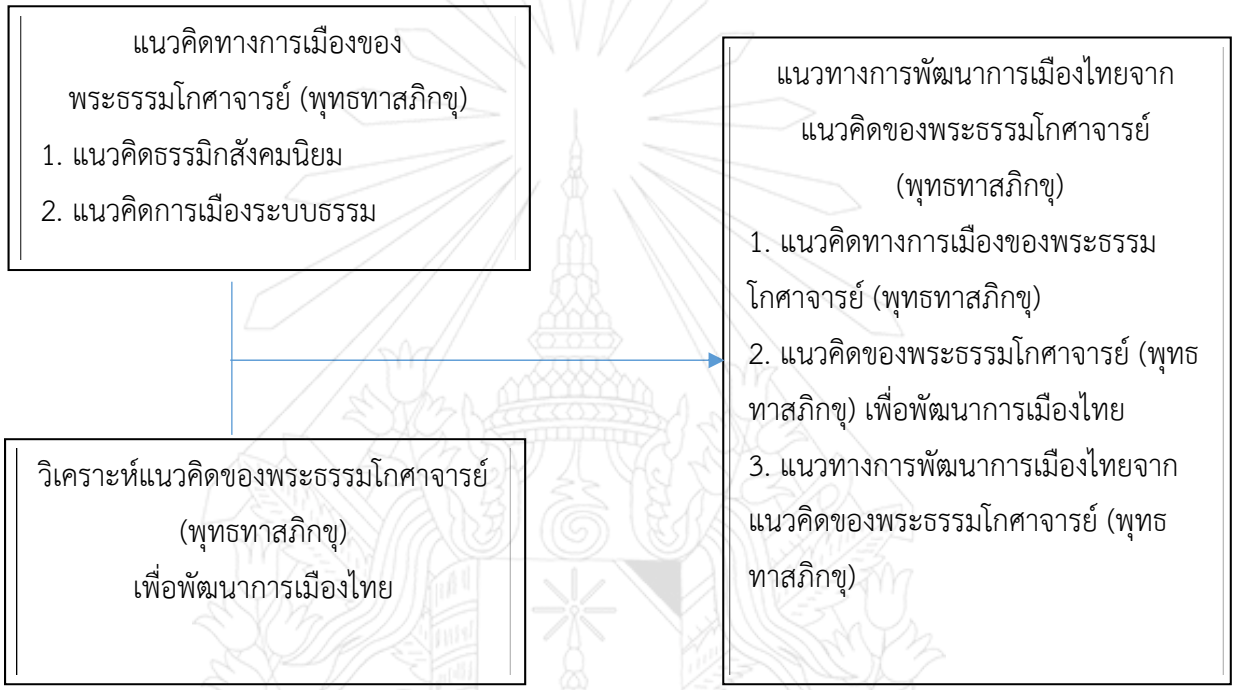
5) หลักเสียงข้างมาก (Majority Rule) ในการตัดสินใจใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นการกาหนดตัวผู้ปกครอง หรือการตัดสินใจของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ จะต้องถือเอาเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ และจะต้องให้ความเคารพและคุ้มครองเสียงข้างน้อยด้วย (Minority Right) ในพระพุทธศาสนา ก็ใช้หลักเสียงข้างมาก เป็นเครื่องตัดสินและต้องฟังเสียงข้างน้อย

เด่นพงษ์ แสนคำ (2560, หน้า 153) ได้ศึกษาพุทธศาสนากับมโนทัศน์ทางการเมืองสมัยใหม่: อิทธิพลแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมืองของพุทธทาสภิกขุ บทความนี้เป็นบทความวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีและกรอบแนวคิดเชิงมนุษยศาสตร์ มีจุดประสงค์เพื่อที่จะอธิบายแนวความคิดของพระพุทธศาสนากับมโนทัศน์ทางการเมืองสมัยใหม่ ภายใต้กรอบแนวคิดเรื่องศีลธรรมทางการเมืองสมัยใหม่ และแนวคิดเกี่ยวกับศีลธรรมทางเศรษฐศาสตร์การเมืองของพุทธทาสภิกขุที่ว่าด้วย “ธัมมิกสังคมนิยม” ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลและปัญหาของแนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมืองของพุทธทาสภิกขุที่มีต่อการพัฒนาความเป็นสมัยใหม่ทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจในสังคมไทย

ผลการวิเคราะห์สามารถสรุปได้ว่า ท่านพุทธทาสภิกขุนำเสนอแนวคิดของเศรษฐศาสตร์การเมืองที่นำมาใช้เรียกว่า “ธัมมิกสังคมนิยม” กล่าวคือการดำเนินการทางเศรษฐกิจและการเมืองต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของ “ศีลธรรมทางศาสนา” นอกจากนี้ท่านพุทธทาสภิกขุยังปฏิเสธแนวความคิดทางการเมืองที่ดำเนินไปด้วยระบบ “เสรีนิยมประชาธิปไตย” ซึ่งขัดแย้งกับแนวคิดของการพัฒนาการเป็นสมัยใหม่ที่ต้องดำเนินไปด้วยความสัมพันธ์ของระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยและเศรษฐกิจการตลาดต่างๆ โดยดำเนินการภายใต้กรอบศีลธรรมที่ไม่ต้องอิงอยู่บนหลักการของศาสนาซึ่งเป็นกรอบศีลธรรมแบบสมัยใหม่ ข้อเสนอแนะที่ชัดเจนในบทความนี้คือ อิทธิพลแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมืองของพุทธศาสนาภายใต้การตีความของท่านพุทธทาสนั้นได้ผลิตซ้ำวาทกรรมทางการเมืองและส่งผลโดยตรงต่อนักคิดและนักวิชาการของไทยหลายคนและแนวคิดที่อิงอยู่บนฐานของศาสนานี้เองเป็นแนวคิดที่ขัดแย้งกับการพัฒนาความเป็นสมัยใหม่ นอกจากนี้แนวคิดของท่านพุทธทาสยังเป็นแนวคิดที่ขัดแย้งภายในตัวเองอยู่หลายประการ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เองส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของไทย

2.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาการวิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย เพื่อเป็นฐานคิดในการนำมาวิเคราะห์ และนำเสนอแนวทางการพัฒนาการเมืองไทยจากแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) จึงนำเสนอกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังนี้

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual framework)

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Sources) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย 3 ระยะได้แก่

ระยะที่ 1 ศึกษาแนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)

การวิจัยระยะนี้เป็นการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 1 “เพื่อศึกษาแนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)” ศึกษาการพัฒนากรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี เป็นการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับแนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) โดยศึกษาเอกสาร หนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ งานวิจัย สืบค้นจากอินเทอร์เน็ต เป็นต้น จากนั้นทำการสร้างข้อสรุปเชิงทฤษฎีด้วยเทคนิคการคิดเชิงเหตุผล เพื่อให้กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีตกผลึกมากยิ่งขึ้น อีกทั้งผู้วิจัยได้ทำการทบทวนวรรกรรมที่เกี่ยวข้องกับความลงตัวของเนื้อหา และทำการตรวจสอบกรอบแนวคิดให้มีความน่าเชื่อมากยิ่งขึ้นโดยบูรณาการระเบียบวิธีที่หลากหลายจากการดำเนินการดังต่อไปนี้

แหล่งข้อมูล

สำหรับแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาระยะนี้แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) ศึกษาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา

1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) ศึกษาจากเอกสาร ตำรา แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสาร หนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ งานวิจัย สืบค้นจากอินเทอร์เน็ต ตามขอบเขตเนื้อหา แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามกรอบแนวคิดในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 1 ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมข้อมูลเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยอ่านเนื้อหาของเอกสารอย่างละเอียด โดยการวิจัยเชิงเอกสารในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะบันทึกข้อมูลที่ปรากฏนัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ตามกรอบแนวคิดการวิจัย และสอบทานจากเนื้อหาของเอกสารที่มีเนื้อหารายละเอียดใกล้เคียงกัน เพื่อสอบทานนัยสำคัญที่ปรากฏในเอกสารเหล่านั้นไปรวบรวม เรียบเรียง วิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อไปใช้กำหนดกรอบในการวิจัยขั้นต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บข้อมูลและทำการวิเคราะห์เอกสารไปพร้อมๆ กับ การศึกษาภาคสนาม คือการสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques) ซึ่งมีขั้นตอนการจัดการข้อมูลเชิงคุณภาพด้วย 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย

4.1 การลดข้อมูล หมายถึง กระบวนการคัดเลือก การเน้น การทำให้อยู่ในรูปที่เข้าใจง่าย การย่อความ และการแปลงข้อมูลที่อยู่ในรูปแบบของข้อมูลดิบให้พร้อมสำหรับการนำไปใช้ในขั้นต่อไป การจัดกระทำกับข้อมูลด้วยการลดข้อมูลนี้ เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตลอดการทำวิจัย รวมถึงก่อนที่จะเริ่มทำ การวิจัย ก็ต้องมีการวางแผนเกี่ยวกับแนวการลดข้อมูล นับตั้งแต่ การระบุกรอบแนวคิดการวิจัย กรณีศึกษาที่ต้องการทำวิจัย ปัญหาการวิจัย และวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เหมาะสม สิ่งที่ผู้วิจัย กระทำ ในการลดข้อมูล คือ การเขียนสรุป การให้รหัส การร่างหัวข้อย่อยที่เกี่ยวข้อง การจัดกลุ่ม การสร้างหลักในการจำแนกกลุ่มของข้อมูล และการเขียนบันทึกเพื่อเตือนความจำหรือความคิดที่ร่างไว้

4.2 การจัดรูปข้อมูล หมายถึง การสร้างรูปแบบข้อมูลที่สามารถสื่อสารกับผู้อ่านให้เข้าใจได้โดยง่าย เช่น การแสดงข้อมูลด้วยตาราง แผนภาพ เป็นต้น

4.3 การร่างข้อสรุปและการยืนยัน หมายถึง การตีความ การทำความเข้าใจถึงรูปแบบความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันของข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมมา เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่ผู้วิจัยจะได้นำเสนอเป็นรูปเล่มในรายงานการวิจัย โดยเป็นข้อสรุปที่ได้รับการตรวจสอบยืนยันถึงความเที่ยงตรงแล้วด้วยวิธีการต่างๆ

ระยะที่ 2 วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย

การวิจัยระยะนี้ เป็นมุ่งศึกษาวิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย จากสภาพแวดล้อมของสังคมที่เปลี่ยนไป โดยศึกษาจากเอกสาร หนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ งานวิจัย สืบค้นจากอินเทอร์เน็ต เป็นต้น โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. แหล่งข้อมูล

สำหรับแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาระยะนี้แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) ศึกษาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา

1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) ศึกษาจากเอกสาร ตำรา แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสาร หนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ งานวิจัย สืบค้นจากอินเทอร์เน็ต ตามขอบเขตเนื้อหา แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามกรอบแนวคิดในการวิจัย

1.3 ข้อมูลด้านเนื้อหา ศึกษาแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย จากเอกสาร ตำรา แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสาร หนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ งานวิจัย สืบค้นจากอินเทอร์เน็ต ตามขอบเขตเนื้อหา แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามกรอบแนวคิดในการวิจัย

1.4 ข้อมูลจากผลการวิจัยระยะที่ 1 เป็นข้อค้นพบการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research)

1.5 แหล่งข้อมูลที่เป็นคน ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดจากบุคคลทุกภาคส่วนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ทั้งกลุ่มพระภิกษุ/นักวิชาการ กลุ่มอุบาสก กลุ่มอุบาสิกา ซึ่งต้องมีคุณสมบัติเป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

2.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ด้วยการใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(Key Informants) โดยพิจารณาเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญหรือ ผู้ทรงคุณวุฒิตามคุณสมบัติ จำนวน 22 รูป/คน สามารถแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มหลักๆ ได้แก่

1. พระภิกษุ/นักวิชาการ คือ ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย ซึ่งเป็นผู้ที่มีผลงานที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย และมีผลงานเป็นที่ยอมรับในระดับประเทศ โดยแยกเป็นกลุ่มพระภิกษุจำนวน 3 รูป และนักวิชาการจำนวน 3 คน รวมจำนวน 6 รูป/คน

2. บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับ แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย จำนวน 12 คน

3. ประชาชนทั่วไป คือ ประชาชนทั่วไปที่มีความสนใจ หรือ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) และสามารถวิเคราะห์สถานการณ์การเมืองในปัจจุบันได้ จำนวน 4 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 แบบการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open end) และคำถามที่ตรงกับวัตถุประสงค์เพื่อสอบถามผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ตรงและเกี่ยวข้อประเด็นในการสัมภาษณ์ และทำการสืบค้นข้อมูลด้วยการกำหนดประเด็นหลัก (Main Issue) ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ซึ่งเป็นข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ วารสาร สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ข้อมูลทาง

อินเตอร์เน็ต หนังสือทางวิชาการ บทความ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งกำหนดประเด็น ในการสัมภาษณ์ ดังนี้

ส่วนที่ 1 สภาพบริบทการเมืองไทยในปัจจุบัน

1.1 เหตุการณ์ทางการเมืองไทยในปัจจุบัน มีบริบทการพัฒนาอย่างไร

1.2 ปัญหาสำคัญของการเมืองไทยในปัจจุบัน มีปัญหาอย่างไร

1.3 แนวทางการพัฒนา หรือ ทิศทางการพัฒนา การเมืองไทยในทัศนคติของท่านควรเป็นอย่างไร

ส่วนที่ 2 แนวคิดทางการเมืองของพระพุทธเจ้า มีแนวคิดที่สำคัญอย่างไร

2.1 แนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) มีแนวคิดสำคัญอย่างไร

2.2 แนวคิดธรรมิกสังคมนิยม มีหลักการและแนวคิดที่สำคัญอย่างไร

2.3 แนวคิดการเมืองระบบธรรม มีหลักการและแนวคิดที่สำคัญอย่างไร

2.4 แนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) นำมาใช้ในการแก้ปัญหาหรือ พัฒนาการเมืองไทยอย่างไร

2.5 แนวคิดธรรมิกสังคมนิยม นำมาใช้ในการแก้ปัญหาการเมืองไทยอย่างไร

2.6 แนวคิดการเมืองระบบธรรม นำมาใช้ในการแก้ปัญหาการเมืองไทยอย่างไร

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย

3.1 แนวคิดธรรมิกสังคมนิยม มีหลักการและแนวคิดที่สำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเมืองไทยอย่างไร

3.2 แนวคิดการเมืองระบบธรรม มีหลักการและแนวคิดที่สำคัญส่งผลต่อการพัฒนาการเมืองไทยอย่างไร

3.3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการนำแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย

ส่วนที่ 4 การประยุกต์แนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ในการพัฒนาการเมืองไทย

4.1 ในการพัฒนาการเมืองได้นำแนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการเมืองอย่างไร

4.2 ปัญหาและอุปสรรคของการนำแนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการเมือง มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร

ส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมแนวทางการพัฒนาการเมืองไทยจากแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) มีแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาการเมืองไทยอย่างไร

3.2 นำแบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structure Interview) โดยร่างแนวคำถามที่ใช้สัมภาษณ์ให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่านได้ตรวจสอบความเหมาะสมและความถูกต้องเชิงเนื้อหา เพื่อให้มั่นใจว่าแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นนั้น สามารถใช้ในการสัมภาษณ์ข้อมูลตามแบบสัมภาษณ์ที่ถูกต้องและวัดผลการวิจัยได้จริง การตรวจสอบเครื่องมือ ใช้กระบวนการ Index of Objective Congruence (IOC) ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญ 5 คน โดยเครื่องมือที่จะนำไปใช้ต้องได้รับการให้น้ำหนักความน่าเชื่อถือจากคณะกรรมการร้อยละ 60 ขึ้นไป

3.3 นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับแก้ไขแล้ว ไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก และรวบรวมข้อมูลทั้งหมด เพื่อนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ร่างผลการวิจัยพร้อมรูปแบบงานวิจัยที่ค้นพบ

3.4 การเก็บรวมรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล ด้านเอกสาร (Review Data) การศึกษาค้นคว้าเอกสาร (Documentary Study) ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. จัดทำหนังสือขอลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ พร้อมทั้งติดต่อประสานงานกับบุคคลกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่ม เพื่ออธิบายวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้บุคคลกลุ่มตัวอย่างรับทราบและขอความอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูลเบื้องต้นเพื่อวางแผนในการศึกษา

3. ติดต่อประสานงานบุคคลกลุ่มตัวอย่างที่เลือกไว้ เพื่อขออนุญาตให้ความอนุเคราะห์การสัมภาษณ์

4. นัดหมาย วัน เวลา สถานที่และการอำนวยความสะดวกอื่น ๆ

5. การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Interviewing Key Informants) พูดคุยและเปลี่ยนข้อคิดเห็น ประสบการณ์ให้ครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ในเรื่องที่ต้องการศึกษา ขออนุญาตบันทึกเสียงและภาพ การสัมภาษณ์เชิงลึกตามแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและขออนุญาตบันทึกข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ ที่น่าสนใจ โดยมีระยะเวลาในการสัมภาษณ์ต่อผู้ถูกสัมภาษณ์ 1 ท่าน ประมาณ 20 – 40 นาที ผู้วิจัยเก็บจากกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเองในพื้นที่

6. นำผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักมาสรุปให้ครบถ้วนถูกต้องตามประเด็นต่าง ๆ ที่ได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ รวมทั้งข้อเสนอแนะ ความคิดเห็นต่าง ๆ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ เพื่อตรวจสอบประเด็นต่าง ๆ ที่ตั้งไว้ หากพบขาดประเด็นหรือไม่ชัดเจนประเด็นไหน ต้องลงไปสัมภาษณ์อีกจนกว่าได้ประเด็นและผลการศึกษาที่ครบถ้วนตามต้องการ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques) วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Inductive Analysis) วิธีการบูรณาการ (Integrate) และควบคุมคุณภาพงานวิจัยด้วยเทคนิคการวิเคราะห์สามเส้า (Triangulation Techniques)

ระยะที่ 3 แนวทางการพัฒนาการเมืองไทยจากแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)

ในการศึกษาในระยะนี้ หลังจากผู้วิจัยดำเนินการในขั้นตอนการวิจัยระยะที่ 1 และระยะที่ 2 เรียบร้อยแล้วการวิจัยระยะนี้ เป็นมุ่งศึกษาวิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย จากสภาพแวดล้อมของสังคมที่เปลี่ยนไป โดยศึกษาจากเอกสาร หนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ งานวิจัย สืบค้นจากอินเทอร์เน็ต เป็นต้น โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. แหล่งข้อมูล

สำหรับแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาระยะนี้แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) ศึกษาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา

1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) ศึกษาจากเอกสาร ตำรา แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสาร หนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ งานวิจัย สืบค้นจากอินเทอร์เน็ต ตามขอบเขตเนื้อหา แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามกรอบแนวคิดในการวิจัย

1.3 ข้อมูลด้านเนื้อหา ศึกษาแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย จากเอกสาร ตำรา แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสาร หนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ งานวิจัย สืบค้นจากอินเทอร์เน็ต ตามขอบเขตเนื้อหา แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามกรอบแนวคิดในการวิจัย

1.4 ข้อมูลจากผลการวิจัยระยะที่ 1 และระยะที่ 2 เป็นข้อค้นพบการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research)

1.5 แหล่งข้อมูลที่เป็นคน ได้แก่ การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

2. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยระยะนี้ คือ จัดการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เป็นการระดมสมอง (Brian Storming) โดยต้องการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะหาลักษณะร่วม (Common Character) รวมถึงหาข้อสรุปร่วม (Common Conclusion) ผู้วิจัยได้พิจารณากำหนดเลือกบุคคลที่เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย โดยพิจารณาเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญหรือ

ผู้ทรงคุณวุฒิตามคุณสมบัติ ได้จำนวน 11 รูป/คน ซึ่งต้องมีคุณสมบัติตามที่ผู้วิจัยระบุไว้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่ม จำนวน 11 รูป/คน คือ ประกอบด้วย

กลุ่มที่ 1 ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ ด้านวิชาการทางพระพุทธศาสนา จำนวน 4 รูป/คน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย รัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 5 คน

กลุ่มที่ 3 กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ ด้านการเมือง จำนวน 1 คน

กลุ่มที่ 4 กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญศูนย์ปรองดองสมานฉันท์เพื่อการปฏิรูป จำนวน 1 คน

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้พิจารณากำหนดเลือกบุคคลที่เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และมีความรู้ ความเข้าใจแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย รวมถึงนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ฯลฯ เป็นต้น ที่มีประสบการณ์ในวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ในแง่ของ แนวคิดการพัฒนาการเมืองไทย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

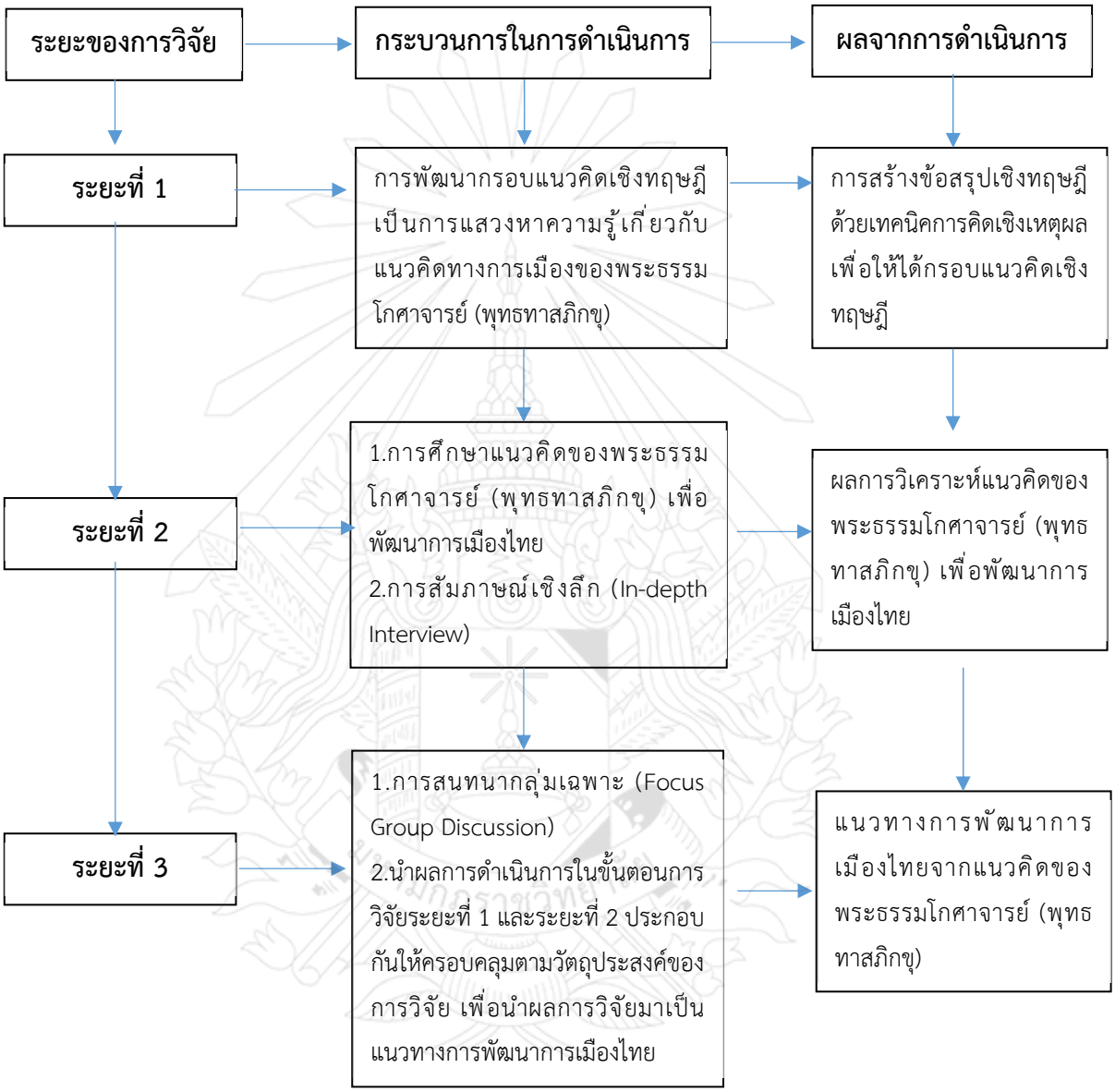
3.1 การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อแลกเปลี่ยนและสนทนาร่วมกับผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ตรงและเกี่ยวข้อประเด็นในวัตถุประสงค์การศึกษา ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ซึ่งเป็นข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ วารสาร สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ข้อมูลทางอินเตอร์เน็ต หนังสือทางวิชาการ บทความ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำผลการวิจัยที่ได้จากการสังเคราะห์ การวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques) วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Inductive Analysis) วิธีการบูรณาการ (Integrate) และควบคุมคุณภาพงานวิจัยด้วยเทคนิคการวิเคราะห์สามเส้า (Triangulation Techniques) มารวบรวมข้อมูลประกอบกันให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยนำไปสู่การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เป็นการระดมสมอง (Brian Storming) โดยต้องการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะหาลักษณะร่วม (Common Character) รวมถึงหาข้อสรุปร่วม (Common Conclusion) และวิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย

5. การนำเสนอข้อมูล

ผลการวิจัยนำเสนอแนวทางการพัฒนาการเมืองไทยจากแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ซึ่งจะทำให้ได้แนวทางการพัฒนาการเมืองไทย ที่ควรจะเป็น พร้อมกับนำเสนอในรูปแบบรูปเล่มดุษฎีนิพนธ์ฉบับสมบูรณ์ต่อไป กระบวนการวิจัยนำเสนอไว้ดังแผนภาพประกอบดังนี้

ภาพที่ 3.1 กระบวนการดำเนินการวิจัย (Research Process)

บทที่ 4
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Sources) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถนำเสนอได้ตามวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์แนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)
2. ผลการวิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย
3. แนวทางการพัฒนาการเมืองไทยจากแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)

รายละเอียดดังนี้

4.1 ผลการวิเคราะห์แนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)

การศึกษาแนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ประกอบด้วยประเด็นสำคัญ 3 ประเด็นหลักซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์และนำเสนอได้ดังนี้

4.1.1 การวิเคราะห์แนวคิดธรรมิกสังคมนิยม

การวิเคราะห์แนวคิดเรื่อง“ธัมมิกสังคมนิยม” เป็นสังคมในอุดมคติที่พึงปรารถนาของท่านพุทธทาสภิกขุที่ได้เสนอแนะแนวทางปฏิบัติเพื่อให้แนวคิดระบบการเมืองที่ดีงามเกิดขึ้นตามอุดมคติของท่านพุทธทาสภิกขุซึ่งท่านพุทธทาสภิกขุเชื่อว่า ความอยากและความเห็นแก่ตัวของมนุษย์เป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาในสังคม ดังนั้นต้องทำให้คนในสังคมมีศีลธรรมมีธรรมะควบคุมจิตใจเสียก่อน จึงจะเกิดการเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์สุขของสังคมได้ สังคมนิยมดังกล่าวจึงจะต้องปฏิบัติตามหลักของศีลธรรมให้มีความสอดกับกฎธรรมชาติเรียกว่า“สัจธรรม” โดยเฉพาะมนุษย์ และสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ จะดำรงชีวิตอยู่ได้ก็ต้องอาศัยการมีอยู่ของสิ่งอื่น ในกฎธรรมชาติย่อมเป็นอย่างนี้อยู่เสมอ เช่นแผ่นดินจะดำรงอยู่ได้อย่างไร หากไม่มีต้นไม้ และต้นไม้จะอยู่ได้อย่างไรหากไม่มีแผ่นดิน

การศึกษาหลักธรรมะตามแนวทางของท่านพุทธทาสภิกขุเพื่อการพัฒนาการเมืองยุคใหม่ที่ยั่งยืนพุทธทาสภิกขุกล่าวว่าธรรมะ เป็นเครื่องช่วยโลก ใช้ได้แก่ทุกศาสนาแก่ทุกระบอบของศีลธรรม จริยธรรม กฎหมาย การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจสังคม การศึกษา ประเพณีวัฒนธรรม การอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม จิตวิทยา ปรัชญา เป็นต้น สามารถใช้ได้ทุกแขนงวิชาที่เป็นไปเพื่อความ

สร้างสรรค์สังคมมนุษย์ ให้เกิดความสงบสุข ชีวิตที่เป็นอยู่ด้วยธรรมะ คือความถูกต้องดีงาม เป็นไปเพื่อประโยชน์เพื่อความสุข ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ทุกคนต้องปฏิบัติธรรมด้วยการขจัดความเห็นแก่ตัว มุ่งช่วยเหลือผู้อื่น (สุรพศ ทวีศักดิ์,2560,หน้า 22)

กล่าวคือ การเมืองเป็นเรื่องธรรมชาติและเกี่ยวข้องกับทุกคน เกี่ยวข้องกับกับศีลธรรมและเป็นการจัดการกับปัญหาในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมไม่ต้องใช้ความรุนแรง แต่ไม่ได้หมายความว่าทุกสิ่งทุกอย่างจะต้องเกี่ยวข้องกับการเมืองทั้งหมด ในอดีตสังคมมนุษย์เป็นสังคมที่ดี มาแต่กำเนิด แต่ภายหลังคนในสังคมมีความยึดติดในทรัพย์สิน มีการแย่งชิงทรัพยากรและการลัก ขโมยหรือเอารัดเอาเปรียบกัน มีการละเมิดกรรมสิทธิ์ของผู้อื่นทั้งหมดเป็นที่มาของความขัดแย้งอย่าง รุนแรงในสังคม และมีการขยายตัวอย่างมากในสังคมปัจจุบัน ฉะนั้นจะเห็นได้ว่า การเมืองเกิดขึ้นภาย หลังมนุษย์และเป็นผลมาจากการวิวัฒนาการของความเป็นมนุษย์ ที่มีการเปลี่ยนแปลงตามกฎธรรมชาติ สภาพแวดล้อม และความสัมพันธ์ของมนุษย์ในโลกที่จะต้องมีความรับผิดชอบและกตัญญูกตเวทีต่อสิ่งที่มีประโยชน์แก่เราโดยการเมืองก็คือวิถีทางที่เอื้อประโยชน์ให้เกิดกับเรา และเพื่อนร่วม สังคม เพื่อนร่วมโลกให้มีความปกติเมื่อท่านสอนให้ผู้คนในสังคมไทยดำเนินชีวิตด้วยธรรมะแล้ว เราท่านทั้งหลายควรหันมาส นับสนุนให้สังคมไทยมาปฏิบัติธรรมกันให้มาก ๆ ไม่ว่าจะเป็นที่บ้าน ที่วัด ที่โรงเรียน และในทุก สถานที่ ที่มีอยู่ในสังคมไทยเรา จะทำให้สังคมไทยเราอยู่กันอย่างผาสุกโดยปราศจากอาชญาทั้งปวงสงบและอยู่ในภาวะที่ดียิ่งๆ ขึ้นไปท่านพุทธทาสอธิบายว่า ประเทศไทยควรมีการเมืองแบบ "ธรรมิกสังคมนิยมประชาธิปไตยและเผด็จการ" แต่วันนี้ที่โลกกำลัง เห็น "เศรษฐกิจตลาดแบบสังคมนิยม" (Socialist Market Economy) (สมภาร พรมทา ,2552,หน้า 35)

จากองค์ประกอบของ “ธัมมิกสังคมนิยม” เจ็ดประการ ได้แก่

1. การรับใช้มหาชน
2. การถือครองกรรมสิทธิ์อย่างสังคมนิยม
3. การจัดสรรที่ดินอย่างเป็นธรรม
4. เจตนารมณ์และกิจกรรมสหกรณ์
5. ระบบคอมมุน
6. ความมีวินัย
7. คุณค่าเชิงศาสนธรรม

ทำให้เราเข้าใจอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้นว่า แนวความคิด “ธัมมิกสังคมนิยม” หรือ “เผด็จการโดยธรรม” หรือในบางแห่งท่านใช้ว่า “ธัมมิกประชาธิปไตยแบบสังคมนิยม” นั้น มีความหมายและ รูปแบบในบริบทของการต่อสู้ทางอุดมการณ์ เป็นการแสดงทัศนะและจุดยืนอย่างชัดเจนยิ่ง เราจะ โลกปัจจุบันท่านพุทธเห็นได้ชัดว่าข้อเสนอของท่านนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของมุมมองต่อการเมืองในทาสหมายถึง ความคิดและแนวทางในการปฏิบัติอย่างไร เมื่อท่าน กล่าวถึง “สังคมนิยม” ท่านเน้น

ความสำคัญของมหาชน แต่ก็เห็นได้โดยตลอดว่าท่านก็มิได้เชื่อว่ามหาชน จะต้องถูกต้องเสมอไป การถือครองกรรมสิทธิ์ที่เป็นเสมือนการ “ให้ยืม” เพื่อสร้างประโยชน์ มีการจัดสรรที่ดินอย่างทั่วถึงเป็นธรรม มีการดำเนินการแบบสหกรณ์ ในทุกกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และสังคมมีระบบ “คอมมูน” ที่เป็นแนวทางแก้ปัญหา อย่างสอดคล้องกับแต่ละท้องถิ่นเป็นสังคมที่มีความเป็นวินัยและมีระบบคุณค่าหรือค่านิยมที่สอดคล้องกับศาสนา

นอกจากนี้ท่านยังเห็นว่า ทิศทางของความรู้และวิทยาการของโลกสมัยใหม่กำลังนำพา มนุษย์ออกสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เราจึงต้องการแนวทาง ใหม่ของ ความรู้และวิทยาการ ที่จะช่วยแก้ไขปัญหาพื้นฐานของมนุษย์ได้อย่าง “เป็นมิตรกับธรรมชาติและรู้จัก “สงสารคนข้างหลัง” เน้นความพอดีและความประหยัดในการใช้ชีวิตส่วนตัวและส่วนรวม

ในทัศนะของท่านพุทธทาสภิกขุ “ความเจริญที่เรียกกันว่า civilization ของโลกปัจจุบันนี้ ไม่มีอะไรเลยนอกจากส่งเสริมเหตุปัจจัยของกามารมณ์” องค์ความรู้ วิชาการ และวิทยาการทั้งหลาย ในปัจจุบัน จึงเป็นการศึกษา ค้นคว้า พัฒนา เพื่อตอบสนอง “ความเจริญ” ในแบบนี้เป็นส่วนใหญ่ สนับสนุนโหมเร่งให้ “เหตุปัจจัยของกามารมณ์” เฟื่องฟู ทำให้ “มีผลเป็นโลกที่ไร้ศีลธรรมอย่างที่ เห็นอยู่” ท่านมิได้ต่อต้านหันหลังให้กับความรู้วิชาการเหล่านี้ แต่สิ่งสำคัญนั้นอยู่ที่ว่า มนุษยชาติ “ต้องมีการก้าวหน้า วิชาการทางวัตถุที่ดีกว่า" และหากมนุษย์รู้จักทำให้ก้าวหน้าอย่างสอดคล้องกับ คุณค่าที่กอปรด้วยธรรม “นี่มันก็จะกลายเป็นของมีประโยชน์ให้พบวิธีที่เราจะกินอยู่กันอย่างถูกต้องไม่ส่งเสริมกามารมณ์ และให้ประหยัดที่สุด" ท่านจึงกล่าวเชิงแนะนำขอร้องว่า “ขอให้ผู้มีปัญญา มี ความรู้ มีความก้าวหน้าทางวัตถุ คือพวกนักวิทยาศาสตร์ นักค้นคว้าทั้งหลายนี้ ไปช่วยติดค้นกันเสีย ใหม่ ให้พบระบบกิน ระบบใช้ระบบเป็นอยู่ระบบอะไรทางวัตถุที่ไม่ส่งเสริมกามารมณ์ให้ถูกต้องที่มนุษย์จะมีชีวิต”

ธรรมะกับการเมืองเป็นการนำเสนอความคิดความเข้าใจและวิถีปฏิบัติทางการเมืองในโลกสมัยใหม่อย่างตรงไปตรงมา และกว้างขวางที่สุดเท่าที่เคยปรากฏในจารีตพระพุทธศาสนาสาย เถรวาทอย่างน้อยที่สุดในสังคมไทย

การเมือง คือ การเมืองในสายตาของพุทธธรรมหรือพระพุทธองค์ผู้ทรงปราศจากความเห็นแก่ตัว หลุดพ้นจากความยึดมั่นถือมั่น ในความเป็นตัวกู-ของกู แต่อยู่ด้วยปัญญาที่บริสุทธิ์สะอาดช่วยให้มองโลกและชีวิตได้อย่างถูกต้องตามความเป็นจริงและสิ่งที่มนุษย์ควรรู้ ควรคิด ควรทำ เพื่อความผาสุกของตนและเพื่อนมนุษย์

แม้ท่านจะกล่าวถึงระบบการเมือง ซึ่งดูแล้วจะเป็นการจัดระบบของมนุษย์ด้วยกันเสียมากกว่า ท่านแสดงให้เห็นว่าแม้เราจะเรียกกิจกรรมนี้ว่าเป็นเรื่องการเมือง แต่กิจกรรมการเมืองที่ถูกต้องก็เป็นอย่างอื่นไปไม่ได้ ต้องทำไปตามเกณฑ์ ตามที่ธรรมชาติกำหนดไว้ ว่าทุกชีวิตจะอยู่รอดได้อย่างไร ทั้งในแง่ของร่างกายและจิตวิญญาณ กล่าวคือยังต้องคงเดิมไว้เสมอ จึงข้ามกาลเวลาได้เพราะเวลาไหนๆ มนุษย์ก็มีปัญหาคือมีปัญหาว่าชีวิตคืออะไรการไม่เข้าใจว่าชีวิตคืออะไร เป็นต้นเหตุของ

ปัญหาต่างๆ รวมทั้งปัญหาการเมืองด้วย นี่คือลักษณะเด่นที่เป็นบทบรรยายธรรมของท่าน คืออ้างอิงได้โดยไม่มีขอบเขตของเวลา ดังนั้นตราบใดที่มนุษย์ยังมีความเห็นแก่ตัว และความรู้สึกดังกล่าวนี้กำลังสร้างปัญหาให้กับสังคม เพราะได้จี้ไปที่ความเห็นแก่ตัวของมนุษย์โดยตรง โดยขอร้องให้เปลี่ยนไปเห็นแก่สังคมเสียบ้าง ไม่เช่นนั้นจะเดือดร้อนกันไปทั้งหมด เพราะเราอยู่ในโลกใบเดียวกัน ธัมมิกสังคมนิยมที่ท่านนำเสนอนั้น ท่านได้เน้นว่ามนุษย์เราได้ละทิ้งระเบียบทางศีลธรรมและศาสนา โดยฟังแล้วอาจเข้าใจว่าเป็นการล้าหลัง แต่เป็นการส่งความหมายว่าแต่เดิมเราไม่มีปัญหาการเมือง เพราะมีความละอายต่อบาป แต่ในระยะหลังนี้เราเห็นแก่ปากท้องอย่างเข้มข้นพร้อมที่จะละเมิดคำสอนทางศาสนาได้ทุกเมื่อ คำสอนทางศาสนาจึงจำเป็นป้อมปราการที่สำคัญในการป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้ง และเป็นการสร้างสันติภาพไปในตัว

เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้ขณะที่ท่านกล่าวถึงคำสอนทางพุทธศาสนา ท่านยังเปิดกว้างว่าศาสนาไหนๆ ก็ย่อมมีเป้าหมายคล้ายๆ กัน คือพยายามไม่ให้คนเห็นแก่ตัวและเข้าถึงความบริสุทธิ์ของพระเจ้าหรือใจกลางของศาสนานั้นๆ การแทรกความเห็นไว้ในข้อความดังกล่าว เพื่อไม่ให้เอาความแตกต่างทางศาสนามาทำให้เป็นเรื่องของการเมืองเสียอีก ปัญหานี้ได้ปรากฏอยู่ในบางมุมของโลก และไม่ชัดเจนว่าการต่อสู้ระหว่างความแตกต่างทางศาสนาเป็นการนำเอาศาสนามาเป็นโล่เพื่ออำพรางความต้องการของตนเองไว้หรือไม่ ท่านเสนอว่าความแตกต่างทางศาสนาแตกต่างกันเพียงเปลือกนอกเท่านั้น แต่แก่นแท้ตรงกันหมดนี่คือการตีความว่า ศาสนามีจุดหมายหรือมีใจกลางแบบเดียวกัน

ส่วนการที่ท่านเสนอให้เติมคำว่าเผด็จการต่อท้ายคำว่า ธัมมิกสังคมนิยม ซึ่งเป็นจุดที่นักเสรีประชาธิปไตยไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอนี้ของท่านเลย จนบางรายเสนอว่าเป็นจุดอ่อนในคำสอนเรื่องการเมืองของท่าน แต่ในความเห็นของท่านแล้ว เรื่องนี้มีความจำเป็นแม้ในการบัญญัติวินัยของสงฆ์ถือเป็นการบังคับหรือเป็นเผด็จการโดยตรงที่ระบุว่าให้สงฆ์ใช้สอยสิ่งของเพียงเท่าที่จำเป็น ถ้าเกินจากที่ห้ามไว้ถือเป็นการกระทำความผิดต้องบทลงโทษ ซึ่งเป็นไปในทำนองการใช้บทบัญญัติทางกฎหมายในทางโลกที่ต้องมีความเด็ดขาด ไม่เช่นนั้นถ้าปล่อยให้มีความเห็นแก่ตัวโดยอิสระ ความเป็นสังคมก็จะดำรงอยู่ไม่ได้ เพราะเรากลับเห็นแก่ตัวเอง โดยไม่เห็นแก่คนหมู่มาก การกล่าวถึงเรื่องเสรีภาพในการเห็นแก่ตัวกำลังเป็นปัญหาในระบบประชาธิปไตยที่กำลังเผชิญกันอยู่ทั่วโลก และกลัวกันว่าการออกกฎหมายเพื่อจำกัดความเห็นแก่ตัวจะไปกระทบต่อเสรีภาพพื้นฐาน ซึ่งท่านไม่เห็นว่าเสรีภาพดังกล่าวจะเป็นเสรีภาพจริง เป็นแต่เสรีภาพภายใต้อำนาจของกิเลสเท่านั้น คนทั่วโลกจึงมองเสรีภาพที่คิดว่าเป็นอิสระในการมีชีวิต และท่านเสนอว่าเสรีภาพสูงสุดควรเป็นการเข้าถึงนิพพาน ซึ่งทำให้ความเป็นตัวตนนั้นหายไป ความเป็นอิสระ คือ จิตที่ไม่ต้องมีสิ่งใดลากไปทางไหนเลย ดังนั้นการบังคับให้กระทำการที่ขัดกับเสรีภาพในทางโลก แต่ในทางธรรมนั้นถือเป็นเรื่องปกติที่ต้องระงับความต้องการจากภายใน การบังคับให้เห็นแก่สังคมส่วนรวมจึงเป็นเรื่องจำเป็น คำว่าเผด็จการ คือ การบังคับให้ทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อร่างกายและจิตใจ โดยเป็นไปเพื่อการมีชีวิตรอดทางสังคมนั่นเอง ซึ่งตรงข้ามกับเสรี

นิยมที่ไม่ได้มีเสรีภาพจริงและกำลังสร้างปัญหาเพราะเสรีภาพในการเห็นแก่ตัว คำว่าเผด็จการ คือการเผด็จการต่อเสรีภาพที่สร้างปัญหานั่นเอง (สุรพศ ทวีศักดิ์,2562,หน้า 36)

นอกจากนั้นท่านแนะให้พิจารณาปรากฏการณ์ที่พอสังเกตได้ในชีวิตประจำวันว่ากฎธรรมชาติได้สร้างสิ่งต่างๆ ให้มีผลต่อการดำรงอยู่ของอีกสิ่งหนึ่งอยู่เสมอ โดยเฉพาะมนุษย์และสิ่งมีชีวิตต่างๆ จะดำรงชีวิตอยู่ได้ก็ต้องอาศัยการมีอยู่ของสิ่งอื่น ในกฎธรรมชาติย่อมเป็นอย่างนี้อยู่เสมอ เช่น แผ่นดินจะดำรงอยู่ได้อย่างไรหากไม่มีต้นไม้และต้นไม้จะอยู่ได้อย่างไรหากไม่มีแผ่นดิน ท่านยกตัวอย่างว่าสวนโมกขพลารามก็อยู่ไม่ได้หากไม่มีนกตัวเล็กๆ คอยจิกกินหนอนกินแมลงที่ทำลายต้นไม้ นี่เป็นการแสดงให้เห็นว่าสังคมนิยมของธรรมชาติสร้างให้สิ่งทั้งหลายรวมตัวกันไม่ได้แยกเป็นส่วนตัว การเห็นแก่ตัวโดยไม่เห็นแก่สังคม ไม่เห็นแก่สิ่งอื่นคือความผิดพลาดและจะสร้างปัญหาในที่สุด ซึ่งเราสัมผัสกันได้ในทุกวันนี้ การมีชีวิตของเราจึงมีการโยงใยอย่างเป็นระบบ การมีชีวิตของสิ่งอื่นจึงเท่ากับการมีชีวิตของเราด้วย นี่ก็เป็นคำสอนว่าความเป็นเรานั้นไม่มี มีแต่การเรียงตัวต่อๆ กันของกฎธรรมชาติเท่านั้น เมื่อบางสิ่งดับลงชีวิตเราก็ดับลงไปด้วย การมีชีวิตที่อยู่เหนือการเกิดดับก็คือการไม่ยึดถือว่ามีเรานั่นเอง สิ่งที่เรียกว่าความว่างจึงเกิดขึ้นได้ ท่ามกลางการเรียนรู้จากสิ่งที่ไม่ว่างนี่เอง

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปแนวความคิดทางการเมืองของท่านสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกแนวความคิดของท่านมีคุณค่าทางด้านจิตใจ ด้วยท่านเสนอว่า ระบบการเมืองใด ก็ได้ถ้าหากประกอบด้วยธรรมแล้ว ถือว่าเป็นรูปแบบการเมืองที่ดีที่สุดในทัศนะของท่าน ท่านได้ เสนอแนวความคิดทางการเมืองแบบ "ธรรมิกสังคมนิยม" เราอาจนำความคิดของท่านไปเป็นระบบจริยธรรมทางการเมือง อุดมคติทางการเมืองและเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองได้ และส่วนที่สอง ด้านการบริหารจัดการการปกครองนั้น ท่านเห็นว่าผู้ปกครองสามารถใช้วิธีการ เผด็จการโดยธรรมได้ในคราวจำเป็น ท่านเสนอให้เป็นข้อเลือกของผู้ปกครองที่จะนำวิธีการนี้ในบาง คราวของเหตุการณ์บ้านเมืองแต่ผู้ปกครองนั้นต้องมีธรรมกำกับ จึงจะเป็นระบบการปกครองที่ดีที่สุด ท่านเน้นการประยุกต์ใช้หลักธรรมสำหรับผู้ปกครองมากกว่าผู้อยู่ใต้ปกครอง ด้วยเหตุผลว่า การ ประยุกต์ใช้หลักธรรมกับผู้ปกครองเพียงคนเดียวง่ายกว่าจะทำให้ผู้อยู่ใต้ปกครองจำนวนมากมีธรรม แนวความคิดทางการเมืองแบบ “ธรรมิกสังคมนิยม” เป็นสังคมนิยมอุดมคติ ท่านเน้นการไม่สะสม ส่วนเกิน การไม่เห็นแก่ตัวทุกคนคิดถึงผลประโยชน์ส่วนรวมมีความเอื้อเฟื้อแผ่เมตตากรุณาต่อกันต้องทำงานในส่วนของตนและเขียดจ่ายส่วนเกินให้แก่ผู้อื่น แม้ว่าแนวความคิดทางการเมืองแบบนี้จะมีความแตกต่างระหว่างชนชั้น แต่ความแตกต่างระหว่างชนชั้นเต็มไปด้วยความเมตตากรุณาต่อกันหลักธรรมที่ท่านพุทธทาสภิกขุ นำมาประยุกต์ใช้กับ "ธรรมิกสังคมนิยม" คือหลักทศพิธราชธรรม, หลักมรรคมีองค์ 8, หลักโพชฌงค์ 7, หลักอิทธิบาท 4, หลักศีล สมาธิ ปัญญา และหลักเมตตาธรรม

4.1.2 การวิเคราะห์แนวคิดการเมืองระบบธรรม

ประเด็นที่เป็นปัญหาใหญ่ที่พุทธทาสภิกขุ ตั้งเป็นประเด็นสำคัญว่า ทำอย่างไรโลกสมัยนี้ จึงจะมีหรือจึงจะยอมรับการเมืองในระบบธรรมะและต่อคำถามที่ว่าทำไมโลกนี้จึงไม่ยอมรับระบบการเมืองที่เป็นธรรมะจากตัวอย่างของปัญหา 20 ข้อที่พุทธทาสภิกขุได้ตั้งเป็นประเด็นสำคัญขึ้น ซึ่งทำให้มองเห็นว่า โลกมีปัญหาทางการเมืองอย่างไร จึงมีการเมืองแบบธรรมะไม่ได้ และเพื่อที่จะตอบปัญหา ด้วยการหาวิธีที่จะแก้ปัญหาเหล่านี้ พุทธทาสภิกขุได้เสนอการแก้ปัญหาตัวอย่างเหล่านี้ ด้วยการกระทำไปในลักษณะทางตรงข้ามกับปัญหาที่กล่าวมา โดยพุทธทาสภิกขุได้ให้ 20 คำตอบที่สรุปได้ก็คือ (พุทธทาสภิกขุ, 2546, หน้า 237)

1. ให้ทุกคนยอมรับว่า การเมืองคือศีลธรรม หรือศีลธรรมคือการเมือง

2. ธรรมะกับการเมือง ต้องอยู่ด้วยกัน จนกระทั่งเข้าเป็นเนื้อเดียวกัน อย่าเห็นว่ามันเข้ากันไม่ได้ หรือเป็นข้าศึกแก่กัน

3. ให้คนเป็นสัตบุรุษ เป็นสุภาพบุรุษ ต้องการประโยชน์สุขของมนุษย์เป็นเบื้องหน้า แล้วตัวเองก็รวมอยู่ในจำนวนนั้น มันตรงตามอุดมคติของพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนา เขาจึงให้พระโพธิสัตว์นั้นสมาทานศีลว่า ถ้ายังมีคนทนอยู่ในกองทุกข์แม้เพียงคนเดียว เราจักยังไม่ขวนขวายเพื่อปรินิพพาน แล้วอุดมคติของพระโพธิสัตว์นี้ จะแก้ปัญหาทางการเมืองแห่งยุคปัจจุบันได้

4. คนมันหลงใหลความสุขทางวัตถุ หรือเนื้อหนังเกินไป มันต้องพัฒนาจิตใจของเขาให้สูงไปกว่านั้น หรือจะรอให้ความผิดพลาดอันนี้ มันลงโทษเขาให้สาสมเสียก่อน แล้วเขาก็จะรู้สึกเอง แต่มันไม่ควรจะเป็นอย่างนั้น มันควรจะช่วยกันทำความเข้าใจ โดยผู้เผยแผ่ธรรมะ หรือเผยแผ่ศาสนานั่นเอง

5. นักการเมืองต้องไม่ถือว่า สันติภาพนั้น คือการที่โลกอยู่ในกำมือเรา ต้องสันติภาพไปตามหลักของศาสนา คือว่าเป็นอิสระ เมื่อชีวิตจิตใจมันเป็นอิสระด้วยกันทั้งหมด มันก็มีสันติภาพ นี้เป็นไปตามกฎของธรรมชาติ

6. ต้องถือว่าศาสนา หรือธรรมะ หรือพระเจ้านั้น ต้องอยู่เหนือประโยชน์ทางวัตถุของบุคคล หรือให้เปลี่ยนกลับกันเสียว่า บุญกุศล หรือธรรมะนั่นแหละ เป็นประโยชน์ของบุคคล พระเจ้าน่ะ เป็นประโยชน์ของบุคคล ที่ควรจะได้เดี๋ยวนี้เขาแยกประโยชน์ ออกไปเป็นเนื้อหนัง แล้วก็ถือว่า มันดีกว่าเหนือกว่าพระเจ้า เหนือกว่าธรรม นี้กลับกันเสียหน่อยว่า ธรรมะนั่นแหละคือประโยชน์แท้จริงที่ควรจะได้ ส่วนเรื่องเป็นอยู่ทางเนื้อทางหนัง ทางวัตถุนี้ เป็นอุปกรณ์ของชีวิตเปลือกนอก เนื้อใน ก็คือธรรมะ

7. ไม่ให้การเมืองเป็นไปตามอำนาจของกิเลสของคน ให้การเมืองมันเป็นปฏิกิริยาของสติปัญญาที่ถูกต้อง แล้วก็ครอบงำความรู้สึกที่ผิด ๆ ของคน ให้ถือว่าอำนาจสูงสุดนั้น ไม่ใช่สิ่งที่ให้ปัจจัยแก่อำนาจทางวัตถุ

8. อำนาจสูงสุด ต้องเป็นอำนาจของความถูกต้อง หรือสิ่งที่เรียกว่า ธรรมะนั่นเอง

9. ถ้าถือกันอย่างนี้ โรคคอร์รัปชั่นมันก็มีไม่ได้ ไม่มีคอร์รัปชั่นในโลกนี้ เพราะมันมีธรรมะอยู่

10. เมื่อถือธรรมะกันแล้ว การคุมพวกเข้ามาครองเมืองเป็นคราว ๆ นี้ มันไม่เป็นแฟชั่นไปได้ มันไม่มีใครนิยม มันมีแต่คนประณาม หรือติเตียนสาปแช่ง

11. ธรรมะเป็นธรรมะ ธรรมะ คือความถูกต้อง คือความยุติธรรม ไม่ใช่อำนาจเป็นธรรมะ แล้วโลกปัจจุบันนี้ก็อยู่ในสมัยที่มีธรรมะ ไม่ใช่สมัยหลอกลวง

12. เมื่อไปถึงการศึกษา ก็เป็นการศึกษา ที่ไม่เป็นการรับใช้ประโยชน์ทางวัตถุ หรือทางเนื้อหนัง การศึกษาเป็นสิ่งรับใช้คน เพื่อให้คนมีชีวิตเพื่อเข้าถึงธรรมะ ถึงพระเจ้า ถึงนิพพานก็ได้ เดี๋ยวนี้เราก็มีการศึกษาของภูตผีปีศาจกันทั้งโลก ให้รับใช้ประโยชน์ทางวัตถุ ทางเนื้อทางหนัง ส่งเสริมกิเลสโดยส่วนเดียว

13. ในที่สุด คนก็จะยอมรับ เราเกิดมาเพื่อธรรมะ เกิดมาเพื่อความถูกต้อง เกิดมาเพื่อรับใช้ธรรมะ รับใช้ศาสนา รับใช้พระเป็นเจ้า

14. แล้วในที่สุด ดวงจิตดวงวิญญาณของคนเรานี้ มันก็มุ่งต่อธรรมะ หรือความถูกต้อง หรือความหลุดรอดจากกิเลส ไม่มาเป็นจิต ที่เป็นทาสของวัตถุ ไม่บูชาเรื่องกิน เรื่องกาม เรื่องเกียรติ อีกต่อไป

15. ศาสนาก็ไม่ถูกใช้ เพื่อประโยชน์ทางการเมืองสกปรก ศาสนาก็มาเป็นตัวการเมือง ที่สะอาด บริสุทธิ์ผุดผ่องเสียเอง ทุกคนรู้สึกว่า ศาสนานี้จำเป็นกว่าสิ่งใดหมด และแก้ปัญหาของมนุษย์ทั้งโลกได้

16. ความต้องการของนักการเมืองที่เต็มไปด้วยกิเลสนั้น ก็ไม่มีโอกาสที่จะมาอยู่เหนือกฎหมาย หรือเหนือเหตุผล นี่คำว่าการเมืองอยู่เหนือกฎหมาย เหนือเหตุผล มันก็สูญสิ้นไปในตัวมันเอง

17. ทีนี้การเมืองไม่อยู่ใต้อำนาจกิเลส ของคนที่บูชา กิน กาม เกียรติ อีกต่อไป การเมือง มันเป็นการเมืองของพระเจ้ากันเสียที ให้สมกับที่เรายอมรับว่า พระเจ้านั้นเป็นยอดสุดของนักการเมือง

18. ธรรมะเข้ามาแล้ว ประเทศเล็ก ๆ ก็ไม่ต้องเป็นสุนัขรับใช้ของประเทศมหาอำนาจ เพราะมันมีธรรมะ

19. เพราะมัน มีวิญญาณแห่งประชาธิปไตยโดยแท้จริง

20. มีประชาธิปไตยที่ธรรมชาติกำหนดให้ว่าสัตว์ทั้งหลาย ต้องเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น อย่างนี้ (พุทธทาสภิกขุ, 2546, หน้า 252)

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ว่าแนวคิดด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของพุทธทาสภิกขุ ในชื่อ ธรรมิกสังคมนิยม นั้น เป็นการตกผลึกทางความคิดที่ได้จากกระบวนการ “สิกขา” อย่างเป็นระบบในหลักพุทธธรรม ทั้งในระดับปัจเจกและชุมชน และได้นาเสนอภายใต้หลักพุทธธรรม ที่พุทธทาสภิกขุเองเน้นย้ำอยู่เสมอว่า การเมืองก็คือศีลธรรม นั่นเอง ความคิดทางการเมืองตามแนว

พระพุทธศาสนาของพุทธทาสภิกขุนั้น นับว่าเป็นอีกมุมมองหนึ่งที่ได้มีการนาเสนอวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในศาสตร์ของการเมืองการปกครอง หรือรัฐศาสตร์ โดยเฉพาะแนวคิดเกี่ยวกับการตีความคาสอนทางพระพุทธศาสนา เข้ากับศาสตร์สมัยใหม่ที่เข้าใจกันได้ไม่ยากนัก จนกระทั่งมีผู้ยกย่องท่านพุทธทาสภิกขุว่า เป็นผู้มีอัจฉริยภาพอันสูงส่ง และเป็นคนไทยที่ชาวโลกยกย่องอีกด้วย

4.1.3 การวิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์(พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย

โดยทั่วไปแล้ว คำว่า ความคิดทางการเมือง เป็นภาษาไทยล้วนๆที่มีคนไทยสามารถเข้าใจความหมายของถ้อยคำนี้ได้โดยไม่ยากนัก แต่กระนั้นในแวดวงวิชาการก็ได้นิยามความหมายของคำนี้ไว้หลายท่านด้วยกัน ตัวอย่างเช่น จรูญ สุภาพ ศาสตราจารย์ทางด้านรัฐศาสตร์ได้ให้ความหมายของคำนี้ไว้ว่า “ความคิดทางการเมือง (Political Thought) หมายถึง ความคิดที่เกี่ยวกับเรื่องการเมืองอย่างกว้าง ๆ ความคิดทางการเมืองที่มีความหมายตามนัยแห่งภาษาอังกฤษเป็นเสมือนยาหม้อใหญ่ที่รวมหลาย ๆ อย่างเข้าด้วยกัน ดังนั้น ความคิดทางการเมือง จึงมีแนวโน้มหนักไปทางการพรรณนา (Descriptive) และเน้นหนักไปในเชิงประวัติศาสตร์ กล่าวคือเรียงลำดับว่า ใครคิดอย่างใด เมื่อใด ประวัติไม่ค่อยมีการแยกหัวข้อวิเคราะห์”

ความคิดทางการเมืองว่าความคิดทางการเมืองมักถูกกำหนดโดยสภาพการณ์ของสังคม รากฐานของความคิดทางการเมืองมักเกิดจากการที่นักคิดได้รับประโยชน์โดยตรง หรือจากการสังเกตสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ในสังคม จากการสังเกตและวิเคราะห์ธรรมชาติของมนุษย์ในสังคมความคิดทางการเมืองไม่ได้เกิดขึ้นลอย ๆ ตัดขาดจากสังคม แม้จิตนาการของนักคิดเรื่องโลกพระศรีอาริย์ หรือสังคมอุดมคติดังที่เรียกกันว่า Utopian นั้น ก็เกิดขึ้นในลักษณะที่เป็นปฏิกิริยาจากสภาพสังคมที่เป็นอยู่ ความคิดทางการเมืองจึงได้รับอิทธิพลจากสภาพอยู่เสมอ เนื่องจากนักคิดทุกคนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ความรู้สึกนึกคิดที่ก่อให้เกิดจินตนาการของเขาเป็นผลที่ได้รับจากประสบการณ์และการสังเกตการณ์ความเป็นไปของสังคมนั่นเอง

การศึกษานิยามและความหมายของความคิดทางการเมืองเป็นกรอบเบื้องต้นนี้ ก็ทำให้ได้ทราบถึงความชัดเจนแล้วว่า ความคิดทางการเมืองของพุทธทาสภิกขุ เป็นการสะท้อนความคิดเห็นทางการเมืองที่มีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญ และส่วนที่เป็นประโยชน์และสำคัญยิ่งก็คือความคิดทางการเมืองตามนัยของพุทธทาสภิกขุ สามารถนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อจรรโลงโลกให้เกิดสันติสุข

สำหรับคำว่าการเมือง แม้จะมีรายละเอียดในการอธิบายถ้อยคำนี้อย่างกว้างขวาง แต่พุทธทาสภิกขุ ได้สรุปความหมายของคำนี้โดยสั้น ๆ ว่า “การเมืองเป็นการช่วยกันแก้ปัญหาของบ้านเมืองหรือของสังคมทั้งหมดหรือของโลกก็ได้”

ปัญหาของบ้านเมืองหรือปัญหาของสังคมที่การเมืองจะต้องเข้าไปช่วยแก้ไขนั้น พุทธทาสภิกขุชี้ให้เห็นมีอยู่ 2 ระดับ ได้แก่

1. ปัญหาที่เกิดขึ้นมาจากคนอยู่กันมาก ๆ เพิ่มมากขึ้นทุกที่ เป็นปัญหาอย่างเดียวกันทั้งนั้น ไม่ว่าจะในระดับเล็ก ระดับกลาง หรือระดับใหญ่ ที่มีปัญหาเกิดจากการที่สัมพันธ์ติดต่อกันมากคนขึ้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องจัดการให้อะไรหลาย ๆ อย่างมันถูกต้อง จึงจะอยู่กันได้โดยผาสุก และเมื่อมีคนมากขึ้น ปัญหาต่าง ๆ ก็มากขึ้น ก็ต้องจัดการมากขึ้นไปอีก

2. ปัญหาระดับบ้านเมืองในประเทศที่ขยายวงกว้างออกไปเป็นการเมืองโลก เพราะโลกมันเล็กเข้า แคบเข้า ทำให้มองเห็นว่าทั้งโลกนี้จะมีกี่ประเทศก็ตาม มันผูกพันเกี่ยวเนื่องกันปัญหาก็มากขึ้น นับเป็นปัญหาของโลก การโลกหรือปัญหาการเมืองของโลกนั่นเอง

นอกจากนี้ พุทธทาสภิกขุ (2546, หน้า 252)ยังได้ให้ความหมายของคำว่าการเมือง ออกเป็น 2 นัยด้วยกันได้แก่

1. ความหมายของการเมืองตามตัวหนังสือ โดยพุทธทาสภิกขุเห็นว่า คำว่า การเมืองตามที่แปลมาจากคำว่า Political นั้น ดูตามหนังสือแล้วไม่ค่อยจะกินความในภาษาไทย ดังนั้น ท่านจึงได้บัญญัติความหมายคำนี้ว่า “การเมืองคือการจัดการความเป็นอยู่ของคนมาก ๆ ให้มันหมดปัญหา”

2. ความหมายของการเมืองตามธรรมชาติ โดยพุทธทาสภิกขุได้นิยามในความหมายนี้ไว้ว่า การเมืองตามธรรมชาติ คือตามที่เป็นอยู่ตามธรรมชาติ โดยธรรมชาติ ในธรรมชาตินั่นเอง ซึ่งท่านได้ให้อรรถาธิบายเพิ่มเติมว่า ตามธรรมชาติโดยธรรมชาติ ในธรรมชาติ ก็มีเจตนารมณ์ (Spirit) ของคำว่าการเมือง อยู่ในนั้น คำว่าธรรมชาติในที่นี้หมายรวมเอาสิ่งที่มีความรู้สึก นับตั้งแต่พืชพันธุ์เล็ก ๆ ถึงต้นไม้ ถึงสัตว์แล้วก็คนป่าครึ่งคน ครึ่งสัตว์แล้วก็เป็นคนที่วิวัฒนาการมาตามลำดับ กว่าจะมาถึงคนในยุคปัจจุบัน เราเรียกว่าสิ่งนั้นเป็นไปตามธรรมชาติในหมู่สิ่งหรือสัตว์ที่เป็นอยู่ตามธรรมชาตินี้มีลักษณะท่าทางลีลาอะไรของการเมืองอย่างไร สิ่งนี้ควรจะมองดูว่า มีการต่อสู้และการปรับปรุงตัวมันเองอย่างไร เพราะถ้าดูให้ดีแล้วจะมองเห็นว่า กิริยาแห่งการต่อสู้และปรับปรุงนั่นแหละคือกิริยาแห่งการเมือง

พุทธทาสภิกขุ (2546, หน้า 253)ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการเมืองด้วยการสรุปเหตุผลที่ต้องสนใจการเมืองอย่างน่าสนใจยิ่งว่า

1. เรื่องมนุษย์ เป็นเรื่องที่เราหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะเราก็เป็นมนุษย์

2. เรื่องของโลกเป็นเรื่องที่เราหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะเราก็เป็นคนหนึ่งในโลก

3. เรื่องของประเทศ เป็นเรื่องที่เราหลีกเลี่ยงไม่ได้เพราะเราก็เป็นพลเมืองคนหนึ่งของประเทศ

4. เรื่องของสังคมเป็นเรื่องที่เราหลีกเลี่ยงไม่ได้เพราะเราก็เป็นสมาชิกหน่วยหนึ่งของสังคม

5. แม้แต่หมู่บ้านนี้เป็นเรื่องที่เราหลีกเลี่ยงไม่ได้เพราะเราก็เป็นคนหนึ่งในหมู่บ้านนี้ แม้กระทั่งในวัด ในเรื่องของแต่ละท่านแต่ละคนนั้นก็เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงมิได้ ที่จะไม่รับรู้ไม่รับผิดชอบ

สำหรับผู้ที่เป็นพุทธบริษัท พุทธทาสภิกขุมองเห็นว่า ก็ต้องมีน้ำใจอย่างกับพุทธบริษัทที่รู้จักรับผิดชอบ กล่าวคือต้องรู้จักกตัญญูกตเวทีต่อสิ่งที่มันมีประโยชน์แก่เรา หรือว่าเราได้อาศัยมาก่อนแล้ว ถ้าพูดอย่างพุทธบริษัทก็ต้องพูดได้ว่า โลกนี้มีประโยชน์แก่เรา เพราะว่าเราได้เกิดมาในโลกนี้ ต้องกตัญญูต่อมัน ต้องช่วยให้มันดีขึ้น อย่างนี้เป็นต้น นี่จึงเป็นบทสรุปว่า พุทธบริษัทมีเหตุผลอย่างกว้าง ๆ ทำนองนี้ ที่ทำให้ต้องสนใจสิ่งที่เรียกว่า การเมือง

อย่างไรก็ตาม เรื่องของการให้ความสำคัญและสนใจการเมืองนั้น ในฐานะที่เป็นพุทธบริษัทต้องพิจารณาการเมือง โดยอาศัยหลักพุทธภาษิตเป็นสำคัญ โดยพุทธทาสภิกขุชี้ว่า “เราเป็นพุทธบริษัทจึงอิงอาศัยในพุทธภาษิตเป็นหลักอยู่เสมอ” ทั้งนี้ พุทธภาษิตที่พุทธทาสภิกขุยกมากล่าวถึงความสาคัญที่ต้องสนใจการเมืองนั้นมี 4 ที่มาด้วยกัน ประกอบด้วย (พุทธทาสภิกขุ, 2546, หน้า 255)

1. พุทธภาษิตที่เกี่ยวกับพระองค์เองมีอยู่มากมายหลายแห่ง ดังเช่นที่ปรากฏว่า “ตถาคตเกิดขึ้นในโลก เพิ่มประโยชน์เพิ่มความสุขของมหาชน” ใจความย่ออย่างนี้ สรุปมาแต่ใจความได้ว่า “ตถาคตเกิดขึ้นในโลกนี้ เพื่อประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวง ทั้งเทวดาและมนุษย์”

พุทธภาษิตนี้ชี้ให้เห็นว่าทั้งเทวดาและมนุษย์ยังมีปัญหาอยู่ ยังต้องการธรรมะอยู่ เพราะฉะนั้นพุทธบริษัทจึงสนใจทั้งต่อเทวดาและมนุษย์ในฐานะที่จะร่วมกันแก้ปัญหา

2. มีพุทธภาษิตอีกหมวดหนึ่ง ซึ่งลดระดับลงมาว่า บุรุษอาชาไนย เกิดขึ้นมาในโลกเพื่อประโยชน์แก่มหาชนหมายความว่า ไม่ใช่เพื่อตัวเองแต่เพื่อมหาชน บุรุษอาชาไนยนี้ มิได้หมายถึงเฉพาะพระพุทธเจ้าอย่างเดียว ใครก็ได้ถ้าเป็นผู้มีสติปัญญาระดับสูงสุดก็เรียกว่า อาชาไนย เขาเกิดมาเพื่อประโยชน์แก่มหาชน แล้วเรื่องก็ต้องเป็นไปในเรื่องของสังคม ซึ่งเป็นปัญหาทางสังคม และก็ไม่พ้นไปจากเรื่องการเมือง แต่ต้องเป็นการเมืองที่บริสุทธิ์ หรือประกอบอยู่ด้วยธรรมะ คือเป็นการเมืองที่แท้จริง ไม่ใช่การเมืองที่เพิ่งมาเปลี่ยนรูปคดโกง อุบายสาหรับคดโกง เอาเปรียบผู้อื่น

3. พุทธภาษิตที่ตรัสถึงประโยชน์: อตฺตตฺถิ หิ สมฺปสฺสมาเนน อลเมว อปฺปมาเทน สมฺปเทติ ฯ เป ฯ เมื่อเห็นประโยชน์ตนก็ทำประโยชน์ตนให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท เมื่อเป็นประโยชน์ผู้อื่นก็ทำประโยชน์ผู้อื่นให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท เมื่อเป็นประโยชน์ทั้งสองฝ่าย คือทั้งตนและผู้อื่นก็พึงทำประโยชน์ทั้งสองฝ่ายให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท นี้คือให้นึกถึงผู้อื่นด้วยเสมอไป คือนึกถึงทุกคน นั้นก็คือเรื่องของปัญหาทางการเมือง คือปัญหาร่วมกันของสังคมนั่นเอง จะต้องช่วยกันปลดเปลื้อง

4. มีข้อความที่เป็นพุทธพจน์ว่า ธรรมะนี้ตรัสเพื่อให้ช่วยกันรักษาเข้าไว้ เพื่อประโยชน์เพื่อความสุขเกื้อกูล ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ เช่นเรื่อง โพธิปักขิยธรรม 37 ประการ ก็เพื่อประโยชน์ว่า จะช่วยกันรักษาไว้ให้ตั้งอยู่เป็นหลักพระศาสนา ไม่ใช่เพื่อใครคนใดคนหนึ่ง หรือเพื่อตัวผู้ปฏิบัติธรรมคน

นั้นคนเดียว เรื่องนี้ตรัสสอนไว้เพื่อจะได้ถือเป็นหลักอันมั่นคงว่าธรรมะหรือพระศาสนานี้ ไม่ใช่เพื่อตัวใครตัวมัน พระพุทธองค์ทรงประสงค์ไว้ว่าให้รักษากันไว้อย่างมั่นคงเพื่อประโยชน์แก่เทวดาและมนุษย์ พุทธทาสภิกขุย้าว่าเทวดาหากไม่ต้องมีเหงื่อ พวกมนุษย์ยังต้องอาบเหงื่อ จะไกลกันเท่าไรก็ตาม มันก็ยังต้องการธรรมะอยู่นั่นเอง

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการนำหลักการแนวคิดธรรมิกสังคมนิยมของพุทธศาสมาประยุกต์กับการพัฒนาการเมืองไทย พบแนวทางการพัฒนาสรุปได้ ดังนี้

1. การพัฒนาการเมืองไทยโดยการพัฒนาคนไม่ให้เป็นทาสวัตถุ เมื่อคนในสังคมละเลยและไม่เห็นคุณค่าของหลักธรรม มัวเมาหลงใหลในวัตถุนิยม ฟุ้งเฟ้อไปตามอำนาจของวัตถุ วัตถุนิยมจึงเป็นสาเหตุนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ ในสังคม การไม่เป็นหาสวัดก็คือการสื่อธรรมเป็นหลัก การจะถือธรรมเป็นหลักได้คนจะต้องมีการศึกษาที่ถูกต้อง คือ ถูกต้องแก่ความเป็นมนุษย์ ต้องทำให้ มนุษย์เป็นมนุษย์และเต็มแห่งความเป็นมนุษย์ คือ การทำจิตใจของมนุษย์ให้ประกอบอยู่ด้วย ศีลธรรม การศึกษาต้องไม่เป็นไปเพื่อการรับใช้ประโยชน์ทางวัตถุหรือทางเนื้อหนัง

2. การพัฒนาการเมืองไทยโดยใช้ระบบศีลธรรมประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ ให้สิทธิเสรีภาพต่อบุคคล หากบุคคลมีคุณธรรม มีศีลธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ใช้ยึดเหนี่ยว จิตใจ ก็สามารถที่จะสร้างสังคมให้เป็นสังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้โดยอาศัยธรรมเป็นหลัก

3. การพัฒนาการเมืองไทย โดยการจัดระบบการเมืองให้ถูกต้อง ระบบการเมืองที่ ขาดหลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว เป็นระบบการเมืองที่เลวร้ายที่สุด ดังนั้น การเมืองและ ประชาธิปไตยที่ตั้งอยู่บนฐานของธรรมนั้นเป็นการเมืองที่ถูกต้อง คือตั้งอยู่บนฐานแห่งการถือเอา ประโยชน์ของส่วนรวมเป็นใหญ่ นั่นย่อมหมายถึงว่า ต้องพัฒนานักการเมืองให้เป็นนักการเมืองของพระเจ้าด้วยจากข้อมูลดังกล่าวแนวทางในการนำหลักการแนวคิดธัมมิกสังคม นิยมมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาประชาธิปไตยของไทย โดยแยกเป็นหลักการใหญ่ ๆ ดังนี้

1. การนำหลักการแนวคิดธัมมิกสังคมนิยมมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาการเมืองของไทย โดยการพัฒนาประชาชนการพัฒนาการเมืองของไทยโดยการพัฒนาคน คือ การสร้างคนให้มีธรรมะไม่เป็นทางวัตถุ ธรรมะเป็นหลักการทางพุทธศาสนาที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคน ในสังคมไทยมาช้านาน หากแต่ว่าปัจจุบันสังคมได้เจริญขึ้นในด้านวัตถุ จึงทำให้คนในสังคมละเลย ไม่เห็นคุณค่าความสำคัญของหลักธรรม โดยเนื้อหาและสาระของหลักธรรมนั้นสามารถนำมาใช้ ควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมในทุก ๆ ด้านอย่างไม่มีขีดจำกัด เพราะหลักธรรมมีความเป็น อกาลิโก คือ มีความทันสมัยใช้ได้ทุกเวลา โดยไม่จำกัดสถานที่หรือเวลา ดังนั้นเมื่อคนในสังคมละเลยและไม่ เห็นคุณค่าของหลักธรรมมัวเมาหลงใหลในวัตถุนิยม ฟุ้งเฟ้ยไปตามอำนาจของวัตถุ เราจึงมักพบ ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมเป็นประจำ โดยเฉพาะ ปัญหาการขาดจริยธรรมของคนในสังคมซึ่งสาเหตุเหล่านี้ล้วนนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ ในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อผู้มีอำนาจขาดจริยธรรม ปัญหาที่เกิดขึ้นยิ่ง

รุนแรงขึ้นไปเป็นลำดับ และส่งผลต่อเสถียรภาพทางการเมืองเป็นอย่างมากการพัฒนาการเมืองของไทยโดยสร้างพลเมืองให้มีธรรมะนั้น ต้องสร้างโดย ทำให้พลเมืองมีการศึกษาที่ถูกต้อง ประชาธิปไตยในความหมายทั่วไป สามารถนำมาใช้เป็น เครื่องมือให้คนเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเองได้โดยมิได้คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม เป็นหลัก การปกครองในระบอบประชาธิปไตย เป็นการปกครองที่ให้สิทธิ เสรีภาพ ต่อบุคคลเต็มที่ ซึ่งผู้ที่จะสามารถเข้ามาใช้สิทธิได้นั้น มักจะใช้อำนาจที่ตนได้รับมอบหมายจนเกินขอบเขตที่สังคม กำหนด และนักการเมืองส่วนใหญ่มักคิดว่า อำนาจที่ตนนำมาใช้อย่างไม่ถูกต้องนั่นแหละคือธรรมะ ดังนั้น การพัฒนาการเมืองของไทยในทัศนะของพุทธทาสภิกขุ จึงจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนา

ด้านจิตใจคนเป็นสำคัญ โดยการไม่ทำให้จิตใจตกไปเป็นทาสของวัตถุ เพราะ วัตถุเป็นที่ตั้งแห่งการเห็นแก่ตัว เมื่อคนมีความเห็นแก่ตัว ปัญหาต่าง ๆ ในสังคมก็จะเกิดขึ้นตามมา แต่หากจิตใจไม่หลงไหลในวัตถุนิยม ฝักใฝ่ในคุณธรรม ยึดความถูกต้องดีงามเป็นหลักการเมือง การปกครองก็ย่อมพัฒนาขึ้น เพราะปัญหาสำคัญที่ทำให้การเมืองเกิดความวุ่นวายนั้น ท่านพุทธทาส มองว่าเกิดจากการที่มนุษย์มีกิเลสมากจนละเลยหรือไม่สนใจความสุขทางจิตใจอันเกิดจากการมี ธรรมะ มีความเมตตาปราณี รักใคร่เพื่อนมนุษย์ กลับแสวงหาความสุขทางวัตถุ ทางเนื้อหนัง ทาง ร่างกายเพียงอย่างเดียว เมื่อมนุษย์มีกิเลสและเป็นทาสของกิเลส ที่มีความต้องการที่จะกอบโกยเอา ประโยชน์ตนก่อนก่อนที่จะต้องการสันติภาพ หรือสันติสุข ท่านพุทธทาสมองว่า มนุษย์ในสังคม ปัจจุบันไม่มีอิสรภาพในการใช้สติปัญญาแก้ไขปัญหา เนื่องจากมนุษย์มีกิเลสครอบงำจิตใจมาก เกินไป ดังนั้น พุทธทาสจึงเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยทำให้ประชาชนทุกคน ยอมรับว่า การเมืองคือศีลธรรม ศีลธรรมคือการเมือง ทำให้คนเป็นสัตบุรุษ เป็นสุภาพบุรุษคือ ต้องการประโยชน์สุขของมนุษย์เป็นหลักซึ่งตัวเองก็รวมอยู่ในจำนวนนั้น ซึ่งตรงตามอุดมคติของ พระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนาที่ว่า พระโพธิสัตว์ได้สมาทานศีลว่า ถ้ายังมีคนทนอยู่ในกองทุกข์ แม้เพียงคนเดียว เราจักยังไม่ขวนขวายเพื่อปรินิพพาน ซึ่งอุดมคตินี้จะแก้ปัญหาทางการเมืองแห่งยุค ปัจจุบันได้ต้องให้ประชาชนเชื่อว่าธรรมะเป็นธรรมะ เพราะธรรมะคือความถูกต้อง คือความ ยุติธรรม ไม่ใช่อำนาจเป็นธรรมะ เพราะโลกปัจจุบันอยู่ในสมัยที่มีธรรมะ ไม่ใช่สมัยหลอกลวง เพราะฉะนั้น การพัฒนาประชาธิปไตยของไทยตามหลักการแนวคิดธัมมิกสังคม นิยมที่จะได้ผล ต้องให้การศึกษาที่ถูกต้องแก่ประชาชนโดยชี้ให้เห็นข้อเท็จจริงของธรรมชาติที่สิ่งต่าง ๆ ต้องมีความแตกต่างและพึ่งพาอาศัยกันจึงจะเป็นสุขและอยู่รอดได้ ในการปกครองและการจัดการสังคมก็เช่นกัน ผู้มั่งมีและผู้ขาดแคลนจะต้องอยู่ร่วมกันและช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกัน มีความ เคารพนับถือกันในฐานะเพื่อนร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย

การให้การศึกษากับประชาชนที่ถูกต้องคือ การให้วิธีการปฏิบัติเพื่อช่วยให้ประชาชนอยู่รอด เช่น ระบบเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นต้นที่ทรงแนะนำให้วิธีการปฏิบัติตนในการที่ให้อยู่รอด อันมีหลักสำคัญอยู่ที่ความพอเพียงนี่คือการจัดการศึกษาที่ถูกต้องให้กับ

ประชาชน หรือให้วิธีการปฏิบัติตนเพื่อให้อยู่รอด เพราะฉะนั้นการที่จะพัฒนาประชาธิปไตยของไทยตามหลักการแนวคิดธัมมิกสังคมนิยมของพุทธทาสภิกขุ ท่านจึงไปที่ว่าการพัฒนาประชาธิปไตยของไทยต้องพัฒนาประชาชนให้มีการศึกษาที่ถูกต้องคือมีการศึกษาเพื่อประโยชน์ทางจริยธรรม ทางศีลธรรม เพื่อการลดความเห็นแก่ตัวหรือเพื่อให้มีวิธีการปฏิบัติตนเพื่อให้อยู่รอด เพื่อพัฒนาจิตใจให้สูงขึ้น มิใช่มีการศึกษาเพื่อประโยชน์ทางวัตถุเพื่อผลิตสิ่งออกมาตอบสนองต่อกิเลสตัณหาของมนุษย์

2. การนำหลักการแนวคิดธัมมิกสังคมนิยมมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาการเมืองของไทยโดยใช้ระบบศีลธรรมการพัฒนาการเมืองของไทยโดยใช้ระบบศีลธรรมประชาธิปไตยเป็นการ ปกครองที่ให้สิทธิเสรีภาพต่อบุคคล ดังนั้นหากบุคคลมีคุณธรรมมีศีลธรรมเป็นหลักใช้ยึดเหนี่ยว จิตใจก็สามารถสร้างสังคมให้เป็นสังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข โดยอาศัยธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ซึ่งสังคมที่มีธรรมเป็นหลักท่านเรียกว่า ธัมมิกสังคมนิยม คือ “เป็นสังคมที่ทุกคนมีกิน มีอยู่มีใช้เท่าที่พอดี ไม่มากเกินความต้องการ ตามพื้นฐานของธรรมชาติโดยธรรมเป็นสังคมที่ทุกคนต้องทำงานตามกำลังความสามารถของตน เมื่อผลิตส่วนเกินได้ ยกส่วนเกินนั้นให้แก่สังคม เพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม ด้วยความยินดีและเต็มใจ” (พุทธทาสภิกขุ ,2549,หน้า 51)

ดังนั้น การพัฒนาการเมืองไทยในทัศนะของพุทธทาสภิกขุ จึงจำเป็นที่จะต้องมีธรรมะเป็นรากฐานจึงจะเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงเพราะสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมได้ ท่านมักจะเรียกระบบการเมืองในปัจจุบันว่า ระบบการเมืองของกิเลส แต่ธัมมิกสังคมนิยมที่ท่านเสนอและสนับสนุนนั้น เป็นระบบการเมืองที่เปิดโอกาสให้แก่กันด้วยน้ำใจที่เป็นมิตรไมตรีเห็นแก่ความเป็นเพื่อนร่วมเกิด แก่ เจ็บ ตายด้วยกัน โดยใช้ประชาธิปไตยแบบธัมมิกสังคมนิยมเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติยึดหลักการที่ว่า ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก มีความสามารถควบคุมตนเอง ยึดหลักความพอดี มีความ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความเคารพนับถือกัน มีจิตใจที่มีแต่ความเมตตา กรุณา ถือได้ว่าเป็นการปลูก จิตสำนึกที่ดี ทีถูกต้องให้กับคนในสังคม อันจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมในอีกหลาย ๆ ด้านต่อไป พุทธทาสภิกขุอธิบายว่า ศีลธรรม คือธรรมที่ทำให้มีความเป็นปกติ สี-ละ แปลว่า ปกติ คำว่าปกติ คือไม่กระทบกระทั่งใคร ๆ และตัวเอง คือ ไม่ทำใคร ๆ ให้เดือดร้อนและไม่ทำตัวเองให้เดือดร้อน ปกติ มี 2 ระดับ คือปกติตามธรรมชาติ คือมีกฎเกณฑ์อยู่ตามธรรมชาติ เช่น ต้องกิน เดิน ยืน นั่ง นอน เป็นต้น และปกติสำหรับปัญหาใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นที่มนุษย์จะต้องช่วยกันทำให้ ปกติคือทำให้ปกติ 3 ระดับคือ ระดับบุคคล ระดับสังคม และระดับโลก (พุทธทาสภิกขุ 2549 หน้า 184)

จากการศึกษาพบว่ามนุษย์ในสังคมปัจจุบันไม่ค่อยสนใจหรือให้ความสำคัญกับสิ่งที่เรียกว่าศาสนา ซึ่งท่านพุทธทาสภิกขุอธิบายว่า ศาสนะ คือคำสั่งสอน เรื่องที่เอามาสอนเรียกว่า ธรรมะ ธรรมะแปลว่า สิ่งสูงสุดที่จะช่วยให้รอด ถึงแม้ว่าหลักการทางศาสนาจะหยั่งรากฝังลึกใน จิตใจของมนุษย์มานานแล้วก็ตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบบการเมืองที่ไม่เข้าใจสิ่งที่เรียกว่า ศาสนาอย่างถูกต้อง มักจะมองว่าศาสนาเป็นเครื่องถ่วงความเจริญหรือเป็นอุปสรรคขัดขวางระบบ การเมืองหรือ

อุดมคติของระบบการเมืองที่กำหนดขึ้น ดังนั้นพุทธทาสภิกขุ จึงมองว่าระบบการเมืองทั้งหลายในโลกนี้ไม่เป็นไปเพื่อสันติหรือ ถ้าพูดเป็นภาษาชาวบ้านก็คือ ระบบการเมืองเป็นคนละทางกับศาสนาซึ่งศาสนาเป็นไปในทางสันติ เมื่อระบบการเมืองเห็นว่าศาสนาเป็นอุปสรรคดังกล่าวนักการเมืองจึงมีความหมายของคำว่าสันติไปอีกความหมายหนึ่งตามระบบการเมืองนั่นก็คือ สันติ คือ การที่เขาเป็นเจ้าโลก ควบคุมโลกได้ตามความต้องการของตน สันติในความหมายนี้จึงกลายเป็นการยื้อแย่งกัน ไม่มีที่สิ้นสุด พุทธทาสภิกขุ ได้เสนอทางออกของปัญหานี้ โดยเสนอว่าธรรมะกับการเมืองต้องอยู่ด้วยกันจนกระทั่งเข้าเป็นเนื้อเดียวกัน อย่ามองว่าเข้ากัน ไม่ได้หรือเป็นศัตรูแก่กัน ต้องถือว่าศาสนาหรือธรรมะ หรือพระเจ้านั้น ต้องอยู่เหนือประโยชน์ทางวัตถุของบุคคล ปัจจุบันมนุษย์แยกประโยชน์ออกเป็นประโยชน์ทางวัตถุ ทางเนื้อหนัง แล้วถือว่าดีกว่าเหนือกว่าธรรมะ เพราะฉะนั้น มนุษย์ต้องคิดเสียใหม่ว่า ธรรมะคือประโยชน์ที่แท้จริง ส่วนประโยชน์ทางเนื้อหนังเป็นแค่เปลือกนอกเท่านั้น ส่วนเนื้อใน คือ ธรรมะเมื่อคนหลงใหลความสุขทางวัตถุ หรือทางเนื้อหนังเกินไปจำเป็นต้องพัฒนาจิตใจของเขาให้สูงขึ้นด้วยระบบศีลธรรมคือระบบที่ทำให้มีความเป็นปกติทั้งระดับบุคคล ระดับสังคม ระดับโลก โดยช่วยกันทำความเข้าใจเผยแผ่ธรรมะหรือเผยแผ่ศาสนาคือเผยแผ่คำสั่งสอนของศาส งศาสดา เมื่อศาสนาคือเผยแผ่คำสั่งสอนของ ศาสดาไม่ถูกใช้เพื่อประโยชน์ทางการเมืองสกปรก ศาสนาก็จะเป็นตัวการเมืองที่สะอาด บริสุทธิ์ จนประชาชนรู้สึกว่า ศาสนานี้จำเป็นกว่าสิ่งใด ๆ ทั้งหมด และศาสนาสามารถแก้ปัญหาของมนุษย์ ทั้งโลกได้โดยการทำให้เป็นปกติทั้ง 3 ระดับ ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า แม้ชีวิตของคนในสังคมไทย ส่วนใหญ่จะมีความผูกพันกับสถาบันพุทธศาสนามาช้านานแล้วตั้งแต่บรรพบุรุษก็ตาม จนอาจถือว่าพุทธศาสนาเป็นเอกลักษณ์ของคนในชาติไปแล้วก็ได้ แต่ความเป็นจริงแล้วกลับพบว่า ความรู้ความ เข้าในหลักธรรมที่ถือว่าเป็นแก่นแท้ของพุทธศาสนาของคนในสังคมไทยนั้นมีน้อยมาก จนเป็น เรื่องที่น่าเป็นห่วงว่า เมื่อประชาชนไม่ได้ศึกษาหลักธรรมะอย่างถ่องแท้ หรือการห่างวัดมากขึ้นของ คนในยุคปัจจุบัน ก็อาจทำให้เกิดการปฏิบัติตนไม่ถูกต้องตามหลักการทางพุทธศาสนาได้ ซึ่งถือว่า เป็นความเสื่อมที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างรีบด่วน เพราะถ้าปล่อยไปเรื่อย ๆ โดยไม่เห็นความสำคัญก็จะส่งผลทั้งต่อผู้ปฏิบัติ ซึ่งถือว่าเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม และส่งผลอันพึงปรารถนาต่อสังคมได้ การแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้ ประชาชนต้องศึกษาให้เข้าใจในหลักพุทธธรรมอย่างถ่องแท้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมเมื่อศึกษาและเข้าใจในหลักธรรมอย่างถ่องแท้ สิ่งที่พุทธทาสภิกขุคาดหวังที่จะให้ เกิดในสังคมก็คือ คนในสังคมจะรู้ว่าหลักธรรมหรือความจริงที่เป็นสภาวธรรมที่เป็นกฎของ ธรรมชาตินั้นสามารถนำไปเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตน เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ใน สังคมได้อย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตแห่งความเป็นพุทธ คนในสังคมจะรู้ว่า ระบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ระบบใด เช่น การเมือง การศึกษา สังคม เป็นต้น ระบบเหล่านี้ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อจุดประสงค์ เดียวกันนั่นก็คือ ความถูกต้องเป็นธรรม ซึ่งแต่ละระบบต้องประสานเกื้อกูลและทำงานร่วมกัน เพื่อที่จะได้บรรลุจุดหมายร่วมกัน ดังคำกล่าวของรัญจวน

อินทรกำแหง ที่ว่า “คนดีกับระบบที่ดีย่อม เป็นปัจจัยที่สัมพันธ์หนุนเนื่องกัน เพื่อจรรโลงสังคมที่ดีให้ดำรงอยู่ได้” (พุทธทาสภิกขุ 2532, หน้า 14)

เมื่อเห็นถึงความสัมพันธ์ของศีลธรรมกับการเมืองอย่างที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ การเมืองที่ มีธรรมนั้นเป็นการเมืองที่ถูกต้อง เป็นการเมืองที่บริสุทธิ์ตรงกันข้าม ถ้าแยกศีลธรรมออกจาก การเมืองก็จะเป็นการเมืองที่มีแต่เรื่องของผลประโยชน์ การคดโกง เอารัดเอาเปรียบกัน เช่น การเมืองในปัจจุบันนี้ นักการเมืองที่เข้ามาสู่ระบบการเมืองล้วนแต่มีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเองและพวกพ้องทั้งนั้น จึงทำให้เห็นแก่ตัวมากขึ้น ๆ แล้วก็เอาเปรียบกัน เบียดเบียนกัน แล้วเดือดร้อนกันไปทั้งโลกในทัศนะของพุทธทาสภิกขุมองปัญหาที่เกิดขึ้นจากระบบประชาธิปไตยว่า มีสาเหตุมาจากการที่คนไม่ยอมรับหรือไม่เข้าใจว่าการเมืองคือธรรมะในฐานะที่เป็นศีลธรรม หรือ จริยธรรม จึงทำให้เกิดปัญหาต่อมาคือ คนทั่วไปเห็นว่า การเมืองกับธรรมะเข้ากันไม่ได้ เนื่องจาก คนส่วนใหญ่มองว่าหลักการทางศาสนาเป็นตัวถ่วงให้การพัฒนาการเมืองล่าช้าลงไป จึงพยายามที่ จะกันศาสนาออกจากการเมือง พุทธทาสภิกขุมองว่า สังคมปัจจุบันมีการเกลียดศาสนาหรือธรรมะ มากขึ้น เพราะมนุษย์ไปเป็นทาสของกิเลสตัณหา บูชาเนื้อหนัง ซึ่งตรงข้ามกับธรรมะหรือศาสนา การไม่ให้ความสำคัญแก่ธรรมะหรือศาสนานั้น พุทธทาสภิกขุมองว่า ส่งผลให้พฤติกรรมของประชาชนไม่สอดคล้องกับหลักธรรมะ มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ ทำทุกอย่าง ด้วยการขาดปัญญาแห่งตนเอง ไม่เป็นอิสระจากสิ่งอื่น ไม่สามารถใช้ปัญญาในการตัดสินใจเลือก หรือแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องและส่งผลให้การจัดการศึกษาทำไปอย่างไม่เห็นความสำคัญ ของศาสนาและศีลธรรม แต่กลับไปให้ความสำคัญแก่วัตถุนิยม โดยเรียนเพื่อก้าวหน้าทางวัตถุนิยม ขจัดศาสนาและศีลธรรมออกไปเสียนอกวงของการศึกษา ในส่วนของการปกครองบ้านเมืองจึงมีจุดมุ่งหมายเป็นไปเพื่อประโยชน์ทางวัตถุ เกลียดศาสนาและศีลธรรม หรือมีการกีดกันศาสนาและศีลธรรมออกไปหรือมีศาสนาเอาไว้เพื่อทำพิธีหลอก ๆ แท้จริงในใจของนักการเมืองหรือผู้นำ ประเทศมีกิเลสตัณหาครอบงำจิตใจอยู่ ไม่ได้ชอบศาสนาหรือศีลธรรมเลยเพราะฉะนั้นการพัฒนาประชาธิปไตยของไทยให้เป็นไปตามหลักการแนวคิดธัมมิกสังคม

นิยมของพุทธทาสภิกขุ ท่านจึงมองว่าการจะนึกถึงประโยชน์ของประชาชนเป็นใหญ่ได้ ต้องพัฒนาจิตใจของประชาชนให้มีศีลธรรม หรือสร้างระบบศีลธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม คือสร้างความเป็นปกติให้เกิดขึ้นทั้งระดับบุคคล ระดับสังคมและระดับโลก เมื่อประชาชนมีศีลธรรมประจำใจ ย่อม ไม่ต้องการประโยชน์ของส่วนรวมเพื่อเอามาเป็นประโยชน์ของส่วนบุคคล ระบบการเมืองการปกครองย่อมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เจริญขึ้นของไทย โดยพัฒนาระบบการเมืองนักการเมือง

3. การนำหลักการแนวคิดธัมมิกสังคมนิยมมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาการเมืองไทยจากความหมายของการเมืองในทัศนะของพุทธทาสที่พบว่า การเมืองเป็นการจัดสังคมมนุษย์รูปแบบหนึ่ง ซึ่งการเมืองที่ถูกต้องในทัศนะของพุทธทาส คือ การเมืองที่จะต้องประกอบด้วยธรรมเท่านั้น พุทธทาส

ไม่สนับสนุนเนื้อหาสาระของประชาธิปไตยที่เอื้อให้คนที่มี กิเลสเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเอง ใช้เป็นเครื่องมือในการเข้ามาเอารัดเอาเปรียบคนใน สังคม คดโกงและเห็นแก่ตัว พุทธทาสมองประชาธิปไตยในปัจจุบันว่า “ประชาธิปไตยเสรีนิยม เปิดเสรีเต็มที่ แล้วก็ไม่ได้จำกัดความไว้ชัดว่าเสรีอย่างไร แล้วกิเลสของมันก็ฉวยโอกาสที่จะเสรีไป ตามอำนาจของกิเลส แม้อุดมคติจะวาดไว้สวยงามทางปรัชญา แต่ทางปฏิบัตินั้นก็เป็นไปไม่ได้ ปรัชญาไม่มีกำลังพอที่จะต้านทานกิเลสได้” (พุทธทาสภิกขุ 2549,หน้า 51-52) มีทางเดียวที่จะแก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้นได้โดยใช้ธรรมเป็นหลักในการแก้ไขปัญหา ท่านเรียกระบบการเมืองที่ ประกอบด้วยธรรมว่า “ประชาธิปไตยแบบธัมมิกสังคมนิยม” หรือ “ธัมมิกประชาธิปไตย” เนื่องจากท่านมองว่าคนในโลกนี้ยังมีกิเลสกันอยู่ ฉะนั้นประชาธิปไตยในรูปแบบปัจจุบัน (ประชาธิปไตยเสรีนิยม) จึงใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาการเมืองไม่ได้ เพราะเป็นประชาธิปไตยของระบบกิเลส จึงต้องใช้ “ธัมมิกประชาธิปไตย” ข้างต้นมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาระบบการเมืองการพัฒนาประชาธิปไตยของไทย โดยการจัดระบบการเมืองให้ถูกต้อง ท่านอธิบายว่าการที่จะทำให้คนในสังคมอยู่กันอย่างผาสุกนั้น ต้องนำหลักธรรมมาใช้ในการแก้ปัญหาเท่านั้น เพราะการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมนั้นเมื่ออยู่กันมาก ๆ ก็จะเกิดปัญหาขึ้น ซึ่งท่านเรียกลักษณะ ของสังคมแบบนี้ว่าการเมือง การจัดการเมืองให้เป็นเรื่องที่ถูกต้องท่านเสนอให้จัดโดยใช้หลักการประชาธิปไตยที่อิงธรรมะเป็นหลัก เรียกว่าธัมมิกประชาธิปไตยหรือประชาธิปไตยแบบธัมมิกสังคมนิยมซึ่งหลักการประชาธิปไตยในรูปแบบนี้แตกต่างจากหลักการประชาธิปไตยที่กล่าวไว้ในปัจจุบัน เพราะหลักการหรือเครื่องมือที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาระบบการเมืองในทัศนะของพุทธทาสนั้นต้องใช้หลักธรรมะมาแก้ปัญหาจึงจะทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกท่านมองว่าการเมืองที่ขาดหลักธรรมะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวนั้นจุดมุ่งหมายของการเมืองก็จะเปลี่ยนไปทันทีเป็น การเมืองที่มีแต่การเห็นแก่ตัว การคดโกง ซึ่งพุทธทาสมองว่า เป็นระบบการเมืองที่เลวร้ายที่สุด ดังนั้น ระบบการเมืองที่ตั้งอยู่บนฐานของธรรมนั้น เป็นระบบการเมืองที่ถูกต้อง โดยเป็นลักษณะของสังคมการเมืองที่คนในสังคมอยู่ร่วมกัน โดยมีหลักธรรมเป็นพื้นฐานโดยใช้ ประชาธิปไตยที่ประกอบด้วยธรรมเป็นเครื่องมือ (ประชาธิปไตยแบบธัมมิกสังคมนิยม) ซึ่งจะนำไป สู่จุดมุ่งหมายของการเมืองที่แท้จริง นั่นคือความผาสุกของคนในสังคม นอกจากการมีระบบสังคม และการเมืองที่ประกอบด้วยธรรมเป็นพื้นฐานแล้ว การมีวิถีชีวิตของคนในสังคมที่เป็น ประชาธิปไตยประกอบด้วยธรรม ถือได้ว่าเป็นวิถีชีวิตที่ดีที่สุดบ่งบอกถึงสภาพสังคมที่มีระบบ การเมืองที่เป็นธรรมที่สุด

ดังนั้น การพัฒนาการเมืองไทยตามหลักข้างต้น จึงมีความสัมพันธ์กันและเกี่ยวเนื่องกัน โดยจะขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ได้ เพราะถ้าขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่จะทำให้จุดมุ่งหมายของการเมือง ไม่มีความถูกต้องไปทันที เป็นการเมืองของระบบกิเลส อันจะนำมาซึ่งการอยู่ร่วมกัน อย่างไม่ผาสุกของคนในสังคมระบบการเมืองในปัจจุบัน พุทธทาสมองว่าเป็นระบบการเมืองของอำนาจกิเลส เป็นระบบการเมืองที่เจริญไปในทางที่เห็นแก่ส่วนเกิน ละทิ้งศีลธรรม เพราะระบบประชาธิปไตยที่ให้ สิทธิ

เสรีภาพบุคคลมากเกินไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระบบการเมืองหรือผู้ที่เข้ามาทำหน้าที่ในการ บริหารประเทศ โดยปล่อยให้กลุ่มบุคคลเหล่านี้เข้ามากอบโกยแสวงหาผลประโยชน์ของส่วนรวม ไปเป็นของตน ส่งผลให้เกิดความพัวพันของกลุ่มที่มีอิทธิพลทางการเมือง จนเป็นการเมืองที่มีลักษณะทั้งสนับสนุนและทำลายล้างกันท่านจึงได้เสนอให้ใช้หลักธัมมิกสังคมนิยมเป็นหลักปฏิบัติในการจัดระบบการเมือง ธัมมิกสังคมนิยมในทัศนะของพุทธทาสภิกขุเป็นระบบที่จัดโดยถือเอาประโยชน์ของสังคมเป็นหลัก และประกอบไปด้วยธรรม ไม่มีการกอบโกยเอาส่วนเกิน เป็นประชาธิปไตยที่ไม่ให้โอกาสแก่บุคคลเพียงคนเดียวสามามารถกอบโกยส่วนเกินได้ พุทธทาสวิพากษ์วิจารณ์ลัทธิการเมืองตะวันตก ทั้งแบบเสรีประชาธิปไตยแบบทุนนิยมและแบบมาร์กซิสต์ว่า ไม่ประกอบด้วยธรรม เพราะฉะนั้นแนวทางในการแก้ไขปัญหาระบบการเมือง ต้องจัดระบบการเมืองที่มีหลักธรรมเป็นองค์ประกอบซึ่งท่านได้เสนอการจัดระบบการเมืองเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวโดยใช้หลักธัมมิกสังคมนิยม ซึ่งเป็น ระบบที่จัดโดยถือหลักเอาประโยชน์ของสังคมเป็นหลัก ควบคุมตนเอง มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เคารพนับถือและมีความเมตตากรุณาต่อกัน หลักการนี้ถือว่าเป็นหลักการพื้นฐานที่ประกอบด้วยธรรม เป็นหลักที่สามารถนำไปพัฒนาการเมืองในระดับที่สูงขึ้นต่อไปได้อย่างมีคุณภาพให้มีความสงบสุข ได้นั้น ท่านมองว่าจะต้องจัดโดยระบบที่ตั้งรากฐานอยู่บนฐานทางศาสนาของทุก ศาสนาที่มีอยู่ว่า สัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันหมดทั้งสิ้น และนักการเมือง ต้องมีความเป็นปูชนียบุคคล คือบุคคลที่ควรบูชา ไม่เห็นแก่ตัว ทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อผู้อื่น ซื่อสัตย์ สุจริต ปฏิบัติหน้าที่โดยความเป็นจริง ถูกต้องตามกฎของธรรมชาติ เสียสละประโยชน์สุขส่วนตัว เพื่อส่วนรวม ยึดถืออุดมคติอย่างโพธิสัตว์ คือ สุทธิ ปัญญา เมตตา จึงจะนำไปสู่ความสงบของคนหมู่มาก

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น ผู้วิจัยสรุปการวิเคราะห์การพัฒนาการเมืองไทยคือการพัฒนาประชาธิปไตยของไทยโดยการจัดระบบการเมืองให้ถูกต้อง คือ ตั้งอยู่บนฐานของธรรมะ พัฒนาระบบศีลธรรม โดยอาศัยธรรมะเป็นหลักในการดำเนินชีวิต การพัฒนาจิตใจ ไม่ให้เป็นทางวัตถุ การพัฒนาการศึกษาให้ถูกต้อง นั่นเท่ากับพัฒนาประชาชนให้มีคุณภาพทาง ปัญญา ทำให้การตัดสินใจทางการเมืองถูกต้อง เพราะยึดเอาธรรมะเป็นแกนกลาง ธรรมะที่จะยึด เป็นแกนกลางเพื่อสร้างประชาชนที่เป็นนักประชาธิปไตยชั้นนำ คือ ศีล สมาธิ ปัญญาเมื่อประชาชนมีธรรมะทุกคนแล้ว สังคมย่อมมีความเสมอภาค สมาชิกในสังคมจะอยู่ กันอย่างพี่น้อง รักใคร่สามัคคี ช่วยเหลือเผื่อแผ่กันตามหลักแห่งพุทธศาสนาที่ว่า ตถาคตก็ดี สงฆ์ สาวกของตถาคตก็ดี อุบัติขึ้นในโลกนี้ เพื่อประโยชน์และความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เมื่อทุกคนเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมแล้ว การจัดสรรและการกระจายทรัพยากรย่อมเป็นไปอย่างยุติธรรมอันจะนำมาซึ่งความสมบูรณ์พูนสุขแก่ประชาชนทั้งหลายเองและท่านให้เหตุผลว่า โลกต้องมีธรรมะเป็นการเมือง เพราะอำนาจของวัตถุนิยมทำให้ นักการเมืองมุ่งแต่จะเอาประโยชน์โดยไม่นึกถึงศีลธรรม เพราะฉะนั้น ต้องชี้แจงกันไปตั้งแต่ พื้นฐาน ให้คนที่เป็นหน่วยหน่วยหนึ่งของโลกนี้เข้าใจความถูกต้องเกี่ยวกับธรรม การที่จะไม่ เป็นไปเพื่อศีลธรรมเพราะว่า คนตก

อยู่ในห้วงแห่งความกลัว คือ กลัวแพ้ กลัวอด หรือว่ากลัวไม่มี รสชาติ ก็เลยไม่กล้าชะเง้อไปมองศีลธรรม เมื่อมองข้ามธรรมะ ก็เลยกลายเป็นคนไม่มีธรรม ไม่มี ความถูกต้องสำหรับจะยึดถือ ก็เลยถือเอาแต่เรื่องประโยชน์ตนเพื่อตอบสนองกิเลสตน เลยไม่รู้จัก การเมืองที่ประกอบด้วยธรรมที่จะช่วยได้ จึงตกอยู่ในภาวะจำเป็นที่ต้องทิ้งธรรม ถ้ารู้จักการเมือง อย่างถูกต้องตามกฎของธรรมชาติแล้วจะเห็นว่า การเมืองก็คือธรรมะ ระบบธรรมะเท่านั้นที่จะช่วยให้มนุษย์อยู่เป็นปกติสุข เดี๋ยวนี้การเมืองชนิดนี้มีไม่ได้ในโลก เพราะว่ามนุษย์ตกเป็นทาสของวัตถุ คือความสุขทางเนื้อหนังการเมืองที่ถูกต้องต้องเกี่ยวข้องกับทุกคน ทุกคนจะต้องมีการเมืองของธรรมะอย่าไปเล่นการเมืองระบบของกิเลส

4.2 ผลการวิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยพิจารณาเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญหรือ ผู้ทรงคุณวุฒิตามคุณสมบัติ จำนวน 22 รูป/คน สามารถแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มหลักๆ ซึ่งประกอบด้วย พระภิกษุ/นักวิชาการ อุบาสก อุบาสิกา และประชาชนทั่วไปที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) และสามารถวิเคราะห์สถานการณ์การเมืองในปัจจุบันได้ ซึ่งผลการสัมภาษณ์นำเสนอในประเด็นสำคัญได้ดังนี้

4.2.1.สภาพบริบทการเมืองไทยในปัจจุบัน เหตุการณ์ทางการเมืองไทยในปัจจุบัน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลักเกี่ยวกับแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทยซึ่งแนวคิดดังกล่าวเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางการเมืองไทยในปัจจุบัน บริบทการพัฒนาที่มีความเป็นมาจนถึงปัจจุบัน ในทัศนะของนักวิชาการ (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มนักวิชาการ,การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 10 กรกฎาคม 2566) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางการเมือง ซึ่งบริบทของการพัฒนานั้น มีมุมมองเกี่ยวกับ “ค่านิยม ทัศนคติ เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม” การมีวิถีชีวิต การยึดติดกับสิ่งต่างๆ รอบตัว มุ่งเน้นบริบทของวัตถุมากยิ่งขึ้น (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มนักวิชาการ, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, วันที่ 10 กรกฎาคม 2566) ซึ่งเป็นปมประเด็นต่าง ๆ เริ่มมีการถกเถียง ตั้งข้อสังเกต “โดยใช้อารมณ์ และความรู้สึก” เป็นกรอบในการนำพา ซึ่งในปัจจุบันการพัฒนาเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วเนื่องจาก มี “การรับรู้เหตุการณ์ที่รวดเร็ว แต่ก็เป็นโอกาสให้มีการเผยแพร่ข้อมูลอันเป็นเท็จ” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มนักวิชาการ,การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 10 กรกฎาคม 2566)

สำหรับการพัฒนาทางการเมืองนั้น มุมมองในทัศนะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มพระภิกษุ (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มพระภิกษุ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 24 กรกฎาคม 2566) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางการเมืองไทยในปัจจุบันมีบริบทพัฒนาอย่างไรบ้างถ้าเราจะพูดถึงเหตุการณ์การเมืองไทยมาอยู่เรือนนั้นเราจะเห็นได้ว่าได้มีการพัฒนาขึ้นมากว่าเมื่อก่อนอย่างมากถ้า

เราย้อนกลับไปเมื่อ 10 กว่าปีที่แล้วการเมืองก็จะมีเป็นเรื่อง “การเข้ามาเพื่อรักษาผลประโยชน์ของผู้มีอำนาจหรือผู้มีเงิน” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มพระภิกษุ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 24 กรกฎาคม 2566) พอมาเล่นการเมืองเสร็จแล้วก็จะสามารถ “รักษาฐานเศรษฐกิจ” ของตนเองได้ เพราะฉะนั้นก็ถือได้ว่าการพัฒนาในปัจจุบันนั้นมันก็มีการพัฒนามากขึ้น ซึ่งปัจจุบัน การเมืองไทย “คงอยู่ในวังวนของระบอบอำนาจนิยมของชนชั้นนำ กองทัพ และนายทุน สืบสานอำนาจสู่กลุ่มประโยชน์ของตน” โดยรัฐประหารและสร้างความไม่สงบในสังคม และอ้าง “ความชอบธรรมเข้ารัฐประหาร ฉีกรัฐธรรมนูญ” เขียนใหม่ด้วยกฎกติกาที่ได้เปรียบทางการเมือง และ “รักษาระบอบอำนาจไว้ให้นานที่สุด เพื่อผลประโยชน์ของตนและพวกพ้อง” ซึ่งสถานการณ์การเมืองในปัจจุบันนั้นอยู่ในวัฏจักรเดิมๆ เช่นนี้มานานมาก (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มพระภิกษุ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 24 กรกฎาคม 2566)

นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญบุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับบริบทการพัฒนาการเมือง กล่าวคือ เราควรนำเอาผลของความโหดร้ายในการพัฒนาในอดีตมาเป็นกรอบในการพัฒนา เพื่อไม่ให้เกิดการย้อนกลับไปยังเหตุการณ์เดิมๆ อีก (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) ซึ่งการพัฒนานั้นมาจากพื้นฐานของ “ความขัดแย้งทางการเมือง” มาอย่างยาวนาน(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) ซึ่งความขัดแย้งถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ต้องมีตามธรรมชาติของคนหมู่มาก ที่มีภูมิหลังร้อยพ่อพันแม่(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) สังคมไทยเองก็ผ่านความขัดแย้งมานับไม่ถ้วน โดยเฉพาะความขัดแย้งในเรื่อง “อุดมการณ์ทางการเมือง” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) ทว่าในโลกที่เปลี่ยนไปทุกวันนี้(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) ความขัดแย้งอย่างหนึ่งที่เห็นได้ชัดเจน คือ “ความขัดแย้งระหว่างคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 7 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) ซึ่งยึดถึง “หลักการและคุณค่าต่างกัน” ทั้งยังมีทัศนคติต่อโลกที่แตกต่างกันอย่างรุนแรง และหลายครั้งเราจะพบว่า ขณะที่คนรุ่นใหม่พยายามขับเคลื่อนโลกไปข้างหน้า(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) คนรุ่นเก่าก็พยายามเกาะกุมโลกนี้ไว้ กลายเป็นรอยร้าวระหว่างช่วงวัยที่ยากจะผสาน ซึ่ง “บริบททางการเมืองและสังคม” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) ซึ่งมีบทบาทสำคัญใน “การหล่อหลอม” ให้คนแต่ละรุ่นมีทัศนคติและความรู้สึกนึกคิดที่แตกต่างกัน สภาพสังคมภายใต้รัฐบาลเผด็จการอาจสร้างพลเมืองที่สยบยอมต่ออำนาจโดยไม่ตั้งคำถาม (ผู้ให้สัมภาษณ์

คนที่ 4 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) ขณะที่แรงกดดันจากการบริหารประเทศอย่างไร้ประสิทธิภาพก็บีบให้คนรุ่นใหม่ ที่เติบโตมาใน “ยุคเสรีภาพทางการสื่อสาร” ต้องลุกขึ้นมาวิพากษ์วิจารณ์และเรียกร้องการเปลี่ยนแปลง(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) เราจะพบว่า “เหตุการณ์ทางการเมือง” ที่เกิดขึ้นในทุกยุคสมัยล้วน “สร้างความเจ็บปวดและบาดแผล” ในใจคนทุกรุ่น เช่นเดียวกับความเจริญตามยุคสมัย ที่หล่อหลอมให้คนแต่ละรุ่นค่อยๆ เติบโตและเรียนรู้สิ่งต่างๆ อย่างไม่หยุดนิ่ง (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล ,วันที่ 7 สิงหาคม 2566)

และจากทัศนะของของผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มประชาชนทั่วไป (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566) แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางการเมืองไทยในปัจจุบัน มีบริบทการพัฒนา กล่าวคือ การพัฒนาทางการเมืองเกิดจาก “การยินยอมของประชาชนส่วนใหญ่” การยินยอมนี้แสดงออกโดยการดำเนินการให้ประชาชน “ได้รับและใช้อำนาจโดยสม่ำเสมอ เสรี มีการเลือกตั้ง” “ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมในการเลือกตั้ง” ซึ่งหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยคือ “เสรีภาพของประชาชนที่รวมเสรีภาพในการพูด” และ “มีส่วนร่วมในการแข่งขันทางการเมือง” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล ,วันที่ 15 สิงหาคม 2566) เนื่องจากว่าประชาธิปไตยค่อนข้างเป็นพลวัต เนื่องจาก “มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา และตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม” และยังมีการอภิปรายกันถึงความหมายที่แท้จริงกันอยู่กว้างขวาง แต่มิติ ที่สำคัญของประชาธิปไตยคือ “การแข่งขัน การมีส่วนร่วม และเสรีภาพในทางการเมือง” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566) ซึ่งพื้นฐานของการพัฒนานั้น พึงเข้าใจว่าการที่ประชาชนจะมีความเป็นใหญ่ในการแสดง “ความคิดเห็น” ได้นั้น จำเป็นที่ประชาชนนั้นต้องมี “สิทธิและหน้าที่ของมนุษยชน” อันเป็นสิทธิและหน้าที่ตามธรรมชาติของทุกคนที่เกิดมาเป็นมนุษย์ คือ “สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค” ซึ่งมนุษย์จะต้องใช้พร้อมกันกับหน้าที่ มิให้เกิดความเสียหายแก่เพื่อมนุษย์อื่นและหมู่คนอื่นหรือประชาชนเป็นส่วนรวม ถ้าชนส่วนมากซึ่งเป็น “สามัญชน” ถูกตัดสิทธิมนุษยชนโดยให้มีหน้าที่แต่อย่างเดียว สามัญชนก็มีลักษณะเป็นทาส หรือข้าไพร่ของชนส่วนน้อยซึ่งมีสิทธิใหญ่ยิ่ง หรือ “อภิสิทธิ์ชน” แบบการปกครองจึงไม่ใช่ประชาธิปไตย ถ้าสามัญชนมีสิทธิมนุษยชนอย่างเดียว โดยไม่มีหน้าที่มนุษยชนแบบการปกครองก็เกินขอบเขตของประชาธิปไตย (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566)

สรุปได้ว่าเหตุการณ์ทางการเมืองไทยในปัจจุบัน มีบริบทการพัฒนาเกิดจากค่านิยม ทัศนคติ วิถีชีวิตการเข้ามาเพื่อรักษาผลประโยชน์ของผู้มีอำนาจหรือผู้มีเงิน เกิดจากความขัดแย้งทางการเมืองที่สะสมมาอย่างยาวนาน การมีอุดมการณ์ทางการเมือง ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานของการพัฒนาเพื่อ

แก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นความขัดแย้งระหว่างคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ ในหลักการและคุณค่าต่างกัน ซึ่งบริบทการพัฒนานั้นต้องให้ความสำคัญกับการหล่อหลอม การยินยอมของประชาชนส่วนใหญ่ การพัฒนาอยู่บนพื้นฐานของสิทธิเท่าเทียมกัน ตามหลักสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของประชาชน

4.2.2 ปัญหาสำคัญของการเมืองไทยในปัจจุบัน

จากการสัมภาษณ์สภาพบริบทการเมืองไทยในปัจจุบัน พบว่าในทัศนะแนวคิดของผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มต่างๆ ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับ ปัญหาสำคัญของการเมืองไทย ซึ่งความคิดเห็นแรกในทัศนะของกลุ่มนักวิชาการ (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มนักวิชาการ,การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 10 กรกฎาคม 2566) กล่าวว่า ปัญหาทางการเมืองสำคัญเลยก็คือ ปัญหา “ความขัดแย้งด้านทัศนคติ” ปัญหา “ผลประโยชน์ การแย่งชิงอำนาจ” ซึ่งหลักพื้นฐานของการเมืองในปัจจุบันว่าด้วยเรื่องของทุกคนมีสิทธิเสรีภาพ แต่ในเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตย คือ “ความสามารถของคนที่จะกระทำ หรืองดเว้นกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็ได้ภายในขอบเขตข้อกำหนดของกฎหมาย” “เสรีภาพในระบอบประชาธิปไตย” จึงไม่ใช่การทำอะไรก็ได้ตามใจตนเอง เนื่องจากการทำตามใจตนเอง โดยไม่คำนึงถึงจิตใจคนอื่น ๆ นั้นเป็นลักษณะของเผด็จการ(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มนักวิชาการ,การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 10 กรกฎาคม 2566) ซึ่งพบว่าเป็นปัญหาสำคัญอยู่ในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับ “ความเสมอภาค” ซึ่งเป็นเหตุให้ออกมาเรียกร้อง “ความเสมอภาค ความเท่าเทียม” อันจะทำ ให้ทุกคนมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และก่อให้เกิดความยุติธรรมในสังคม ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นผลมาจากอำนาจทางการเมืองเข้ามามีอิทธิพลต่อ “วิถีชีวิตของประชาชน” ประชาชนจะมีชีวิตมั่งคั่งสมบูรณ์ยากจน ล้าหลัง ก็ขึ้นอยู่กับ “ระบอบการเมือง” หากระบบดีและมี “ผู้นำที่ดี” ก็จะใช้อำนาจในการแก้ปัญหาให้ประชาชนอยู่ดีกินดีได้ หากระบอบการเมืองไม่ดี และมีผู้นำไม่ดี การใช้อำนาจจะทำให้ประชาทุกข์ยากลำบาก เดือดร้อน ยากจน การศึกษาต่ำ ขาดโอกาสที่จะเลือกเส้นทางการดำเนินชีวิต ดังนั้น “การเมืองจึงมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของประชาชน” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มนักวิชาการ,การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 10 กรกฎาคม 2566)

มุมมองในทัศนะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มพระภิกษุ (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มพระภิกษุ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 24 กรกฎาคม 2566) กล่าวถึงปัญหาทางการเมืองในปัจจุบัน ซึ่งมีปัญหาที่สำคัญกล่าวคือ ถ้าพูดถึงเรื่องปัญหาสำคัญของการเมืองไทยในปัจจุบันนั้นมีปัญหาอะไรบ้างถ้าพูดถึงปัจจุบันขณะนี้ที่มี “การเลือกตั้ง” เข้ามานะเราก็ถือว่าเป็นปัจจุบันนี้ก็จะมี “นักการเมืองต้นเก่าในนักการเมืองรุ่นใหม่” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มพระภิกษุ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 24 กรกฎาคม 2566) ที่เข้ามาเสนอ “แนวความคิดเสนอแนวนโยบายที่แตกต่างกัน” จะเห็นว่ามีความชัดเจนมากขึ้นเรื่องของ “นโยบายหรือแนวความคิด” เพราะฉะนั้นเมื่อกลุ่มใดก็ตามหรือกลุ่มนักการเมืองใดก็ตามที่มีแนวความคิดหรือนโยบายที่แปลกใหม่และมีความเชื่อมโยงมีการพัฒนามาก

ขึ้นคนส่วนใหญ่เป็นเรื่องธรรมดาของการเมืองในยุคปัจจุบัน ส่วนปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันก็คือการเมืองเริ่มมี “ความซับซ้อน” มากขึ้นนอกเหนือจาก “ผลประโยชน์และอำนาจ” เพราะฉะนั้นผู้ที่มีอำนาจก็พยายามที่จะแย่งชิงมีไหวพริบปฏิภาณที่จะทำให้การเมืองแต่ได้มีการเปลี่ยนไปโดยใช้อำนาจของตนเองเป็นต้น ซึ่งอำนาจ “นอกระบบตามจารีต” ยังคงมีอิทธิต่อการกำหนดทิศทางการเมืองไทยเป็นเหตุให้การเมืองระบอบประชาธิปไตย ไม่เป็นไปตามอุดมการณ์สากลนิยม (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มพระภิกษุ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 24 กรกฎาคม 2566)

สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มอุบาสก และอุบาสิกา (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) ยังให้ความเห็นสอดคล้องกับทั้งสองกลุ่มที่กล่าวข้างต้นกล่าวคือปัญหาทางการเมืองที่สำคัญๆ มาจากเรื่องของ “อำนาจ” ไม่ว่าจะเป็น “อำนาจกลุ่มเก่า” หรือ “อำนาจกลุ่มใหม่” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) รอยต่อของความขัดแย้งเกิดจาก “ความเห็นต่างทางการเมือง” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) ซึ่งปัญหาสำคัญในปัจจุบันที่สังคมไทยกำลังเผชิญอยู่ไม่ว่าจะเป็น การทุจริตในหมู่นักการเมืองและข้าราชการสาเหตุเพราะ “สังคมทุนนิยม” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) ที่เน้นบริโภคนิยมให้ความสำคัญกับ “วัตถุนิยม” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) ทำให้ผู้คนต้องการวัตถุและผลประโยชน์อย่างไม่มีข้อจำกัด(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) “การซื้อขายเสียงในการเลือกตั้ง” ซึ่งปัญหาต่างๆ เหล่านี้เป็นปัญหาที่ไม่รู้ว่าจะจบในวันใด (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) และยังสอดคล้องกับทัศนะของของผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มประชาชนทั่วไป (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566) ที่ได้กล่าวถึงปัญหาทางการเมืองในสังคมปัจจุบัน ซึ่งกล่าวคือ “พรรคการเมือง” เป็นพรรคส่วนบุคคล “อำนาจเป็นของนักการเมืองมืออาชีพ” ที่มีเครือข่ายนักการเมืองกว้างขวางและมีทุนทรัพย์มากมายมหาศาลคุมการเมืองอยู่ “ความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์” เป็นความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองและผู้เลือกตั้งเนื่องจากประชาชนในชนบทยังช่วยตนเองไม่ได้ ต้องอาศัยผู้มีอิทธิพลให้การคุ้มครองและช่วยเหลือทางการเงินและการเลี้ยงชีพ “การต่อสู้แบบทำลายล้าง” ซึ่งการเมืองเป็นเรื่องของอำนาจและผลประโยชน์จึงมีการทำลายล้างระหว่าง

นักการเมืองฝ่ายตรงข้ามอยู่เสมอ (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566) เนื่องจากสภาพสังคมมีปัญหาต่างๆ ที่สะสมมานานมาก โดยเริ่มจากปัญหาระดับแรกคือ ปัญหา “ความคิดเห็นทางการเมืองของคนไทยที่แตกต่างกัน” คนไทยเริ่มมีความคิดเห็นขัดแย้งกันมาเป็นระยะๆ แต่แสดงออกอย่างชัดเจน ตั้งแต่ปี 2549 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งอาจจะนำไปสู่ความรุนแรงในอนาคต(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล ,วันที่ 15 สิงหาคม 2566) ปัญหา “ความอ่อนแอของฝ่ายบริหาร” สาเหตุของความไม่ต่อเนื่องของการบริหารประเทศเนื่องจากการเปลี่ยนรัฐบาลบ่อย ปัญหาที่เกิดจาก “ระบบพรรคการเมือง” มีพรรคการเมือง “จำนวนมากเกินไป” ทำให้มีความหลากหลายในแนวนโยบาย การบริหารประเทศ และปัญหาสำคัญอีกปัญหาคือ “นักการเมืองขาดคุณธรรมจริยธรรม” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566)

สรุปได้ว่าปัญหาสำคัญของการเมืองไทยในปัจจุบัน ปัญหาที่สำคัญคือ ความขัดแย้งด้านทัศนคติ ผลประโยชน์ การแย่งชิงอำนาจ ความสามารถของคนที่จะกระทำ หรืองดเว้นกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็ได้ภายในขอบเขตข้อกำหนดของกฎหมาย เสรีภาพในระบอบประชาธิปไตย ปัญหาเกี่ยวกับความเสมอภาค ความเท่าเทียม ซึ่งเข้ามามีอิทธิพลกับวิถีชีวิตของประชาชน และยังมีปัญหาเกี่ยวกับระบอบการเมือง ซึ่งการเมืองมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของประชาชน สะท้อนมาจากนโยบายหรือแนวความคิด นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับพรรคการเมือง ความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ และความคิดเห็นทางการเมืองของคนไทยที่แตกต่างกัน ซึ่งทั้งหมดเป็นปัจจัยพื้นฐานของปัญหาสำคัญทางการเมืองที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

4.2.3 แนวทางการพัฒนา หรือ ทิศทางการพัฒนา การเมืองไทยในทัศนคติของท่าน

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้นนั้น ทิศทางการพัฒนาการเมืองไทยในปัจจุบัน ตามทัศนะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้มีแนวทางในการพัฒนาและแก้ปัญหาดังกล่าว ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวไว้ดังนี้ ในทัศนะของกลุ่มนักวิชาการ (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มนักวิชาการ,การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 10 กรกฎาคม 2566) กล่าวว่าในการพัฒนาทางการเมืองนั้น “ก่อนการเลือกตั้งจะต้องมีการจัดสอบวัดคุณสมบัติที่เหมาะสมเฉพาะด้าน” “ผู้แทนต้องได้รับการประเมินจากหน่วยงานทางศาสนาที่ตนนับถือ” และ “เมื่อปฏิบัติหน้าที่ต้องได้รับตรวจสอบ ประเมินผลจากบุคคลในพื้นที่” แนวทางการพัฒนาที่จำเป็นที่ควรต้องมีคือ ระบบการเมืองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการควบคุม กำกับตรวจสอบนักการเมืองและผู้บริหารอย่างใกล้ชิด ระบบการเมืองดังกล่าวจึงจะถือว่าเป็น “ระบอบประชาธิปไตย” ที่แท้จริง (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มนักวิชาการ,การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 10 กรกฎาคม 2566) การพัฒนาโดยวัดจากความเจริญก้าวหน้าของ “สถาบันและวิธีการดำเนินการทางการเมือง” ซึ่งสามารถช่วยให้ระบบการเมืองได้จัดการกับปัญหาพื้นฐานทางการเมืองได้มีประสิทธิผลยิ่งขึ้น และสามารถปฏิบัติงานได้ตรงกับความ

ต้องการของประชาชนมากยิ่งขึ้น ซึ่งประชาชนจะต้องมี “ความเสมอภาค”ในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งในการใช้สิทธิทางการเมือง และในการร่วมกิจกรรมทางการเมือง นอกจากนี้ประชาชนจะต้องมีความเสมอภาคตามกฎหมาย กฎหมายจะต้องมีผลบังคับใช้ต่อประชาชนอย่างเท่าเทียมกันไม่ว่าจะฐานะร่ำรวย หรือยากจนจะต้องได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน นอกจากนั้นความเสมอภาคยังครอบคลุมไปถึงความเสมอภาคทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มนักวิชาการ,การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล ,วันที่ 10 กรกฎาคม 2566)

มุมมองในทัศนะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มพระภิกษุ (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มพระภิกษุ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 24 กรกฎาคม 2566) กล่าวถึงการพัฒนาทางการเมืองไว้ว่า แนวทางการพัฒนานั้นเราจะต้องวางแผนมองดูอนาคตภายใน 10 ปีหรือ 15 ปีจะมีการพัฒนาอย่างไรบ้าง เพราะฉะนั้นระหว่างแนวทางและทิศทางการพัฒนานั้นมันก็จะมีส่วนหนึ่งที่จะสอดคล้องกัน ยกตัวอย่างเช่นในเมืองไทยนี้เราจะมีแนวทางในการพัฒนาอย่างไรบ้างถ้าเราจะพัฒนาโดยเฉพาะในเรื่องของ “เกษตรกรรม” แต่ก็ไม่สามารถที่จะมาเทียบกับประเทศอื่นได้เพราะฉะนั้นจะต้องมี “การพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี” ที่ทันสมัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งทำให้คนในประเทศนั้นมี “ความรู้” เกี่ยวกับเรื่องของพัฒนาเทคโนโลยีขึ้นมาให้ได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวเรื่องคอมพิวเตอร์หรือโทรศัพท์มือถือเป็นต้นกรณีสมัยใหม่ก็จะทำให้คนรุ่นใหม่นั้นได้มีการพัฒนาและสามารถสร้างงานใหม่ๆได้นี้เป็นต้นแนวทางในการพัฒนาแต่เราก็ไม่ลืมในการที่จะหันไป(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มพระภิกษุ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 24 กรกฎาคม 2566) “พัฒนาเศรษฐกิจฐานราก” ก็คือเกษตรกรซึ่งเป็นรากฐานเดิมการต้องพัฒนาทั้งสองอย่างเป็นต้นจะต้องมองให้เห็นถึงความสำคัญในเรื่องของเทคโนโลยีสมัยใหม่และก็พัฒนาทางด้านเกษตรกรของประเทศ นอกจากนี้ยังได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมคืออยากให้ “นักการเมือง” ที่เข้าไปเล่นการเมืองนั้นจะต้องมอง “ประโยชน์ของประเทศชาติบ้านเมือง” เป็นส่วนใหญ่คำว่าประเทศชาติบ้านเมืองในที่นี้หมายถึงว่าเราต้องศึกษาความเป็นไปได้ของการออกกฎหมายการทำงานของประเทศการที่จะไม่ขัดต่อความสงบร่มเย็นของประเทศได้นั้นมันจะต้องมีกลุ่มที่เข้าไปศึกษาและนำมาวิเคราะห์ การส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อมผ่านโลกออนไลน์ให้ประชาชนทุกกลุ่มได้เข้าใจ และให้เคารพกฎหมาย ปฏิบัติตนตามหน้าที่สิทธิพลเมืองอย่างมีศักดิ์ศรีและประณาม ลงโทษคนละเมิดกฎหมายทางการเมืองอย่างเด็ดขาด เช่น การยึดอำนาจรัฐประหารเป็นต้น (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มพระภิกษุ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 24 กรกฎาคม 2566)

ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มอุบาสก และอุบาสิกา (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) โดยให้เหตุผลเพิ่มเติม กล่าวคือ การพัฒนาทางการเมืองนั้น ต้องมองที่ “ความสามารถที่ระบบการเมืองจะสนองตอบต่อความต้องการของประชาชน” ในทาง “การเมือง เศรษฐกิจ สังคม” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่

2 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) ถ้าระบบการเมืองมีสมรรถนะสูง “นโยบายสาธารณะ” ที่เกิดจาก “กระบวนการตัดสินใจของระบบการเมือง” จะผลักดันให้มีการพัฒนาประเทศทุกด้าน เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) “การสร้างวัฒนธรรมทางการเมือง” โดยทั่วไปสังคมแบบดั้งเดิมที่ปกครองแบบอำนาจนิยม มักปลูกฝังให้ประชาชนยึดมั่นใน(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) “จารีตประเพณีโดยไม่มีเหตุผล ยึดถือโชคลาง” ปลูกฝังให้ประชาชนเห็นว่าผู้ปกครองเป็นผู้มีบุญบารมี ส่วนประชาชนที่ยากจนเป็นเพราะกรรมเก่าแต่ชาติปางก่อน (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) ซึ่งการพัฒนาทางการเมืองจึงเน้น “ส่งเสริมให้ประชาชนใช้เหตุผล” ในการดำรงชีวิต (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) มีเหตุผลในการกำกับดูแล ตรวจสอบระบบการเมืองอย่างใกล้ชิดวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีเหตุผลจะพบในสังคมอุตสาหกรรมที่ประชาชนค่อนข้างมีการศึกษาดีและประชาชนเป็นชนชั้นกลางมาก(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) ซึ่งการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยประเด็นนี้สำคัญมากถือว่าเป็น “หัวใจของการพัฒนาทางการเมือง ให้เป็นประชาธิปไตย” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) นั่นคือต้องปลูกฝังให้ประชาชนมีจิตสำนึก มีความรู้ความเข้าใจคุณค่าของระบอบประชาธิปไตย และหวงแหนระบอบประชาธิปไตย ต่อต้านระบอบเผด็จการ(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) แต่การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยนั้นเป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลาและต้องมีมาตรการที่มีประสิทธิภาพ (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) และมีความตั้งใจจริงจากผู้นำ ทางการเมือง และต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง ใช้ความพยายาม ความอดทน ความจริงใจ และความจริงจัง (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566)

จากข้อเสนอแนะดังกล่าวสอดคล้องกับความคิดเห็นของในทัศนะของของผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มประชาชนทั่วไป (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566) กล่าวคือ การพัฒนาทางเมืองจะเกิดขึ้นได้นั้น จะต้องมี “การแบ่งโครงสร้างทางการเมือง” ให้มีความแตกต่าง และมี “ความชำนาญเฉพาะเป้าหมายของการพัฒนาระบบการเมือง” จะต้องส่งเสริมให้โครงสร้างทางการเมืองมีความแตกต่างกันตามภารกิจ และมีความชำนาญเฉพาะในการปฏิบัติภารกิจเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ดังนั้น หน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐบาลจะต้องจัดตั้งให้เหมาะสมกับภารกิจที่รับผิดชอบ จะได้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและทำให้

ประชาชนได้รับความพึงพอใจจากบริการของรัฐบาล (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566) นอกจากนี้ยังประกอบด้วย “ความเป็นอิสระของระบบย่อย” ระบบการเมืองใดก็ตามที่มีระบบย่อยที่มีความเป็นอิสระน้อยหรือไม่มีความเป็นอิสระเลยแสดงว่าระบบการเมืองนั้นเป็นระบบศูนย์รวมอำนาจ ลักษณะการรวมศูนย์อำนาจจะทำให้ประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาของประชาชนและการให้บริการล่าช้า เพราะผู้บริหารอยู่ห่างไกลจากสภาพปัญหาอันแท้จริงของประชาชนและความผูกพัน ในการตอบสนองความต้องการของประชาชน แนวทางสำคัญในการพัฒนา ซึ่งมาจาก “การปฏิรูปทางการเมือง” อันได้แก่การแก้ไขกฎหมายรัฐธรรมนูญให้เป็นประชาธิปไตยการพัฒนาระบบรัฐสภาการพัฒนาระบบพรรคการเมือง การพัฒนาระบบการเลือกตั้ง การพัฒนาระบบ การตรวจสอบทางการเมืองการป้องกันการซื้อสิทธิขายเสียง “การพัฒนาระบบการศึกษา” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566) ทั้งนี้เนื่องจากระบบการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาคนให้มีความรู้ ความเข้าใจ และกล่อมเกลาทางการเมือง “การพัฒนาระบบเศรษฐกิจ” การพัฒนาทางการเมืองจะบรรลุผลสำเร็จได้มากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับตัวแปรทางด้านเศรษฐกิจด้วยนั่นคือ ถ้าประชาชนมีฐานะทางด้านเศรษฐกิจปานกลาง พอกินพอใช้ ไม่มีหนี้สินประชาชนจะให้ความสนใจการเมือง และจะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น “การพัฒนาระบบราชการให้มีประสิทธิภาพ” โดยเฉพาะลดขนาดของระบบราชการให้เล็กลงแต่ทำงานให้มีประสิทธิภาพหน่วยงานใดมีลักษณะงานที่ซ้ำซ้อนควรยุบรวมกัน “การพัฒนาด้านสังคม” โดยพยายามยกระดับคนในสังคมให้เป็นชนชั้นกลางมากขึ้น เพราะในอดีตประเทศไทยยังมีชนชั้นกลางน้อยแต่มีชนชั้นล่างมาก (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566)

สรุปได้ว่าแนวทางการพัฒนา หรือ ทิศทางการพัฒนา การเมืองไทย มีแนวทางในการพัฒนาที่สำคัญกล่าวคือ ก่อนการเลือกตั้ง จะต้องมีการจัดสอบวัดคุณสมบัติที่เหมาะสมเฉพาะด้าน ประชาชนต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานในพื้นที่ การพัฒนาสถาบันและวิธีการดำเนินการทางการเมือง มุ่งเน้นส่งเสริมความเสมอภาค การพัฒนาปัจจัยพื้นฐานในการประกอบอาชีพ การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก การสร้างภูมิความรู้ให้เกิดกับประชาชน การพัฒนาทางการเมืองที่ควบคู่กับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม โครงสร้างทางการเมือง ความเป็นอิสระของระบบย่อย เกิดการปฏิรูปทางการเมือง มีการพัฒนาระบบการศึกษา การพัฒนาระบบราชการให้มีประสิทธิภาพ และการพัฒนาด้านสังคม ซึ่งจำเป็นต้องพัฒนาทุกมิติควบคู่กันไป

1. แนวคิดทางการเมืองของพระพุทธเจ้า มีแนวคิดที่สำคัญอย่างไร

แนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) มีแนวคิดสำคัญอย่างไรจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับแนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) มีแนวคิดสำคัญอย่างไรนั้น ในทัศนะของกลุ่มนักวิชาการ (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มนักวิชาการ,การ

สัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 10 กรกฎาคม 2566) กล่าวว่า แนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) มีหลักที่สำคัญคือ “ยึดประโยชน์สังคมเป็นที่ตั้ง” เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นเรื่องผลประโยชน์ส่วนรวม “เป็นแนวทางการพัฒนาการเมืองที่ยั่งยืน” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มนักวิชาการ,การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 10 กรกฎาคม 2566) การเมืองนั้นคือศีลธรรม เพียงเท่านี้บางคนก็จะสงสัยแล้วหรือว่าไม่เชื่อแล้วว่าการเมืองคือศีลธรรม ก็เคยได้ยินกันแต่ในทางอย่างอื่น “การเมือง” คือระบบการเมืองต่างๆก็มีขึ้นมาเพื่อจะแก้ไข หรือสะสางปัญหาเหล่านี้ จะสะสางมันได้อย่างไร มันก็ต้องทำให้ถูกวิธี ถูกหลักเกณฑ์ของธรรมชาติ ถูกวิธีของความจริง ถูกวิธีของธรรมมะ ซึ่งเป็นกฎของธรรมชาติมันจึงจะแก้ปัญหาได้ ถ้าแก้ปัญหาการเมืองได้ การกระทำเหล่านั้นมันก็เป็นศีลธรรม (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มนักวิชาการ,การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 10 กรกฎาคม 2566)

นอกจากนี้มุมมองในทัศนะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มพระภิกษุ (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มพระภิกษุ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 24 กรกฎาคม 2566) กล่าวว่า สำหรับแนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโฆษาจารย์หรือพุทธทาสภิกษุนั้นมีแนวคิดที่สำคัญพอที่จะประเด็นได้ดังนี้ท่านให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องของ “ธรรมะ” ซึ่งธรรมะคือธรรมชาติสิ่งหนึ่งที่ท่านกล่าวไว้ว่า “การทำงานคือการปฏิบัติธรรม” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มพระภิกษุ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 24 กรกฎาคม 2566) เพราะฉะนั้นถ้านักการเมืองหรือคนธรรมดาก็ตามถ้ารู้จักหน้าที่ของตนเองทำงานของตนเองอย่างเต็มความสามารถหรือเต็มกำลังก็ถือว่าเขาได้ปฏิบัติธรรมนี้เป็นส่วนที่สำคัญ เพราะฉะนั้นแนวความคิดของหลวงพ่อพุทธทาสนั้นท่านจึงมีความคิดว่าทุกคนนั้น “จะต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ถูกต้อง” ก็คือการปฏิบัติธรรมก็คือการทำงานนั่นแหละอาจารย์ก็จะต้องสอนให้เสร็จให้ได้มีความรู้อย่างเต็มที่ ตำรวจก็จะต้องรักษาหน้าที่ของตนเองให้อย่างถูกต้องนักการเมืองก็จะต้องทำหน้าที่ของตนเองให้ถูกต้องผู้พิพากษาก็จะต้องเป็นผู้ที่ธำรงไว้ซึ่งความซื่อสัตย์และยุติธรรมเป็นที่พึ่งของสังคมได้เป็นต้น “การมุ่งประโยชน์เพื่อผู้อื่น” “สละประโยชน์ตนเอง” ให้ความสำคัญต่อการบริการสังคม มีความสงบสุข ความร่มเย็น และเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น คือแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มพระภิกษุ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 24 กรกฎาคม 2566)

ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มอุบาสก และอุบาสิกา (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) กล่าวคือ “การเมืองนั้นคือศีลธรรม” ที่นี้ถ้ามาตกอยู่ในมือของมนุษย์ที่ไร้ศีลธรรม การเมืองก็เป็นเรื่องสกปรก คือเป็นเรื่องหลอกลวง เราแยกกันให้ชัดอย่างนี้แล้วไปวางรูปงานกันเสียใหม่(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) เพราะว่าการเมืองในที่นี้ จำกัดความสั้นๆว่าการประพฤติ การปฏิบัติ การกระทำที่ให้บ้านเมืองนั้นอยู่อย่างมีสันติภาพ หรือความสงบสุข โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็อยากจะระบุ การเมืองกับระบบหนึ่งที่เรียกว่า “ธัมมิกสังคมนิยม คือ สังคมนิยมที่ประกอบอยู่ใน

ธรรม” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) “การเมืองนั้นคือศีลธรรม” อย่าเอาไปทำให้สกปรก (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) ซึ่งหากจะพูดถึงคำว่า “ประชาธิปไตย”อย่างที่ได้กล่าวมาแล้วว่ามันเป็นภาษาไทยที่ถอดออกมาจากภาษาบาลี “ประชาธิปไตยก็แปลว่ามีประชาชนเป็นใหญ่” ซึ่งหมายถึงมีพลเมืองเป็นใหญ่ มันก็ยังไม่แน่ว่าจะเป็นการเมืองชนิดสกปรก (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) หรือว่าเป็นการเมืองศีลธรรมแล้วแต่ว่าคนแต่ละคนนั้นมันเป็นคนดีหรือเป็นคนบ้า มันเป็นคนที่มีการศึกษาหรือว่ามันเป็นคนไร้การศึกษา(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) ถ้าประชาชนไร้การศึกษาหรือเป็นคนบ้า “ระบบประชาธิปไตยมันก็บ้า” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) ทีนี้มันก็ใช้ไม่ได้ มันจึงขึ้นอยู่กับที่ว่าประชาชนนั้นมีศีลธรรมหรือไม่ ถ้าไม่มีศีลธรรม มันก็ไม่มีการเมืองที่จะขจัดปัญหาต่างๆได้ เพราะว่าคนมันเอือมการที่จะมีการปกครองแบบที่บังคับบัญชาหรืออยู่ในขอบเขตหรือขอบวงของศีลธรรม(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) พูดง่ายๆ คนมันเบื่อศาสนา เบื่อพระเจ้ามากกว่า มันก็เบื่อศีลธรรมที่จะจำกัดเขตให้คนประพฤติปฏิบัติมันทำอะไรไม่ได้เป็นอิสระ (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566)

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับทัศนะของของผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มประชาชนทั่วไป (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566)ที่กล่าวว่า แนวคิดทางการเมืองต้องระวัง “ประชาธิปไตยเพ้อ” และ “ประชาธิปไตยเฟ้อให้ดีดี” เนี่ย พวกเราอย่าไปโง่งมงาย กระโดยลงไปในลักษณะอย่างนั้น มันต้องเป็น “ประชาธิปไตยของคนที่มีสติปัญญา” โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เป็นประชาธิปไตยของผู้ที่เห็นแก่ผู้อื่น มีการบังคับตัวได้ให้เห็นแก่ผู้อื่น มันจึงจะถูกต้อง นี้ระวังคำว่าประชาธิปไตย ซึ่งธรรมะกับการเมืองเป็นสิ่งที่แยกออกจากกันไม่ได้ แยกกันเมื่อไรการเมืองก็กลายเป็นเรื่องทำลายโลกขึ้นมาทันที (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566) นักปรัชญาการเมืองแต่โบราณขอร้องให้ทุกคนเป็นสัตว์การเมือง คือมี “หน้าที่สนใจการเมือง” ร่วมกันจัดสังคมให้อยู่กันอย่างสงบสุขโดยไม่ต้องใช้อาชญาแต่คนสมัยนี้ทำได้มากเกินไป ขนาดที่เรียกว่า “การเมืองขึ้นสมอง” แล้วใช้การเมืองนั้นเป็นเครื่องมือกอบโกยหรือฟาดฟันผู้อื่น” ครอบงำผู้อื่นเพื่อประโยชน์ของตนฝ่ายเดียว ดังนั้น แทนที่การเมืองจะตั้งอยู่ในศีลธรรม ก็กลับกลายเป็นอุปัททวะจัญไรในโลกไปเสีย “นักการเมืองที่ดีก็คือนักการเมืองที่มี

ศีลธรรม” ที่มีธรรมสัจจะ ย่อมเป็นนักการเมืองของพระเจ้า(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566) เมื่อกล่าวโดยอิงความหมายของปรัชญาทางการเมืองก็คือ หน้าที่ของมนุษย์ที่บรรดานักการเมืองทั้งหลายจะต้องประพฤติกระทำให้ถูกต้องตามกฎธรรมชาติเพื่ออยู่การอยู่ร่วมกันอย่างเป็นผาสุกโดยไม่ต้องใช้อาชญา แต่เมื่อไม่มีการคำนึกถึงศีลธรรมกันเสียแล้ว “การเมืองก็กลายเป็นเรื่องสกปรก” สำหรับหลอกลวงกันอย่างไม่มีขอบเขต กระทั่งโลกนี้กลายเป็น “โลกแห่งการ หลอกลวงไปเสีย” มีแต่สัตว์การเมืองที่เป็นสัตว์เอาเสียจริงๆ กล่าวคือ บูชาเรื่องกิน-กาม-เกียรติ แทนสันติสุข (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566)

สรุปได้ว่ามีแนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) มีแนวคิดสำคัญกล่าวคือนักการเมืองที่ดีก็คือนักการเมืองที่มีศีลธรรม ยึดประโยชน์สังคมเป็นที่ตั้ง เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นเรื่องผลประโยชน์ส่วนรวม เป็นแนวทางการพัฒนาการเมืองที่ยั่งยืน นำหลักธรรมะมาเป็นกรอบในการปฏิบัติซึ่งธรรมะคือ การทำงานคือการปฏิบัติธรรม นักการเมืองก็จะต้องทำหน้าที่ของตนเองให้ถูกต้องผู้พิพากษาก็จะต้องเป็นผู้ที่ธำรงไว้ซึ่งความซื่อสัตย์และยุติธรรมเป็นที่พึ่งของสังคมได้ เป็นต้น การมุ่งประโยชน์เพื่อผู้อื่น สละประโยชน์ตนเองให้ความสำคัญต่อการบริการสังคม มีความสงบสุข ความร่มเย็น และเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น

2. แนวคิดธรรมิกสังคมนิยม มีหลักการและแนวคิดที่สำคัญอย่างไร

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับแนวคิดธรรมิกสังคมนิยม มีหลักการและแนวคิดที่สำคัญในทัศนะของกลุ่มนักวิชาการ (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มนักวิชาการ,การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล ,วันที่ 10 กรกฎาคม 2566) กล่าวว่า แนวคิดธรรมิกสังคมนิยมมีหลักการ คือ “มุ่งแก้ปัญหาในสังคมเพื่อความผาสุก” เป็นแนวคิด คือ “สร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่สังคมอย่างทั่วถึง” มุ่งเน้นนวทางปฏิบัติเพื่อให้แนวคิดระบบการเมืองที่ดีงาม ซึ่งเป็นแนวคิดที่มาจากแนวคิดพื้นฐานจาก “ความอยากและความเห็นแก่ตัวของมนุษย์เป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาในสังคม” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มนักวิชาการ,การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 10 กรกฎาคม 2566) การที่จะต้องทำให้คนในสังคมมีศีลธรรม จะต้องเริ่มที่ตัวเองก่อน จึงจะเกิด “การเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์สุขของสังคมได้” ซึ่งเป็นแนวคิดที่ระบบหลักการของสังคมนิยมที่เรียกกว่า “ธรรมชาติ” หรือ “ระบบสังคมและการเมือง” ได้แก่ “ความเท่าเทียม” และ “ความยุติธรรม” การปกครองของผู้นำ “ทำด้วยตนเอง” ควบคุมของแรงงาน “ความสามัคคีและความร่วมมือ” “การพัฒนาที่ยังยืน” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มนักวิชาการ,การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 10 กรกฎาคม 2566)

ซึ่งสอดคล้องกับมุมมองในทัศนะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มพระภิกษุ (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มพระภิกษุ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 24 กรกฎาคม 2566) กล่าวคือ แนวคิดธรรมิกะสังคมนิยมมีหลักการและแนวคิดดังนี้ตามความเข้าใจเราจะต้องตอบประเด็นนี้ให้ชัดเจนยิ่งขึ้นคำว่าธรรมิกะ

สังคมนิยมนั้นหมายความว่า “ต้องยอมรับในแนวคิดของคนส่วนใหญ่สังคมนิยม” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มพระภิกษุ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 24 กรกฎาคม 2566) เพราะฉะนั้นแนวคิดของคนส่วนใหญ่ถือว่าเป็นส่วนที่สำคัญอย่างยิ่งยกตัวอย่างเช่นถ้าเรามองดูสังคม comment ก็คือ “ให้มีการแจกจ่ายให้อย่างทั่วถึง” และ “มีความเท่าเทียมกัน” ได้โดยที่ไม่มีความแตกต่างเพราะฉะนั้นถ้าปฏิบัติได้ก็จะทำให้สังคมนั้นอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติสุขได้ก็ขอให้สังเคราะห์เพิ่มเติม และ มีหลักการให้ “เคารพความเป็นมนุษย์” ว่าเป็นเพื่อเกิดแก่เจ็บตายด้วยกัน โดยการ “ฝึกฝนพัฒนาตนให้นึกถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน” “ปฏิบัติงานตามหน้าที่เพื่อความสมบูรณ์ของสังคม” พร้อมสำนึกว่าทุกหน้าที่การงานล้วนมีคุณค่าอย่างเสมอกัน (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มพระภิกษุ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 24 กรกฎาคม 2566)

นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มอุบาสก และอุบาสิกา (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) ได้กล่าวถึงแนวคิดธรรมิกสังคมนิยมไว้ว่า แนวความคิดของท่านมีคุณค่าทางด้านจิตใจ ด้วยท่านเสนอว่า ระบบการเมืองใด ก็ได้ถ้าหากประกอบด้วยธรรมแล้ว ถือว่าเป็นรูปแบบการเมืองที่ดีที่สุดในทัศนะของท่าน(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) ท่านได้ เสนอแนวความคิดทางการเมืองแบบ "ธรรมิกสังคมนิยม” เราอาจนำความคิดของท่านไปเป็นระบบ “จริยธรรมทางการเมือง” อุดมคติทางการเมืองและเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองได้ โดยพิจารณาว่าในชีวิตประจำวันว่ากฎธรรมชาติได้สร้างสิ่งต่างๆ ให้มีผลต่อการดำรงอยู่ของอีกสิ่งหนึ่งอยู่เสมอ โดยเฉพาะมนุษย์และสิ่งมีชีวิตต่างๆ จะดำรงชีวิตอยู่ได้ก็ต้องอาศัยการมีอยู่ของสิ่งอื่น ในกฎธรรมชาติย่อมเป็นอย่างนี้อยู่เสมอ (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566)

และยังสอดคล้องกับทัศนะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มประชาชนทั่วไป (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566) กล่าวคือธัมมิกสังคมนิยม ซึ่งเป็นจุดที่นักเสรีประชาธิปไตยไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอนี้ของท่านเลย จนบางรายเสนอว่าเป็นจุดอ่อนใน

คำสอนเรื่องการเมืองของท่าน แต่ในความเห็นของท่านแล้ว เรื่องนี้มีความจำเป็นแม้ใน “การบัญญัติวินัยของสงฆ์” ถือเป็นการบังคับหรือเป็นเผด็จการโดยตรงที่ระบุว่าให้สงฆ์ใช้สอยสิ่งของเพียงเท่าที่จำเป็น “ถ้าเกินจากที่ห้ามไว้ถือเป็นการกระทำความผิดต้องบทลงโทษ” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566) ซึ่งเป็นไปในทำนองการใช้บทบัญญัติทางกฎหมายในทางโลกที่ต้องมีความเด็ดขาด ไม่เช่นนั้นถ้าปล่อยให้มีความเห็นแก่ตัวโดยอิสระ ความเป็นสังคมก็จะดำรงอยู่ไม่ได้ เพราะเรากลับเห็นแก่ตัวเอง โดยไม่เห็นแก่คนหมู่มาก ผู้ปกครองสามารถใช้วิธีการเผด็จการโดยธรรมได้ในคราวจำเป็น ท่านเสนอให้เป็นข้อเลือกของผู้ปกครองที่จะนำวิธีการนี้ในบางคราวของเหตุการณ์บ้านเมืองแต่ผู้ปกครองนั้นต้องมีธรรมกำกับ(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566) จึงจะเป็นระบบการปกครองที่ดีที่สุด ท่าน “เน้นการประยุกต์ใช้หลักธรรมสำหรับผู้ปกครองมากกว่าผู้อยู่ใต้ปกครอง” การประยุกต์ใช้หลักธรรมกับผู้ปกครองเพียงคนเดียวง่ายกว่าจะทำให้ผู้อยู่ใต้ปกครองจำนวนมากมีธรรม(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566)

สรุปได้ว่าแนวคิดธรรมิกสังคมนิยม มีหลักการและแนวคิดที่สำคัญกล่าวได้ว่าแนวคิดทางการเมืองมีคุณค่าทางจิตใจ ระบบการเมืองต้องเป็นการเมืองที่ดีที่สุด ต้องเป็นระบบที่มีจริยธรรมทางการเมือง อุดมคติทางการเมืองและเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองได้ เป็นสังคมทางการเมืองที่มีอุดมคติไม่เห็นแก่ตัว มุ่งเน้นไปที่ผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก มีความเอื้อเฟื้อแผ่เมตตากรุณาต่อกัน เน้นการประยุกต์ใช้หลักธรรมสำหรับผู้ปกครองมากกว่าผู้อยู่ใต้ปกครอง

3. แนวคิดการเมืองระบบธรรม มีหลักการและแนวคิดที่สำคัญอย่างไร

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับ หลักการและแนวคิดของการเมืองระบบธรรม ซึ่งมีหลักการและแนวคิดที่สำคัญในทัศนะของกลุ่มนักวิชาการ (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มนักวิชาการ, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 10 กรกฎาคม 2566) กล่าวว่าแนวคิดการเมืองระบบธรรม มีหลักการคือ “ใช้ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมเป็นตัวขับเคลื่อน” ภายใต้แนวคิดหลักคือ “การปลูกฝังความดีงามให้เป็นพื้นฐานทางจิตใจในการทางานทางการเมือง” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มนักวิชาการ,การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 10 กรกฎาคม 2566) นอกจากนี้ยังประกอบด้วย “คุณธรรมและจริยธรรม” ซึ่งมีความต้องการให้เป็นหลักการพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย หลักของ “ความยุติธรรมและความเท่าเทียม” เป็นหลักที่ทุกคนต้องได้รับสิทธิและโอกาสเท่าเทียมกันในสังคม “หลักการมีส่วนร่วม” ซึ่งการมีส่วนร่วมนั้นเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองเพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์จากการปกครองร่วมกัน “หลักการทำดีต่อสังคม” เป็นหลักของความรับผิดชอบต่อสังคมและ “หลักการเข้าใจธรรมชาติและความต้องการของมนุษย์” ซึ่ง

เป็นหลักพื้นฐานในการทำความเข้าใจร่วมกันเพื่อให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มนักวิชาการ,การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 10 กรกฎาคม 2566)

ซึ่งสอดคล้องกับมุมมองในทัศนะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มพระภิกษุ (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มพระภิกษุ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 24 กรกฎาคม 2566) กล่าวว่าแนวคิดการเมืองระบบธรรมมีหลักการและแนวคิดที่สำคัญอย่างไรบ้างก็คือเราจะตอบปัญหาในส่วนนี้เสร็จแล้วเราต้องมาดูความหมายคำว่าระบบทำให้ชัดเจนก็คือระบบใดก็ตามที่เป็นธรรมก็คือที่ “เป็นธรรมสามารถที่ทำให้สังคมนั้นอยู่ร่วมร่วมกันอย่างมีความสุขได้”โดยมี “ระเบียบแบบแผนที่ชัดเจน” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มพระภิกษุ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 24 กรกฎาคม 2566) มีหลักการและแนวคิดที่สำคัญก็คือ “มีระบบที่พึงจะต้องปฏิบัติร่วมกัน”โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนในสังคมการของสังคมให้ได้เพราะฉะนั้นระบบนั้นมีความเป็นธรรมด้วยอันนี้เป็นส่วนหนึ่งที่เราจะต้องทำความเข้าใจในเรื่องแนวคิดในเรื่องของระบบทำ ซึ่งแนวคิดการเมืองระบบธรรม เป็น “ระบบธรรมชาติของสังคม” ที่ต้องเป็นไปตามปกติของสังคมและโลกร่วมสมัย “ภายใต้กฎหมายและระเบียบของสังคม” “การเคารพสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค และไม่ละเมิดสิทธิของกันและกัน” มีสำนึกความเอื้ออารีช่วยเหลือกันตามกำลังอัตภาพที่พึงมี เพื่อให้สังคมมีปัญหาน้อยที่สุด และก่อเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุด (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มพระภิกษุ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 24 กรกฎาคม 2566)

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับทัศนะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มอุบาสก และอุบาสิกา (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) กล่าวคือ การเมืองระบบธรรมมาจากปัญหาพื้นฐานในการดำเนินชีวิตที่ไม่มีคุณธรรม มีหลักการสำคัญคือ “หลักศีลธรรม” เป็นหลักให้ทุกคนยอมรับว่าการเมืองต้องมีศีลธรรม “ธรรมะกับการเมืองต้องคู่กัน” ซึ่งอาจถือเป็นเนื้อเดียวกันก็ว่าได้ ต้องอยู่ร่วมกัน “หลักต้องการประโยชน์สุขของมนุษย์” ซึ่งเมื่อปฏิบัติตามหลักธรรมแล้วการเมืองมีความสงบสุข คนในประเทศก็มีความสงบสุขไปด้วย (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566)(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม

2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566)

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ในทัศนะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มประชาชนทั่วไป (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566) กล่าวคือหากมองการเมืองด้วยระบบธรรมแล้ว สิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมักมีคำถามว่ามุ่งเน้นไปที่วัตถุมากกว่าจิตใจ ซึ่งก็คือการหลงไหลใน “ความสุขทางวัตถุ” เน้นที่รูปลักษณ์มากเกินไป ต้องมีการพัฒนา “จิตใจ” หรือ มี “ระบบความคิด” ที่รอบคอบ ควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเผยแพร่ศาสนาบนฐานของความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ซึ่งการนำระบบธรรมมาใช้กับการเมืองนั้น นักการเมืองต้องไม่ถือว่า “สันติภาพ” นั้น คือการที่โลกอยู่ในกำมือเรา ต้อง “สันติภาพไปตามหลักของศาสนา” คือว่า “เป็นอิสระ” เมื่อชีวิตจิตใจมันเป็นอิสระด้วยกันทั้งหมด มันก็มีสันติภาพ นี้เป็นไปตามกฎของธรรมชาติ ต้องถือว่า “ศาสนา หรือธรรมะ หรือพระเจ้า” นั้น(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566) ต้องอยู่ “เหนือประโยชน์ทางวัตถุของบุคคล” หรือให้เปลี่ยนกลับกันเสียว่า บุญกุศล หรือธรรมะนั่นแหละ เป็นประโยชน์ของบุคคล พระเจ้าน่ะ เป็นประโยชน์ของบุคคล (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566) ที่ควรจะได้เดี๋ยวนี้เขาแยกประโยชน์ ออกไปเป็นเนื้อหนัง แล้วก็ถือว่า มันดีกว่าเหนือกว่าพระเจ้า เหนือกว่าธรรม นี้กลับกันเสียหน่อยว่า ธรรมะนั่นแหละคือประโยชน์แท้จริงที่ควรจะได้ ส่วนเรื่องเป็นอยู่ทางเนื้อทางหนัง ทางวัตถุนี้ เป็นอุปกรณ์ของชีวิตเปลือกนอก เนื้อใน ก็คือธรรมะ (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566)

สรุปได้ว่า แนวคิดการเมืองระบบธรรม มีหลักการและแนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของปัญหาที่เกิดขึ้นจริงโดยมองการเมืองแบบธรรมะให้เป็นอิสระ เข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้น มีศีลธรรมอยู่ในเนื้อเดียวกัน ต้องหาทางแก้ปัญหาในโลกยุคปัจจุบัน ไม่หลงในความสุขทางวัตถุ มีการพัฒนาจิตใจ เป็นไปตามหลักสันติภาพ มุ่งเน้นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน เป็นนักการเมืองที่มีอำนาจอย่างชอบธรรม

4. แนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) นำมาใช้ในการแก้ปัญหาหรือ พัฒนาการเมืองไทยอย่างไร

จากการสัมภาษณ์แนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) นำมาใช้ในการแก้ปัญหาหรือ พัฒนาการเมืองไทยอย่างไรนั้น จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในทัศนะของกลุ่มนักวิชาการ (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มนักวิชาการ,การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 10 กรกฎาคม 2566) พบว่า การนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต้อง “สร้างค่านิยม ให้เห็นถึงคุณประโยชน์ เมื่อคนตระหนักรู้ก็จะนามาใช้” ต้อง “แก้ได้ตรงจุด เพราะถ้าใจปราศจากอคติ ยึดประโยชน์ส่วนรวมแก่คนในชาติ ย่อมประสบผลสาเร็จตามที่วางไว้” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มนักวิชาการ,การสัมภาษณ์ส่วน

บุคคล,วันที่ 10 กรกฎาคม 2566) มีการศึกษาหลักธรรม ซึ่งเป็นการศึกษาเรื่องของความจริงในชีวิต เข้าใจธรรมชาติ “การปฏิบัติธรรม” สำหรับการปฏิบัติที่ละเว้นความชั่วทั้งปวง “ความเป็นธรรมชาติของมนุษย์” เป็นการนับถือธรรมชขาติ ยอมรับความเปลี่ยนแปลง ความไม่มีใดๆ ที่เกิดขึ้น “สังคมที่มีความสงบสันติ” เป็นการตั้งอยู่บนสังคมที่มีความสันติ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการทางการเมืองที่นับถือสันติภาพ (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มนักวิชาการ,การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 10 กรกฎาคม 2566)

และยังสอดคล้องกับมุมมองในทัศนะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มพระภิกษุ (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มพระภิกษุ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 24 กรกฎาคม 2566) กล่าวคือ จากที่การศึกษามาจะเห็นว่าแนวความคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์พุทธทาสภิกขุนั้นสามารถนำมาแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเมืองนำอ่านได้เป็นอย่างดีเพราะว่า “การพัฒนาความคิด” นั้นจะต้องพัฒนาด้านในก่อนก็คือ “ทางด้านจิตใจ” ขอให้ทุกคนนั้นได้มีการพัฒนาก็คือ “ฝึกตัวเองให้ยกระดับสูงขึ้นก่อน” เน้นหนักเรื่องของการฝึกตนเองการยกตนเองทำให้มนุษย์นั้นเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ไม่ได้กลายเป็นอมนุษย์(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มพระภิกษุ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 24 กรกฎาคม 2566) ถ้าเป็นสมบูรณ์เสร็จแล้วในการที่จะพัฒนาหรือการแก้ปัญหานั้นมันก็จะเป็นไปได้อย่างง่ายเพราะ “คนมีคุณธรรม” การเสียสละนับเป็นพันธกิจของนักการเมืองที่เข้ามาแสวงหาอำนาจ และนำอำนาจที่ได้มานั้นไป “บริการประโยชน์สาธารณะต่อสังคม” แนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ จึงเป็นแนวทางเพื่อให้นักการเมืองที่อาสาเข้ามาใช้อำนาจได้ตระหนักรู้ในการทำงานเพื่อเป็นงาน เพราะการปฏิบัติงานอย่างสมบูรณ์หรือปฏิบัติหน้าที่อย่างไม่บกพร่อง นั่นก็คือการปฏิบัติธรรม นั่นเอง (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มพระภิกษุ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 24 กรกฎาคม 2566)

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มอุบาสก และอุบาสิกา (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) กล่าวคือ แนวคิดทางการเมืองนั้นเป็นการ “ช่วยกันแก้ปัญหาบ้านเมือง” ซึ่งต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาก่อนว่าปัญหานั้นเกิดในกลุ่มใด หรือมีระดับปัญหาอย่างไร เช่น ปัญหาเกิดจากคนส่วนใหญ่ จำเป็นต้องจัดการเพื่อให้เกิดความสงบสุขโดยเร็ว หรือ ปัญหาระดับกลุ่มที่มีขยายวงกว้าง ต้องทำอย่างไรให้ปัญหานั้นอยู่ในกลุ่มที่ควบคุมได้(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) สิ่งที่จะทำได้ในการแก้ปัญหาเบื้องต้นคื “การไม่ตกเป็นทาสวัตถุ” คนต้องยึดหลักไม่หลงใหลในวัตถุนิยม ไม่ฟุ้งเฟ้อตาม “อำนาจวัตถุ” ซึ่งวัตถุนิยมทั้งหลายอาจเป็นเหตุนำปัญหาต่างๆ มาสู่ผู้คนในโลกได้ การนำหลักธรรมมาใช้แก้ปัญหาหรือการนำ “หลักธรรมเป็นสื่อหลัก” โดยการถือ

ธรรมเป็นหลักต้องเข้าใจพื้นฐานของมนุษย์ก่อน ว่ามีความ “ถูกต้องแก่ความเป็นมนุษย์” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566)(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) การทำจิตใจของมนุษย์ให้ประกอบอยู่ด้วย “ศีลธรรม” การศึกษาต้องไม่เป็นไปเพื่อการรับใช้ประโยชน์ทางวัตถุหรือทางเนื้อหนัง (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566)

นอกจากนี้ทัศนะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มประชาชนทั่วไป (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566) ยังได้กล่าวว่า การใช้ “ระบบศีลธรรมประชาธิปไตย”เป็นการปกครองที่ ให้ “สิทธิเสรีภาพต่อบุคคล” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566) หากบุคคลมีคุณธรรม “มีศีลธรรมเป็นหลักในการเนินชีวิต ใช้ยึดเหนี่ยว จิตใจ” ก็สามารถที่จะสร้างสังคมให้เป็นสังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้โดยอาศัยธรรมเป็นหลัก(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566) การจัดระบบการเมืองให้ถูกต้อง “ระบบการเมืองที่ขาดหลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว” เป็นระบบการเมืองที่เลวร้ายที่สุด ดังนั้น “การเมืองและประชาธิปไตยที่ตั้งอยู่บนฐานของธรรมนั้นเป็นการเมืองที่ถูกต้อง” คือตั้งอยู่บนฐานแห่งการถือเอาประโยชน์ของส่วนรวมเป็นใหญ่ นั่นย่อมหมายถึงว่า “ต้องพัฒนานักการเมืองให้เป็นนักการเมือง” ของพระเจ้าด้วย(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566)

สรุปได้ว่าแนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) นำมาใช้ในการแก้ปัญหาหรือ พัฒนาการเมืองไทย มีหลักการที่สำคัญกล่าวคือ การพัฒนาการเมืองไทยโดยการพัฒนาคนไม่ให้เป็นทาสวัตถุ เมื่อคนในสังคมละเลยและไม่เห็นคุณค่าของหลักธรรม มัวเมาหลงใหลในวัตถุนิยม ฟุ้งเฟ้อไปตามอำนาจของวัตถุ วัตถุนิยมจึงเป็นสาเหตุนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ ในสังคม การจะถือธรรมเป็นหลักได้คนจะต้องมีการศึกษาที่ถูกต้อง คือ ถูกต้องแก่ความเป็นมนุษย์ ต้องทำให้ มนุษย์เป็นมนุษย์และเต็มแห่งความเป็นมนุษย์ คือ การทำจิตใจของมนุษย์ให้ประกอบอยู่ด้วย ศีลธรรม การศึกษาต้องไม่เป็นไปเพื่อการรับใช้ประโยชน์ทางวัตถุ ระบบศีลธรรมประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ ให้สิทธิเสรีภาพต่อบุคคล หากบุคคลมีคุณธรรม มีศีลธรรมเป็นหลักในการเนินชีวิต ใช้ยึดเหนี่ยวจิตใจ ก็สามารถที่จะสร้างสังคมให้เป็นสังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้โดยอาศัยธรรมเป็นหลัก การจัดระบบการเมืองให้ถูกต้อง ระบบการเมืองที่ ขาดหลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว เป็นระบบการเมือง

ที่เลวร้ายที่สุด ดังนั้น การเมืองและ ประชาธิปไตยที่ตั้งอยู่บนฐานของธรรมนั้นเป็นการเมืองที่ถูกต้อง คือตั้งอยู่บนฐานแห่งการถือเอา ประโยชน์ของส่วนรวมเป็นใหญ่

5. แนวคิดธรรมิกสังคมนิยม นำมาใช้ในการแก้ปัญหาการเมืองไทยอย่างไร

จากการสัมภาษณ์แนวคิดธรรมิกสังคมนิยม นำมาใช้ในการแก้ปัญหาการเมืองไทย ในทัศนะของกลุ่มนักวิชาการ (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มนักวิชาการ,การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 10 กรกฎาคม 2566) กล่าวคือการนำหลักการแนวคิดธัมมิกสังคมนิยมมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาการเมืองของไทย โดยการพัฒนาประชาชนการพัฒนาการเมืองของไทยโดยการพัฒนาคน คือ “การสร้างคนให้มีธรรมะไม่เป็นทางวัตถุ” ธรรมะเป็นหลักการทางพุทธศาสนาที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคน “รณรงค์การทำประโยชน์ส่วนรวมให้มาก” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มนักวิชาการ,การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 10 กรกฎาคม 2566) “เน้นทุกกิจกรรมที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ และความคุ้มค่าอย่างสูงสุด” สาระของหลักธรรมนั้นสามารถนำมาใช้ ควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมในทุก ๆ ด้านอย่างไม่มีขีดจำกัด เพราะหลักธรรมมีความเป็น อกาลิโก คือ “มีความทันสมัยใช้ได้ทุกเวลา” โดยไม่จำกัดสถานที่หรือเวลา ดังนั้นเมื่อคนในสังคมละเลยและ “ไม่เห็นคุณค่าของหลักธรรมมัวเมาหลงใหลในวัตถุนิยม” ฟุ้งเฟ้ยไปตามอำนาจของวัตถุ เราจึงมักพบ ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมเป็นประจำ โดยเฉพาะปัญหาการขาดจริยธรรมของคนในสังคมซึ่งสาเหตุเหล่านี้ ล้วนนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ ในสังคม (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มนักวิชาการ,การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 10 กรกฎาคม 2566)

ในมุมมองในทัศนะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มพระภิกษุ (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มพระภิกษุ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 24 กรกฎาคม 2566) กล่าวคือสำหรับแนวคิดธรรมิกะสังคมนิยมสามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาการเมืองไทยได้เป็นอย่างดีเพราะคำว่า “ธรรมวิทย์นิยม” นั้นเขาถือ “ประโยชน์ของประชาชนเป็นใหญ่” ไม่ใช่ประชาชนเป็นใหญ่เพราะเมื่อจะทำสิ่งใดก็ตามก็ต้องอาศัยเสียงส่วนใหญ่เป็นต้น (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มพระภิกษุ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 24 กรกฎาคม 2566) เพราะนี่คือความหมายของคำว่าธรรมิกะสังคมนิยมที่จะแก้ปัญหาสังคมส่วนใหญ่ในการมองประเด็นที่เกิดขึ้นในสังคมเพราะฉะนั้นถ้าเรามองแล้ววิเคราะห์จะเห็นได้ว่าคนส่วนใหญ่นั้นน่าจะ “มีพลังมากกว่า” หรือมีแนวความคิดที่ตรงประเด็นมากกว่าเป็นต้นเขาจึงให้ความสำคัญในคำว่าธรรมิกะสังคมนิยมในการแก้ปัญหา ตามทรรศนะของพุทธทาสภิกขุ “รัฐบาลที่ชอบธรรมเกิดขึ้นจากการมีผู้นำทางการเมืองที่มีศีลธรรม” และเอาใจใส่ต่อสวัสดิภาพของประชาชนมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มพระภิกษุ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 24 กรกฎาคม 2566)

ซึ่งสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มอุบาสก และอุบาสิกา (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) กล่าวคือ เมื่อผู้มีอำนาจ “ขาดจริยธรรม” ปัญหาที่เกิดขึ้นยิ่งรุนแรงขึ้นไปเป็นลำดับ และส่งผลต่อ “เสถียรภาพทางการเมือง” เป็น

อย่างมากการพัฒนาการเมืองของไทยโดยสร้างพลเมืองให้มีธรรมะนั้น (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) ต้องสร้างโดย “ทำให้พลเมืองมีการศึกษาที่ถูกต้อง” ประชาธิปไตยในความหมายทั่วไป สามารถนำมาใช้เป็น เครื่องมือให้คนเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเองได้ โดยมิได้คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม เป็นหลัก (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็น “การปกครองที่ให้สิทธิ เสรีภาพ ต่อบุคคลเต็มที่” ซึ่งผู้ที่จะสามารถเข้ามาใช้สิทธิได้นั้น มักจะใช้อำนาจที่ตนได้รับมอบหมายจนเกินขอบเขตที่สังคมกำหนด และนักการเมืองส่วนใหญ่มักคิดว่า อำนาจที่ตนนำมาใช้อย่างไม่ถูกต้องนั่นแหละคือธรรมะ(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566)ดังนั้น การพัฒนาการเมืองของไทยในทัศนะของพุทธทาสภิกขุ จึงจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนา (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566)

และยังสอดคล้องกับทัศนะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มประชาชนทั่วไป (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566) กล่าวคือ ในการพัฒนานั้นต้องมุ่งเน้นใน “ด้านจิตใจ” โดยการไม่ทำให้จิตใจตกไปเป็นทาสของวัตถุ เพราะ วัตถุเป็นที่ตั้งแห่งการเห็นแก่ตัว เมื่อคนมีความเห็นแก่ตัว ปัญหาต่าง ๆ ในสังคมก็จะเกิดขึ้นตามมา แต่ “หากจิตใจไม่หลงไหลในวัตถุนิยม ฝักใฝ่ในคุณธรรม” ยึด “ความถูกต้องดีงามเป็นหลัก” การเมืองการปกครองก็ย่อมพัฒนาขึ้น เพราะปัญหาสำคัญที่ทำให้การเมืองเกิดความวุ่นวายนั้น ท่านพุทธทาส มองว่าเกิดจากการที่ “มนุษย์มีกิเลสมาก” จนละเลยหรือไม่สนใจ “ความสุขทางจิตใจ” อันเกิดจากการมี “ธรรมะ มีความเมตตาปราณี รักใคร่เพื่อนมนุษย์” กลับแสวงหา “ความสุขทางวัตถุ” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566) ดังนั้น พุทธทาสจึงเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยทำให้ประชาชนทุกคนยอมรับว่า “การเมืองคือศีลธรรม” “ศีลธรรมคือการเมือง” ทำให้คนเป็นสัตบุรุษ เป็นสุภาพบุรุษคือ “ต้องการประโยชน์สุขของมนุษย์เป็นหลัก” ซึ่งตัวเองก็รวมอยู่ในจำนวนนั้น ซึ่งตรงตามอุดมคติของ พระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนาที่ว่า พระโพธิสัตว์ได้สมาทานศีลว่า ถ้ายังมีคนทนอยู่ในกองทุกข์ แม้เพียงคนเดียว เราจักยังไม่ขวนขวายเพื่อปรินิพพาน(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม

2566) ซึ่งอุดมคตินี้จะแก้ปัญหาทางการเมืองแห่งยุค ปัจจุบันได้ต้องให้ประชาชนเชื่อว่าธรรมะเป็นธรรมะ เพราะธรรมะคือความถูกต้อง คือความ ยุติธรรม ไม่ใช่อำนาจเป็นธรรมะ เพราะโลกปัจจุบันอยู่ในสมัยที่มีธรรมะ ไม่ใช่สมัยหลอกลวง เพราะฉะนั้น การพัฒนาประชาธิปไตยของไทยตามหลักการแนวคิดธัมมิกสังคมนิยมที่จะได้ผล ต้องให้ “การศึกษาที่ถูกต้องแก่ประชาชน” โดยชี้ให้เห็นข้อเท็จจริงของธรรมชาติที่สิ่งต่าง ๆ ต้องมีความแตกต่างและพึ่งพาอาศัยกันจึงจะเป็นสุขและอยู่รอดได้ ในการปกครองและการจัดการสังคมก็เช่นกัน ผู้มั่งมีและผู้ขาดแคลนจะต้องอยู่ร่วมกันและช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกัน มีความ เคารพนับถือกันในฐานะเพื่อนร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566)

สรุปได้ว่า แนวคิดธรรมิกสังคมนิยม นำมาใช้ในการแก้ปัญหาการเมืองไทยนั้นจะต้องมีธรรมะเป็นรากฐานจึงจะเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงเพราะสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมได้ ท่านมักจะเรียกระบบการเมืองในปัจจุบันว่า ระบบการเมืองของกิเลส แต่ธัมมิกสังคมนิยมที่ท่านเสนอและสนับสนุนนั้น เป็นระบบการเมืองที่เปิดโอกาสให้แก่กันด้วยน้ำใจที่เป็นมิตรไมตรีเห็นแก่ความเป็นเพื่อนร่วมเกิด แก่ เจ็บ ตายด้วยกัน โดยใช้ประชาธิปไตยแบบธัมมิกสังคมนิยมเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติยึดหลักการที่ว่า ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก มีความสามารถควบคุมตนเอง ยึดหลักความพอดี มีความ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความเคารพนับถือกัน มีจิตใจที่มีแต่ความเมตตา กรุณา ถือได้ว่าเป็นการปลูก จิตสำนึกที่ดี ทีถูกต้องให้กับคนในสังคม อันจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมในอีกหลาย ๆ ด้านต่อไป

2.6 แนวคิดการเมืองระบบธรรม นำมาใช้ในการแก้ปัญหาการเมืองไทยอย่างไร

จากการสัมภาษณ์แนวคิดการเมืองระบบธรรม นำมาใช้ในการแก้ปัญหาการเมืองไทย ในทัศนะของกลุ่มนักวิชาการ (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มนักวิชาการ,การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 10 กรกฎาคม 2566) กล่าวไว้ว่าศีลธรรมกับการเมืองอย่างที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ การเมืองที่มีธรรมนั้นเป็นการเมืองที่ถูกต้องเป็น “การเมืองที่บริสุทธิ์” ตรงกันข้าม ถ้าแยกศีลธรรมออกจากการเมืองก็จะเป็นการเมืองที่มีแต่เรื่องของ “ผลประโยชน์ การคดโกง เอารัดเอาเปรียบกัน” เช่น การเมืองในปัจจุบันนี้(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มนักวิชาการ,การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 10 กรกฎาคม 2566) นักการเมืองที่เข้ามาสู่ระบบการเมืองล้วนแต่มีวัตถุประสงค์เพื่อ “แสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเองและพวกพ้อง” ทั้งนั้น จึงทำให้เห็นแก่ตัวมากขึ้น ๆ แล้วก็เอาเปรียบกัน เบียดเบียนกัน การ “ใช้ธรรมะในการปลูกฝังให้เกิดขึ้นแก่จิตใจ” ก็จะสามาระประพฤติตนไปในทางที่ดี ปัญหาต่าง ๆ ก็จะไม่เกิดขึ้น พุทธทาสภิกขุมองว่า ส่งผลให้พฤติกรรมของ ประชาชนไม่สอดคล้องกับ “หลักธรรมะ” มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ ทำทุกอย่าง ด้วยการขาดปัญญาแห่งตนเอง ไม่เป็นอิสระจากสิ่งอื่น ไม่สามารถใช้ปัญญาในการตัดสินใจเลือก หรือแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่าง

ถูกต้องและส่งผลให้การจัดการศึกษาทำไปอย่างไม่เห็นความสำคัญ ของศาสนาและศีลธรรม (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มนักวิชาการ,การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 10 กรกฎาคม 2566)

และสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์มุมมองในทัศนะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มพระภิกษุ (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มพระภิกษุ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 24 กรกฎาคม 2566) กล่าวคือ แนวคิดการเมืองระบบธรรม เป็นแนวคิดที่นักการเมืองต้อง “มุ่งประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ” “สร้างความพึงพอใจต่อประชาชน” ผู้รับบริการจากรัฐบาล ดังคำว่า ราชา มาจากรากศัพท์ว่า “ผู้เป็นที่ยินดีพึงพอใจของประชาชน” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มพระภิกษุ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 24 กรกฎาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มพระภิกษุ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 24 กรกฎาคม 2566)

และสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มอุบาสก และอุบาสิกา (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) กล่าวคือการนำระบบธรรมมาใช้ในระบบการเมืองนั้นเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องและส่งผลให้ “การจัดการศึกษา” ทำไปอย่างไม่เห็นความสำคัญ ของศาสนาและศีลธรรม แต่กลับไปให้ “ความสำคัญแก่วัตถุนิยม” โดยเรียนเพื่อก้าวหน้าทางวัตถุนิยม ขจัดศาสนาและศีลธรรมออกไปเสียนอกวงของการศึกษา(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) ในส่วนของการปกครองบ้านเมืองจึงมีจุดมุ่งหมายเป็นไป “เพื่อประโยชน์ทางวัตถุเกลียดศาสนาและศีลธรรม” หรือมีการกีดกันศาสนาและศีลธรรมออกไปหรือมีศาสนาเอาไว้เพื่อทำพิธีหลอก ๆ แท้จริงในใจของนักการเมืองหรือผู้นำ ประเทศมีกิเลสตัณหาครอบงำจิตใจอยู่ ไม่ได้ชอบศาสนาหรือศีลธรรมเลย เพราะฉะนั้นยิ่งต้องมีความจำเป็นที่ต้องนำระบบธรรมเข้ามาใช้ในการเมืองเป็นอย่างมาก (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566)

นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์ในทัศนะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มประชาชนทั่วไป (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566) ยังได้แสดง

ความคิดเห็นสอนคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกันกล่าวคือ การนำระบบธรรมมาใช้กับการเมืองนั้น การจะนึกถึง “ประโยชน์ของประชาชนเป็นใหญ่ได้” ต้อง “พัฒนาจิตใจของประชาชน” ให้มี “ศีลธรรม หรือสร้างระบบศีลธรรม” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566) ให้เกิดขึ้นในสังคม คือ “สร้างความเป็นปกติให้เกิดขึ้น” ทั้งระดับบุคคล ระดับสังคมและระดับโลก เมื่อประชาชนมีศีลธรรมประจำใจ ย่อมไม่ต้องการประโยชน์ของส่วนรวมเพื่อเอามาเป็นประโยชน์ของส่วนบุคคล(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566) ระบบการเมืองการปกครองย่อมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เจริญขึ้นของไทย โดยพัฒนาระบบการเมืองนักการเมือง (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566)

สรุปได้ว่าแนวคิดการเมืองระบบธรรม นำมาใช้ในการแก้ปัญหาการเมืองไทย นั้นการเมืองระบบธรรมเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กันและเกี่ยวเนื่องกัน โดยจะขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ได้ เพราะถ้าขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่จะทำให้จุดมุ่งหมายของการเมือง ไม่มีความถูกต้องไปทันที เป็นการเมืองของระบบกิเลสอันจะนำมาซึ่งการอยู่ร่วมกัน อย่างไม่ผาสุกของคนในสังคมระบบการเมืองในปัจจุบันระบบการเมืองที่เจริญไปในทางที่เห็นแก่ส่วนเกิน ละทิ้งศีลธรรม เพราะระบบประชาธิปไตยที่ให้ สิทธิเสรีภาพบุคคลมากเกินไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระบบการเมืองหรือผู้ที่เข้ามาทำหน้าที่ในการ บริหารประเทศ โดยปล่อยให้กลุ่มบุคคลเหล่านี้เข้ามากอบโกยแสวงหาผลประโยชน์ของส่วนรวม ไปเป็นของตน ส่งผลให้เกิดความพัวพันของกลุ่มที่มีอิทธิพลทางการเมือง จนเป็นการเมืองที่มีลักษณะทั้งสนับสนุนและทำลายล้างกันท่านจึงได้เสนอให้ใช้หลักธัมมิกสังคมนิยมเป็นหลักปฏิบัติในการจัดระบบการเมือง

4.3 แนวทางการพัฒนาการเมืองไทยจากแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส ภิกขุ)

4.3.1 แนวคิดธรรมิกสังคมนิยม มีหลักการและแนวคิดที่สำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเมืองไทยอย่างไร

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับแนวคิดธรรมิกสังคมนิยม มีหลักการและแนวคิดที่สำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเมืองไทยอย่างไรนั้น ในทัศนะของกลุ่มนักวิชาการ (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มนักวิชาการ,การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 10 กรกฎาคม 2566) กล่าวว่า แนวคิดธรรมิกสังคมนิยม มีหลักการและแนวคิดที่สำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเมืองไทย โดยมองว่า “ทำให้ไม่หลงในอำนาจวัตถุนิยม” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มนักวิชาการ,การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 10 กรกฎาคม 2566) “ทำให้ไม่ติดในพวกพ้อง” ไม่ลุ่มหลงในอำนาจ มัวเมาหลงใหลในวัตถุนิยม ฟุ้งเฟ้อไปตามอำนาจของวัตถุ ไม่หลงในวัตถุต่างๆ มีการใช้ศีลธรรมเป็นหลักในการพัฒนาชีวิต(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มนักวิชาการ,การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 10 กรกฎาคม 2566)

และสอดคล้องกับมุมมองในทัศนะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มพระภิกษุ (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มพระภิกษุ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 24 กรกฎาคม 2566) ที่กล่าวว่าความเป็น “สังคมนิยม” แบบโบราณกาลมีอยู่จนกระทั่งมนุษย์เริ่มกักตุน ขโมย และทะเลาะแก่งแย่งชิงทรัพยากรเพราะความโลภ (กิเลส) มนุษย์จึงมักเอาเปรียบซึ่งกันและกัน “การเมืองหรือนักการเมืองจึงมีหน้าที่บำบัดทุกข์บำรุงสุข” “สร้างความเป็นธรรม” ในการ “จัดสรรผลประโยชน์” ให้แก่ประชาชนในสังคม ซึ่งผู้นำทางการเมืองต้องตั้งตนอยู่ใน “ศีลในธรรม” ซึ่งผู้นำต้องมีการ “แบ่งปัน” ผู้ปกครองไม่พึงหลงใหลยึดติดในความมั่งคั่งและทรัพย์สมบัติ แต่ควรจะแจกจ่ายเพื่อสวัสดิภาพของประชาชน “การรักษาสุจริต” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มพระภิกษุ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 24 กรกฎาคม 2566)ผู้ปกครองไม่พึงทำลายชีวิต คดโกง ขโมย และเอาเปรียบผู้อื่น ไม่พึงประพฤติผิดในกาม กล่าวคำเท็จ และเกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติด นั่นคือผู้ปกครองพึงรักษาศีล 5 เป็นอย่างน้อย “การเสียสละเพื่อส่วนรวม” ผู้ปกครองพึงมีความพร้อมที่จะเสียสละความสุขส่วนตัว ชื่อเสียงเกียรติยศ และแม้กระทั่งชีวิต เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ลักษณะของผู้นำเป็นเรื่องสำคัญ ถ้าคนดีเป็นผู้ปกครองสังคมทั้งระบบก็จะดีไปด้วย ในทางกลับกันผู้ปกครองที่เลวจะทำให้ระบอบการปกครองเป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้ การปกครองแบบ "ธรรมิกสังคมนิยม" จึงขึ้นอยู่กับคุณธรรม ความรับผิดชอบ และการตัดสินใจของผู้นำเป็นสำคัญ พุทธทาสภิกขุยกตัวอย่างผู้ปกครองที่ทรงคุณธรรม จากตำนานและประวัติศาสตร์ขึ้นมากล่าวอ้าง เช่น พระเจ้าสมมติราช (กษัตริย์ตามตำนานพระองค์แรกของโลก) พระเจ้าอโศกมหาราชแห่งอินเดีย และพ่อขุนรามคำแหงแห่งกรุงสุโขทัย เป็นต้น การปกครองดังกล่าวเคยใช้ได้ผลดีในอาณาจักรเมื่อครั้งอดีต แต่สำหรับสังคมปัจจุบันที่สลับซับซ้อน เราอาจต้องการระบบตรวจสอบอำนาจที่มีประสิทธิภาพในการธำรงไว้ซึ่งความยุติธรรมของสังคม (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มพระภิกษุ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 24 กรกฎาคม 2566)

ซึ่งสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มอุบาสก และอุบาสิกา (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) กล่าวคือ แนวคิดธรรมิกสังคมนิยมนั้น จะพัฒนาทางการเมืองได้ ผู้นำทางการเมืองต้องเป็นผู้มีศีลธรรมในมิติต่างๆ เช่น “ความเมตตาอ่อนโยน” “ความเพียร” “ความไม่เบียดเบียน” “ความอดกลั้นอดทน” ซึ่งท่ามกลางวิกฤตการเมืองไทยในปัจจุบันซึ่ง "ทุนนิยมผูกขาด" ครองเมือง(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) “ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ” ตกอยู่ในมือของชนชั้นนายทุนผู้มั่งคั่ง (ทั้งทุนชาติและทุนข้ามชาติ) เพียงหยิบมือเดียว โดยหลักการแล้วทุกคนมีสิทธิที่จะ “แข่งขันโดยเสรี” ได้(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3

บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) แต่ในสภาพความเป็นจริงแล้ว “ทุนใหญ่กลืนกินทุนเล็ก” ประชาชนส่วนใหญ่จึงตกอยู่ในความยากจน “ความเคลื่อนไหวเรียกร้องของภาคประชาชน” ที่ต้องการแสวงหารูปแบบการปกครองอย่างใหม่ ที่จะสามารถจัดสรรทรัพยากรของชาติได้อย่างเป็นธรรม เพื่อประโยชน์ที่แท้จริงของชาติและประชาชน จึงเป็นเสียงเรียกร้องที่ควรแก่การรับฟัง (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566)

นอกจากนี้บทสัมภาษณ์ในทัศนะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มประชาชนทั่วไป (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566) กล่าวไว้ว่าธรรมิกสังคมนิยม “ปรัชญาการเมืองของนักคิดไทย” ในบริบทของสังคมไทย บางทีอาจให้แนวทางในการแสวงหาคำตอบต่อเสียงเรียกร้องนี้ ซึ่งออกมาจากความต้องการที่แท้จริงของประชาชน ซึ่งการปกครองแบบ "ธรรมิกสังคมนิยม" (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566) จึงขึ้นอยู่กับคุณธรรม ความรับผิดชอบ และการตัดสินใจของผู้นำเป็นสำคัญ ยกตัวอย่างผู้ปกครองที่ทรงคุณธรรม จากตำนานและประวัติศาสตร์ขึ้นมากล่าวอ้าง เช่น พระเจ้าสมมติราช (กษัตริย์ตามตำนานพระองค์แรกของโลก) พระเจ้าอโศกมหาราชแห่งอินเดีย และพ่อขุนรามคำแหงแห่งกรุงสุโขทัย เป็นต้น (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566) การปกครองดังกล่าวเคยใช้ได้ผลดีในอาณาจักรเมื่อครั้งอดีต แต่สำหรับสังคมปัจจุบันที่สลับซับซ้อน เราอาจต้องการ “ระบบตรวจสอบอำนาจ” ที่มีประสิทธิภาพในการธำรงไว้ซึ่งความยุติธรรมของสังคม (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566)

สรุปได้ว่าแนวคิดธรรมิกสังคมนิยม มีหลักการและแนวคิดที่สำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเมืองไทย โดยมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาผู้นำทางการเมือง ผู้นำทางการเมืองต้องเป็นผู้ที่มีธรรมราชาลักษณะของผู้นำเป็นเรื่องสำคัญ ถ้าคนดีเป็นผู้ปกครองสังคมทั้งระบบก็จะดีไปด้วย ในทางกลับกันผู้ปกครองที่เลวจะทำให้ระบอบการปกครองเป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้ การปกครองแบบ "ธรรมิกสังคมนิยม" จึงขึ้นอยู่กับคุณธรรม ความรับผิดชอบ และการตัดสินใจของผู้นำเป็นสำคัญ เป็นผู้นำที่อยู่ในฐานะผู้พิทักษ์ประโยชน์ส่วนรวม

4.3.2 แนวคิดการเมืองระบบธรรม มีหลักการและแนวคิดที่สำคัญส่งผลต่อการพัฒนาการเมืองไทยอย่างไร

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับแนวคิดการเมืองระบบธรรม มีหลักการและแนวคิดที่สำคัญส่งผลต่อการพัฒนาการเมืองไทยนั้น ในทัศนะของกลุ่มนักวิชาการ (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มนักวิชาการ,การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 10 กรกฎาคม 2566) กล่าวว่า แนวคิดการเมืองระบบธรรม มีผลทำให้ “ทำให้มองทุกอย่างด้วยความเป็นจริง” “ทำให้การเมืองมีระบบคุณธรรมในการขับเคลื่อน” จำเป็นต้องมีการเมืองที่บริสุทธิ์ที่ประกอบด้วยธรรมะ เพื่อช่วยให้ “บ้านเมืองหมดปัญหา” “เพื่อให้ตระหนักถึงผลประโยชน์ส่วนรวม” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มนักวิชาการ,การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 10 กรกฎาคม 2566) เพื่อให้นักการเมืองทุกคนเป็นผู้มีศีลธรรม หากนักการเมืองเป็นผู้มีศีลธรรม จะทำให้การเมืองสงบสุข ทำให้สังคมสงบสุข “มีเศรษฐกิจดี” การที่เศรษฐกิจดี จะทำให้ประชาชนอยู่เป็นสุข มีรายได้ คือใช้ประโยชน์จากสิ่งที่ได้ให้มากที่สุด ในสังคมก็จะไม่มีการเอารัดเอาเปรียบกัน คดโกงกัน ทุกคนก็จะมีความสุข (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มนักวิชาการ,การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 10 กรกฎาคม 2566)

ซึ่งสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ในมุมมองในทัศนะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มพระภิกษุ (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มพระภิกษุ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 24 กรกฎาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มพระภิกษุ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 24 กรกฎาคม 2566) กล่าวคือ “การตั้งอยู่ในศีลธรรม” คือ “การเคารพสิทธิ” “เสรีภาพ” “ความเสมอภาค” “การเคารพกฎหมาย” และ “ความแตกต่างในสังคม” เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาการเมืองไทย “การไม่ละเมิดขอบเขตแห่งชีวิตและทรัพย์สินของกัน” พร้อมสำนึกแบ่งปันต่อกันของปัจเจกชน จะทำให้การเมืองไทยมีพัฒนาการโดยลำดับ (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มพระภิกษุ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 24 กรกฎาคม 2566)

ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มอุบาสก และอุบาสิกา (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) ได้กล่าวเสริมในประเด็นนี้ว่า “ธรรมะกับการเมือง” ต้องอยู่ด้วยกัน นักการเมืองต้องมองว่า “สันติภาพหรืออำนาจ” ที่มีนั้นต้องไม่อยู่ในกำมือใครคนใด คนหนึ่ง ต้องเป็นไปตาม “หลักสันติภาพ” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566)เป็นไปตามหลักของศาสนา ต้องมีอิสระ เมื่อชีวิตจิตใจเป็นอิสระด้วยกัน สันติภาพก็จะเป็นไปตามกฎธรรมชาติ การเมืองต้องไม่เป็นไปในเรื่องของ “อำนาจกิเลส” ให้การเมืองเป็นปฏิกิริยาของสติปัญญาที่ถูกต้อง แล้วครอบงำความรู้สึกผิดๆ ให้ถือว่าอำนาจสูงสุดนั้น ไม่ใช่สิ่งที่ให้ปัจจัยแก่อำนาจทางวัตถุ (ผู้ให้สัมภาษณ์

คนที่ 1 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566)

นอกจากนี้ ทัศนะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มประชาชนทั่วไป (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566) ยังได้กล่าวสนับสนุนแนวคิดนี้ไว้ว่า “ความต้องการของนักการเมืองที่เต็มไปด้วยกิเลส” ก็ไม่มีโอกาสที่จะมาอยู่เหนือกฎหมาย หรือเหนือเหตุผล คำว่าเหนือกฎหมาย เหนือเหตุผล มันจะทำลายตัวมันเอง และสูญสิ้นไปในที่สุด(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566) การที่จะนำหลักพุทธศาสนาเข้ามาใช้ในประชาธิปไตย เบื้องต้นต้องมองจากแง่ให้ถูกเสียก่อน คือว่าจะต้อง “นำธรรมมาใช้” ให้ถูกต้องตามหลักธรรมที่ใช้ถูกหลักก็คือ “มองจากความรับผิดชอบของตน” ว่าเป็นหลักที่ต้องปฏิบัติกันทุกคน ถึงแม้หลักธรรมอื่นๆ ก็เหมือนกัน เช่น “ขันติ” ความอดทนที่จะรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น “โสวจัสสตา” ความเป็นผู้ว่าง่าย พูดกันง่าย หมายความว่ายอมรับฟังเหตุผลความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นต้น ถ้าเราทำได้อย่างนี้ ก็คือแนวทางแห่งประชาธิปไตย แต่ถ้าไปเรียกร้องสิ่งเหล่านี้จากผู้อื่น ก็เป็นลัทธิการปกครองที่ตรงกันข้าม ตอนนี้ยังมีหลักธรรมที่จะต้องพูดโดยตรงที่จะทำให้บุคคลปกครองตนเองได้ตามหลักของประชาธิปไตย(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566)

สรุปได้ว่า แนวคิดการเมืองระบบธรรม มีหลักการและแนวคิดที่สำคัญส่งผลต่อการพัฒนาการเมืองไทย กล่าวคือ เป็นการนำหลักธรรมเข้ามาใช้ในการเมืองให้มีระบบคุณธรรมในการขับเคลื่อนการพัฒนา โดยเฉพาะพัฒนาคนให้มีคุณภาพ นักการเมืองเป็นผู้มีศีลธรรม จะทำให้การเมืองสงบสุข ทำให้สังคมสงบสุข การตั้งอยู่ในศีลธรรม การเคารพสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค การเคารพกฎหมายและความแตกต่างในสังคม ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนาการเมือง โดยมองว่าการนำหลักธรรมาใช้ในการบริหารหรือปกครองประเทศนั้นต้องมองจากความรับผิดชอบของตนก่อน นักการเมืองหรือผู้นำต้องเป็นผู้มีศีลธรรม มีขันติ โสวจัสสตา ยอมรับฟังเหตุผลความคิดเห็นของผู้อื่น จึงจะสามารถปกครองได้ตามหลักของประชาธิปไตย

4.3.3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการนำแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย

ข้อเสนอแนะทัศนะของกลุ่มนักวิชาการ (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มนักวิชาการ,การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 10 กรกฎาคม 2566) มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม กล่าวคือในสถานการณ์ปัจจุบันการประยุกต์ใช้หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเมืองนั้นเป็นไปค่อนข้างยาก เนื่องจากการพัฒนาหลักคือ การพัฒนาคน สร้างคนให้เป็นผู้มีธรรมะก่อน ซึ่งการพัฒนานั้นต้องเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต หรือเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มนักวิชาการ,การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 10 กรกฎาคม 2566) แต่สังคมปัจจุบันนั้น อยู่ในบริบทที่รีบเร่ง มุ่งเน้นความสะดวก ประหยัดเวลา ทำให้คนในสังคมละเลยความมีน้ำใจ การช่วยเหลือกัน พบปัญหาเกี่ยวกับการขาดจริยธรรมของคนในสังคมเป็นอย่างมาก ทำให้ต้องมีกระบวนการสร้างพลเมืองให้มีคุณธรรม ส่งเสริมความรู้ควบคู่คุณธรรม การเปิดพื้นที่รับฟังความคิดเห็นของภาคประชาชน พร้อมกับกำหนดมาตรการร่วมกันในการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมร่วมกัน (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มนักวิชาการ,การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 10 กรกฎาคม 2566)

ข้อเสนอแนะมุมมองในทัศนะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มพระภิกษุ (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มพระภิกษุ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 24 กรกฎาคม 2566) กล่าวว่าการนำแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มพระภิกษุ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 24 กรกฎาคม 2566) มาใช้นั้นจะทำอย่างไรให้ปัญหาที่ทำให้การเมืองเกิดความวุ่นวาย ผู้นำต้องยึดความถูกต้องดีงามเป็นหลักในการบริหารบ้านเมือง (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มพระภิกษุ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 24 กรกฎาคม 2566)

ข้อเสนอแนะผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มอุบาสก และอุบาสิกา (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566)การที่จะนำหลักพุทธศาสนาเข้ามาใช้ในประชาธิปไตย เบื้องต้นต้องมองจากแง่ให้ถูกเสียก่อน คือว่าจะต้องนำธรรมมาใช้ให้ถูกต้องตามหลัก ธรรมที่ใช้ถูกหลักก็คือ มองจากความรับผิดชอบของตน ว่าเป็นหลักที่ต้องปฏิบัติกันทุกคน ถือหลักการ เอาการที่ถูกต้องเป็นประมาณ ถือตามความดีงาม (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 กลุ่มอุบาสก การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566)นั่นคือการพิจารณาตัดสินด้วยสติปัญญา หมายความว่าให้แต่ละคนนี้ ถือหลักการพิจารณาตัดสิน และกระทำการต่างๆ ด้วยอาศัยสติปัญญาบริสุทธิ์ พิจารณาว่าอะไรเป็นสิ่งที่ถูกต้องที่สุด ดีที่สุดเท่าที่มองเห็นด้วยการค้นคว้ารับฟังแสวงหาความจริงอย่างถึงที่สุด(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วน

บุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 บุคคลที่อยู่ทางด้านการเมือง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 7 สิงหาคม 2566)

ข้อเสนอแนะทัศนะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มประชาชนทั่วไป (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566) กล่าวคือ หลักประชาธิปไตยเป็นเรื่องการปกครองร่วมกัน เพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน เพราะฉะนั้น จะเอาแต่ใจตัวเองไม่ได้ ต้องคำนึงถึงทุกคน ถ้าหากว่าเราไม่มีความพร้อมเพรียง ไม่มีความประสานความร่วมมือกันแล้ว ประชาธิปไตยก็จะกลายเป็นภาวะที่ไม่มีการปกครอง (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,วันที่ 15 สิงหาคม 2566) (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 กลุ่มประชาชนทั่วไป การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล ,วันที่ 15 สิงหาคม 2566)

4.4 การประยุกต์แนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ในการพัฒนาการเมืองไทย

4.4.1 ในการพัฒนาการเมืองได้นำแนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการเมืองอย่างไร

1. พุทธทาสภิกขุ มองปัญหาเกี่ยวกับการเมืองในปัจจุบันนี้ว่ามีประชาธิปไตยไม่เต็มใบ เพราะไม่มีศีลธรรมเป็นรากฐาน ถ้ามีศีลธรรมเป็นรากฐานประชาธิปไตยก็เต็มใบ มีความสงบสุขหรือสันติสุขทุกชั้น ระบบอัตตาธิปไตย โลกาธิปไตยเป็นระบบที่ใช้ไม่ได้ เพราะว่าไม่มีศีลธรรม ถ้ามีศีลธรรมก็ใช้ได้ ระบบนายทุน ระบบจักรวรรดินิยมอะไรก็ตาม จะใช้ไม่ได้เพราะไม่มีศีลธรรม ดังนั้นประชาธิปไตยสมบูรณ์ต้องจัดให้ศีลธรรมกลับมา

2. พุทธทาสภิกขุ กล่าวย้ำว่า ศีลธรรมนั้น คือ ปัจจัยแห่งสันติภาพศีลธรรมตั้งรากฐานอยู่บนความรักผู้อื่น จึงไม่มีอันตรายแก่ใคร การมีประชาธิปไตยที่มีความรักกันและกันเป็นศูนย์กลางเพราะทุกคนยอมรับและถือกันโดยวิญญาณและโดยเจตนารมณ์โดยส่วนลึกว่า ทุกคนเป็นเพื่อนเกิด เพื่อนเจ็บ เพื่อนตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้นจึงไม่เกิดปัญหา ฉะนั้น ประชาธิปไตย ก็คือธรรมะ หรือศีลธรรม ตัวประชาธิปไตยนั้น ก็คือ ตัวธรรมะบทหนึ่ง ข้อหนึ่งเป็นศีลธรรมอันหนึ่ง เพราะเหตุว่าเป็นปัจจัยแห่งสันติภาพ ดังนั้น พุทธทาสภิกขุจึงได้เสนอระบบการปกครองที่เป็นธัมมิกประ

ชาธิปไตย คือ เป็นประชาธิปไตยที่ประกอบไปด้วยธรรม มีธรรมะเป็นหลักมีความถูกต้องเป็นหลัก ไม่ใช่ประชาธิปไตยของคนที่เห็นแก่ตัว แต่เห็นแก่ธรรมะ มีธรรมะเป็นหลัก แล้วโลกจะมีสันติภาพ

4.4.2 ปัญหาและอุปสรรคของการนำแนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการเมือง มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร

1. ให้ทุกคนยอมรับว่า การเมือง คือ ศีลธรรม ศีลธรรม คือ การเมือง ซึ่งธรรมะกับการเมืองจะต้องอยู่ด้วยกันจนกระทั่งเข้าเป็นเนื้อเดียวกัน

2. ในระบบการเมืองนั้น ให้มีแต่คนที่เป็นสัตบุรุษ สุภาพบุรุษ เป็นคนที่ต้องการประโยชน์สุขของมนุษย์เป็นเบื้องหน้า จิตใจของนักการเมืองต้องได้รับการพัฒนาให้มีธรรมะ ไม่ตกเป็นทาสความสุขทางวัตถุ

3. นักการเมืองที่ถือสันติภาพอันแท้จริงนั้นจะต้องเป็นไปตามหลักศาสนา ให้การเมืองเป็นปฏิกิริยาของสติปัญญาที่ถูกต้อง ไม่ให้เป็นไปตามอำนาจกิเลส หรืออยู่ภายใต้อำนาจกิเลสของคนที่บูชากิน กาม เกียรติต่อไป หรือให้การเมืองเป็นการเมืองของพระพุทธเจ้า

4.ให้ยึดถือว่า อำนาจสูงสุดนั้นต้องเป็นอำนาจของความถูกต้อง หรือสิ่งที่เรียกว่าธรรมมีประชาธิปไตยที่ธรรมชาติกำหนดว่า สัตว์ทั้งหลายต้องเป็นเพื่อนทุกข์ เกิดแก่ เจ็บ ตายด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น

5. หลักธัมมิกสังคมนิยม คือ คนมั่งมีกับคนยากจนบวกกันเข้าแล้วทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม เป็นระบบเศรษฐกิจที่ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ แต่กลับส่งเสริมทรัพยากรของธรรมชาติ ดังนั้น ถ้าทุกคนมีระบบเศรษฐกิจที่ดี ไม่ให้สูญเสียไปเลยทั้งฝ่ายคนมั่งมีและคนยากจนแต่ต้องรวมกันเข้าจนเกิดประโยชน์โดยก็แบ่งปันกันเต็มที่ แล้วให้มีส่วนเหลือเพื่อทำประโยชน์แก่สังคมซึ่งเรียกว่า ธัมมิกสังคมนิยม คือ เป็นระบบสังคมนิยมที่เอาสังคมเป็นใหญ่ ไม่เอาบุคคลเป็นใหญ่ อีกทั้งยังต้องประกอบไปด้วยความถูกต้องที่ทำให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้จึงเรียกว่า ธัมมิกะ

6. ศีลธรรมไม่มา โลกาจะวินาศ เป็นทัศนะทางพระพุทธศาสนาและพุทธทาส ที่ให้ความสำคัญต่อมนุษยชาติ

4.5 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมแนวทางการพัฒนาการเมืองไทยจากแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) มีแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาการเมืองไทยอย่างไร

1. สำหรับข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในเรื่องของการเมืองก็อยากจะให้มีการเรียนรู้เกี่ยวกับการเมืองอย่างถ่องแท้ในกลุ่มของการพัฒนาระดมความคิดเรียนรู้เรื่องการเมืองให้เป็นการเมืองที่มีอุดมคติมีอุดมการณ์ในการเรียนการสอนเรื่องการเมืองควบคู่ไปด้วยคุณธรรมให้กับสังคมให้ได้ว่าคนเรานั้นจะต้องเห็นสังคมที่มีความสงบสุขเพราะฉะนั้นทำอย่างไรจึงจะสังคมจะสงบสุขได้จะต้องอาศัยความมั่นคงทางด้านการเมืองการเมืองก็นำมาซึ่งเรื่องเศรษฐกิจวิถีชีวิตของชุมชนเป็นต้น

2. การเปลี่ยนแปลงนำไปสู่พลวัตทางสังคม การยอมรับ และปรับตัวของผู้ทรงอำนาจ และปลดปล่อยให้การเมืองเป็นไปตามครรลองปกติที่ควรจะเป็น จึงเป็นสิ่งที่จะรักษาสถานะแห่งอำนาจให้คงอยู่ หากมิเช่นนั้น การใช้อำนาจนอกระบบ เพื่อรักษาความยั่งยืนของอำนาจ ย่อมจะมลายสิ้นโดยไม่ยั่งยืน

3. แนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาการเมืองไทย ควรให้หลักการที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองโดยให้การศึกษา เรียนรู้ เข้าใจ เคารพ เป็นมิตร และคิดช่วยเหลือกัน ย่อมจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมให้เป็นแบบอุดมคติ เพราะหากมนุษย์ในสังคมไม่มีความเห็นแก่ตัว และมีความเสียสละจะเป็นเหตุปัจจัยให้ประชาชนในชาติมีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม

4. แนวทางการพัฒนาการเมืองไทย สามารถนำไปสร้างทัศคติที่ดี โดยมีแผนการศึกษาการเมืองที่เป็นระบบเหตุผล การทำตามระเบียบกติกาทางสังคม มีการกำกับติดตาม แนวทางการพัฒนาการเมืองที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่

5. การดำเนินชีวิตที่ปรากฏในคำสอนของท่านพุทธทาส รวมทั้งวิธีการที่ท่านใช้ล้วนได้รับการยอมรับว่า สามารถใช้แก้ไขปัญหาได้จริง เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม เหมาะสำหรับบุคคลทั่วไปทุกเพศทุกวัยและใช้ได้ในทุกยุคทุกสมัย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องหน้าที่ เรื่องการศึกษา เรื่องเศรษฐกิจ เรื่องการเมือง และเรื่องศาสนา ถ้าบุคคลทั้งหลายได้ใช้สติปัญญาคิดพิจารณาใคร่ครวญถึงสิ่งที่ท่านสอนและแนะแนวทางให้ ไว้แล้วประพฤติปฏิบัติตามก็จะเกิดความสุขทั้งแก่ตนเอง สังคมและประเทศชาติต่อไป ท่านชี้แนะและย้ำอยู่เสมอว่า โลกที่ขาดศีลธรรมจะเป็นโลกที่ต้องวินาศ ถ้าโลกมีศีลธรรม แล้ว ความรักและความเมตตาก็จะครองโลก ทำให้ปัญหาเรื่องการศึกษา เศรษฐกิจ การเมือง และศาสนา เป็นต้นหมดไป เพราะปัญหาทุกอย่างต้องแก้ด้วยความมีศีลธรรม

6. แนวคิดทางการเมือง เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามบริบทของเหตุปัจจัยในช่วงสมัยหนึ่ง แต่เมื่อกาลเวลาได้เปลี่ยนไป พลวัตทางการเมืองจึงมีแนวคิดเป็นนวัตกรรมทางสังคมอีกอย่างหนึ่งที่ไม่เหมือนเดิม แนวความคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ก็เช่นเดียวกัน ความนิยมหรือการยอมรับ อาจแปรผันได้ตามค่านิยมของสังคมในสมัยนั้นๆ

7. แนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาการเมืองไทย ควรให้หลักการที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองโดยให้การศึกษา เรียนรู้ เข้าใจ เคารพ เป็นมิตร และคิดช่วยเหลือกัน ย่อมจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมให้เป็นแบบอุดมคติ เพราะหากมนุษย์ในสังคมไม่มีความเห็นแก่ตัว และมีความเสียสละจะเป็นเหตุปัจจัยให้ประชาชนในชาติมีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม

8. จากการสนทนากลุ่มผลของการศึกษามีข้อเสนอแนะในประเด็นสำคัญดังนี้

1. เหตุการณ์ทางการเมืองไทยในปัจจุบัน มีบริบทการพัฒนาเกิดจากค่านิยม ทัศนคติ วิถีชีวิตการเข้ามาเพื่อรักษาผลประโยชน์ของผู้มีอำนาจ เกิดจากความขัดแย้งทางการเมืองที่สะสมมาอย่างยาวนาน การมีอุดมการณ์ทางการเมือง ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานของการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาความ

ขัดแย้งที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นความขัดแย้งระหว่างคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ ในหลักการและคุณค่าต่างกัน ซึ่งบริบทการพัฒนานั้นต้องให้ความสำคัญกับการหล่อหลอม การยินยอมของประชาชนส่วนใหญ่ การพัฒนาอยู่บนพื้นฐานของสิทธิเท่าเทียมกัน ตามหลักสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของประชาชน

2. แนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) มีแนวคิดสำคัญกล่าวคือนักการเมืองที่ดีก็คือนักการเมืองที่มีศีลธรรม ยึดประโยชน์สังคมเป็นที่ตั้งเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นเรื่องผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นแนวทางการพัฒนาการเมืองที่ยั่งยืน นำหลักธรรมะมาเป็นกรอบในการปฏิบัติซึ่งธรรมะคือ การทำงานคือการปฏิบัติธรรม นักการเมืองก็จะต้องทำหน้าที่ของตนเองให้ถูกต้อง ผู้พิพากษาก็จะต้องเป็นผู้ที่ธำรงไว้ซึ่งความซื่อสัตย์และยุติธรรมเป็นที่พึ่งของสังคมได้เป็นต้น การมุ่งประโยชน์เพื่อผู้อื่น สละประโยชน์ตนเองให้ความสำคัญต่อการบริการสังคม มีความสงบสุข ความร่มเย็น และเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น

3. แนวคิดการเมืองระบบธรรม มีหลักการและแนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของปัญหาที่เกิดขึ้นจริงโดยมองการเมืองแบบธรรมะให้เป็นอิสระ เข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้น มีศีลธรรมอยู่ในเนื้อเดียวกัน ต้องหาทางแก้ปัญหาในโลกยุคปัจจุบัน ไม่หลงในความสุขทางวัตถุ มีการพัฒนาจิตใจ เป็นไปตามหลักสันติภาพ มุ่งเน้นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน เป็นนักการเมืองที่มีอำนาจอย่างชอบธรรม

4. การนำแนวคิดการเมืองระบบธรรม นำมาใช้ในการแก้ปัญหาการเมืองไทย นั้นการเมืองระบบธรรมเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กันและเกี่ยวเนื่องกัน โดยจะขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ได้ เพราะถ้าขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่จะทำให้จุดมุ่งหมายของการเมือง ไม่มีความถูกต้องไปทันที เป็นการเมืองของระบบกิเลสอันจะนำมาซึ่งการอยู่ร่วมกัน อย่างไม่ผาสุกของคนในสังคมระบบการเมืองในปัจจุบันระบบการเมืองที่เจริญไปในทางที่เห็นแก่ส่วนเกิน ละทิ้งศีลธรรม เพราะระบบประชาธิปไตยที่ให้ สิทธิเสรีภาพบุคคลมากเกินไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระบบการเมืองหรือผู้ที่เข้ามาทำหน้าที่ในการ บริหารประเทศ โดยปล่อยให้กลุ่มบุคคลเหล่านี้เข้ามากอบโกยแสวงหาผลประโยชน์ของส่วนรวม ไปเป็นของตน ส่งผลให้เกิดความพัวพันของกลุ่มที่มีอิทธิพลทางการเมือง จนเป็นการเมืองที่มีลักษณะทั้งสนับสนุนและทำลายล้างกันท่านจึงได้เสนอให้ใช้หลักธัมมิกสังคมนิยมเป็นหลักปฏิบัติในการจัดระบบการเมือง

4.5 แนวทางการพัฒนาการเมืองไทยจากแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)

จากข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และได้แนวทางสำหรับการสรุปประเด็นต่างๆ จากนั้นผู้วิจัยได้นำแนวทางดังกล่าวไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อวิพากษ์และให้ข้อเสนอแนะเพื่อความเหมาะสมและเป็นรูปธรรม โดยการจัดอภิปรายกลุ่ม (Focus Group

Discussion) และในขั้นสุดท้าย ผู้วิจัยได้ปรับแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านั้น และนำไปเขียนในรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ต่อไป สำหรับการดำเนินการนั้น

ขั้นตอนที่ 1 สรุปประเด็นสำคัญที่ได้จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 2 สร้างและพัฒนาแนวทางในการพัฒนาการเมืองไทยจากแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) โดยนำประเด็นสำคัญที่ได้จากการสัมภาษณ์มาจัดกลุ่ม 4 ด้านตามแนวคิดเชิงทฤษฎี Balanced Scorecard

ตารางที่ 4.1 แสดงร่างแนวทางการทางการพัฒนาการเมืองไทยจากแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)

Category	Crucial Issues	Strategic Issues	Appropriate Approaches
มิติด้านประสิทธิผล Effectiveness Perspective	การพัฒนาการเมืองบนพื้นฐานแนวคิดประชาธิปไตย	1.เหตุการณ์ทางการเมืองไทยในปัจจุบัน มีบริบทการพัฒนาเกิดจากค่านิยม ทัศนคติ วิถีชีวิตการเข้ามาเพื่อรักษาผลประโยชน์ของผู้มีอำนาจหรือผู้มีเงิน เกิดจากความขัดแย้งทางการเมืองที่สะสมมาอย่างยาวนาน การมีอุดมการณ์ทางการเมือง ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานของการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นความขัดแย้งระหว่างคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ ในหลักการและคุณค่าต่างกัน ซึ่งบริบทการพัฒนานั้นต้องให้ความสำคัญกับการหล่อหลอม การยินยอมของประชาชนส่วนใหญ่ การพัฒนาอยู่บนพื้นฐานของสิทธิเท่าเทียมกัน ตามหลักสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของประชาชน 2.ปัญหาสำคัญของการเมืองไทยในปัจจุบัน ปัญหาที่สำคัญคือ ความขัดแย้งด้านทัศนคติ ผลประโยชน์ การแย่งชิงอำนาจ ความสามารถของคนที่จะกระทำ หรืองดเว้นกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็ได้ภายในขอบเขตข้อกำหนดของกฎหมาย เสรีภาพในระบอบประชาธิปไตย ปัญหาเกี่ยวกับความเสมอภาค ความเท่าเทียม ซึ่งเข้ามามี	**แนวทางที่ 1** การวิเคราะห์บริบทปัญหาทางการเมืองและนำหลักธรรมที่เกี่ยวข้องมาใช้เพื่อการแก้ปัญหา

Category	Crucial Issues	Strategic Issues	Appropriate Approaches
		อิทธิพลกับวิถีชีวิตของประชาชน และยังมีปัญหาเกี่ยวกับระบอบการเมือง ซึ่งการเมืองมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของประชาชน สะท้อนมาจากนโยบายหรือแนวความคิด นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับพรรคการเมือง ความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ และความคิดเห็นทางการเมืองของคนไทยที่แตกต่างกัน ซึ่งทั้งหมดเป็นปัจจัยพื้นฐานของปัญหาสำคัญทางการเมืองที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน	
มิติด้านคุณภาพ Quality Perspective	การพัฒนาบนฐานของความมั่นคงทุกมิติ	1.แนวทางการพัฒนา หรือ ทิศทางการพัฒนาการเมืองไทย มีแนวทางในการพัฒนาที่สำคัญกล่าวคือ ก่อนการเลือกตั้ง จะต้องมีการจัดสอบวัดคุณสมบัติที่เหมาะสมเฉพาะด้าน ประชาชนต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานในพื้นที่ การพัฒนาสถาบันและวิธีการดำเนินการทางการเมือง มุ่งเน้นส่งเสริมความเสมอภาค การพัฒนาปัจจัยพื้นฐานในการประกอบอาชีพ การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก การสร้างภูมิความรู้ให้เกิดกับประชาชน การพัฒนาทางการเมืองที่ควบคู่กับ การพัฒนาด้านเศรษฐกิจสังคม โครงสร้างทางการเมือง ความเป็นอิสระของระบบย่อย เกิดการปฏิรูปทางการเมือง มีการพัฒนาระบบการศึกษา การพัฒนาระบบราชการให้มีประสิทธิภาพ และการพัฒนาด้านสังคม ซึ่งจำเป็นต้องพัฒนาทุกมิติควบคู่กันไป	**แนวทางที่ 2** กระบวนการวิเคราะห์บริบทเพื่องมุ่งมิติการพัฒนาทุกด้านในสังคม
มิติด้านกระบวนการภายใน Internal Process Perspective	การพัฒนาโดยมุ่งเน้นความเป็นรูปธรรมและนำไปสู่การ	1.แนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) มีแนวคิดสำคัญกล่าวคือ นักการเมืองที่ดีก็คือนักการเมืองที่มีศีลธรรม ยึดประโยชน์สังคมเป็นที่ตั้ง เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นเรื่องผลประโยชน์ส่วนรวม เป็นแนวทางการพัฒนาการเมืองที่ยั่งยืน นำหลักธรรมะมาเป็น	**แนวทางที่ 3** กระบวนการนำแนวคิดไปใช้เป็นกรอบในการดำเนินชีวิต การนำหลักธรรมเป็น

Category	Crucial Issues	Strategic Issues	Appropriate Approaches
	ปฏิบัติที่ชัดเจน	กรอบในการปฏิบัติซึ่งธรรมะคือ การทำงานคือการปฏิบัติธรรม นักการเมืองก็จะต้องทำหน้าที่ของตนเองให้ถูกต้องผู้พิพากษาก็จะต้องเป็นผู้ที่ธำรงไว้ซึ่งความซื่อสัตย์และยุติธรรมเป็นที่พึ่งของสังคมได้เป็นต้น การมุ่งประโยชน์เพื่อผู้อื่น สละประโยชน์ตนเองให้ความสำคัญต่อการบริการสังคม มีความสงบสุข ความร่มเย็น และเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น 2.แนวคิดธรรมิกสังคมนิยม มีหลักการและแนวคิดที่สำคัญกล่าวได้ว่าแนวคิดทางการเมืองมีคุณค่าทางจิตใจ ระบบการเมืองต้องเป็นการเมืองที่ดีที่สุด ต้องเป็นระบบที่มีจริยธรรมทางการเมือง อุดมคติทางการเมืองและเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองได้ เป็นสังคมทางการเมืองที่มีอุดมคติ ไม่เห็นแก่ตัว มุ่งเน้นไปที่ผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก มีความเอื้อเฟื้อแผ่เมตตากรุณาต่อกัน เน้นการประยุกต์ใช้หลักธรรมสำหรับผู้ปกครองมากกว่าผู้อยู่ใต้ปกครอง 3.แนวคิดการเมืองระบบธรรม มีหลักการและแนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของปัญหาที่เกิดขึ้นจริงโดยมองการเมืองแบบธรรมะให้เป็นอิสระ เข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้น มีศีลธรรมอยู่ในเนื้อเดียวกัน ต้องหาทางแก้ปัญหาในโลกยุคปัจจุบันไม่หลงในความสุขทางวัตถุ มีการพัฒนาจิตใจเป็นไปตามหลักสันติภาพ มุ่งเน้นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน เป็นนักการเมืองที่มีอำนาจอย่างชอบธรรม	กรอบนำทางในการปฏิบัติอย่างยั่งยืน

Category	Crucial Issues	Strategic Issues	Appropriate Approaches
มิติด้านการเรียนรู้และการพัฒนา Learning and Growth Perspective	การพัฒนาที่มุ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาด้วยหลักธรรมที่เหมาะสม	1.แนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) นำมาใช้ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเมืองไทย มีหลักการที่สำคัญกล่าวคือ การพัฒนาการเมืองไทยโดยการพัฒนาคนไม่ให้เป็นทาสวัตถุ เมื่อคนในสังคมละเลยและไม่เห็นคุณค่าของหลักธรรม มัวเมาหลงใหลในวัตถุนิยม ฟุ้งเฟ้อไปตามอำนาจของวัตถุ วัตถุนิยมจึงเป็นสาเหตุนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ ในสังคม การจะถือธรรมเป็นหลักได้คนจะต้องมีการศึกษาที่ถูกต้อง คือ ถูกต้องแก่ความเป็นมนุษย์ ต้องทำให้ มนุษย์เป็นมนุษย์และเต็มแห่งความเป็นมนุษย์ คือ การทำจิตใจของมนุษย์ให้ประกอบอยู่ด้วย ศีลธรรม การศึกษาต้องไม่เป็นไปเพื่อการรับใช้ประโยชน์ทางวัตถุ ระบบศีลธรรมประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ ให้สิทธิเสรีภาพต่อบุคคล หากบุคคลมีคุณธรรม มีศีลธรรมเป็นหลักในการเนินชีวิต ใช้ยึดเหนี่ยว จิตใจ ก็สามารถที่จะสร้างสังคมให้เป็นสังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้โดยอาศัยธรรมเป็นหลัก การจัดระบบการเมืองให้ถูกต้องระบบการเมืองที่ ขาดหลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว เป็นระบบการเมืองที่เลวร้ายที่สุด ดังนั้นการเมืองและ ประชาธิปไตยที่ตั้งอยู่บนฐานของธรรมนั้นเป็นการเมืองที่ถูกต้อง คือตั้งอยู่บนฐานแห่งการถือเอา ประโยชน์ของส่วนรวมเป็นใหญ่ 2.แนวคิดธรรมิกสังคมนิยม นำมาใช้ในการแก้ปัญหาการเมืองไทยนั้นจะต้องมีธรรมะเป็นรากฐานจึงจะเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงเพราะสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมได้ ท่านมักจะเรียกระบบการเมืองในปัจจุบันว่า	**แนวทางที่ 4** หลักการนำหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตในทุกกิจกรรมของชีวิต การนำหลักธรรมมาเป็นกรอบพื้นฐานในการพัฒนาประชาธิปไตย

Category	Crucial Issues	Strategic Issues	Appropriate Approaches
		ระบบการเมืองของกิเลส แต่ธัมมิกสังคมนิยมที่ท่านเสนอและสนับสนุนนั้น เป็นระบบการเมืองที่เปิดโอกาสให้แก่กันด้วยน้ำใจที่เป็นมิตรไมตรี เห็นแก่ความเป็นเพื่อนร่วมเกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกัน โดยใช้ประชาธิปไตยแบบธัมมิกสังคมนิยมเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติ ยึดหลักการที่ว่าต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก มีความสามารถควบคุมตนเอง ยึดหลักความพอดี มีความ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความเคารพนับถือกัน มีจิตใจที่มีแต่ความเมตตากรุณา ถือได้ว่าเป็นการปลูก จิตสำนึกที่ดี ที่ถูกต้องให้กับคนในสังคม อันจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมในอีกหลาย ๆ ด้านต่อไป 3.แนวคิดการเมืองระบบธรรม นำมาใช้ในการแก้ปัญหาการเมืองไทย นั้นการเมืองระบบธรรมเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กันและเกี่ยวเนื่องกัน โดยจะขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ได้ เพราะถ้าขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่จะทำให้จุดมุ่งหมายของการเมือง ไม่มีความถูกต้องไปทันที เป็นการเมืองของระบบกิเลส อันจะนำมาซึ่งการอยู่ร่วมกัน อย่างไม่ผาสุกของคนในสังคมระบบการเมืองในปัจจุบัน ระบบการเมืองที่เจริญไปในทางที่เห็นแก่ส่วนเกินละทิ้งศีลธรรม เพราะระบบประชาธิปไตยที่ให้สิทธิเสรีภาพบุคคลมากเกินไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระบบการเมืองหรือผู้ที่เข้ามาทำหน้าที่ในการบริหารประเทศ โดยปล่อยให้กลุ่มบุคคลเหล่านี้เข้ามากอบโกยแสวงหาผลประโยชน์ของส่วนรวม ไปเป็นของตน ส่งผลให้เกิดความพัวพันของกลุ่มที่มีอิทธิพลทางการเมือง จนเป็น	

Category	Crucial Issues	Strategic Issues	Appropriate Approaches
		การเมืองที่มีลักษณะทั้งสนับสนุนและทำลายล้าง กันท่านจึงได้เสนอให้ใช้หลักธัมมิกสังคมนิยมเป็นหลักปฏิบัติในการจัดระบบการเมือง	

ขั้นตอนที่ 3 การร่างแนวทางการพัฒนา โดยนำร่างแนวทางการพัฒนาการเมืองไทยจากแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ที่ได้พัฒนาขึ้นมาแล้วไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์และให้ข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยได้จัดให้มี “การสนทนากลุ่มเพื่อการวิพากษ์แนวทางการพัฒนาการเมืองไทยจากแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) รายละเอียดนำเสนอดังนี้

ร่างแนวทางต่างๆ ในการพัฒนาการเมืองไทยจากแนวคิดของพระธรรม โกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. มิติด้านประสิทธิผล (Effectiveness Perspective) มี 1 แนวทางเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน แนวทางเหล่านั้นประกอบด้วย

แนวทางที่ 1 การพัฒนาการเมืองบนพื้นฐานแนวคิดประชาธิปไตย : การวิเคราะห์บริบทปัญหาทางการเมืองและนำหลักธรรมที่เกี่ยวข้องมาใช้เพื่อการแก้ปัญหา

2. มิติด้านคุณภาพ (Quality Perspective) มี 1 แนวทางเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน แนวทางเหล่านั้นประกอบด้วย

แนวทางที่ 2 การพัฒนาบนฐานของความมั่นคงทุกมิติ : กระบวนการวิเคราะห์บริบทเพื่องมุ่งมิติการพัฒนาทุกด้านในสังคม

3. มิติด้านกระบวน การภายใน (Internal Process Perspective) มี 1 แนวทางเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน แนวทางเหล่านั้นประกอบด้วย

แนวทางที่ 3 การพัฒนาโดยมุ่งเน้นความเป็นรูปธรรมและนำไปสู่การปฏิบัติที่ชัดเจน : กระบวนการนำแนวคิดไปใช้เป็นกรอบในการดำเนินชีวิต การนำหลักธรรมเป็นกรอบนำทางในการปฏิบัติอย่างยั่งยืน

4. มิติด้านการเรียนรู้และการพัฒนา (Learning and Growth Perspective) มี 1 แนวทางเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน แนวทางเหล่านั้นประกอบด้วย

แนวทางที่ 4 การพัฒนาที่มุ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาด้วยหลักธรรมที่เหมาะสม : หลักการนำหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตในทุกกิจกรรมของชีวิต การนำหลักธรรมมาเป็นกรอบพื้นฐานในการพัฒนาประชาธิปไตย

ขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุงแนวทางการดำเนินงาน (Appropriate Approaches)

หลังจากผู้ทรงคุณวุฒิได้วิพากษ์แต่ละประเด็นตามแนวทางที่ผู้วิจัยนำเสนออย่างกว้างขวาง โดยผลการวิพากษ์สรุปให้มีการเพิ่มเติมแก้ไข และปรับปรุงประเด็นสำคัญต่างๆ จนสามารถนำผลการวิพากษ์และข้อเสนอแนะข้อมูลแนวทางที่เป็นประโยชน์ จากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยได้ปรับแก้ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อจัดทำเป็นร่างแนวทางต่างๆ ในการพัฒนาการเมืองไทยจากแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักธรรมของพระพุทธศาสนากับแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)

ประเด็นการวิเคราะห์	**หลักพระพุทธศาสนา**	**พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)**
1.การพัฒนาการเมืองบนพื้นฐานแนวคิดประชาธิปไตย	หลักประชาธิปไตย	แนวคิดเผด็จการโดยธรรม
2.การพัฒนาบนฐานของความมั่นคงทุกมิติ	การสร้างกระบวนการเรียนรู้จนเกิดสัมมาทิฏฐิ	1.นักการเมืองที่ดีก็คือนักการเมืองที่มีศีลธรรม 2.ระบบการเมืองที่มีจริยธรรมทางการเมือง 3.การแก้ปัญหาการเมืองที่อยู่บนพื้นฐานของปัญหาจริง
3. การพัฒนาโดยมุ่งเน้นความเป็นรูปธรรมและนำไปสู่การปฏิบัติที่ชัดเจน	นำหลักสันติภาพและสันติสุขไปสู่การปฏิบัติซึ่งประกอบด้วย 2 ระดับได้แก่ ระดับโลกียะและระดับโลกุตตระ	หลักสันติภาพเริ่มจากระดับบุคคล เสริมพลังไปสู่สังคม
4.การพัฒนาที่มุ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาด้วยหลักธรรมที่เหมาะสม	เสรีประชาธิปไตย	หลักธัมมิกสังคมนิยม

จากตารางเปรียบเทียบอธิบายได้ดังนี้

1. การพัฒนาการเมืองบนพื้นฐานแนวคิดประชาธิปไตย

หลักพระพุทธศาสนา : แนวคิดหลักประชาธิปไตย มุ่งเน้นเสรีภาพ ในรูปแบบเอกัตตนิยม หรือปัจเจกชนนิยม ในการแสวงหาสิ่งที่ตนเห็นว่าจะนำมาซึ่งประโยชน์หรือความสุขของตน ระบอบที่เข้าใจว่าเป็นเสรีประชาธิปไตย อันมีพื้นฐานอยู่บนการแข่งขันทางเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมหรือทุนนิยม

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) : แนวคิดเผด็จการโดยธรรม โดยมีจากองค์ประกอบของ "ธัมมิกสังคมนิยม” เจ็ดประการ ได้แก่

1) การรับใช้มหาชน

2) การถือครองกรรมสิทธิ์อย่างสังคมนิยม

3) การจัดสรรที่ดินอย่างเป็นธรรม

4) เจตนารมณ์และกิจกรรมสหกรณ์

5) ระบบคอมมุน

6) ความมีวินัย

7) คุณค่าเชิงศาสนธรรม

2. การพัฒนาบนฐานของความมั่นคงทุกมิติ

หลักพระพุทธศาสนา : การสร้างกระบวนการเรียนรู้จนเกิดสัมมาทิฏฐิ ซึ่งมีกระบวนการดังนี้

1) หลักการของสัมมาอาชีวะว่าด้วยการประกอบการโดยสุจริต เกื้อกูลต่อชีวิตและสังคม การถือสินโดยในทางวัตถุ และการใช้สอยทรัพย์สินด้วยสติปัญญา

2) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีรากฐานมาจากคุณธรรมทางศาสนา ความชัดเจนในแง่มุมของการนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันแต่ไม่ใช่สิ่งที่จะเข้าใจโดยง่าย จึงต้องมีกระบวนการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกและเกิดปัญญาเข้าใจแก่นของปัญญาจนสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างแท้จริง ซึ่งอาจเริ่มจากการวิเคราะห์แก่นของปัญหา สาเหตุของปัญหา กำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม ตั้งปณิธาน ปฏิบัติการอย่างต่อเนื่อง อดทน อดกลั้นอดออม และละวางความชั่ว ความทุจริตทั้งปวง

3) การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ผ่านสถาบันครอบครัวเป็นอีกมิติหนึ่งของการพัฒนาสังคมบนฐานพุทธธรรม เพราะความสุขของครอบครัวคือสันติสุขของสังคม โดยส่งเสริมให้บิดามารดา ผู้ปกครองอบรมบุตรหลานด้วยหลักพรหมวิหาร 4 เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว ซึ่งจะเป็นต้นแบบในการฝึกเด็กให้เรียนรู้และปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความรู้สึกที่ดีงาม และมีปัญญาที่รับผิดชอบตนเองได้

4) หลักไตรสิกขาว่าด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ทั้งทางกาย วาจา ความคิด จิตใจ อารมณ์ และสติปัญญา โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญโดยให้ผู้ฝึกอบรมเป็นผู้รู้จัก

อดทน อดกลั้น ข่มใจ วิริยะ และอุตสาหะ และสามารถละสิ่งที่ควรละ มีความเพียรที่ชอบธรรม โดยอาศัยกระบวนการจัดสิ่งแวดล้อมที่ดี และใช้กระบวนการคิดแบบโยโสมนสิการ

5) การสนทนาอย่างมีสติ สมาธิ เป็นการฝึกปฏิบัติให้ผู้คนมีความละเอียดอ่อน รู้จักแขวนความคิด รับฟังอย่างประณีต ให้เกียรติผู้พูด รู้เท่าทันความคิดของตนเอง และนำไปสู่การละวางอัตตา และพัฒนาไปสู่สัมมาทิฏฐิต่อไป

6) หลักอปริหาปิยธรรม 7 ประการ สามารถนำไปปรับใช้ได้อย่างดีในการทำงานร่วมกับชุมชน เพื่อส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่อยู่บนฐานพุทธธรรม เกิดสภาพของการรู้รักสามัคคีในชุมชนได้เช่น มีการหมั่นประชุมกันอย่างเนื่องนิตย์ อย่างน้อย 1 ครั้งทุกเดือน เพื่อช่วยกันระดมความคิดและช่วยกันแก้ไข เริ่มประชุม และเลิกประชุม พร้อมทำกิจที่พึงกระทำโดยพร้อมเพรียงกัน การใช้มติของเสียงข้างมาก การยอมรับและเคารพผู้อาวุโส การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส การส่งเสริม และรักษาวัฒนธรรมและประเพณีที่ดีงาม และสมาชิกช่วยกันส่งเสริม และบำรุงพระพุทธศาสนา

7) หลักอริยสัจสี่ว่าด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค คือหัวใจสำคัญในการวิเคราะห์ชุมชน และเป็นกรอบคิดของชุมชนในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อความสันติสุขในชุมชน

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) : แนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) มีแนวคิดสำคัญกล่าวคือ ดังนี้

1. นักการเมืองที่ดีก็คือนักการเมืองที่มีศีลธรรม ยึดประโยชน์สังคมเป็นที่ตั้งเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นเรื่องผลประโยชน์ส่วนรวม เป็นแนวทางการพัฒนาการเมืองที่ยั่งยืน นำหลักธรรมะมาเป็นกรอบในการปฏิบัติซึ่งธรรมะคือ การทำงานคือการปฏิบัติธรรม นักการเมืองก็จะต้องทำหน้าที่ของตนเองให้ถูกต้องผู้พิพากษาก็จะต้องเป็นผู้ที่ธำรงไว้ซึ่งความซื่อสัตย์และยุติธรรมเป็นที่พึ่งของสังคมได้เป็นต้น การมุ่งประโยชน์เพื่อผู้อื่น สละประโยชน์ตนเองให้ความสำคัญต่อการบริการสังคม มีความสงบสุข ความร่มเย็น และเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น

2. ระบบการเมืองที่มีจริยธรรมทางการเมือง ซึ่งแนวคิดทางการเมืองมีคุณค่าทางจิตใจ ระบบการเมืองต้องเป็นการเมืองที่ดีที่สุด ต้องเป็นระบบที่มีจริยธรรมทางการเมือง อุดมคติทางการเมืองและเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองได้ เป็นสังคมทางการเมืองที่มีอุดมคติ ไม่เห็นแก่ตัว มุ่งเน้นไปที่ผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก มีความเอื้อเฟื้อแผ่เมตตากรุณาต่อกัน เน้นการประยุกต์ใช้หลักธรรมสำหรับผู้ปกครองมากกว่าผู้อยู่ใต้ปกครอง

3. การแก้ปัญหาการเมืองที่อยู่บนพื้นฐานของปัญหาจริง โดยมีหลักการและแนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของปัญหาที่เกิดขึ้นจริงโดยมองการเมืองแบบธรรมะให้เป็นอิสระ เข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้น มีศีลธรรมอยู่ในเนื้อเดียวกัน ต้องหาทางแก้ปัญหาในโลกยุคปัจจุบัน ไม่หลงในความสุขทางวัตถุ มีการ

พัฒนาจิตใจ เป็นไปตามหลักสันติภาพ มุ่งเน้นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน เป็นนักการเมืองที่มีอำนาจอย่างชอบธรรม

3. การพัฒนาโดยมุ่งเน้นความเป็นรูปธรรมและนำไปสู่การปฏิบัติที่ชัดเจน

หลักพระพุทธศาสนา : สันติภาพ หมายถึง ภาวะแห่งความสงบ และคำว่า สันติสุข หมายถึง ความสงบเย็น ประณีต เป็นความสงบสุขระดับปัจเจกชนที่มนุษย์ทุกคนพึงมีได้สันติภาพและสันติสุขในพระพุทธศาสนา เป็นภาวะที่เกี่ยวเนื่องกับสันติสุข ในทางพระพุทธศาสนามีจุดมุ่งหมาย 2 นัยยะ คือ ในระดับโลกียะ ในระดับโลกุตตระ สันติภาพและสันติสุขในระดับโลกียะ เป็นสันติภาพที่เกิดขึ้นจากการอยู่ท่ามกลางกลุ่มบุคคลที่ประพฤติดี มีศีลธรรม ประกอบสัมมาชีพ มีความเอื้อเฟื้อ คอยชักชวนกระทำสิ่งที่ดีและตักเตือนไม่ให้กระทำในสิ่งที่ไม่ดี ซึ่งเป็นหนทางนำไปสู่การเกิดสันติภาพและสันติสุขในระดับโลกุตระซึ่งเป็นจุดหมายสูงสุด คือ การเข้าถึงพระนิพพาน นอกจากนี้สันติภาพในทางพระพุทธศาสนา ยังให้ความหมายเกี่ยวข้องในทางสังคม เป็นภาวะที่ไม่อยู่นิ่งไม่เหมือนสันติภาพภายในใจคน เพราะสังคมคือมวลรวมของประชาชนจำนวนมากมาย ซึ่งมีทั้งที่จิตใจสงบ จิตใจเร่าร้อน อีกทั้งสภาวะของความเกลียด ความชังอีกมากมายมหาศาล สังคมจะมีสันติภาพและเกิดสันติสุขได้ในทัศนะของพระพุทธศาสนา ต้องเริ่มต้นจากการมีความสุขสงบในระดับบุคคล ซึ่งเป็นหน่วยเล็กที่สุดของสังคม จึงจะทำให้สังคมเกิดสันติภาพและสันติสุขได้อย่างแท้จริง

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) : พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) มีมุมมองแนวคิดเกี่ยวกับสันติภาพและสันติสุขแม้จะเริ่มต้นเกิดขึ้นได้จากในระดับบุคคล แต่ก็มีพลังที่จะช่วยส่งเสริมให้ในระดับสังคมเกิดสันติภาพได้ โดยท่านได้แสดงทัศนะเรื่องสันติภาพ ไว้ในหนังสือสันติภาพของโลก ว่า สันติภาพ มีความสำคัญอยู่ในตัวมันเอง คือจำเป็นสำหรับชีวิตทุกชนิด ไม่ว่าชีวิตระดับไหนล้วนแต่ต้องการสันติภาพ ทั้งสันติภาพส่วนบุคคล สันติภาพของสังคม ของหมู่คณะ เมื่อมีสันติภาพหมู่คณะแล้วก็จะอยู่กันอย่างเป็นสุข เป็นสันติภาพของทั้งหมด คือของทั้งโลก ซึ่งโลกกำลังจะวินาศหรือปราศจากสันติยิ่งขึ้นทุกที เป็นเวลาที่สำคัญและเป็นหน้าที่ของพุทธบริษัทโดยตรงที่จะต้องรับรู้เรื่องนี้ชักจูงกันถึงการปฏิบัติ เป็นความรับผิดชอบของพุทธบริษัทที่จะต้องช่วยกันให้โลกนี้จะรอดได้ ให้สมกับการเป็นสาวกของพระพุทธเจ้าคือ เป็น ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ทำประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่มหาชนทั้งหลายทั้งเทวดาและมนุษย์ มนุษย์ก็จะมีสันติภาพแล้วโลกนี้ก็จะมีสันติภาพ

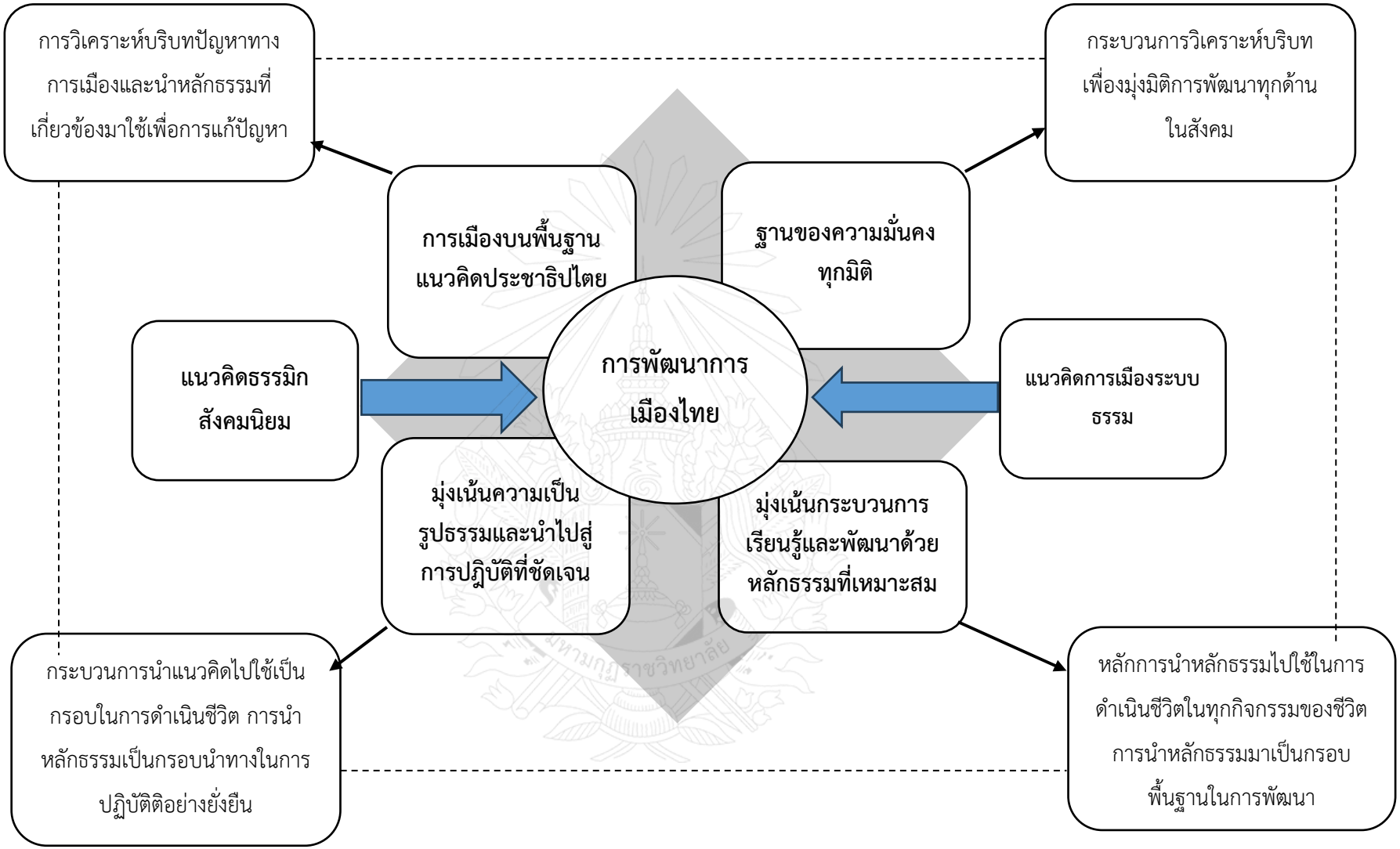
4. การพัฒนาที่มุ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาด้วยหลักธรรมที่เหมาะสม

หลักพระพุทธศาสนา : “ประชาธิปไตย” ตามความเข้าใจของยุคสมัย ซึ่งเน้น “เอกัตตนิยม” หรือที่เรามักใช้คำว่า ปัจเจกนิยม หรือ ปัจเจกชนนิยมยังเน้น “เสรีภาพ” ในการที่จะ ซึ่งก็คือ “ความลุ่มหลงในประชาธิปไตยในแบบเอกัตตนิยมหรือปัจเจกชนนิยมนี้ แสวงหาสิ่งที่ตนเห็นว่าจะนำมาซึ่งประโยชน์หรือความสุขของตน ประโยชน์” หรือ “การเป็นทาสของประโยชน์” อาจกล่าวได้ว่า ระบอบที่เข้าใจ กันว่าเป็น “เสรีประชาธิปไตย” หรือ “ประชาธิปไตย อันมีพื้นฐานอยู่บนการ

แข่งขันทางเศรษฐกิจ แบบเสรีนิยมหรือทุนนิยม นั่นเอง เห็นว่านำไปสู่ “การใช้อำนาจที่เป็นอธรรมะ” และ “เป็นเครื่องทำลายโลก” โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเมื่อระบอบนี้ ให้ความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อ “การสะสมส่วนเกิน และขยายการสะสมนี้ต่อไปเรื่อยๆ ในลักษณะ “กอบโกย” ไม่มีที่สิ้นสุด การสะสมส่วนเกินนี้เองทำให้การเมืองต้องบังเกิดขึ้นและยังมีการสะสมส่วนเกินมากขึ้นเท่าไร “ผิดจากธรรมชาติ” หรือห่างเหินจากสมดุลธรรมชาติมากเท่าไร ก็จะยิ่งทำให้การเมืองเสื่อมถอยลงสู่ “ความสกปรก” และ “มิจฉาธิปไตย” มากเท่านั้น และจะยิ่งทำ ความไม่เป็นปกติ ความเดือดร้อน หรือแม้ “ความวินาศ” มาสู่สังคมมนุษย์

ฉะนั้น “ประชาธิปไตย” หมายถึง ประชาธิปไตยแบบนี้โดยเฉพาะ และหากกล่าวถึง“เผด็จการก็เห็นนัยหรือความหมายเฉพาะบางประการเช่นกัน ในทางกลับกันและนับวัน เผด็จการจะยิ่งมีความจำเป็นมากยิ่งขึ้น เพราะฉะนั้นระบบการเมืองนี้ ต้องเป็นเผด็จการโดยธรรม“ระบบสังคมนิยม” มันมีหลักเกณฑ์ในตัวมันเอง ที่ไม่ปล่อยให้ใครทำอะไรตามใจตัว มือใคร ยาวสาวเอา หรืออะไรทำนองนั้น แต่มีการควบคุม จำกัดไว้ว่าจะต้องเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ฉะนั้นระเบียบ หรือกฎเกณฑ์ทั้งหลาย มันจึงเป็นไปในทางเห็นแก่ส่วนรวม ฉะนั้นแม้ว่าจะเอามาใช้ กับประชาชนที่ไม่มีศีลธรรม มันก็ยังปลอดภัยกว่าระบบประชาธิปไตย คือไม่ยอมให้ทุกคนทำอะไร ตามใจ ตามกิเลสต้องเห็นแก่ผู้อื่นด้วย ฉะนั้นจึงทำอะไรมากไม่ได้”

ซึ่งสามารถนำเสนอรูปแบบการวิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ต่อการพัฒนาการเมืองไทย ได้ดังภาพประกอบที่ 2

ภาพที่ 4.1 รูปแบบการวิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ต่อการพัฒนาการเมืองไทย

จากภาพประกอบที่ 2 รูปแบบการวิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ต่อการพัฒนาการเมืองไทย อธิบายได้ดังนี้

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) : แนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) นำมาใช้ในการแก้ปัญหาหรือ พัฒนาการเมืองไทย มีหลักการที่สำคัญกล่าวคือ

1.การพัฒนาการเมืองไทยโดยวิเคราะห์จากแนวคิดการเมืองระบบธรรม และแนวคิดธรรมิกสังคมนิยม ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญได้แก่

1.1 การเมืองบนพื้นฐานแนวคิดประชาธิปไตย โดยการพัฒนาคนไม่ให้เป็นทาสวัตถุ เมื่อคนในสังคมละเลยและไม่เห็นคุณค่าของหลักธรรม มัวเมาหลงใหลในวัตถุนิยม ฟุ้งเฟ้อไปตามอำนาจของวัตถุ วัตถุนิยมจึงเป็นสาเหตุนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ ในสังคม 1.2 ฐานของความมั่นคงทุกมิติการศึกษาต้องไม่เป็นไปเพื่อการรับใช้ประโยชน์ทางวัตถุ ระบบศีลธรรมประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ ให้สิทธิเสรีภาพต่อบุคคล หากบุคคลมีคุณธรรม มีศีลธรรมเป็นหลักในการเนินชีวิต ใช้ยึดเหนี่ยวจิตใจ สามารถที่จะสร้างสังคมให้เป็นสังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้โดยอาศัยธรรมเป็นหลัก

1.3 มุ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาด้วยหลักธรรมที่เหมาะสมการจัดระบบการเมืองให้ถูกต้อง ระบบการเมืองที่ ขาดหลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว เป็นระบบการเมืองที่เลวร้ายที่สุด ดังนั้น การเมืองและประชาธิปไตยที่ตั้งอยู่บนฐานของธรรมนั้นเป็นการเมืองที่ถูกต้อง คือตั้งอยู่บนฐานแห่งการถือเอา ประโยชน์ของส่วนรวมเป็นใหญ่

1.4 มุ่งเน้นความเป็นธรรมและนำไปสู่การปฏิบัติที่ชัดเจน ซึ่งการจะถือธรรมเป็นหลักได้คนจะต้องมีการศึกษาที่ถูกต้อง คือ ถูกต้องแก่ความเป็นมนุษย์ ต้องทำให้ มนุษย์เป็นมนุษย์และเต็มแห่งความเป็นมนุษย์ คือ การทำจิตใจของมนุษย์ให้ประกอบอยู่ด้วย ศีลธรรมซึ่งทั้งหมดนั้นอยู่ภายใต้หลักการที่สำคัญได้

1.การวิเคราะห์บริบทปัญหาทางการเมืองและนำหลักธรรมที่เกี่ยวข้องมาใช้เพื่อการแก้ปัญหา โดยใช้ประชาธิปไตยแบบธัมมิกสังคมนิยมเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติ ยึดหลักการที่ว่า ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก มีความสามารถควบคุมตนเอง ยึดหลักความพอดี มีความ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความเคารพนับถือกัน มีจิตใจที่มีแต่ความเมตตา กรุณา ถือได้ว่าเป็นการปลูก จิตสำนึกที่ดี ที่ถูกต้องให้กับคนในสังคม อันจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมในอีกหลาย ๆ ด้านต่อไป

2.กระบวนการวิเคราะห์บริบทเพื่อมุ่งมิติการพัฒนาทุกด้านในสังคมในการนำมาใช้ในการแก้ปัญหาการเมืองไทยนั้นจะต้องมีธรรมะเป็นรากฐานจึงจะเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงเพราะสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมได้ ท่านมักจะเรียกระบบการเมืองในปัจจุบันว่า ระบบการเมืองของกิเลส แต่ธัมมิกสังคมนิยมที่ท่านเสนอและสนับสนุนนั้น เป็นระบบการเมืองที่เปิดโอกาสให้แก่กันด้วยน้ำใจที่เป็นมิตรไมตรีเห็นแก่ความเป็นเพื่อนร่วมเกิด แก่ เจ็บ ตายด้วยกัน

3.หลักการนำหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตในทุกกิจกรรมของชีวิตการนำหลักธรรมาเป็นกรอบพื้นฐานในการพัฒนาระบบการเมืองหรือผู้ที่เข้ามาทำหน้าที่ในการ บริหารประเทศ โดยปล่อยให้กลุ่มบุคคลเหล่านี้เข้ามากอบโกยแสวงหาผลประโยชน์ของส่วนรวม ไปเป็นของตน ส่งผลให้เกิดความพัวพันของกลุ่มที่มีอิทธิพลทางการเมือง จนเป็นการเมืองที่มีลักษณะทั้งสนับสนุนและทำลายล้างกันท่านจึงได้เสนอให้ใช้หลักธัมมิกสังคมนิยมเป็นหลักปฏิบัติในการจัดระบบการเมือง

4.กระบวนการนำแนวคิดไปใช้เป็นกรอบในการดำเนินชีวิต การนำหลักธรรมเป็นกรอบนำทางในการปฏิบัติอย่างยั่งยืน ซึ่งการเมืองระบบธรรมเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กันและเกี่ยวเนื่องกัน โดยจะขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ได้ เพราะถ้าขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่จะทำให้จุดมุ่งหมายของการเมือง ไม่มีความถูกต้องไปทันที เป็นการเมืองของระบบกิเลส อันจะนำมาซึ่งการอยู่ร่วมกัน อย่างไม่ผาสุกของคนในสังคมระบบการเมืองในปัจจุบันระบบการเมืองที่เจริญไปในทางที่เห็นแก่ส่วนเกินละทิ้งศีลธรรม เพราะระบบประชาธิปไตยที่ให้ สิทธิเสรีภาพบุคคลมากเกินไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

บทที่ 5
สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาการวิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Sources) การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย ผลการศึกษานำเสนอได้ดังนี้

5.1 สรุปผล

ผลการศึกษาวัตถุประสงค์ที่ 1. เพื่อศึกษาแนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) พบว่าการศึกษาแนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ประกอบด้วยประเด็นสำคัญ 3 ประเด็นหลักผลการศึกษาพบว่า การวิเคราะห์แนวคิดธรรมิกสังคมนิยม พบว่าแนวความคิดทางการเมืองของท่านสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วนคือส่วนแรก แนวความคิดของท่านมีคุณค่าทางด้านจิตใจ ด้วยท่านเสนอว่า ระบบการเมืองใด ก็ได้ถ้าหากประกอบด้วยธรรมแล้ว ถือว่าเป็นรูปแบบการเมืองที่ดีที่สุดในทัศนะของท่าน ท่านได้ เสนอแนวความคิดทางการเมืองแบบ "ธรรมิกสังคมนิยม" เราอาจนำความคิดของท่านไปเป็นระบบจริยธรรมทางการเมือง อุดมคติทางการเมืองและเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองได้ ส่วนที่สอง ด้านการบริหารจัดการการปกครองนั้น ท่านเห็นว่าผู้ปกครองสามารถใช้วิธีการ เผด็จการโดยธรรมได้ในคราวจำเป็น จึงจะเป็นระบบการปกครองที่ดีที่สุด ท่านเน้นการประยุกต์ใช้หลักธรรมสำหรับผู้ปกครองมากกว่าผู้อยู่ใต้ปกครอง การประยุกต์ใช้หลักธรรมกับผู้ปกครองเพียงคนเดียวง่ายกว่าจะทำให้ผู้อยู่ใต้ปกครองจำนวนมากมีธรรม การนำมาประยุกต์ใช้กับ "ธรรมิกสังคมนิยม" คือหลักทศพิธราช ธรรม, มรรคมีองค์ 8, โพชฌงค์ 7 อิทธิบาท 4, ศีล สมาธิ ปัญญา และหลักเมตตาธรรม การวิเคราะห์แนวคิดการเมืองระบบธรรม ผลการศึกษาพบว่าแนวคิดด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของพุทธทาสภิกขุในชื่อ ธรรมิกสังคมนิยม นั้น เป็นการตกผลึกทางความคิดที่ได้จากกระบวนการ “สิกขา” อย่างเป็นระบบในหลักพุทธธรรม ทั้งในระดับปัจเจกและชุมชน และได้นาเสนอภายใต้หลักพุทธธรรม ที่พุทธทาสภิกขุเองเน้นย้าอยู่เสมอว่า การเมืองก็คือศีลธรรม โดยเฉพาะแนวคิดเกี่ยวกับการตีความคำสอนทางพระพุทธศาสนา เข้ากับศาสตร์สมัยใหม่ที่เข้าใจกันได้ไม่ยากนัก จนกระทั่งมีผู้ยกย่องท่านพุทธทาสภิกขุว่า เป็นผู้มีอัจฉริยภาพอันสูงส่ง และเป็นคนไทยที่ชาวโลกยกย่องอีกด้วย

ผลการศึกษาวัตถุประสงค์ที่ 2. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย ผลการศึกษาพบว่า เหตุการณ์ทางการเมืองไทยในปัจจุบัน มีบริบทการพัฒนาเกิดจากค่านิยม ทัศนคติ วิถีชีวิตการเข้ามาเพื่อรักษาผลประโยชน์ของผู้มีอำนาจหรือผู้มีเงิน เกิดจากความขัดแย้งทางการเมืองที่สะสมมาอย่างยาวนาน การมีอุดมการณ์ทางการเมือง ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานของการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นความขัดแย้งระหว่างคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ ในหลักการและคุณค่าต่างกัน ซึ่งบริบทการพัฒนานั้นต้องให้ความสำคัญกับการหล่อหลอม การยินยอมของประชาชนส่วนใหญ่ การพัฒนาอยู่บนพื้นฐานของสิทธิเท่าเทียมกัน ตามหลักสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของประชาชน ในการพัฒนาการเมืองไทย ในการพัฒนาการเมืองได้นำแนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการเมืองอย่างไร ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยแห่งสันติภาพศีลธรรมตั้งรากฐานอยู่บนความรักผู้อื่น จึงไม่มีอันตรายแก่ใคร การมีประชาธิปไตยที่มีความรักกันและกันเป็นศูนย์กลางเพราะทุกคนยอมรับและถือกันโดยวิญญาณและโดยเจตนารมณ์โดยส่วนลึกว่า ทุกคนเป็นเพื่อนเกิด เพื่อนเจ็บ เพื่อนตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้นจึงไม่เกิดปัญหา ฉะนั้น ประชาธิปไตย ก็คือ ธรรมะ หรือศีลธรรม ตัวประชาธิปไตยนั้น ก็คือ ตัวธรรมะบทหนึ่ง ข้อหนึ่งเป็นศีลธรรมอันหนึ่ง เพราะเหตุว่าเป็นปัจจัยแห่งสันติภาพ ดังนั้น พุทธทาสภิกขุจึงได้เสนอระบบการปกครองที่เป็นธัมมิกประชาธิปไตย คือ เป็นประชาธิปไตยที่ประกอบไปด้วยธรรม มีธรรมะเป็นหลักมีความถูกต้องเป็นหลัก ไม่ใช่ประชาธิปไตยของคนที่เห็นแก่ตัว แต่เห็นแก่ธรรมะ มีธรรมะเป็นหลัก แล้วโลกจะมีสันติภาพ

ผลการศึกษาวัตถุประสงค์ที่ 3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการเมืองไทยจากแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ผลการศึกษาพบว่าการพัฒนาการเมืองไทยโดยการพัฒนาคนไม่ให้เป็นทาสวัตถุ เมื่อคนในสังคมละเลยและไม่เห็นคุณค่าของหลักธรรม มัวเมาหลงใหลในวัตถุนิยม ฟุ้งเฟ้อไปตามอำนาจของวัตถุ วัตถุนิยมจึงเป็นสาเหตุนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ ในสังคม การจะถือธรรมเป็นหลักได้คนจะต้องมีการศึกษาที่ถูกต้อง ระบบศีลธรรมประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ ให้สิทธิเสรีภาพต่อบุคคล หากบุคคลมีคุณธรรม มีศีลธรรมเป็นหลักในการเนินชีวิต ใช้ยึดเหนี่ยว จิตใจ ก็สามารถที่จะสร้างสังคมให้เป็นสังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้โดยอาศัยธรรมเป็นหลัก ในการนำมาใช้ในการแก้ปัญหาการเมืองไทยนั้นจะต้องมีธรรมะเป็นรากฐานจึงจะเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง เพราะสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมได้ ท่านมักจะเรียกระบบการเมืองในปัจจุบันว่า ระบบการเมืองของกิเลส แต่ธัมมิกสังคมนิยมที่ท่านเสนอและสนับสนุนนั้น เป็นระบบการเมืองที่เปิดโอกาสให้แก่กันด้วยน้ำใจที่เป็นมิตรไมตรีเห็นแก่ความเป็นเพื่อนร่วมเกิด แก่ เจ็บ ตายด้วยกัน โดยใช้ประชาธิปไตยแบบธัมมิกสังคมนิยมเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติ ยึดหลักการที่ว่า ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก มีความสามารถควบคุมตนเอง ยึดหลักความพอดี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความเคารพนับถือกัน มีจิตใจที่มีแต่ความเมตตา กรุณา ถือได้ว่าเป็นการปลูกจิตสำนึกที่ดี ทีถูกต้องให้กับคนในสังคม อันจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมในอีกหลาย ๆ ด้านต่อไป

5.2 อภิปรายผล

การศึกษาการวิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย สามารถนำผลการศึกษาที่เป็นประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลตามประเด็นสำคัญของวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

ผลการศึกษาวัตถุประสงค์ที่ 1. เพื่อศึกษาแนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)

การวิเคราะห์แนวคิดธรรมิกสังคมนิยม พบว่าแนวความคิดทางการเมืองของท่านสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วนคือส่วนแรกแนวความคิดของท่านมีคุณค่าทางด้านจิตใจ ด้วยท่านเสนอว่า ระบบการเมืองใด ก็ได้ถ้าหากประกอบด้วยธรรมแล้ว ถือว่าเป็นรูปแบบการเมืองที่ดีที่สุดในทัศนะของท่าน ท่านได้ เสนอแนวความคิดทางการเมืองแบบ "ธรรมิกสังคมนิยม" เราอาจนำความคิดของท่านไปเป็นระบบ จริยธรรมทางการเมือง อุดมคติทางการเมืองและเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองได้ ส่วนที่สองด้านการบริหารจัดการการปกครองนั้น ท่านเห็นว่าผู้ปกครองสามารถใช้วิธีการ เผด็จการโดยธรรมได้ในคราวจำเป็น ท่านเสนอให้เป็นข้อเลือกของผู้ปกครองที่จะนำวิธีการนี้ในบาง คราวของเหตุการณ์บ้านเมืองแต่ผู้ปกครองนั้นต้องมีธรรมกำกับ จึงจะเป็นระบบการปกครองที่ดีที่สุด ท่านเน้นการประยุกต์ใช้หลักธรรมสำหรับผู้ปกครองมากกว่าผู้อยู่ใต้ปกครอง ด้วยเหตุผลว่า การ ประยุกต์ใช้หลักธรรมกับผู้ปกครองเพียงคนเดียวง่ายกว่าจะทำให้ผู้อยู่ใต้ปกครองจำนวนมากมีธรรม แนวความคิดทางการเมืองแบบ “ธรรมิกสังคมนิยม” เป็นสังคมนิยมอุดมคติ ท่านเน้นการไม่สะสม ส่วนเกิน การไม่เห็นแก่ตัวทุกคนคิดถึงผลประโยชน์ส่วนรวมมีความเอื้อเฟื้อแผ่เมตตากรุณาต่อกันต้องทำงานในส่วนของตนและเขียดจ่ายส่วนเกินให้แก่ผู้อื่น แม้ว่าแนวความคิดทางการเมืองแบบนี้จะมีความแตกต่างระหว่างชนชั้น แต่ความแตกต่างระหว่างชนชั้นเต็มไปด้วยความเมตตากรุณาต่อกันหลักธรรมที่ท่านพุทธทาสภิกขุ นำมาประยุกต์ใช้กับ "ธรรมิกสังคมนิยม" คือหลักทศพิธราช ธรรม, มรรคมีองค์ 8, โพชฌงค์ 7 อิทธิบาท 4, ศีล สมาธิ ปัญญา และหลักเมตตาธรรม

การวิเคราะห์แนวคิดการเมืองระบบธรรม ผลการศึกษาพบว่าแนวคิดด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของพุทธทาสภิกขุ ในชื่อ ธรรมิกสังคมนิยม นั้น เป็นการตกผลึกทางความคิดที่ได้จากกระบวนการ “สิกขา” อย่างเป็นระบบในหลักพุทธธรรม ทั้งในระดับปัจเจกและชุมชน และได้นาเสนอภายใต้หลักพุทธธรรม ที่พุทธทาสภิกขุเองเน้นย้าอยู่เสมอว่า การเมืองก็คือศีลธรรม นั่นเอง ความคิดทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของพุทธทาสภิกขุนั้น นับว่าเป็นอีกมุมมองหนึ่งที่ได้มีการนาเสนอวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในศาสตร์ของการเมืองการปกครอง หรือรัฐศาสตร์ โดยเฉพาะแนวคิดเกี่ยวกับการตีความคาสอนทางพระพุทธศาสนา เข้ากับศาสตร์สมัยใหม่ที่เข้าใจกันได้ไม่ยากนัก จนกระทั่งมีผู้ยกย่องท่านพุทธทาสภิกขุว่า เป็นผู้มีอัจฉริยภาพอันสูงส่ง และเป็นคนไทยที่ชาวโลกยกย่องอีกด้วย การวิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์(พุทธทาสภิกขุ) เพื่อ

พัฒนาการเมืองไทย พบว่าการวิเคราะห์การพัฒนาการเมืองไทยคือการพัฒนาประชาธิปไตยของไทย โดยการจัดระบบการเมืองให้ถูกต้อง คือ ตั้งอยู่บนฐานของธรรมะ พัฒนาระบบศีลธรรม โดยอาศัยธรรมะเป็นหลักในการดำเนินชีวิต การพัฒนาจิตใจ ไม่ให้เป็นทางวัตถุ การพัฒนาการศึกษาให้ถูกต้องนั่นเท่ากับพัฒนาประชาชนให้มีคุณภาพทาง ปัญญา ทำให้การตัดสินใจทางการเมืองถูกต้อง เพราะยึดเอาธรรมะเป็นแกนกลาง ธรรมะที่จะยึด เป็นแกนกลางเพื่อสร้างประชาชนที่เป็นนักประชาธิปไตยชั้นนำ คือ ศีล สมาธิ ปัญญาเมื่อประชาชนมีธรรมะทุกคนแล้ว สังคมย่อมมีความเสมอภาค สมาชิกในสังคมจะอยู่ กันอย่างพี่น้อง รักใคร่สามัคคี ช่วยเหลือเผื่อแผ่กันตามหลักแห่งพุทธศาสนาที่ว่า ตถาคตก็ดี สงฆ์ สาวกของตถาคตก็ดี อุบัติขึ้นในโลกนี้ เพื่อประโยชน์และความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เมื่อทุกคนเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมแล้ว การจัดสรรและการกระจายทรัพยากรย่อมเป็นไปอย่างยุติธรรมอันจะนำมาซึ่งความสมบูรณ์พูนสุขแก่ประชาชนทั้งหลายเองและท่านให้เหตุผลว่า โลกต้องมีธรรมะเป็นการเมือง เพราะอำนาจของวัตถุนิยมทำให้ นักการเมืองมุ่งแต่จะเอาประโยชน์โดยไม่นึกถึงศีลธรรม เพราะฉะนั้น ต้องชี้แจงกันไปตั้งแต่ พื้นฐาน ให้คนที่เป็นหน่วยหน่วยหนึ่งของโลกนี้เข้าใจความถูกต้องเกี่ยวกับธรรม การที่จะไม่ เป็นไปเพื่อศีลธรรมเพราะว่า คนตกอยู่ในห้วงแห่งความกลัว คือ กลัวแพ้ กลัวอด หรือว่ากลัวไม่มี รสชาติ ก็เลยไม่กล้าชะเง้อไปมองศีลธรรม เมื่อมองข้ามธรรมะ ก็เลยกลายเป็นคนไม่มีธรรม ไม่มี ความถูกต้องสำหรับจะยึดถือ ก็เลยถือเอาแต่เรื่องประโยชน์ตนเพื่อตอบสนองกิเลสตน เลยไม่รู้จัก การเมืองที่ประกอบด้วยธรรมที่จะช่วยได้ จึงตกอยู่ในภาวะจำเป็นที่ต้องทิ้งธรรม ถ้ารู้จักการเมือง อย่างถูกต้องตามกฎของธรรมชาติแล้วจะเห็นว่า การเมืองก็คือธรรมะ ระบบธรรมะเท่านั้นที่จะช่วยให้มนุษย์อยู่เป็นปกติสุข เดี๋ยวนี้การเมืองชนิดนี้มีไม่ได้ในโลก เพราะว่ามนุษย์ตกเป็นทาสของวัตถุ คือความสุขทางเนื้อหนังการเมืองที่ถูกต้องต้องเกี่ยวข้องกับทุกคน ทุกคนจะต้องมีการเมืองของธรรมะอย่าไปเล่นการเมืองระบบของกิเลส ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาเอกกวิน ปิยวีโร (อะชิ่ม)และคณะ (2566, หน้า 1- 2) ความสัมพันธ์พระพุทธศาสนากับการเมืองการปกครองไทย บทความวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับการเมืองการปกครองในสมัยพุทธกาลและความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับการเมืองการปกครองไทยไทยในปัจจุบัน โดยต้องการแสวงหาคำตอบข้อคำถามว่า ความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับการเมืองการปกครองสมัยพุทธกาลเป็นอย่างไร และความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับการเมืองการปกครองไทยในปัจจุบันเป็นอย่างไร พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับรัฐในสมัยพุทธกาลความสัมพันธ์กันทั้งในส่วนศาสนธรรมและศาสนบุคคล โดยรัฐมีบทบาทต่อประชาชนคือการจัดการบริหารการปกครองให้ประกอบชอบด้วยธรรมจัดสรรผลประโยชน์และทรัพยากรของชาติให้ประชาชนได้เข้าถึงอย่างเสมอภาค เป็นต้น และรัฐก็มีหน้าที่พันธกิจต่อพระพุทธศาสนาในการให้การอุปถัมภ์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบรรพชิตให้สามารถประพฤติปฏิบัติธรรมรวมถึงประกาศพระศาสนาได้โดยสะดวก อีกทั้งผู้ปกครองจะต้องมีหลักพุทธธรรมาภิบาลใช้เป็น

หลักในการปกครอง ในส่วนพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงแสดงหลักธรรมสำหรับการปกครองไว้เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ปกครองตลอดจนประชาชนทั่วไปได้มีหลักในการประพฤติปฏิบัติ ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนาและการเมืองการปกครองไทยในปัจจุบัน มีความเกื้อกูลกัน โดยรัฐสนับสนุนส่งเสริมพระพุทธศาสนาผ่านนโยบายหรือโครงการต่าง ๆ เช่น หลัก “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน เพื่อให้ประชาชนทุกภาคส่วนซึมซับหลักพระธรรมคำสอนมาเป็นหลักในการดำรงชีวิตปฏิบัติหน้าที่แห่งตนไปตามทำนองคลองธรรม ในส่วนของคณะสงฆ์ก็มีบทบาทเผยแผ่พระสัทธรรมคำสอนโดยสอดคล้องต่อการเมืองการปกครองไทยในปัจจุบันคือการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมหัพภาคทั้งฝ่ายศาสนจักรคือพระพุทธศาสนาทั้งฝ่ายอาณาจักร คือระบอบการปกครองไทยมีเป้าประสงค์ให้ประชาชนเป็นพลเมืองที่ดีตามหลักพระศาสนา

ผลการศึกษาวัตถุประสงค์ที่ 2. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย

เหตุการณ์ทางการเมืองไทยในปัจจุบัน มีบริบทการพัฒนาเกิดจากค่านิยม ทัศนคติ วิถีชีวิต การเข้ามาเพื่อรักษาผลประโยชน์ของผู้มีอำนาจหรือผู้มีเงิน เกิดจากความขัดแย้งทางการเมืองที่สะสมมาอย่างยาวนาน การมีอุดมการณ์ทางการเมือง ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานของการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นความขัดแย้งระหว่างคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ ในหลักการและคุณค่าต่างกัน ซึ่งบริบทการพัฒนานั้นต้องให้ความสำคัญกับการหล่อหลอม การยินยอมของประชาชนส่วนใหญ่ การพัฒนาอยู่บนพื้นฐานของสิทธิเท่าเทียมกัน ตามหลักสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของประชาชน ปัญหาสำคัญของการเมืองไทยในปัจจุบัน พบว่าปัญหาสำคัญของการเมืองไทยในปัจจุบันปัญหาที่สำคัญคือ ความขัดแย้งด้านทัศนคติ ผลประโยชน์ การแย่งชิงอำนาจ ความสามารถของคนที่จะกระทำ หรืองดเว้นกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็ได้ภายในขอบเขตข้อกำหนดของกฎหมาย เสรีภาพในระบอบประชาธิปไตย ปัญหาเกี่ยวกับความเสมอภาค ความเท่าเทียม ซึ่งเข้ามามีอิทธิพลกับวิถีชีวิตของประชาชน และยังมีปัญหาเกี่ยวกับระบอบการเมือง ซึ่งการเมืองมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของประชาชน สะท้อนมาจากนโยบายหรือแนวความคิด นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับพรรคการเมือง ความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ และความคิดเห็นทางการเมืองของคนไทยที่แตกต่างกัน ซึ่งทั้งหมดเป็นปัจจัยพื้นฐานของปัญหาสำคัญทางการเมืองที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

แนวทางการพัฒนา หรือ ทิศทางการพัฒนา การเมืองไทยในทัศนคติของท่าน พบว่าแนวทางการพัฒนา หรือ ทิศทางการพัฒนา การเมืองไทย มีแนวทางในการพัฒนาที่สำคัญกล่าวคือ ก่อนการเลือกตั้ง จะต้องมีการจัดสอบวัดคุณสมบัติที่เหมาะสมเฉพาะด้าน ประชาชนต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานในพื้นที่ การพัฒนาสถาบันและวิธีการดำเนินการทางการเมือง มุ่งเน้นส่งเสริมความเสมอภาค การพัฒนาปัจจัยพื้นฐานในการประกอบอาชีพ การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก การสร้างภูมิความรู้ให้เกิดกับประชาชน การพัฒนาทางการเมืองที่ควบคู่กับ การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ

สังคม โครงสร้างทางการเมือง ความเป็นอิสระของระบบย่อย เกิดการปฏิรูปทางการเมือง มีการพัฒนาระบบการศึกษา การพัฒนาระบบราชการให้มีประสิทธิภาพ และการพัฒนาด้านสังคม ซึ่งจำเป็นต้องพัฒนาทุกมิติควบคู่กันไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระนวชาต รองพลและพระครูใบฎีกาทวีศักดิ์ ใต้ศรีโคตร (2565, หน้า 83) ได้ศึกษาพระพุทธศาสนากับการเมืองในโลกสมัยใหม่ : แนวโน้มการศึกษาของคณะสงฆ์ประเทศไทยในยุค 4.0 แนวโน้มการศึกษาของคณะสงฆ์ประเทศไทยในยุค 4.0 ขบวนการและองค์กรพุทธศาสนาเพื่อสังคมเป็นการขับเคลื่อนกิจกรรมอาสาสมัครด้านสาธารณกุศลของพุทธศาสนาที่สามารถพัฒนาไปสู่การเป็นขบวนการจิตอาสาที่สนับสนุนงานสาธารณสงเคราะห์ได้อย่างกว้างขวาง การเสริมสร้างคุณธรรมโดยอาศัยกัลยาณมิตรและกระบวนการกลุ่มด้วยการจัดองค์กรและกิจกรรมเพื่อให้เกิดกลุ่มกัลยาณมิตรขึ้นมาในหลายลักษณะและการส่งเสริมคุณธรรมโดยจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากวิถีการดำเนินชีวิตประจำวัน สภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตดังกล่าวช่วยกล่อมเกลาให้สังคมมีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่เสพตามกระแสบริโภคนิยม และรู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมเสริมด้วยการส่งเสริมคุณธรรมด้วยสื่อที่มีคุณภาพและทันสมัยสามารถสื่อสารในกลุ่มคนรุ่นใหม่เช่น Line/Facebook การสร้างจิตสำนึกและคุณธรรมโดยใช้สื่อเป็นแนวทางหนึ่งที่เป็นประโยชน์มากต่อผู้ปฏิบัติศรัทธาของแต่ละองค์กรนอกจากการใช้สื่อประเภทหนังสือเอกสารซีดีหรือวีดีโอ

แนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) มีแนวคิดสำคัญกล่าวคือนักการเมืองที่ดีก็คือนักการเมืองที่มีศีลธรรม ยึดประโยชน์สังคมเป็นที่ตั้ง เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นเรื่องผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นแนวทางการพัฒนาการเมืองที่ยั่งยืน นำหลักธรรมะมาเป็นกรอบในการปฏิบัติซึ่งธรรมะคือ การทำงานคือการปฏิบัติธรรม นักการเมืองก็จะต้องทำหน้าที่ของตนเองให้ถูกต้องผู้พิพากษาก็จะต้องเป็นผู้ที่ธำรงไว้ซึ่งความซื่อสัตย์และยุติธรรมเป็นที่พึ่งของสังคมได้เป็นต้น การมุ่งประโยชน์เพื่อผู้อื่น สละประโยชน์ตนเองให้ความสำคัญต่อการบริการสังคม มีความสงบสุข ความร่มเย็น และเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวีระศักดิ์ บุญญดิษฐ์และคณะ (2562, หน้า 53 – 54) ได้ศึกษาการเมืองการปกครองของไทยกับพระพุทธศาสนา ผลการศึกษาพบว่าแนวคิดประชาธิปไตยตามแนวพระพุทธศาสนาสอดคล้องกับแนวคิดการปกครองระบอบประชาธิปไตย คือหลักอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน (Popular Sovereignty) เพื่อแสดงออกถึงอำนาจในการปกครองของประชาชนโดยแท้จริง โดยใช้อำนาจกำหนดตัวผู้ปกครอง และผู้แทนของตน รวมทั้งอำนาจในการถอดถอน ในพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงหลักอธิปไตย 3 ประการคือ หลักอัตตาธิปไตย คือการเอาตนเป็นใหญ่ หลักโลกาธิปไตย คือการเอาโลกเป็นใหญ่ และหลักธรรมาธิปไตย คือการเอาหลักธรรมเป็นใหญ่ ซึ่งพระพุทธศาสนามุ่งเน้นหลักธรรมาธิปไตยเป็นรูปแบบในการปกครองที่ดีที่สุด

แนวคิดธรรมิกสังคมนิยม มีความสำคัญต่อการพัฒนาการเมืองผลการศึกษาพบว่าแนวคิดธรรมิกสังคมนิยม มีหลักการและแนวคิดที่สำคัญกล่าวได้ว่าแนวคิดทางการเมืองมีคุณค่าทางจิตใจ ระบบการเมืองต้องเป็นการเมืองที่ดีที่สุด ต้องเป็นระบบที่มีจริยธรรมทางการเมือง อุดมคติทางการเมืองและเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองได้ เป็นสังคมทางการเมืองที่มีอุดมคติ ไม่เห็นแก่ตัว มุ่งเน้นไปที่ผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก มีความเอื้อเฟื้อแผ่เมตตากรุณาต่อกัน เน้นการประยุกต์ใช้หลักธรรมสำหรับผู้ปกครองมากกว่าผู้อยู่ใต้ปกครอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระอโณทัย กตปุญโญ เติมศักดิ์ ทองอินทร์ และธัชชนันท์ อิศรเดช (2564) การส่งเสริมจิตสำนึกการเมืองภาคพลเมืองเพื่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย ของประชาชน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการส่งเสริมจิตสำนึกเปรียบเทียบความคิดเห็น และศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมจิตสำนึกการเมืองภาคพลเมือง เป็นการวิจัยแบบผสานวิธีพบว่า การส่งเสริมจิตสำนึกการเมืองภาคพลเมืองเพื่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของประชาชน อยู่ในระดับมาก ปัจจัยส่วนบุคคลต่างกันมีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ปัญหาและอุปสรรค คือ ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญที่ถูกต้องประชาชนยังไม่ได้รับการสนับสนุนกิจกรรมสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ และการให้ความร่วมมือรวมถึงการสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความรู้กับประชาชนด้านความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญที่ถูกต้อง

แนวคิดการเมืองระบบธรรม มีหลักการสำคัญต่อการพัฒนาการเมืองผลการศึกษาพบว่าแนวคิดการเมืองระบบธรรม มีหลักการและแนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของปัญหาที่เกิดขึ้นจริงโดยมองการเมืองแบบธรรมะให้เป็นอิสระ เข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้น มีศีลธรรมอยู่ในเนื้อเดียวกัน ต้องหาทางแก้ปัญหาในโลกยุคปัจจุบัน ไม่หลงในความสุขทางวัตถุ มีการพัฒนาจิตใจ เป็นไปตามหลักสันติภาพ มุ่งเน้นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน เป็นนักการเมืองที่มีอำนาจอย่างชอบธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธมกร ทยาประศาสน์, ธรรมนิตย์ วราภรณ์ และชัยยศ จินารัตน์ (2565) การใช้สื่อออนไลน์และความรู้ทางการเมืองที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมภาคพลเมือง การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสำรวจและศึกษาระดับปัจจัยส่วนบุคคล การใช้สื่อออนไลน์ ความรู้ทางการเมืองและการมีส่วนร่วมภาคพลเมือง 2) เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล การใช้สื่อออนไลน์ ความรู้ทางการเมืองและการมีส่วนร่วมภาคพลเมือง และ 3) เพื่ออธิบายและพยากรณ์การใช้สื่อออนไลน์ ความรู้ทางการเมืองและการมีส่วนร่วมภาคพลเมือง กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ประชาชน นักเรียน นักศึกษาที่อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดอุบลราชธานี ยโสธร ร้อยเอ็ด และอานาจเจริญ จำนวน 318 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่แบบสอบถาม สถิติที่ใช้คือ ความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความแปรปรวน ความสัมพันธ์ และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า 1) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 18-25 ปี กาลังศึกษาอยู่ในระดับ ปวส. และมีอาชีพรับจ้างไปพร้อมกัน ลักษณะ

การใช้สื่อออนไลน์ ไม่เคยทำกิจกรรมสาธารณะหรือการกุศลมาก่อนเลย และนิยมใช้ Facebook รวมถึง ใช้ครั้งละไม่เกิน 30 นาที อีกทั้งยังไม่เคยส่งข้อความทางการเมือง หรือ Upload ข่าวการเมือง หรือข้อมูลการเมือง ตลอดจนถึงไม่เคยแสดงความเห็นทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ และไม่เคยได้รับความรู้ทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์เลย 2) ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลกระทบต่อการใช้สื่อออนไลน์ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติประกอบด้วย อายุและการศึกษา โดยมีผลกระทบต่อการทำกิจกรรมสาธารณะ ร้อยละ 14 ต่อเวลาในการใช้แต่ละครั้ง ร้อยละ 11 และต่อการส่งต่อความข้อความหรือภาพการเมือง ร้อยละ 8 โดยการใช้สื่อออนไลน์ประเภทการทำกิจกรรมสาธารณะ มีอิทธิพลต่อความรอบรู้ทางการเมืองที่ร้อยละ 10 และมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมภาคพลเมืองร้อยละ 7 เวลาในการใช้สื่อออนไลน์มีผลกระทบต่อความรู้ทางการเมือง ร้อยละ 2 และกระทบต่อการมีส่วนร่วมภาคพลเมือง ร้อยละ 4 การส่งต่อข้อความ หรือภาพการเมือง มีอิทธิพลต่อความรู้ทางการเมือง ร้อยละ 9 และส่งผลต่อการมีส่วนร่วมภาคพลเมือง ร้อยละ 12 3)ความสามารถส่วนบุคคล อธิบายความแปรปรวนร่วมกันกับ ความรอบรู้ภายนอก และกระบวนการทางการเมืองมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีสัมประสิทธิ์พยากรณ์ร่วมกันได้ที่ร้อยละ 92

แนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) นำมาใช้ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเมืองไทยอย่างไร ผลการศึกษาพบว่าแนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) นำมาใช้ในการแก้ปัญหาหรือ พัฒนาการเมืองไทย มีหลักการที่สำคัญกล่าวคือ การพัฒนาการเมืองไทยโดยการพัฒนาคนไม่ให้เป็นทาสวัตถุ เมื่อคนในสังคมละเลยและไม่เห็นคุณค่าของหลักธรรม มัวเมาหลงใหลในวัตถุนิยม ฟุ้งเฟ้อไปตามอำนาจของวัตถุ วัตถุนิยมจึงเป็นสาเหตุนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ ในสังคม การจะถือธรรมเป็นหลักได้คนจะต้องมีการศึกษาที่ถูกต้อง คือ ถูกต้องแก่ความเป็นมนุษย์ ต้องทำให้ มนุษย์เป็นมนุษย์และเต็มแห่งความเป็นมนุษย์ คือ การทำจิตใจของมนุษย์ให้ประกอบอยู่ด้วย ศีลธรรม การศึกษาต้องไม่เป็นไปเพื่อการรับใช้ประโยชน์ทางวัตถุ ระบบศีลธรรมประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ ให้สิทธิเสรีภาพต่อบุคคล หากบุคคลมีคุณธรรม มีศีลธรรมเป็นหลักในการเนินชีวิต ใช้ยึดเหนี่ยว จิตใจ ก็สามารถที่จะสร้างสังคมให้เป็นสังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้ โดยอาศัยธรรมเป็นหลัก การจัดระบบการเมืองให้ถูกต้อง ระบบการเมืองที่ ขาดหลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว เป็นระบบการเมืองที่เลวร้ายที่สุด ดังนั้น การเมืองและ ประชาธิปไตยที่ตั้งอยู่บนฐานของธรรมนั้นเป็นการเมืองที่ถูกต้อง คือตั้งอยู่บนฐานแห่งการถือเอา ประโยชน์ของส่วนรวมเป็นใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวีระศักดิ์ บุญญดิษฐ์และคณะ (2562, หน้า 53 – 54) ได้ศึกษาการเมืองการปกครองของไทยกับพระพุทธศาสนา ประเทศไทยถือว่าเป็นประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาเป็นส่วนมากในอัตราเฉลี่ย 94.6% ของคนไทยทั้งประเทศ ประการสำคัญของการนับถือศาสนาพุทธนั้นนำมาซึ่งการหลอมรวมจิตใจการยึดถือปฏิบัติตามหลักแห่งธรรมของพระบรมศาสดาของคนไทยทั้งประเทศ ด้วยความสำคัญเกี่ยวเนื่องและถูกฝังรากลึกมาอย่างยาวนาน จึงมีความสำคัญอย่างมากใน

หลากหลายประเด็นมีส่วนเกี่ยวข้องกับ การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองให้แก่ประชาชน แต่ด้วยการเมืองเป็นเรื่องของทุกคนในระบอบประชาธิปไตย พระสงฆ์ยังถือว่าอยู่ในฐานะที่เป็นพลเมืองตามกฎหมายเพียงแต่ไม่มีสิทธิเลือกตั้งเท่านั้นเอง ประเทศไทยได้ถือเอาพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติและในวิถีชีวิตของคนไทยโดยส่วนใหญ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อการเมืองการปกครองตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบันพระพุทธศาสนาเป็นสถาบันคู่กันกับสถาบันพระมหากษัตริย์และสถาบันชาติไทย มีระบอบการปกครองที่เป็นประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขพระพุทธศาสนากับการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย การปกครองแบบประชาธิปไตยโดยเปรียบเทียบกับแบบสามัคคีธรรมตามหลักการเมืองการปกครองในแนวทางพระพุทธศาสนา คือ “อปริหานิยธรรม” นั้นจะต้องประกอบด้วยหลักการสามัคคี เสมอภาคทางสถานะภาพ และทางเพศการให้เกียรติ มีศีลธรรม ซึ่งการปกครองในลักษณะนี้จะทำให้สังคมเจริญไม่ก้าวถอยหลังไปสู่ความเสื่อม การปกครองแบบสามัคคีธรรมในคัมภีรพระพุทธศาสนา แปลว่า การปกครองโดยยึดเสียงข้างมากเป็นใหญ่ หลักการปกครองที่ชอบธรรม สามัคคีธรรม หมายถึงการปกครองที่พร้อมเพรียงอย่างชอบธรรม

แนวคิดธรรมิกสังคมนิยม นำมาใช้ในการแก้ปัญหาการเมืองไทยอย่างไร ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดธรรมิกสังคมนิยม นำมาใช้ในการแก้ปัญหาการเมืองไทยนั้นจะต้องมีธรรมะเป็นรากฐานจึงจะเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงเพราะสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมได้ ท่านมักจะเรียกระบบการเมืองในปัจจุบันว่า ระบบการเมืองของกิเลส แต่ธัมมิกสังคมนิยมที่ท่านเสนอและสนับสนุนนั้น เป็นระบบการเมืองที่เปิดโอกาสให้แก่กันด้วยน้ำใจที่เป็นมิตรไมตรีเห็นแก่ความเป็นเพื่อนร่วมเกิด แก่ เจ็บ ตายด้วยกัน โดยใช้ประชาธิปไตยแบบธัมมิกสังคมนิยมเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติ ยึดหลักการที่ว่าต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก มีความสามารถควบคุมตนเอง ยึดหลักความพอดี มีความ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความเคารพนับถือกัน มีจิตใจที่มีแต่ความเมตตา กรุณา ถือได้ว่าเป็นการปลูก จิตสำนึกที่ดี ทีถูกต้องให้กับคนในสังคม อันจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมในอีกหลาย ๆ ด้านต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของไพรัตน์ ฉิมหาด บัญญัติ แพรกปาน และสามิตร อ่อนคง (2563) การเมืองภาคพลเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในสังคมไทย การเมืองภาคพลเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นสถานการณ์ที่ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทางนโยบาย มีการกระจายอำนาจให้ประชาชนสามารถกำหนดวิถีชีวิตของตนเองโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ภายใต้กรอบของกฎหมาย โดยเนื้อหาจะกล่าวถึงกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากนโยบายของรัฐที่อาจเกิดผลกระทบต่อประชาชน ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วม และประชาชนสามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทางการเมืองได้ด้วยตนเอง ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้มีเจตนารมณ์สำคัญในการเปลี่ยนการเมืองของนักการเมืองเป็นการเมืองของพลเมืองโดยส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพของประชาชน อีกทั้งประชาชนมีส่วนร่วมในการเมืองพลเมืองที่ควบคู่ไปกับ

การดำเนินกิจกรรมทางการเมือง อีกทั้งการส่งเสริมการเมืองภาคพลเมืองให้มีประสิทธิผล ต้องมีการสนับสนุนการติดตามและตรวจสอบกระบวนการปฏิรูปการเมือง การเกิดองค์กรประชาชน การรณรงค์เพื่อการเรียนรู้ประชาธิปไตยของประชาชน การสร้างสำนึกพลเมือง เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตย การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการเลือกตั้งและการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ทั้งนี้ ต้องมีการสนับสนุนที่เป็นรูปธรรมเช่น กฎหมายที่ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนหรือการเมืองภาคพลเมืองเพื่อให้ประชาชนสามารถทำกิจกรรมการเมืองภาคพลเมืองได้อย่างเต็มที่ เข้มแข็ง ต่อเนื่อง อิสระ มีต้นทุนต่ำ และไม่เป็นภาระแก่ตนเองมากเกินจำเป็น ซึ่งสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมทางการ เมืองในการกำหนดนโยบายของรัฐบาล และเป็นกระบวนการชี้วัดพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของแต่ละประเทศ ดังนั้นประเทศ ที่พัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับที่ดีแล้ว มักจะกำหนดให้ประชาชนทุกระดับ มีสิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามกฎหมาย และมีผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

แนวคิดการเมืองระบบธรรม นำมาใช้ในการแก้ปัญหาการเมืองไทยอย่างไร ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดการเมืองระบบธรรม นำมาใช้ในการแก้ปัญหาการเมืองไทย นั้นการเมืองระบบธรรมเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กันและเกี่ยวเนื่องกัน โดยจะขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ได้ เพราะถ้าขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่จะทำให้จุดมุ่งหมายของการเมือง ไม่มีความถูกต้องไปทันที เป็นการเมืองของระบบกิเลส อันจะนำมาซึ่งการอยู่ร่วมกัน อย่างไม่ผาสุกของคนในสังคมระบบการเมืองในปัจจุบันระบบการเมืองที่เจริญไปในทางที่เห็นแก่ส่วนเกิน ละทิ้งศีลธรรม เพราะระบบประชาธิปไตยที่ให้ สิทธิเสรีภาพบุคคลมากเกินไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระบบการเมืองหรือผู้ที่เข้ามาทำหน้าที่ในการ บริหารประเทศ โดยปล่อยให้กลุ่มบุคคลเหล่านี้เข้ามากอบโกยแสวงหาผลประโยชน์ของส่วนรวม ไปเป็นของตน ส่งผลให้เกิดความพัวพันของกลุ่มที่มีอิทธิพลทางการเมือง จนเป็นการเมืองที่มีลักษณะทั้งสนับสนุนและทำลายล้างกัน ท่านจึงได้เสนอให้ใช้หลักธัมมิกสังคมนิยมเป็นหลักปฏิบัติในการจัดระบบการเมือง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูภาวนาโพธิคุณ (2563, หน้า 615) ได้ศึกษาการเมืองใหม่ วิถีพุทธจากมุมมองการเมืองใหม่ในประเทศไทยในมิติเชิงพุทธศาสนา ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่าพระพุทธศาสนา ในบ้านเรามีการปลูกฝังให้กับสังคมมานมนานและได้รับการหล่อหลอมจากหลักธรรม คำสอนในพระพุทธศาสนามายาวนาน วิถีชีวิตของคนไทยส่วนใหญ่ตั้งแต่กำเนิดจนถึงตาย จึงเกี่ยวโยงสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับพระพุทธศาสนา แต่เมื่อสังคมโลกเปิดกว้างขึ้นทั้งในด้านสื่อสารมวลชน เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่นำพาให้สังคมไทยก้าวเข้าไปสู่กระแสแห่งยุคโลกาภิวัฒน์ ส่งผลให้สังคมไทยต้องเผชิญกับภาวะวิกฤติในหลาย ๆ ด้าน กล่าวคือ 1. วิกฤติการเมือง 2. วิกฤติด้านเศรษฐกิจ 3. วิกฤติด้านสังคม และ 4. วิกฤติด้านสิ่งแวดล้อม พระพุทธศาสนา จึงเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ที่จะสามารถนำหลักการสำคัญที่มีอยู่ในพระไตรปิฎกมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา

ในแบบองค์รวม เพื่อจะทำให้การแก้ปัญหาเป็นไปอย่างครบวงจร อันจะส่งผลดีกับการแก้ไขปัญหาวิกฤติต่าง ๆ ของสังคมไทยต่อไป

การวิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย แนวคิดธรรมิกสังคมนิยม มีหลักการและแนวคิดที่สำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเมืองไทยอย่างไร ผลการศึกษาพบว่าแนวคิดธรรมิกสังคมนิยม มีหลักการและแนวคิดที่สำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเมืองไทย โดยมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาผู้นำทางการเมือง ผู้นำทางการเมืองต้องเป็นผู้ที่มีธรรมราชาลักษณะของผู้นำเป็นเรื่องสำคัญ ถ้าคนดีเป็นผู้ปกครองสังคมทั้งระบบก็จะดีไปด้วย ในทางกลับกันผู้ปกครองที่เลวจะทำให้ระบอบการปกครองเป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้ การปกครองแบบ "ธรรมิกสังคมนิยม" จึงขึ้นอยู่กับคุณธรรม ความรับผิดชอบ และการตัดสินใจของผู้นำเป็นสำคัญ เป็นผู้นำที่อยู่ในฐานะผู้พิทักษ์ประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปลัดอุทัย รตนปญโญ และคณะ (2562, หน้า 362) ได้ศึกษาพระพุทธศาสนากับการเมืองในสังคมไทย บทความเรื่องพระพุทธศาสนากับการเมืองในสังคมไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเข้าใจให้หลักธรรมและระดับการปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของการเมืองพร้อมทั้งแนวทางในการพัฒนานักการเมืองให้มีคุณภาพ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ ความเข้าใจในหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา การปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของการเมือง ดังนี้ การเมืองที่ดีและมีคุณภาพควรปฏิบัติตนหรือมีพฤติกรรมการวางตนตามแนวทางของพระพุทธศาสนา 8 ประการ คือ มีความซื่อสัตย์ สุจริต ทั้งวาจาใจ และการกระทำ มีความเที่ยงธรรมหรือเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ มีสัจจะ รักษาคำพูด พูดจริง ทำจริง และมีความจริงใจ มีความรับผิดชอบต่อตนเอง และหน้าที่การงานเพื่อส่วนรวม เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม เคารพปฏิบัติตามมติส่วนรวม เคารพที่ประชุมและรักษาความลับของที่ประชุมตามที่ระเบียบกำหนด และหลีกเลี่ยงอบายมุขและหมั่นประพฤติตนในทางเจริญ

แนวคิดการเมืองระบบธรรม มีหลักการและแนวคิดที่สำคัญส่งผลต่อการพัฒนาการเมืองไทยอย่างไร ผลการศึกษาพบว่าแนวคิดการเมืองระบบธรรม มีหลักการและแนวคิดที่สำคัญส่งผลต่อการพัฒนาการเมืองไทย กล่าวคือ เป็นการนำหลักธรรมเข้ามาใช้ในการเมืองให้มีระบบคุณธรรมในการขับเคลื่อนการพัฒนา โดยเฉพาะพัฒนาคนให้มีคุณภาพ นักการเมืองเป็นผู้มีศีลธรรม จะทำให้การเมืองสงบสุข ทำให้สังคมสงบสุข การตั้งอยู่ในศีลธรรม การเคารพสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค การเคารพกฎหมายและความแตกต่างในสังคม ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนาการเมือง โดยมองว่าการนำหลักธรรมาใช้ในการบริหารหรือปกครองประเทศนั้นต้องมองจากความรับผิดชอบของตนก่อน นักการเมืองหรือผู้นำต้องเป็นผู้มีศีลธรรม มีขันติ โสวจัสสตา ยอมรับฟังเหตุผลความคิดเห็นของผู้อื่น จึงจะสามารถปกครองได้ตามหลักของประชาธิปไตย ซึ่งสอดคล้องกับไพฑูรย์ มาเมือง, ธรรมนิตย์ วราภรณ์ และวีระศักดิ์ จินารัตน์ (2563) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำที่แท้จริง การเข้าร่วมภาคพลเมือง

และการพัฒนาการเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาการเมืองประชาธิปไตยขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 จากการศึกษาระดับและการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการเข้าร่วมของภาคพลเมืองและการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตยจำนวน 24 ท่านแล้วนำมาใช้เป็นตัวแปรสำหรับสร้างเป็นแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นปลัดองค์การ หัวหน้าหน่วยราชการ ข้าราชการท้องถิ่น และพนักงานในสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 396 คน มาวิเคราะห์ผลด้วยสถิติหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความสัมพันธ์ วิเคราะห์ความแปรปรวน และวิเคราะห์ถดถอยแบบ Stepwise แล้วได้ผลวิจัยที่พบว่า ระดับค่าเฉลี่ยภาวะผู้นำที่แท้จริงและองค์ประกอบ พร้อมทั้งการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตยอยู่ในระดับมาก ส่วนการเข้าร่วมของภาคพลเมืองและองค์ประกอบมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก ในขณะที่ความสัมพันธ์ของทั้งสามตัวแปรมีลักษณะความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันระดับน้อยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนข้อค้นพบที่สำคัญนั้นคือการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตยอิทธิพลประกอบด้วย เพศ ความเห็นเกี่ยวกับการมีวินัยในยุคปัจจุบัน ความเห็นเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ผสมรวมกับคุณลักษณะของภาวะผู้นำที่แท้จริงด้านความเสมอต้นเสมอปลาย การเข้าร่วมของภาคพลเมืองด้าน การบริจาคทรัพย์ การสื่อสาร การประสานการทำงานร่วมกัน และการแบ่งปันข่าว

การประยุกต์แนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ในการพัฒนาการเมืองไทย ในการพัฒนาการเมืองได้นำแนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการเมืองอย่างไร ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยแห่งสันติภาพศีลธรรมตั้งรากฐานอยู่บนความรักผู้อื่น จึงไม่มีอันตรายแก่ใคร การมีประชาธิปไตยที่มีความรักกันและกันเป็นศูนย์กลางเพราะทุกคนยอมรับและถือกันโดยวิญญาณและโดยเจตนารมณ์โดยส่วนลึกว่า ทุกคนเป็นเพื่อนเกิด เพื่อนเจ็บ เพื่อนตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้นจึงไม่เกิดปัญหา ฉะนั้น ประชาธิปไตย ก็คือ ธรรมะ หรือศีลธรรม ตัวประชาธิปไตยนั้น ก็คือ ตัวธรรมะบทหนึ่ง ข้อหนึ่งเป็นศีลธรรมอันหนึ่ง เพราะเหตุว่าเป็นปัจจัยแห่งสันติภาพ ดังนั้น พุทธทาสภิกขุจึงได้เสนอระบบการปกครองที่เป็นธัมมิกประชาธิปไตย คือ เป็นประชาธิปไตยที่ประกอบไปด้วยธรรม มีธรรมะเป็นหลักมีความถูกต้องเป็นหลักไม่ใช่ประชาธิปไตยของคนที่เห็นแก่ตัว แต่เห็นแก่ธรรมะ มีธรรมะเป็นหลัก แล้วโลกจะมีสันติภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระเมธาวินัยรส (สุเทพ พุทธจรรยา) (2563) การเมืองภาคพลเมือง: การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนถือว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเพราะทำให้เกิดความสมบูรณ์ของการปกครองในระบอบนี้ บทความนี้เขียนขึ้นเพื่อจักต้องการให้ผู้อ่านได้รับทราบถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มีต่อการพัฒนาระบอบ ประชาธิปไตย สิทธิ และภาระหน้าที่ของ

ประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองตามช่องทางและกระบวนการต่าง ๆ ตามที่กฎหมายรัฐธรรมนูญกำหนดไว้ เมื่อประชาชนมีความเข้าใจในกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองพร้อมทั้งตื่นตัวเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นก็จะส่งผลต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของไทยให้ก้าวหน้าและยั่งยืนยิ่ง ๆ ขึ้นไป บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษาทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางการเมือง รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง ขั้นตอนการมีส่วนร่วมทางการเมือง และระดับและลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ผลการศึกษาวัตถุประสงค์ที่ 3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการเมืองไทยจากแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)

แนวทางการพัฒนาการเมืองไทยจากแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ผลการศึกษาพบว่าการพัฒนาการเมืองไทยโดยการพัฒนาคนไม่ให้เป็นทาสวัตถุ เมื่อคนในสังคมละเลยและไม่เห็นคุณค่าของหลักธรรม มัวเมาหลงใหลในวัตถุนิยม ฟุ้งเฟ้อไปตามอำนาจของวัตถุ วัตถุนิยมจึงเป็นสาเหตุนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ ในสังคม การจะถือธรรมเป็นหลักได้คนจะต้องมีการศึกษาที่ถูกต้อง คือ ถูกต้องแก่ความเป็นมนุษย์ ต้องทำให้ มนุษย์เป็นมนุษย์และเต็มแห่งความเป็นมนุษย์ คือ การทำจิตใจของมนุษย์ให้ประกอบอยู่ด้วย ศีลธรรม การศึกษาต้องไม่เป็นไปเพื่อการรับใช้ประโยชน์ทางวัตถุ ระบบศีลธรรมประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ ให้สิทธิเสรีภาพต่อบุคคล หากบุคคลมีคุณธรรม มีศีลธรรมเป็นหลักในการเนินชีวิต ใช้ยึดเหนี่ยว จิตใจ ก็สามารถที่จะสร้างสังคมให้เป็นสังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้โดยอาศัยธรรมเป็นหลัก การจัดระบบการเมืองให้ถูกต้อง ระบบการเมืองที่ ขาดหลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว เป็นระบบการเมืองที่เลวร้ายที่สุด ดังนั้น การเมืองและ ประชาธิปไตยที่ตั้งอยู่บนฐานของธรรมนั้นเป็นการเมืองที่ถูกต้อง คือตั้งอยู่บนฐานแห่งการถือเอา ประโยชน์ของส่วนรวมเป็นใหญ่ ในการนำมาใช้ในการแก้ปัญหาการเมืองไทยนั้นจะต้องมีธรรมะเป็นรากฐานจึงจะเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงเพราะสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมได้ ท่านมักจะเรียกระบบการเมืองในปัจจุบันว่า ระบบการเมืองของกิเลส แต่ธัมมิกสังคมนิยมที่ท่านเสนอและสนับสนุนนั้น เป็นระบบการเมืองที่เปิดโอกาสให้แก่กันด้วยน้ำใจที่เป็นมิตรไมตรีเห็นแก่ความเป็นเพื่อนร่วมเกิด แก่ เจ็บ ตายด้วยกัน โดยใช้ประชาธิปไตยแบบธัมมิกสังคมนิยมเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติ ยึดหลักการที่ว่าต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก มีความสามารถควบคุมตนเอง ยึดหลักความพอดี มีความ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความเคารพนับถือกัน มีจิตใจที่มีแต่ความเมตตา กรุณา ถือได้ว่าเป็นการปลูก จิตสำนึกที่ดี ทีถูกต้องให้กับคนในสังคม อันจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมในอีกหลาย ๆ ด้านต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูอุปกิตปริยัติโสภณ (สุข อุปการะ) (2565, หน้า 1) ได้ศึกษาพระพุทธศาสนากับการเมือง พบว่า การเมืองการปกครองการดูแลบริหารรัฐ ซึ่งมี 3 บริบททาง การเมือง ทางสังคม และทางเศรษฐกิจ ในพุทธกาลที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสเรื่องอธิปไตยไว้ 3 ประการ คือ อัตตาธิปไตย โลกาธิปไตย และธรรมาธิปไตย ซึ่งเป็นคุณลักษณะเป็นผู้ทรงธรรม มีความยุติธรรม

มีความรอบรู้ และมีความเป็นผู้ใหญ่ที่ดี ที่อยู่ภายใต้ของการปกครองอย่างถูกต้องและเป็นธรรม 2 ประการ คือ หลักกฎหมายและหลักศีลธรรมผู้นำการปกครองจะต้องยึดถือเป็นข้อปฏิบัติ ให้เหมาะสมตามธรรม คือ หลักอปริหานิยธรรม 7 หลักอคติ 4 หลักพรหมวิหาร 4 หลักสัปปุริสธรรม 7 หลักจริต 6 ที่ชอบธรรมในการปกครอง ที่เรียกว่า ประชาธิปไตย ที่มีอำนาจสิทธิ์ 3 แบบ คือ แบบราชาธิปไตย แบบโลกาธิปไตย และแบบธรรมาธิปไตย ที่มีสิทธิ ที่จะกระทำการใดๆ ที่ไม่ขัดต่อสิทธิของผู้อื่นหรือขัดต่อศีลธรรม มีเสรีภาพที่จะกระทำการใดๆ ได้ตามที่ตนปรารถนาโดยไม่มีอุปสรรคขัดขวาง นอกจากนี้ยังมีความเสมอภาคตามกฎของ”ไตรลักษณ์“ และทางสังคม เช่น ชนชั้น เพศ และ มีภราดรภาพ คือ ความสมัครสมานสามัคคีในหมู่คณะแบบสามัคคีธรรมมาใช้ในสังคมไทย ที่ได้รับอิทธิพลจากโลกตะวันตก ในสังคมไทยปัจจุบันอยู่ภายใต้“การปกครองแบบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข”โดยยึดเสียงของประชาชนเป็นเกณฑ์ในการประยุกต์วิธีการบริหารรัฐ ตามรัฐธรรมนูญ ที่ได้กำหนดหน้าที่ของประชาชนไทยไว้ ในมาตรา 66-70 สำหรับคุณธรรมของชาวไทยมาประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างพอเหมาะพอสม ในการปกครองแบบประชาธิปไตยของไทยซึ่งการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาใช้ในการบริหารบ้านเมืองและส่งเสริมให้ประชาชนอยู่ในศีลธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการเมืองการปกครองของไทยในสมัยปัจจุบันที่เป็นผู้สนองงานของพระมหากษัตริย์ในส่วนที่ผู้ดูแลบริหารบ้านเมืองที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารบ้านเมืองของประเทศเป็นต้น

การเมืองระบบธรรมเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กันและเกี่ยวเนื่องกัน โดยจะขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ได้ เพราะถ้าขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่จะทำให้จุดมุ่งหมายของการเมือง ไม่มีความถูกต้องไปทันที เป็นการเมืองของระบบกิเลส อันจะนำมาซึ่งการอยู่ร่วมกัน อย่างไม่ผาสุกของคนในสังคมระบบการเมืองในปัจจุบันระบบการเมืองที่เจริญไปในทางที่เห็นแก่ส่วนเกิน ละทิ้งศีลธรรม เพราะระบบประชาธิปไตยที่ให้ สิทธิเสรีภาพบุคคลมากเกินไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระบบการเมืองหรือผู้ที่เข้ามาทำหน้าที่ในการบริหารประเทศ โดยปล่อยให้กลุ่มบุคคลเหล่านี้เข้ามากอบโกยแสวงหาผลประโยชน์ของส่วนรวม ไปเป็นของตน ส่งผลให้เกิดความพัวพันของกลุ่มที่มีอิทธิพลทางการเมือง จนเป็นการเมืองที่มีลักษณะทั้งสนับสนุนและทำลายล้างกันท่านจึงได้เสนอให้ใช้หลักธัมมิกสังคมนิยมเป็นหลักปฏิบัติในการจัดระบบการเมืองซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธัญญาภรณ์ จันทรเวช และโกวิทย์ พวงงาม (2564) โครงสร้าง บทบาทและความเข้มแข็งคณะทำงานเครือข่ายภาคประชาสังคมจังหวัดในฐานะกลไกการเมืองภาคพลเมือง โดยศึกษาโครงสร้าง บทบาท และความเข้มแข็งของเครือข่ายภาคประชาสังคมจังหวัด (คปจ.) ในช่วงปี พ.ศ. 2557 ซึ่งยังดำเนินงานอยู่ขณะนั้น การศึกษาใช้วิธีการเชิงคุณภาพในการสังเกตการประชุมและจัดกิจกรรมการจัดสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ภายใต้แนวคิดภาคประชาสังคม แนวคิดเครือข่ายทางสังคมและแนวคิดทุนทางสังคมโดยเก็บข้อมูลจากคปจ.ทั้งในระดับกลุ่มจังหวัด 6 กลุ่มจังหวัดและในระดับจังหวัด 15 จังหวัดระหว่าง พ.ค.- ธ.ค.2557 การประมวลผลครั้งนี้ใช้วิธีการ

วิเคราะห์เนื้อหาผ่านการทำความเข้าใจและตีความจากกลไกและการทำงานในพื้นที่เปรียบเทียบกับแนวคิดที่ใช้จากการศึกษาสรุปได้ว่าโครงสร้างบทบาทและการดำเนินงานของ คปจ.สามารถเป็นกลไกทางการเมืองภาคพลเมืองในทางปฏิบัติได้ด้วยรูปแบบโครงสร้างที่ผสมการทำงานแบบภาคีเครือข่ายซึ่งมีลักษณะไม่เป็นทางการเข้ากับโครงสร้างแบบทางการที่ถูกกำหนดจากส่วนกลางตามนิยามแบบประชารัฐ คปจ.ทำบทบาทหน้าที่เป็นองค์กรร่มให้แต่ละภาคส่วนในจังหวัดได้ออกแบบสมดุลการทำงานร่วมกันบนฐานทุนและลักษณะเฉพาะในบริบทพื้นที่ของตนในลักษณะเครือข่าย โดยความเข้มแข็งของทุนในพื้นที่และการบริหารด้วยรูปแบบเครือข่ายได้ทำให้เกิดพลังในการสร้างสรรค์พื้นที่ทางการเมืองในนิยามแบบเฉพาะของตนเองขึ้นอีกด้วย ข้อเสนอแนะจากการศึกษาคือ จำเป็นต้องพัฒนาระบบโครงสร้างให้เกิดกลไกการเมืองภาคพลเมืองในระดับปฏิบัติขึ้น เช่น ประยุกต์แนวคิดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบันกำหนดให้มีโครงสร้างเชิงนโยบายของการพัฒนากลไกการเมืองภาคพลเมืองในระดับปฏิบัติการอย่างจริงจังเป็นต้น

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.การเปลี่ยนแปลงนำไปสู่พลวัตทางสังคม การยอมรับ และปรับตัวของผู้ทรงอำนาจ และปลดปล่อยให้การเมืองเป็นไปตามครรลองปกติที่ควรจะเป็น จึงเป็นสิ่งที่จะรักษาสถานะแห่งอำนาจให้คงอยู่ หากมิเช่นนั้น การใช้อำนาจนอกระบบ เพื่อรักษาความยั่งยืนของอำนาจ ย่อมจะมลายสิ้นโดยไม่ยั่งยืน

2.แนวทางการพัฒนาการเมืองไทย สามารถนำไปสร้างทัศคติที่ดี โดยมีแผนการศึกษาการเมืองที่เป็นระบบเหตุผล การทำตามระเบียบกติกาทางสังคม มีการกำกับติดตาม แนวทางการพัฒนาการเมืองที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่

3.การนำผลการศึกษามาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์การเมือง มีการจัดอย่างถูกต้องตามกฎของธรรมชาติ เพื่อคนส่วนใหญ่จะได้อยู่ร่วมกันอย่างผาสุก มีกรอบการวิเคราะห์เกี่ยวกับระบบศีลธรรม การวิเคราะห์ผลประโยชน์และเป็นสิ่งที่จำเป็น ถ้านำมาทำให้ถูกต้องก็จะมีประโยชน์ เพื่อให้ง่ายแก่การที่จะศึกษาหรือปฏิบัติศีลธรรมในรูปแห่งการเมือง

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1.สำหรับข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในเรื่องของการเมืองก็อยากจะให้มีการเรียนรู้เกี่ยวกับการเมืองอย่างถ่องแท้ในกลุ่มของการพัฒนาระดมความคิดเรียนรู้เรื่องการเมืองให้เป็นการเมืองที่มีอุดมคติมีอุดมการณ์ในการเรียนการสอนเรื่องการเมืองควบคู่ไปด้วยคุณธรรมให้กับสังคมให้ได้ว่าคนเรานั้นจะต้องเห็นสังคมที่มีความสงบสุขเพราะฉะนั้นทำอย่างไรจึงจะสังคมจะสงบสุขได้จะต้องอาศัยความมั่นคงทางด้านการเมืองการเมืองก็นำมาซึ่งเรื่องเศรษฐกิจวิถีชีวิตของชุมชนเป็นต้น

2. การดำเนินชีวิตที่ปรากฏในคำสอนของท่านพุทธทาส รวมทั้งวิธีการที่ท่านใช้ล้วนได้รับการยอมรับว่า สามารถใช้แก้ไขปัญหาได้จริง เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม เหมาะสำหรับบุคคลทั่วไปทุกเพศทุกวัยและใช้ได้ในทุกยุคทุกสมัย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องหน้าที่ เรื่องการศึกษา เรื่องเศรษฐกิจ เรื่องการเมือง และเรื่องศาสนา ถ้าบุคคลทั้งหลายได้ใช้สติปัญญาคิดพิจารณาใคร่ครวญถึงสิ่งที่ท่านสอนและแนะแนวทางให้ ไว้แล้วประพฤติปฏิบัติตามก็จะเกิดความสุขทั้งแก่ตนเอง สังคมและประเทศชาติต่อไป ท่านชี้แนะและย้ำอยู่เสมอว่า โลกที่ขาดศีลธรรมจะเป็นโลกที่ต้องวินาศ ถ้าโลกมีศีลธรรม แล้ว ความรักและความเมตตาก็จะครองโลก ทำให้ปัญหาเรื่องการศึกษา เศรษฐกิจ การเมือง และศาสนา เป็นต้น หมดไป เพราะปัญหาทุกอย่างต้องแก้ด้วยความมีศีลธรรม

3.แนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาการเมืองไทย ควรให้หลักการที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครองโดยให้การศึกษา เรียนรู้ เข้าใจ เคารพ เป็นมิตร และคิดช่วยเหลือกัน ย่อมจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมให้เป็นแบบอุดมคติ เพราะหากมนุษย์ในสังคมไม่มีความเห็นแก่ตัว และมีความเสียสละจะเป็นเหตุปัจจัยให้ประชาชนในชาติมีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม

5.3.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1.นำผลการศึกษาไปใช้ในการวิเคราะห์บริบทการพัฒนาการเมืองในภาคพลเมือง เพื่อทราบผลการนำไปปฏิบัติและการประยุกต์ใช้ที่เหมาะสมกับบริบทของสังคม

2.นำหลักเรียกว่า ธัมมิกสังคมนิยม ไปใช้วิเคราะห์ระบบเศรษฐกิจชุมชน เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน และการพึ่งตนเองของชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง

3.แนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาการเมืองไทย ควรให้หลักการที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครองโดยให้การศึกษา เรียนรู้ เข้าใจ เคารพ เป็นมิตร และคิดช่วยเหลือกัน ย่อมจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมให้เป็นแบบอุดมคติ เพราะหากมนุษย์ในสังคมไม่มีความเห็นแก่ตัว และมีความเสียสละจะเป็นเหตุปัจจัยให้ประชาชนในชาติมีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม

4.แนวคิดทางการเมือง เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามบริบทของเหตุปัจจัยในช่วงสมัยหนึ่ง แต่เมื่อกาลเวลาได้เปลี่ยนไป พลวัตทางการเมืองจึงมีแนวคิดเป็นนวัตกรรมทางสังคมอีกอย่างหนึ่งที่ไม่เหมือนเดิม แนวความคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ก็เช่นเดียวกัน ความนิยมหรือการยอมรับ อาจแปรผันได้ตามค่านิยมของสังคมในสมัยนั้นๆ

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2525). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย พิมพ์เนื่องในวโรกาสครบ 200 ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(1) หนังสือ

กนก วงษ์ตระหง่าน (2535).พรรคการเมืองไทย.กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กิติมา สุรสนธิ (2533).ความรู้ทางการสื่อสาร.(พิมพ์ครั้งที่ 3).กรุงเทพฯ : คณะวารสารศาสตร์และสื่อมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จรูญ สุภาพ (2549).หลักรัฐศาสตร์ฉบับพื้นฐาน. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

จุฑาพรรธ์ (จามจุรี) ผดุงชีวิต (2551).วัฒนธรรม การสื่อสาร และอัตลักษณ์.กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2541). ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์ กับการเมืองไทย.กรุงเทพฯ: โรงพิมพิฆเณศ

เชาวนะ ไตรมาศ (2548).การใช้กลไกรัฐธรรมนูญสำหรับประชาชน.พิมพ์ลักษณ์,กรุงเทพ: สถาบันนโยบายศึกษา

นรนิติ เศรษฐบุตร (2530).การเมืองการปกครองไทยในรอบ 60 ปีแห่งการครองสิริราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นิธิ เอี่ยวศรีวงศ์ (2562).การศึกษาของชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล (2548).ระชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

ปรีชา ช้างยืน (2565).ความคิดทางการเมืองของท่านพุทธทาสภิกขุ.กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปรีชา ช้างขวัญยืน (2550).ปรัชญากับวิถีชีวิต.กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

พระดุษฎี เมธงกุโร (2564).อริยทรัพย์.พิมพ์ลักษณ์,กรุงเทพฯ : อตัมมโย

พฤทธิสาณ ชุมพล (2540).แนวความคิดประชาสังคมในประเทศไทย. : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พีระ จิระโสภณ (2535).การวิเคราะห์องค์ประกอบในงานนิเทศศาสตร์” ใน เอกสารการสอน. ชุดวิชาประสบการณ์นิเทศศาสตร์, นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พุทธทาสภิกขุ ธรรมะกับการเมือง (2549).ธรรมะกับการเมือง / พุทธทาสภิกขุ.พิมพลักษณ์, กรุงเทพฯ : เพชรประกาย

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิธิบุณยากร) (2562) .แนวโน้มบทบาทพระสงฆ์กับการเมืองไทยในสองทศวรรษหน้า.กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ยุพดี ฐิติกุลเจริญ (2537).ทฤษฎีการสื่อสาร.กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.

ราชบัณฑิตยสถาน (2538).พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. พิมพ ครั้งที่5. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ (2536).การศึกษาทุนนิยมและโลกานุวัตร.พิมพ์ลักษณ์,กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ (2550).นโยบายสาธารณะ, กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์.

ลิขิต ธีระเวคิน. (2527).ทฤษฎีพัฒนาการเมือง.กรุงเทพฯ : ศูนย์วิจัยคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วสันต์ สุวรรณ (2547).การปฏิรูปทางการเมืองในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : พระอาทิตย์.

วิชัย ตันศิริ (2557).รูปแบบและวิธีจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองไทย” แนวทางการศึกษา เพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ในสังคมประชาธิปไตย, กรุงเทพฯ: บริษัท พีเพรส จำกัด.

ศุภชัย ยาวะประภาษ (2548).การบริหารงานบุคคลภาครัฐไทยกระแสใหม่และสิ่งท้าทาย. (พิมพ์ครั้งที่2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ มหาวิทยาลัย.

ศุภชัย ยาวะประภาษ และปิยากร หวังมหาพร(2558).นโยบายสาธารณะไทย : กำเนิด พัฒนาการและสถานภาพของศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 1.

สมภาร พรมทา (2552).มนุษย์กับศาสนา. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมนึก ปัญญาสิงห์ (2532).การพัฒนาชุมชน.ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สำนักงานเลขาธิการและวุฒิสภา (2554).รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ.

เสรี วงษ์มณฑา (2541).การประยุกต์ทฤษฎีในการสื่อสาร หลักและทฤษฎีการสื่อสาร. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สมภาร พรมทา (2552).พุทธศาสนานิกายเซน : การศึกษาเชิงวิเคราะ.กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุจิต บุญบงการ (2526).พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของคนไทย.กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรพศ ทวีศักดิ์. (2560). จากพุทธศาสนาแห่งรัฐสู่พุทธศาสนาที่เป็นอิสระจากรัฐ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยามปริทัศน์.

อเนก เหล่าธรรมทัศน์ (2553).การเมืองภาคพลเมือง.พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

(2) ดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ และรายงานการวิจัย

กนก วงษ์ตระหง่าน (2528).วัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย. เอกสารการสอนวิวัฒนาการการเมืองไทย. สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

จรรยามาศ ปลอดแก้ว (2561).พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดสมุทรปราการ. การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคาแหง.

จำลอง พรมสวัส.(2554).พฤติกรรมทางการเมืองของชนชั้นกลางกบัการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลช่วงพุทธศักราช 2551-2553. ดุษฎีนิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต (สื่อสารการเมือง) วิทยาลัยสื่อสารการเมือง มหาวิทยาลัยเกริก.

ชุษณา ก้อนจันเทศ (2537).การมีส่วนร่วมของสมาชิกนิคมสร้างตนเองในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามความจำเป็นพื้นฐานด้านที่อยู่อาศัย : ศึกษาเฉพาะกรณีนิคมสร้างตนเองกระเสียวจังหวัดสุพรรณบุรี.วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เบญจพร วุฒิพันธุ์ (2540).การศึกษากลยุทธ์การประชาสัมพันธ์และประสิทธิผลโครงการรณรงค์ “อ่านฉลากก่อนซื้อ” ของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา.วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์พัฒนาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2557). “รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี:ศึกษาวิเคราะห์กรณีลุ่มน้าแม่ตาช้าง จ.เชียงใหม่”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร ดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สมรักษ์ รักษาทรัพย์ และถวิล นิลใบ (2543).การให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกระบวนการยุติธรรม : ศึกษากรณีภารกิจด้านการพัฒนาพฤตินิสัย. กรุงเทพฯ : คณะเศรษฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สมลักษณา ไชยเสริฐ (2549).การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในคณะกรรมการตรวจสอบและติดตามการบริหารงานตารวจสถานีตารวจนครบาล . บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

สุกิจ เหลืองสกุลไทย (2544).ความคิดเห็นของประชาชนต่อการเลือกตั้งนายกเทศมนตรี ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ภาคนิพนธ์ศศ.ม. (พัฒนาสังคม). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สุเนตร ธนศิลปะพิชิต, ทัชชวัฒน์ เหล่าสุวรรณ และปิยลักษณ์ โพธิวรรณ์ (2564).แบบแผนกระบวนการสร้างอำนาจทางการเมืองภาคประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต.มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

อรศรี กิจจาพิพัฒน์ (2545).ความคิดเห็นของผู้มีสิทธิเลือกตั้งต่อการเลือกตั้ง. นายกเทศมนตรี. โดยตรง ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลลำไทร อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี.วิทยานิพนธ์ศศ.ม.(พัฒนาสังคม). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนาบริหารศาสตร์.

อนุชาติ พวงสำลี และกฤติยา อาชาวนิจกลุ (2552).ขบวนการประชาสังคมไทย : ความเคลื่อนไหวภาคพลเมือง.กรุงเทพฯ : โครงการวิจัยและพัฒนาประชาสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

อนุสรณ์ ศิริชาติ (2558).การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองและทัศนคติของผู้บริโภคกับความเป็นกลางของหนังสือพิมพ์ออนไลน์.วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

(3) บทความในวารสาร

เด่นพงษ์ แสนคำ (2560).พุทธศาสนากับมโนทัศน์ทางการเมืองสมัยใหม่:อิทธิพลแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมืองของพุทธทาสภิกขุ.วารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์.2(1). หน้า 153 -176

ถวิลวดี บุรีกุล (2555).ความเป็นพลเมืองในประเทศไทย” หรือ Citizenship in Thailand. การประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 13 ประจำปี 2554 เรื่องความเป็นพลเมืองกับอนาคตประชาธิปไตย.

ธัญญาภรณ์ จันทรเวช และโกวิทย์ พวงงาม (2564). . โครงสร้าง บทบาท และความเข้มแข็งคณะทำางานเครือข่ายภาคประชาสังคมจังหวัด ในฐานะกลไกการเมืองภาคพลเมือง. วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. 29 (1), มกราคม-มิถุนายน.

ธมกร ทยาประศาสน์, ธรรมนิตย์ วราภรณ์ และชัยยศ จินารัตน์ (2565).การใช้สื่อออนไลน์และความรู้ทางการเมืองที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมภาคพลเมือง.วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์.7(2). หน้า 767 – 780.

ธีรัตม์ พิริยะพลิน (2558). ผลกระทบของความเสี่ยงคนในองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิผลองค์การ. วารสารวิทยาลัยพาณิชยศาสตร์บูรพาปริทัศน์.10(2).หน้า 71- 90

พระกฤษฎายุทธ ธมฺมวโร (2564).การมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองในการทวงผืนป่าดอยสุเทพ (ป่าแหว่ง) จังหวัดเชียงใหม่.วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์.4(2). หน้า 1- 11

พระครูปลัดอุทัย รตนปญฺโญ และคณะ (2562).กรรมในพระพุทธศาสนา.วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง.10(1).หน้า 163 - 176

พระมหาเอกกวิน ปิยวีโร (อะซิ่ม)และคณะ (2566).ความสัมพันธ์พระพุทธศาสนากับการเมืองการปกครองไทย.วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม.7(1).หน้า 1 - 13

พระครูอุปกิตปริยัติโสภณ (สุข อุปการะ) (2565).พระพุทธศาสนากับการเมือง.วารสาร นิตยสารเสียงธรรมจากมหายาน.8(1) .หน้า 1- 17

พระนวชาต รองพลและพระครูใบฎีกาทวีศักดิ์ ใต้ศรีโคตร (2565).พระพุทธศาสนากับการเมืองในโลกสมัยใหม่ : แนวโน้มการศึกษาของคณะสงฆ์ประเทศไทยในยุค 4.0.วารสาร มจร เลย ปริทัศน์.3(3).หน้า 83 – 93

พระครูภาวนาโพธิคุณ (2563).การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนบ้านโนนตุ่นประชาบำรุง ตำบลดอนหัน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น.วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น.8(3). หน้า 367 - 377

พระเมธาวินัยรส (สุเทพ พุทธจรรยา) (2563).การเมืองภาคพลเมือง: การมีส่วนร่วมทางการเมือง ในระบอบประชาธิปไตย.วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์.3(2).หน้า 67 - 72

พระครูภาวนาโพธิคุณ (2563).การเมืองใหม่ วิถีพุทธ.วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.17(1).หน้า 615 - 617

พระครูปลัดอุทัย รตนปญฺโญ และคณะ (2562). พระพุทธศาสนากับการเมืองในสังคมไทย.วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง .7(2).หน้า 362 – 376

ไพฑูรย์ มาเมือง, ธรรมนิตย์ วราภรณ์ และวีระศักดิ์ จินารัตน์ (2563,หน้า 3)

ไพรัตน์ ฉิมหาด บัญญัติ แพรกปาน และสามิตร อ่อนคง (2563). การเมืองภาคพลเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในสังคมไทย. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์. 7(5), พฤษภาคม 2563

วลัยลักษณ์ เศขรฤทธิ์.(2539).การปรับปรุงระบบจำแนกตำแหน่งและค่าตอบแทน.วารสารข้าราชการ. 49(3).หน้า 47

วีระศักดิ์ บุญญดิษฐ์และคณะ (2562).วารพัฒนาการศึกษาสู่ศตวรรษ ที่ 21. JOURNAL MAHA CHULA ANIMAHA CHULALONGKORN RAJAVIDYALAYA UNIVERSITY, 3(5), 53 – 63

วีระศักดิ์ บุญญดิษฐ์และคณะ (2562). การเมืองการปกครองของไทยกับพระพุทธศาสนา.วารสารมหาจุฬาตานี ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.1(1).หน้า 53- 61

สุรพศ ทวีศักดิ์ (2562).ลธรรมโลกวิสัย สิทธิมนุษยชน และประชาธิปไตย. ournal of Human Rights and Peace Studies, 3(2), 35–56

สุชาย ตรีรัตน์ (2536). ผู้ประกอบการ ข้าราชการ และการเสริมสร้างประชาธิปไตย. สมุดสังคมศาสตร์ 12(6-7 ม.ค.-ก.ค.): 55-90.

อโณทัย วัฒนาพร (2549)นักรัฐศาสตร์กับสังคมการเมืองไทย: ภารกิจอันไม่จบสิ้น. เอกสารประกอบการประชุมวชิาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งชาติครั้งที่7

(4) ภาษาอังกฤษ

Agree, W.K.,Ault P.H., & Emery, E. (1976). Introduction to mass communication. New York, NY Harper & Row

Almond,G.A., & Coleman, J.S. (1960). The Politics of the Developing Area. Princeton: PrincetonUniversity Press.

Almond, Gabriel A. and Powell, G. Bingham Jr. (1980). Comparative Politics Today : A World View. Boston : Little, brown & Co

Althusser , L (1993). Essays on ideology . London : Verso.

Brian McNair.(2003) An Introduction to Political Communication. London: Routledge, 2003.

Bill, James A., and Hardgrave, Robert L. (1973). Comparative Politics : The Quest for Theory.Columbus Ohio: Charles E. Merrill Publishing Company, p. 67.

Chaffee, J. (1995). The Thinker s Guide to College Succes. Boston : Houghton Miffin Company.

Cohen, J. and Uphoff. (1977). Rural Development Participation : Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation. London : Rural Development Center : Cornell University

Creighton, James L. (2005). The Public Participation Handbook: Making Better Decisions through Citizen Involvement.San Francisco: Jossey Bass

David K. Berio. (1960). The Process of Communication. New York, NY: Holt, Rihehart and Winston,Inc

Harold, D Lasswell. (1948). The Structure and Functional of Communication In Society. The Communication of Ideals, Lyman Brysoned. New York, NY: Harper and Row Publishers.

Howard Wriggins (1962). Politcs: Purpose and Program," AID Digest August, 1962, pp.17-19 in. Approaches to Development: Politics, Administration and Chang

Karl W. Deutsch (1988). National and Social Communication: An Inquiry into the. Foundation of Nationality.

Klapper, J. T. (1960). The effects of mass communication. New York: The Free Press.

Lee, j. Carry. (1976). Rural development participation : Concept and Measures For Project Design implementation and Evaluation. London : Rural Development Committee Center For International Studies Cornell University.

Lucien W. Pye.(1966). Aspects of Political Development: An Analytic Study. Boston : Little Brown and Company, 1966, 33 – 48.

Lilleker, D. G. (2006). Key concepts in political communication. London: Sage.

Mayo, E. (1949). The Human Problems of an Industrial Civilization. New York : Macmillan

Merrill, J. C., and Lowenstein R.L. (1971). Media, messages and men. New Perspectives in Communication. New York: David Mckey Company.Schiffman, Leon G., & Kanuk,

Pool, Ithiel de Sola .(1968) Communication, political. In D. Shills (Ed.), International Encyclopedia of Social Science (p. 5). New York: The Macmillan Company and The Free Press.1968.

Robert, E. Denton, Jr. & G.C. Woodward. (1998). Political communication in America (3rd ed.). New York, NY: Praeger.

Robert E. Denton and Gary C. Woodward,. (1990). Political Communication in America. New York: Praeger.

Rush, M., & Althoff, P. (1971). An Introduction to Political Sociology. London: ThomasNelson and Sons

Sargent, J.R. (1976). The structure, metabolism and function of lipid in marine organisms. In: Biochemicaland biophysical perspectives in marine biology. Vol. 3, Malins, D.C. and Sargent, J.R. (Eds.), Academic press, London. pp. 150-212.

Shaffee. (1975).The diffusion of political information, political communication. London: Sage .1975

Schramm, Wilbur. (1973). Channels and Audiences in Handbook of Communication. Chicago : Rand Mcnelly Colledge.

Samuel Huntington. (1969). Political Order in Changing Societies. (Second edition) Connecticut: Yale University Press, p. 31

Salvatore, Dominick. (1998). International Economics. Sixth Edition. New Jersey: Prentice Hall.

Warren, K. Agree et al. (1991). Global Impact of The Media in Introduction to Mass Communication (11th ed.). New York, NY: Harper Collins Publishers

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายนามผู้ตรวจเครื่องมือการวิจัย
และหนังสือขอความอนุเคราะห์

รายนามผู้ตรวจเครื่องมือการวิจัย

1. ผศ.ดร.ชาญชัย ฮวดศรี อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
2. ผศ.ดร.จรัส ลีกา อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
3. ผศ.ดร.นิเทศ สนั่นนารี ผู้ช่วยอธิการบดี ฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
4. ผศ.ดร.เรียงดาว ทวะชาลี อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
5. พระครูสุตธรรมภาณี, ผศ.ดร. ประธานหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๐๔๙๑

๑๒ เมษายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือเพื่อการวิจัย (แบบสัมภาษณ์เชิงลึก)

เจริญพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญชัย ฮวดศรี อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ ของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การวิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย (แบบสัมภาษณ์เชิงลึก) เพื่อเก็บข้อมูลการเขียนดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมายังท่าน เพื่อขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย (แบบสัมภาษณ์เชิงลึก) ดังกล่าว ให้แก่นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลเขียนงานดุษฎีนิพนธ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนวยพร

(พระครูปลัดสุวัฑฒนพรหมจริยคุณ)
รองอธิการบดี
รักษาการแทนคณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
โทร. ๐๘-๖๙๕๓-๘๒๒๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๐๔๙๑

๑๒ เมษายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือเพื่อการวิจัย (แบบสัมภาษณ์เชิงลึก)

เจริญพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรัส ลีกา อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต และหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ ของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "การวิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย" มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย (แบบสัมภาษณ์เชิงลึก) เพื่อเก็บข้อมูลการเขียนดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมายังท่าน เพื่อขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย (แบบสัมภาษณ์เชิงลึก) ดังกล่าว ให้แก่นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลเขียนงานดุษฎีนิพนธ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนวยพร

(พระครูปลัดสุวัฑฒนพรหมจริยคุณ)
รองอธิการบดี
รักษาการแทนคณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
โทร. ๐๘-๖๙๕๓-๘๒๒๒

ดำเนินการเสร็จเรียบร้อยแล้ว
เมื่อวันที่ ๑๖ เม.ย. ๒๕๖๖

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๐๔๙๑

๑๒ เมษายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือเพื่อการวิจัย (แบบสัมภาษณ์เชิงลึก)

เจริญพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเทศ สนั่นนารี อาจารย์ในสังกัดคณะสังคมศาสตร์/ผู้ช่วยอธิการบดี ฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ ของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "การวิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย" มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย (แบบสัมภาษณ์เชิงลึก) เพื่อเก็บข้อมูลการเขียนดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมายังท่าน เพื่อขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย (แบบสัมภาษณ์เชิงลึก) ดังกล่าว ให้แก่นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลเขียนงานดุษฎีนิพนธ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนวยพร

(พระครูปลัดสุวัฑฒนพรหมจริยคุณ)
รองอธิการบดี
รักษาการแทนคณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
โทร. ๐๘-๖๙๕๓-๘๒๒๒

๑๔ เมษายน ๒๕๖๖

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๐๔๙๑

๑๒ เมษายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือเพื่อการวิจัย (แบบสัมภาษณ์เชิงลึก)

เจริญพร ดร.เรียงดาว ทวะชาลี รองผู้อำนวยการสำนักงานวิทยาเขตขอนแก่น/อาจารย์ประจำหลักสูตร
รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ ของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "การวิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย" มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย (แบบสัมภาษณ์เชิงลึก) เพื่อเก็บข้อมูลการเขียนดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมายังท่าน เพื่อขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย (แบบสัมภาษณ์เชิงลึก) ดังกล่าว ให้แก่นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลเขียนงานดุษฎีนิพนธ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนวยพร

(พระครูปลัดสุวัฑฒนพรหมจริยคุณ)
รองอธิการบดี
รักษาการแทนคณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
โทร. ๐๘-๖๙๕๓-๘๒๒๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๐๔๙๑

๑๒ เมษายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือเพื่อการวิจัย (แบบสัมภาษณ์เชิงลึก)

กราบเรียน พระครูสุตธรรมภาณี, ผศ.ดร. เจ้าอาวาสวัดเจติยภูมิ (พระธาตุขามแก่น) /เจ้าคณะตำบลบ้านขาม
ประธานหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ ของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "การวิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย" มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย (แบบสัมภาษณ์เชิงลึก) เพื่อเก็บข้อมูลการเขียนดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมายังท่าน เพื่อขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย (แบบสัมภาษณ์เชิงลึก) ดังกล่าว ให้แก่นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลเขียนงานดุษฎีนิพนธ์ต่อไป

จึงกราบเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

กราบเรียนด้วยความเคารพ

(พระครูปลัดสุวัฑฒนพรหมจริยคุณ)
รองอธิการบดี
รักษาการแทนคณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
โทร. ๐๘-๖๙๕๓-๘๒๒๒

ภาคผนวก ข
เครื่องมือการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย”

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้ผู้วิจัยจัดทำขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ประเด็นคำถามที่สำคัญจำแนกออกเป็น 7 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 สภาพบริบทการเมืองไทยในปัจจุบัน

ส่วนที่ 3 แนวคิดทางการเมืองของพระพุทธเจ้า มีแนวคิดที่สำคัญอย่างไร

ส่วนที่ 4 การวิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย

ส่วนที่ 5 ความแตกต่างระหว่างแนวคิดทางการเมืองของพุทธทาสกับพระพุทธเจ้า

ส่วนที่ 6 การประยุกต์แนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ในการพัฒนาการเมืองไทย

ส่วนที่ 7 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมแนวทางการพัฒนาการเมืองไทยจากแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) มีแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาการเมืองไทยอย่างไร

ส่วนที่ 1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

1. เพศ

☐ 1. ชาย ☐ 2. หญิง

2. อายุ .....ปี

3. ระดับการศึกษา .....

4.สถานภาพ

☐ กลุ่มที่ 1 พระภิกษุ/นักวิชาการ

☐ กลุ่มที่ 2 อุบาสก

☐ กลุ่มที่ 3 อุบาสิกา

☐ กลุ่มที่ 4 ประชาชนทั่วไป

ส่วนที่ 2 สภาพบริบทการเมืองไทยในปัจจุบัน

2.1 เหตุการณ์ทางการเมืองไทยในปัจจุบัน มีบริบทการพัฒนาอย่างไร

.....

.....

.....

.....

2.2 ปัญหาสำคัญของการเมืองไทยในปัจจุบัน มีปัญหาอย่างไร

.....

.....

.....

.....

2.3 แนวทางการพัฒนา หรือ ทิศทางการพัฒนา การเมืองไทยในทัศนคติของท่านควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

2.4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ 3 แนวคิดทางการเมืองของพระพุทธเจ้า มีแนวคิดที่สำคัญอย่างไร

3.1. แนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) มีแนวคิดสำคัญอย่างไร

.....

.....

.....

.....

3.2. แนวคิดธรรมิกสังคมนิยม มีหลักการและแนวคิดที่สำคัญอย่างไร

.....

.....

.....

.....

3.3. แนวคิดการเมืองระบบธรรม มีหลักการและแนวคิดที่สำคัญอย่างไร

.....

.....

.....

.....

3.4 แนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) นำมาใช้ในการแก้ปัญหาหรือ พัฒนาการเมืองไทยอย่างไร

.....

.....

.....

.....

3.5 แนวคิดธรรมิกสังคมนิยม นำมาใช้ในการแก้ปัญหาการเมืองไทยอย่างไร

.....

.....

.....

.....

3.6 แนวคิดการเมืองระบบธรรม นำมาใช้ในการแก้ปัญหาการเมืองไทยอย่างไร

.....

.....

.....

.....

3.7 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ 4 การวิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย

4.1 แนวคิดธรรมิกสังคมนิยม มีหลักการและแนวคิดที่สำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเมืองไทยอย่างไร

.....

.....

.....

.....

4.2 แนวคิดการเมืองระบบธรรม มีหลักการและแนวคิดที่สำคัญส่งผลต่อการพัฒนาการเมืองไทยอย่างไร

.....

.....

.....

.....

4.3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการนำแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย

.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ 5 ความแตกต่างระหว่างแนวคิดทางการเมืองของพุทธทาสกับพระพุทธเจ้า

5.1 ความแตกต่างระหว่างแนวคิดทางการเมืองของพุทธทาสกับพระพุทธเจ้ามีความแตกต่างในด้านใดเป็นสำคัญ และความแตกต่างนั้น สะท้อนได้จากหลักการหรือแนวคิดใด

.....

.....

.....

.....

5.2 ความแตกต่างระหว่างแนวคิดทางการเมืองส่งผลต่อการพัฒนาการเมืองในปัจจุบันอย่างไร

.....

.....

.....

.....

5.3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างแนวคิดทางการเมืองของพุทธทาสกับพระพุทธเจ้า

.....

.....

.....

ส่วนที่ 6 การประยุกต์แนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ในการพัฒนาการเมืองไทย

6.1 ในการพัฒนาการเมืองได้นำแนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการเมืองอย่างไร

.....

.....

.....

6.2 ปัญหาและอุปสรรคของการนำแนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการเมือง มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร

.....

.....

.....

ส่วนที่ 7 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมแนวทางการพัฒนาการเมืองไทยจากแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) มีแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาการเมืองไทยอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

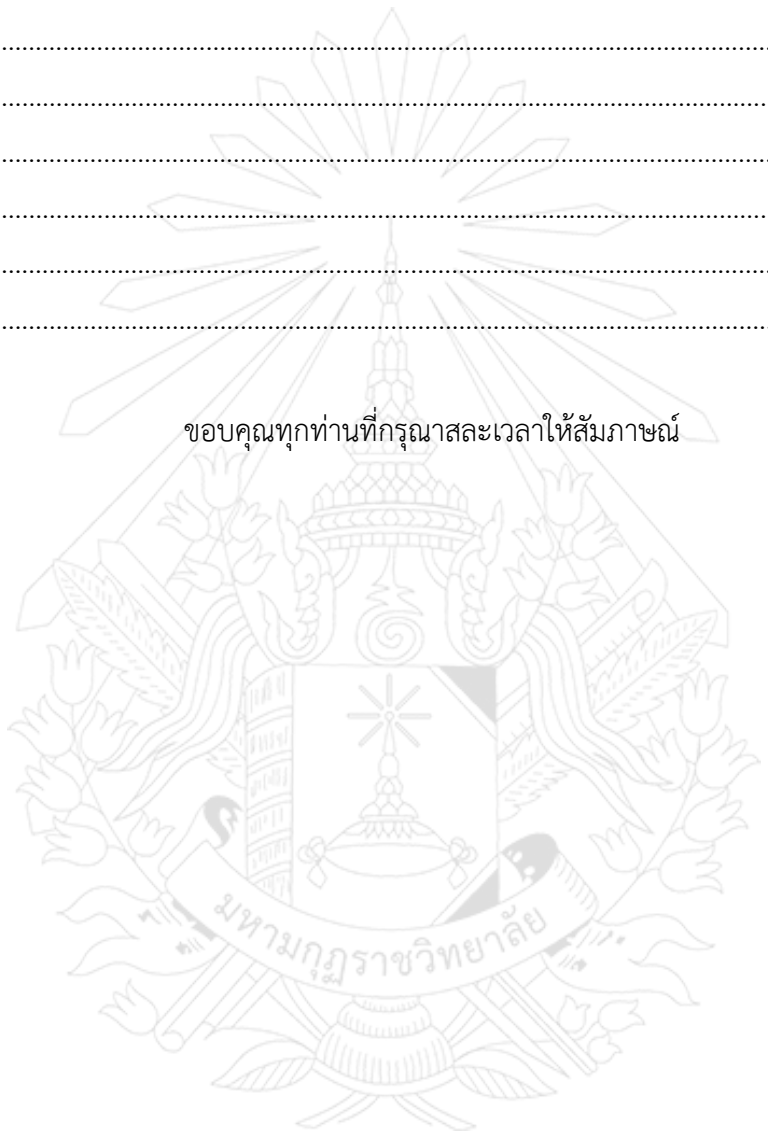
.....

.....

.....

.....

ขอบคุณทุกท่านที่กรุณาสละเวลาให้สัมภาษณ์

ภาคผนวก ค
หนังสือขอความอนุเคราะห์ขอสัมภาษณ์

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ (บัณฑิตศึกษา) โทร. ๑๑๕๖

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๒๗๙ **วันที่** ๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เรียน พระมหาอรุณ ปญญารุโณ อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ (บัณฑิตศึกษา) โทร. ๑๑๕๖

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๒๗๙ **วันที่** ๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เรียน พระครูธรรมธร เดโช ฐิตเตโช เลขานุการคณะศาสนาและปรัชญามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ (บัณฑิตศึกษา) โทร. ๑๑๕๖

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๒๗๙ **วันที่** ๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร ดร.สิริพร ครองชีพ อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๒๗๙

๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร ผศ.ดร.พงศ์พัฒน์ จิตตานุรักษ์ ผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐประศาสนสตร์มหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
โทร. ๐๘-๖๙๕๓-๘๒๒๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๒๗๙

๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เจริญพร นาย เธียรไท รักคง นักวิชาการวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
โทร. ๐๘-๖๙๕๓-๘๒๒๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๒๗๙

๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เจริญพร ผศ.พ.ต.ท.หญิงดร. วาชิณี ยศปัญญา อาจารย์คณะนิติศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทฺธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
โทร. ๐๘-๖๙๕๓-๘๒๒๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๒๗๙

๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เจริญพร พลตำรวจเอก ต่อศักดิ์ สุขวิมล ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
โทร. ๐๘-๖๙๕๓-๘๒๒๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๒๗๙

๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เจริญพร นายศรญา ค้ำชู กลุ่มอุบาสกหอจดหมายเหตุ พุทธทาส อินทปัญโญ สวนวชิรเบญจทัศ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
โทร. ๐๘-๖๙๕๓-๘๒๒๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๒๗๙

๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นายภารดร จิตฤทธิ กลุ่มอุบาสกหอจดหมายเหตุ พุทธทาส อินทปัญโญ สวนวชิรเบญจทัศ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
โทร. ๐๘-๖๙๕๓-๘๒๒๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๒๗๙

๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เจริญพร นายสมศักดิ์ สีม่วง กลุ่มอุบาสกหอจดหมายเหตุ พุทธทาส อินทปัญโญ สวนวชิรเบญจทัศ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
โทร. ๐๘-๖๙๕๓-๘๒๒๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๒๗๙

๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เจริญพร นายณรงค์ เขียวสะอาด กลุ่มอุบาสก สวนโมกขพลาราม (วัดธารน้ำไหล)
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทฺธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
โทร. ๐๘-๖๙๕๓-๘๒๒๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๒๗๙

๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เจริญพร นายจิรชัย ทีเขียว กลุ่มอุบาสก สวนโมกขพลาราม (วัดธารน้ำไหล)
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
โทร. ๐๘-๖๙๕๓-๘๒๒๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๒๗๙

๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เจริญพร นายอนุวัฒน์ เจริญสุข กลุ่มอุบาสก สวนโมกขพลาราม (วัดธารน้ำไหล)
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
โทร. ๐๘-๖๙๕๓-๘๒๒๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๒๗๙

๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นางสาววราภรณ์ วิลาชัย กลุ่มอุบาสิกาหอจดหมายเหตุ พุทธทาส อินทปัญโญ สวนวชิรเบญจทัศ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
โทร. ๐๘-๖๙๕๓-๘๒๒๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๒๗๙

๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นางอมลวรรณ ชมสา กลุ่มอุบาสิกาหอจดหมายเหตุ พุทธทาส อินทปัญโญ สวนวชิรเบญจทัศ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
โทร. ๐๘-๖๙๕๓-๘๒๒๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๒๗๙

๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นางสุกัญญา เวียนวันกลุ่มอุบาสิกาหอจดหมายเหตุ พุทธทาส อินทปัญโญ สวนวชิรเบญจทัศ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
โทร. ๐๘-๖๙๕๓-๘๒๒๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๒๗๙

๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นางสาวกฤษณา เพ็ญพิมพ์ กลุ่มอุบาสิกาหอจดหมายเหตุ พุทธทาส อินทปัญโญ สวนวชิรเบญจทัศ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
โทร. ๐๘-๖๙๕๓-๘๒๒๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๒๗๙

๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นางวรพรรณ ศรีสุข กลุ่มอุบาสิกา สวนโมกขพลาราม (วัดธารน้ำไหล)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
โทร. ๐๘-๖๙๕๓-๘๒๒๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๒๗๙

๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เจริญพร นางศิริกุล ฉัตรทอง กลุ่มอุบาสก สวนโมกขพลาราม (วัดธารน้ำไหล)
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทฺธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
โทร. ๐๘-๖๙๕๓-๘๒๒๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๒๗๙

๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร พ.จ.ท พงศกร อุบลวรรณา ศิษยานุศิษย์ สวนโมกขพลาราม (วัดธารน้ำไหล)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
โทร. ๐๘-๖๙๕๓-๘๒๒๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๒๗๙

๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เจริญพร ส.อ. ณัฐพล หาดเจียง ทิด สวนโมกขพลาราม (วัดธารน้ำไหล)
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
โทร. ๐๘-๖๙๕๓-๘๒๒๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๒๗๙

๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นางสาวจิรัตติกาล สุขสิงห์ หัวหน้าฝ่ายบริหารทั่วไป สำนักงานชลประทานที่11 กรมชลประทาน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
โทร. ๐๘-๖๙๕๓-๘๒๒๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๒๗๙

๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เจริญพร พล.ต.ท.เสนิต สำราญสำรวจกิจ ผู้บัญชาการโรงเรียนนายร้อยตำรวจ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
โทร. ๐๘-๖๙๕๓-๘๒๒๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๒๗๙

๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร พลตำรวจโท คำรณวิทย์ ธูปกระจ่าง นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
โทร. ๐๘-๖๙๕๓-๘๒๒๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๒๗๙

๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เจริญพร พลตำรวจเอก เสรีพิศุทธ์ เตมียเวส หัวหน้าพรรคเสรีรวมไทย
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
โทร. ๐๘-๖๙๕๓-๘๒๒๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๒๗๙

๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เจริญพร นายสุทิน คลังแสง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
โทร. ๐๘-๖๙๕๓-๘๒๒๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๒๗๙

๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เจริญพร คุณนวลพรรณ ล่ำซำ กรรมการผู้จัดการและประธานเจ้าหน้าที่บริหาร
บริษัท เมืองไทยประกันภัย จำกัด (มหาชน)
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทฺธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
โทร. ๐๘-๖๙๕๓-๘๒๒๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๒๗๙

๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร ผศ.ดร.เอนก ใยอินทร์ อาจารย์ภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
โทร. ๐๘-๖๙๕๓-๘๒๒๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๒๗๙

๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร ผศ.ดร.อภิญญา ฉัตรช่อฟ้า ผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
โทร. ๐๘-๖๙๕๓-๘๒๒๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๒๗๙

๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นายชัชวาลล์ คงอุดม ตำแหน่ง เป็นนักการเมืองและนักธุรกิจชาวไทย ที่ปรึกษาของนายกรัฐมนตรี อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อและอดีตหัวหน้าพรรคพลังท้องถิ่นไท

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทฺธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
โทร. ๐๘-๖๙๕๓-๘๒๒๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๒๗๙

๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เรียน พระครูสังฆรักษ์ เอกภัทร อภิฉนฺโท, รองศาสตราจารย์ ดร. คณบดี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
โทร. ๐๘-๖๙๕๓-๘๒๒๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๒๗๙

๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นาย ฐิติ จิระสานต์ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ ฝ่ายการเงินและบริหารทั่วไป
สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทฺธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
โทร. ๐๘-๖๙๕๓-๘๒๒๒

ภาคผนวก ง
ประมวลภาพถ่ายผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก

1. ดร.สุทิน คลังแสง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

2. พลตรี วันชนะ สวัสดี รองโฆษกกองบัญชาการกองทัพไทย
ผู้อำนวยการสำนักงานประสานภารกิจด้านความมั่นคงกับกองอำนวยการรักษาความมั่นคง
ภายในราชอาณาจักรไทย กรมยุทธการทหาร

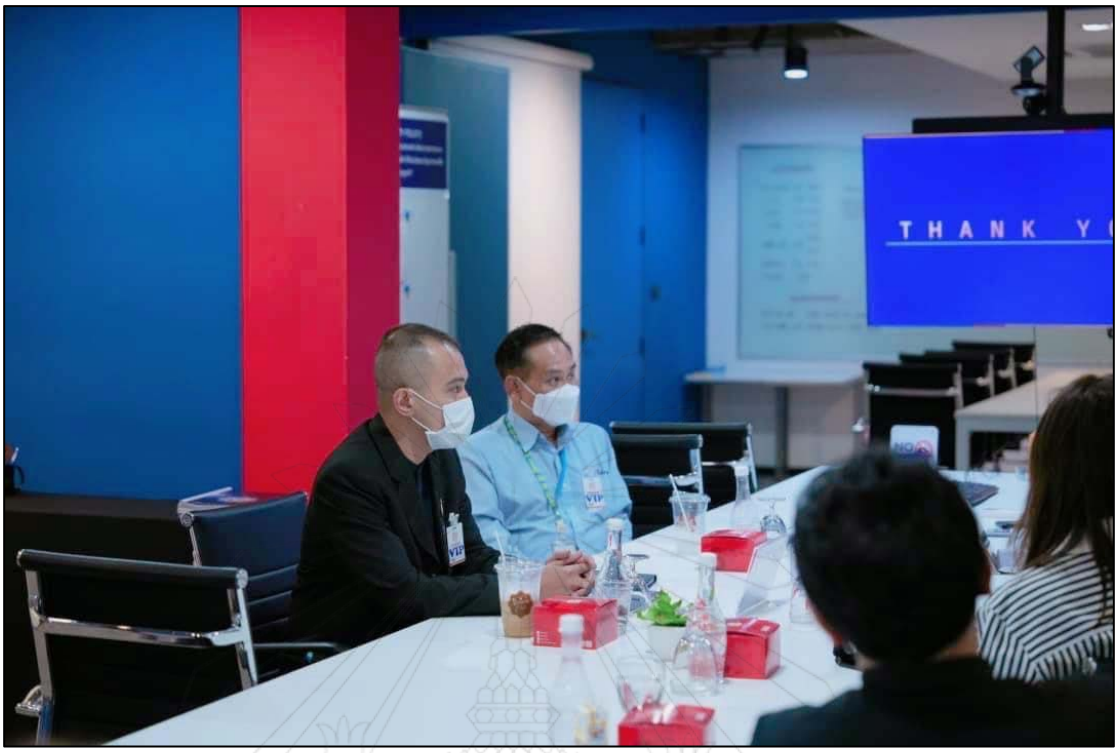
3. พลตำรวจเอก เสรีพิศุทธ์ เตมียาเวส
อดีตผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หัวหน้าพรรคเสรีรวมไทย

4. นางส่งศรี เมืองทอง
หัวหน้างานสังคมสงเคราะห์ โรงพยาบาลศิริราช

5. พ.ต.ท.อนุพงษ์ ลิ้มศิริ
รอง ผกก.กฝต. โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

6. นายฐิติ จิระสานต์
ผู้ช่วยผู้อำนวยการ ฝ่ายการเงินและบริหารทั่วไป
สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์

ภาคผนวก จ

รายนามการสนทนากลุ่มเฉพาะ

รายนามการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง
1.	พระครูปลัดสุวัฑฒนพรหมจริยคุณ (ณัฐพงศ์ ยโส)	รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2.	พระมหาอรุณ ปญญารุโณ, ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
3.	ดร.เธียรไชย ยักทะวงษ์	นักวิชาการอิสระ
4.	ดร.สุรชัย พุดชู	อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาปรัชญาศาสนาและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
5.	ผศ.ดร.กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์	หัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
6.	ผศ.ดร.บุษกร วัฒนบุตร	ผู้อำนวยการหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
7.	ผศ.ดร.อภิญญา ฉัตรช่อฟ้า	ผู้อำนวยการรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
8.	ผศ.ดร.อนันต์ อุปสอด	รองคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
9.	ดร.บุญทวี บุญให้	ผู้อำนวยการสถานศึกษา วิทยฐานะผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ โรงเรียนสาธิตเทศบาลบ้านหัวหิน
10.	ดร.ณัฐวุฒิ วงศ์เนียม	อัยการประจำ สำนักงานอัยการสูงสุด
11.	ดร.วิกานดา เจียมสุข	ผู้อำนวยการศูนย์ให้คำปรึกษาสุขภาวะกลุ่มงานกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยศรีปทุม
12.	นางสาวจิดาภา สมวงษ์	นักพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ เทศบาลตำบลบ้านกรูด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๓๙๖

๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
เจริญพร ดร. เธียรไชย ยักทะวงษ์ ตำแหน่ง นักวิชาการอิสระ
สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารประกอบการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)”

ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) แก่นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลงานเขียนดุษฎีนิพนธ์ ซึ่งกำหนดในวันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๖ เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๕.๓๐ น. แบบออนไลน์โปรแกรม Zoom meeting : Meeting ID: 916 3354 9946 Passcode: 473776 โดยมีรายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือฉบับนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
โทร. ๐๘-๖๙๕๓-๘๒๒๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๓๙๖

๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เจริญพร ผศ.ดร.บุษกร วัฒนบุตร ผู้อำนวยการหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารประกอบการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)”

ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) แก่นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลงานเขียนดุษฎีนิพนธ์ ซึ่งกำหนดในวันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๖ เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๕.๓๐ น. แบบออนไลน์โปรแกรม Zoom meeting : Meeting ID: 916 3354 9946 Passcode: 473776 โดยมีรายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือฉบับนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
โทร. ๐๘-๖๙๕๓-๘๒๒๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๓๙๖

๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
เจริญพร ผศ.ดร.อภิญญา ฉัตรช่อฟ้า ผู้อำนวยการรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มจร.
สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารประกอบการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)”

ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) แก่นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลงานเขียนดุษฎีนิพนธ์ ซึ่งกำหนดในวันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๖ เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๕.๓๐ น. แบบออนไลน์โปรแกรม Zoom meeting : Meeting ID: 916 3354 9946 Passcode: 473776 โดยมีรายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือฉบับนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
โทร. ๐๘-๖๙๕๓-๘๒๒๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๓๙๖

๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
เจริญพร ผศ.ดร.อนันต์ อุปสอด คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มรภ.ลำปาง
สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารประกอบการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)”

ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) แก่นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลงานเขียนดุษฎีนิพนธ์ ซึ่งกำหนดในวันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๖ เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๕.๓๐ น. แบบออนไลน์โปรแกรม Zoom meeting : Meeting ID: 916 3354 9946 Passcode: 473776 โดยมีรายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือฉบับนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
โทร. ๐๘-๖๙๕๓-๘๒๒๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๓๙๖

๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เจริญพร ดร.บุญทวี บุญให้ ผู้อำนวยการสถานศึกษา วิทยฐานะผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ
โรงเรียนสาธิตเทศบาลบ้านหัวหิน

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารประกอบการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)”

ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) แก่นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลงานเขียนดุษฎีนิพนธ์ ซึ่งกำหนดในวันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๖ เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๕.๓๐ น. แบบออนไลน์โปรแกรม Zoom meeting : Meeting ID: 916 3354 9946 Passcode: 473776 โดยมีรายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือฉบับนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
โทร. ๐๘-๖๙๕๓-๘๒๒๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๓๙๖

๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
เจริญพร ดร.ณัฐวุฒิ วงศ์เนียม อัยการประจำ สำนักงานอัยการสูงสุด
สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารประกอบการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)”

ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) แก่นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลงานเขียนดุษฎีนิพนธ์ ซึ่งกำหนดในวันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๖ เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๕.๓๐ น. แบบออนไลน์โปรแกรม Zoom meeting : Meeting ID: 916 3354 9946 Passcode: 473776 โดยมีรายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือฉบับนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
โทร. ๐๘-๖๙๕๓-๘๒๒๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๓๙๖

๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เจริญพร ดร.วิกานดา เจียมสุข ผู้อำนวยการศูนย์ให้คำปรึกษาสุขภาวะ กลุ่มงานกิจการนักศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีปทุม

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารประกอบการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)”

ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) แก่นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลงานเขียนดุษฎีนิพนธ์ ซึ่งกำหนดในวันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๖ เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๕.๓๐ น. แบบออนไลน์โปรแกรม Zoom meeting : Meeting ID: 916 3354 9946 Passcode: 473776 โดยมีรายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือฉบับนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
โทร. ๐๘-๖๙๕๓-๘๒๒๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๓๙๖

๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เจริญพร นางสาวจิดาภา สมวงษ์ นักพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ เทศบาลตำบลบ้านกรูด
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารประกอบการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)”

ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) แก่นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลงานเขียนดุษฎีนิพนธ์ ซึ่งกำหนดในวันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๖ เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๕.๓๐ น. แบบออนไลน์โปรแกรม Zoom meeting : Meeting ID: 916 3354 9946 Passcode: 473776 โดยมีรายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือฉบับนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
โทร. ๐๘-๖๙๕๓-๘๒๒๒

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ (บัณฑิตศึกษา) โทร. ๑๑๕๖

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๓๙๖ **วันที่** ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน พระมหาอรุณ ปญญารุโณ, ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)”

ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) แก่นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลงานเขียนดุษฎีนิพนธ์ ซึ่งกำหนดในวันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๖ เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๕.๓๐ น. แบบออนไลน์โปรแกรม Zoom meeting : Meeting ID: 916 3354 9946 Passcode: 473776 โดยมีรายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือฉบับนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ (บัณฑิตศึกษา) โทร. ๑๑๕๖

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๓๙๖ **วันที่** ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เจริญพร ผศ.ดร.กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์ หัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์และเศรษฐศาสตร์

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)”

ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) แก่นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลงานเขียนดุษฎีนิพนธ์ ซึ่งกำหนดในวันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๖ เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๕.๓๐ น. แบบออนไลน์โปรแกรม Zoom meeting : Meeting ID: 916 3354 9946 Passcode: 473776 โดยมีรายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือฉบับนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ (บัณฑิตศึกษา) โทร. ๑๑๕๖

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๓๙๖ **วันที่** ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน พระครูปลัดสุวัฑฒนพรหมจริยคุณ รองอธิการบดี

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)”

ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) แก่นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลงานเขียนดุษฎีนิพนธ์ ซึ่งกำหนดในวันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๖ เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๕.๓๐ น. แบบออนไลน์โปรแกรม Zoom meeting : Meeting ID: 916 3354 9946 Passcode: 473776 โดยมีรายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือฉบับนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ (บัณฑิตศึกษา) โทร. ๑๑๕๖

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๓๙๖ **วันที่** ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เจริญพร ดร. สุรชัย พุดชู อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาปรัชญา ศาสนาและวัฒนธรรม

ด้วย นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๑๓ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย (An Analysis of the Concept of Phra Dhamma kosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) for the development of thailand)”

ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) แก่นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลงานเขียนดุษฎีนิพนธ์ ซึ่งกำหนดในวันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๖ เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๕.๓๐ น. แบบออนไลน์โปรแกรม Zoom meeting : Meeting ID: 916 3354 9946 Passcode: 473776 โดยมีรายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือฉบับนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์

เอกสารประกอบการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
ในหัวข้อดุษฎีนิพนธ์

“วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย”

An Analysis of the concept of Phra Thammakosajarn (Buddhathas Bhikkhu) for the development of Thailand

ก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
รหัสนักศึกษา 6430131132013

นักศึกษาปริญญาเอกหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต
บัณฑิตวิทยาลัย คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ปีพุทธศักราช 2566

หลักการและเหตุผล

สำหรับการเมืองการปกครองของประเทศไทยในยุคสมัยแห่งปีปัจจุบันนั้นนับว่า มีสถานะที่ไม่มั่นคง เพราะมีสถานการณ์ที่ไม่ปรกติทางการเมืองค่อนข้างมาก เช่น เกิดความแตกแยกในทางความคิดเห็นไม่ลงรอยกันในเรื่องของการประกาศใช้นโยบายประชานิยม การสนับสนุนให้ใช้นโยบายประชาสังคม หรือแม้กระทั่งการต่อต้านแนวคิดของอดีตนายกรัฐมนตรีที่เรียกว่า ลัทธิทักษิโณมิกส์ซึ่งความขัดแย้งทางความคิดเรื่องเหล่านี้ นำไปสู่การต่อต้าน แตกแยก ไม่ลงรอย แบ่งฝั่งแบ่งฝ่ายกันอย่างชัดเจน เป็นตัวการฉุดรั้งการพัฒนาประเทศประการหนึ่งทีเดียว และยังไม่มีใครที่จะสามารถทำนายทายทักว่า ภาวะที่อึมครึมไม่ปรกติทางการเมืองเช่นนี้จะกลับคืนสู่สภาวะปรกติในทางการเมืองได้อีก

ปัญหาทางการเมืองการปกครองของไทยการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปีพ.ศ. 2475 จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยนั้น เป็นแค่เพียงการนำมาซึ่งอำนาจในการปกครองเท่านั้น แต่ไม่ได้นำสิ่งที่เรียกกันว่า คุณธรรมและจริยธรรมทางการเมืองติดตามมาด้วย จึงทำให้ผู้มีอำนาจทางการเมืองการปกครองของไทยในยุคปัจจุบันมัก ลุ่มหลงแต่การใช้อำนาจที่ทำให้เกิดปัญหาเป็นลูกโซ่ตามมาอย่างยากที่จะแก้ไขได้อย่างแท้จริง จะสังเกตดูจากประเทศที่มีพัฒนาทางการเมืองอย่างต่อเนื่องจะให้ความสำคัญต่อการมีจริยธรรมคุณธรรมควบคู่ไปกับการมีอำนาจในการบริหารกิจการบ้านเมือง

พุทธทาสภิกขุ เป็นพระภิกษุรูปหนึ่งในพระพุทธศาสนาที่สนใจต่อสภาวการณ์ทางการเมืองแล้วนำเสนอต่อสาธารณะเพื่อชี้ให้เห็นว่าแท้ที่จริงแล้วการเมืองที่ถูกต้องนั้นต้องเกี่ยวเนื่องด้วยธรรมะ สังคมที่หาความสงบสุขไม่ได้ก็เพราะว่าไม่มีความถูกต้องทางการเมืองนั้นเอง ดังนั้นการวิพากษ์ทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของพุทธทาสภิกขุ จึงเป็นเรื่องที่ควรนำมาเปิดเผยและศึกษาเพิ่มเติม ทั้งนี้อาจกล่าวได้คือว่า น่าจะเหมาะสมกับยุคสมัยของการเมืองในปัจจุบันที่มีภาวะไม่ปรกติไม่ราบรื่นต่อการแก้ไขปัญหาของชาติบ้านเมืองนี้ หากผู้มีอำนาจบารมีทางการเมืองของไทยได้สนใจและใส่ใจคำสอนของแนวนี้และนำไปพิจารณาพร้อมทั้งปฏิบัติให้เห็นรูปธรรมก็น่าจะส่งผลดีต่อการพัฒนาประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้าต่อไปได้อย่างแน่นอน

อนึ่งในการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) มีหลักการสำคัญต่างๆ ที่นำมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาทางการพัฒนาเมืองเพื่อให้เกิดการพัฒนาการเมืองในมิติต่างๆ ตามแนวคิดของพุทธทาสภิกขุ ไม่ว่าจะเป็นหลักของการเมืองบริสุทธิ์ที่ประกอบด้วยธรรม ธรรมในชื่ออื่นที่เรียกกว่าศีลธรรม การเมืองระบบธรรมะ แนวคิดธรรมิกสังคมนิยม เป็นต้น ซึ่งหลักการที่กล่าวมานั้นส่งผลต่อการพัฒนาทางการเมืองในปัจจุบันเป็นอย่างมาก ผู้วิจัยจึงได้ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย เพื่อนำผลของการวิเคราะห์มาเป็นแนวทางการพัฒนาการเมืองไทยจากแนวคิดของ

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ผลของการศึกษาในครั้งนี้เพื่อนำผลการวิเคราะห์นำไปใช้ในการดำเนินชีวิตและอยู่ในสังคมปัจจุบันได้อย่างสันติสุขต่อไป

ขั้นตอนการดำเนินการ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และได้แนวทางสำหรับการสรุปประเด็นต่างๆ จากนั้นผู้วิจัยได้นำแนวทางดังกล่าวไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อวิพากษ์และให้ข้อเสนอแนะเพื่อความเหมาะสมและเป็นรูปธรรม โดยการจัดอภิปรายกลุ่ม (Focus Group Discussion) และในขั้นสุดท้าย ผู้วิจัยได้ปรับแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านั้น และนำไปเขียนในรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ต่อไป สำหรับการดำเนินการนั้น

ขั้นตอนที่ 1 สรุปประเด็นสำคัญที่ได้จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 2 สร้างและพัฒนาแนวทางในการพัฒนาการเมืองไทยจากแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) โดยนำประเด็นสำคัญที่ได้จากการสัมภาษณ์มาจัดกลุ่ม 4 ด้านตามแนวคิดเชิงทฤษฎี Balanced Scorecard

ขั้นตอนที่ 3 การร่างแนวทางการพัฒนา โดยนำร่างแนวทางการพัฒนาการเมืองไทยจากแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ที่ได้พัฒนาขึ้นมาแล้วไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์และให้ข้อเสนอแนะ

ขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุงแนวทางการดำเนินงาน (Appropriate Approaches)

ประเด็นในการสนทนากลุ่ม

ในการพัฒนาการเมืองไทยจากแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) โดยนำประเด็นสำคัญที่ได้จากการสัมภาษณ์มาจัดกลุ่ม 4 ด้านตามแนวคิดเชิงทฤษฎี Balanced Scorecard รายละเอียดนำเสนอได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงร่างแนวทางการทางการพัฒนาการเมืองไทยจากแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)

Category	Crucial Issues	Strategic Issues	Appropriate Approaches
มิติด้านประสิทธิผล Effectiveness Perspective	การพัฒนาการเมืองบนพื้นฐาน	1.เหตุการณ์ทางการเมืองไทยในปัจจุบัน มีบริบทการพัฒนาเกิดจากค่านิยม ทัศนคติ วิถีชีวิตการเข้ามาเพื่อรักษาผลประโยชน์ของผู้มีอำนาจหรือผู้มีเงิน เกิดจากความขัดแย้งทางการเมืองที่	**แนวทางที่ 1** การวิเคราะห์บริบทปัญหาทางการเมืองและนำ

Category	Crucial Issues	Strategic Issues	Appropriate Approaches
	แนวคิดประชาธิปไตย	สะสมมาอย่างยาวนาน การมีอุดมการณ์ทางการเมือง ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานของการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นความขัดแย้งระหว่างคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ ในหลักการและคุณค่าต่างกัน ซึ่งบริบทการพัฒนานั้นต้องให้ความสำคัญกับการหล่อหลอม การยินยอมของประชาชนส่วนใหญ่ การพัฒนาอยู่บนพื้นฐานของสิทธิเท่าเทียมกัน ตามหลักสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของประชาชน 2.ปัญหาสำคัญของการเมืองไทยในปัจจุบัน ปัญหาที่สำคัญคือ ความขัดแย้งด้านทัศนคติ ผลประโยชน์ การแย่งชิงอำนาจ ความสามารถของคนที่จะกระทำ หรืองดเว้นกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็ได้ภายในขอบเขตข้อกำหนดของกฎหมาย เสรีภาพในระบอบประชาธิปไตย ปัญหาเกี่ยวกับความเสมอภาค ความเท่าเทียม ซึ่งเข้ามามีอิทธิพลกับวิถีชีวิตของประชาชน และยังมีปัญหาเกี่ยวกับระบอบการเมือง ซึ่งการเมืองมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของประชาชน สะท้อนมาจากนโยบายหรือแนวความคิด นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับพรรคการเมือง ความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ และความคิดเห็นทางการเมืองของคนไทยที่แตกต่างกัน ซึ่งทั้งหมดเป็นปัจจัยพื้นฐานของปัญหาสำคัญทางการเมืองที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน	หลักธรรมที่เกี่ยวข้องมาใช้เพื่อการแก้ปัญหา
มิติด้านคุณภาพ Quality Perspective	การพัฒนาบนฐานของความมั่นคงทุกมิติ	1.แนวทางการพัฒนา หรือ ทิศทางการพัฒนาการเมืองไทย มีแนวทางในการพัฒนาที่สำคัญกล่าวคือ ก่อนการเลือกตั้ง จะต้องมีการจัดสอบวัดคุณสมบัติที่เหมาะสมเฉพาะด้าน ประชาชน	**แนวทางที่ 2** กระบวนการวิเคราะห์บริบทเพื่องมุ่งมิติการ

Category	Crucial Issues	Strategic Issues	Appropriate Approaches
		ต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานในพื้นที่ การพัฒนาสถาบันและวิธีการดำเนินการทางการเมือง มุ่งเน้นส่งเสริมความเสมอภาค การพัฒนาปัจจัยพื้นฐานในการประกอบอาชีพ การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก การสร้างภูมิความรู้ให้เกิดกับประชาชน การพัฒนาทางการเมืองที่ควบคู่กับ การพัฒนาด้านเศรษฐกิจสังคม โครงสร้างทางการเมือง ความเป็นอิสระของระบบย่อย เกิดการปฏิรูปทางการเมือง มีการพัฒนาระบบการศึกษา การพัฒนาระบบราชการให้มีประสิทธิภาพ และการพัฒนาด้านสังคม ซึ่งจำเป็นต้องพัฒนาทุกมิติควบคู่กันไป	พัฒนาทุกด้านในสังคม
มิติด้านกระบวนการภายใน Internal Process Perspective	การพัฒนาโดยมุ่งเน้นความเป็นรูปธรรมและนำไปสู่การปฏิบัติที่ชัดเจน	1.แนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) มีแนวคิดสำคัญกล่าวคือ นักการเมืองที่ดีก็คือนักการเมืองที่มีศีลธรรม ยึดประโยชน์สังคมเป็นที่ตั้ง เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นเรื่องผลประโยชน์ส่วนรวม เป็นแนวทางการพัฒนาการเมืองที่ยั่งยืน นำหลักธรรมะมาเป็นกรอบในการปฏิบัติซึ่งธรรมะคือ การทำงานคือการปฏิบัติธรรม นักการเมืองก็จะต้องทำหน้าที่ของตนเองให้ถูกต้องผู้พิพากษาก็จะต้องเป็นผู้ที่ธำรงไว้ซึ่งความซื่อสัตย์และยุติธรรมเป็นที่พึ่งของสังคมได้เป็นต้น การมุ่งประโยชน์เพื่อผู้อื่น สละประโยชน์ตนเองให้ความสำคัญต่อการบริการสังคม มีความสงบสุข ความร่มเย็น และเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น 2.แนวคิดธรรมิกสังคมนิยม มีหลักการและแนวคิดที่สำคัญกล่าวได้ว่าแนวคิดทางการเมืองมีคุณค่าทางจิตใจ ระบบการเมืองต้องเป็น	**แนวทางที่ 3** กระบวนการนำแนวคิดไปใช้เป็นกรอบในการดำเนินชีวิต การนำหลักธรรมเป็นกรอบนำทางในการปฏิบัติอย่างยั่งยืน

Category	Crucial Issues	Strategic Issues	Appropriate Approaches
		การเมืองที่ดีที่สุด ต้องเป็นระบบที่มีจริยธรรมทางการเมือง อุดมคติทางการเมืองและเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองได้ เป็นสังคมทางการเมืองที่มีอุดมคติ ไม่เห็นแก่ตัว มุ่งเน้นไปที่ผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก มีความเอื้อเฟื้อแผ่เมตตากรุณาต่อกัน เน้นการประยุกต์ใช้หลักธรรมสำหรับผู้ปกครองมากกว่าผู้อยู่ใต้ปกครอง 3.แนวคิดการเมืองระบบธรรม มีหลักการและแนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของปัญหาที่เกิดขึ้นจริงโดยมองการเมืองแบบธรรมะให้เป็นอิสระเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้น มีศีลธรรมอยู่ในเนื้อเดียวกัน ต้องหาทางแก้ปัญหาในโลกยุคปัจจุบันไม่หลงในความสุขทางวัตถุ มีการพัฒนาจิตใจเป็นไปตามหลักสันติภาพ มุ่งเน้นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน เป็นนักการเมืองที่มีอำนาจอย่างชอบธรรม	
มิติด้านการเรียนรู้และการพัฒนา Learning and Growth Perspective	การพัฒนาที่มุ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาด้วยหลักธรรมที่เหมาะสม	1.แนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) นำมาใช้ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเมืองไทย มีหลักการที่สำคัญกล่าวคือ การพัฒนาการเมืองไทยโดยการพัฒนาคนไม่ให้เป็นทาสวัตถุ เมื่อคนในสังคมละเลยและไม่เห็นคุณค่าของหลักธรรม มัวเมาหลงใหลในวัตถุนิยมฟุ้งเฟ้อไปตามอำนาจของวัตถุ วัตถุนิยมจึงเป็นสาเหตุนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ ในสังคม การจะถือธรรมเป็นหลักได้คนจะต้องมีการศึกษาที่ถูกต้อง คือ ถูกต้องแก่ความเป็นมนุษย์ ต้องทำให้ มนุษย์เป็นมนุษย์และเต็มแห่งความเป็นมนุษย์ คือ การทำจิตใจของมนุษย์ให้ประกอบอยู่ด้วย ศีลธรรม	**แนวทางที่ 4** หลักการนำหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตในทุกกิจกรรมของชีวิต การนำหลักธรรมมาเป็นกรอบพื้นฐานในการพัฒนาประชาธิปไตย

Category	Crucial Issues	Strategic Issues	Appropriate Approaches
		การศึกษาต้องไม่เป็นไปเพื่อการรับใช้ประโยชน์ทางวัตถุ ระบบศีลธรรมประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ ให้สิทธิเสรีภาพต่อบุคคล หากบุคคลมีคุณธรรม มีศีลธรรมเป็นหลักในการเนินชีวิต ใช้ยึดเหนี่ยว จิตใจ ก็สามารถที่จะสร้างสังคมให้เป็นสังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้โดยอาศัยธรรมเป็นหลัก การจัดระบบการเมืองให้ถูกต้อง ระบบการเมืองที่ ขาดหลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว เป็นระบบการเมืองที่เลวร้ายที่สุด ดังนั้น การเมืองและ ประชาธิปไตยที่ตั้งอยู่บนฐานของธรรมนั้นเป็นการเมืองที่ถูกต้อง คือตั้งอยู่บนฐานแห่งการถือเอา ประโยชน์ของส่วนรวมเป็นใหญ่ 2.แนวคิดธรรมิกสังคมนิยม นำมาใช้ในการแก้ปัญหาการเมืองไทยนั้นจะต้องมีธรรมะเป็นรากฐานจึงจะเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงเพราะสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมได้ ท่านมักจะเรียกระบบการเมืองในปัจจุบันว่าระบบการเมืองของกิเลส แต่ธัมมิกสังคมนิยมที่ท่านเสนอและสนับสนุนนั้น เป็นระบบการเมืองที่เปิดโอกาสให้แก่กันด้วยน้ำใจที่เป็นมิตรไมตรี เห็นแก่ความเป็นเพื่อนร่วมเกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกัน โดยใช้ประชาธิปไตยแบบธัมมิกสังคมนิยมเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติ ยึดหลักการที่ว่าต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก มีความสามารถควบคุมตนเอง ยึดหลักความพอดี มีความ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความเคารพนับถือกัน มีจิตใจที่มีแต่ความเมตตากรุณา ถือได้ว่าเป็นการปลูก จิตสำนึกที่ดี ที	

Category	Crucial Issues	Strategic Issues	Appropriate Approaches
		ถูกต้องให้กับคนในสังคม อันจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมในอีกหลาย ๆ ด้านต่อไป 3.แนวคิดการเมืองระบบธรรม นำมาใช้ในการแก้ปัญหาการเมืองไทย นั้นการเมืองระบบธรรมเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กันและเกี่ยวเนื่องกัน โดยจะขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ได้ เพราะถ้าขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่จะทำให้จุดมุ่งหมายของการเมือง ไม่มีความถูกต้องไปทันที เป็นการเมืองของระบบกิเลส อันจะนำมาซึ่งการอยู่ร่วมกัน อย่างไม่ผาสุกของคนในสังคมระบบการเมืองในปัจจุบัน ระบบการเมืองที่เจริญไปในทางที่เห็นแก่ส่วนเกินละทิ้งศีลธรรม เพราะระบบประชาธิปไตยที่ให้สิทธิเสรีภาพบุคคลมากเกินไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระบบการเมืองหรือผู้ที่เข้ามาทำหน้าที่ในการบริหารประเทศ โดยปล่อยให้กลุ่มบุคคลเหล่านี้เข้ามากอบโกยแสวงหาผลประโยชน์ของส่วนรวม ไปเป็นของตน ส่งผลให้เกิดความพัวพันของกลุ่มที่มีอิทธิพลทางการเมือง จนเป็นการเมืองที่มีลักษณะทั้งสนับสนุนและทำลายล้างกันท่านจึงได้เสนอให้ใช้หลักธัมมิกสังคมนิยมเป็นหลักปฏิบัติในการจัดระบบการเมือง	

จากการร่างแนวทางการพัฒนา โดยนำร่างแนวทางการพัฒนาการเมืองไทยจากแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ที่ได้พัฒนาขึ้นมาแล้วไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์และให้ข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยได้จัดให้มี “การสนทนากลุ่มเพื่อการวิพากษ์แนวทางการพัฒนาการเมืองไทยจากแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) รายละเอียดนำเสนอดังนี้

ร่างแนวทางต่างๆ ในการพัฒนาการเมืองไทยจากแนวคิดของพระธรรม โกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.มิติด้านประสิทธิผล (Effectiveness Perspective) มี 1 แนวทางเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน แนวทางเหล่านั้นประกอบด้วย

แนวทางที่ 1 การพัฒนาการเมืองบนพื้นฐานแนวคิดประชาธิปไตย : การวิเคราะห์บริบทปัญหาทางการเมืองและนำหลักธรรมที่เกี่ยวข้องมาใช้เพื่อการแก้ปัญหา

2.มิติด้านคุณภาพ (Quality Perspective) มี 1 แนวทางเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน แนวทางเหล่านั้นประกอบด้วย

แนวทางที่ 2 การพัฒนาบนฐานของความมั่นคงทุกมิติ : กระบวนการวิเคราะห์บริบทเพื่องมุ่งมิติการพัฒนาทุกด้านในสังคม

3.มิติด้านกระบวน การภายใน (Internal Process Perspective) มี 1 แนวทางเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน แนวทางเหล่านั้นประกอบด้วย

แนวทางที่ 3 การพัฒนาโดยมุ่งเน้นความเป็นรูปธรรมและนำไปสู่การปฏิบัติที่ชัดเจน : กระบวนการนำแนวคิดไปใช้เป็นกรอบในการดำเนินชีวิต การนำหลักธรรมเป็นกรอบนำทางในการปฏิบัติอย่างยั่งยืน

4.มิติด้านการเรียนรู้และการพัฒนา (Learning and Growth Perspective) มี 1 แนวทางเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน แนวทางเหล่านั้นประกอบด้วย

แนวทางที่ 4 การพัฒนาที่มุ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาด้วยหลักธรรมที่เหมาะสม : หลักการนำหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตในทุกกิจกรรมของชีวิต การนำหลักธรรมมาเป็นกรอบพื้นฐานในการพัฒนาประชาธิปไตย

ประเด็นการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

การปรับปรุงแนวทางการดำเนินงาน (Appropriate Approaches) หลังจากผู้ทรงคุณวุฒิได้วิพากษ์แต่ละประเด็นตามแนวทางที่ผู้วิจัยนำเสนออย่างกว้างขวาง โดยผลการวิพากษ์สรุปให้มีการเพิ่มเติมแก้ไข และปรับปรุงประเด็นสำคัญต่างๆ จนสามารถนำผลการวิพากษ์ และข้อเสนอแนะข้อมูลแนวทางที่เป็นประโยชน์ จากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยได้ปรับแก้ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อจัดทำเป็นร่างแนวทางต่างๆ ในการพัฒนาการเมืองไทยจากแนวคิดของพระธรรม โกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.มิติด้านประสิทธิผล (Effectiveness Perspective) มี 1 แนวทางเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน แนวทางเหล่านั้นประกอบด้วย

แนวทางที่ 1 (เดิม) การพัฒนาการเมืองบนพื้นฐานแนวคิดประชาธิปไตย : การวิเคราะห์บริบทปัญหาทางการเมืองและนำหลักธรรมที่เกี่ยวข้องมาใช้เพื่อการแก้ปัญหา

แนวทางใหม่ : .....

.....

.....

.....

.....

.....

2.มิติด้านคุณภาพ (Quality Perspective) มี 1 แนวทางเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน แนวทางเหล่านั้นประกอบด้วย

แนวทางที่ 2 (เดิม) การพัฒนาบนฐานของความมั่นคงทุกมิติ : กระบวนการวิเคราะห์บริบทเพื่องมุ่งมิติการพัฒนาทุกด้านในสังคม

แนวทางใหม่ : .....

.....

.....

.....

.....

.....

3.มิติด้านกระบวน การภายใน (Internal Process Perspective) มี 1 แนวทางเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน แนวทางเหล่านั้นประกอบด้วย

แนวทางที่ 3 (เดิม) การพัฒนาโดยมุ่งเน้นความเป็นรูปธรรมและนำไปสู่การปฏิบัติที่ชัดเจน : กระบวนการนำแนวคิดไปใช้เป็นกรอบในการดำเนินชีวิต การนำหลักธรรมเป็นกรอบนำทางในการปฏิบัติอย่างยั่งยืน

แนวทางใหม่ : .....

.....

.....

.....

.....

.....

4.มิติด้านการเรียนรู้และการพัฒนา (Learning and Growth Perspective) มี 1 แนวทางเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน แนวทางเหล่านั้นประกอบด้วย

แนวทางที่ 4 (เดิม) การพัฒนาที่มุ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาด้วยหลักธรรมที่เหมาะสม : หลักการนำหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตในทุกกิจกรรมของชีวิต การนำหลักธรรมมาเป็นกรอบพื้นฐานในการพัฒนาประชาธิปไตย

แนวทางใหม่ : .....

.....

.....

.....

.....

.....

โครงการวิจัยฉบับย่อ (Research Project Summary)

คำชี้แจง

ให้หัวหน้าโครงการวิจัยจัดทำโครงการฉบับย่อตามหัวข้อต่าง ๆ ที่กำหนดให้ โดยจัดรายละเอียดโครงการวิจัยฉบับย่อ ไม่เกิน 10 หน้า

1. ชื่อโครงการวิจัย

(วิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย)

2. ชื่อผู้วิจัยหลัก

(1. ก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์)

3. หน่วยงานที่ส่งโครงการเพื่อขอรับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน

(มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย)

4. หลักการและเหตุผล

ปัญหาทางการเมืองการปกครองของไทยการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปีพ.ศ. 2475 จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยนั้น เป็นแค่เพียงการนำมาซึ่งอำนาจในการปกครองเท่านั้น แต่ไม่ได้นำสิ่งที่เรียกกันว่า คุณธรรมและจริยธรรมทางการเมืองติดตามมาด้วย จึงทำให้ผู้มีอำนาจทางการเมืองการปกครองของไทยในยุคปัจจุบันมัก ลุ่มหลงแต่การใช้อำนาจที่ทำให้เกิดปัญหาเป็นลูกโซ่ตามมาอย่างยากที่จะแก้ไขได้อย่างแท้จริง จะสังเกตดูจากประเทศที่มีพัฒนาทางการเมืองอย่างต่อเนื่องจะให้ความสำคัญต่อการมีจริยธรรมคุณธรรมควบคู่ไปกับการมีอำนาจในการบริหารกิจการบ้านเมือง พุทธทาสภิกขุ เป็นพระภิกษุรูปหนึ่งในพระพุทธศาสนาที่สนใจต่อสภาวการณ์ทางการเมืองแล้วนำเสนอต่อสาธารณะเพื่อชี้ให้เห็นว่าแท้ที่จริงแล้วการเมืองที่ถูกต้องนั้นต้องเกี่ยวเนื่องด้วยธรรมะ สังคมที่หาความสงบสุขไม่ได้ก็เพราะว่าไม่มีความถูกต้องทางการเมืองนั้นเอง ดังนั้นการวิพากษ์ทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของพุทธทาสภิกขุ จึงเป็นเรื่องที่ควรนำมาเปิดเผยและศึกษาเพิ่มเติม ทั้งนี้อาจกล่าวได้คือว่า น่าจะเหมาะสมกับยุคสมัยของการเมืองในปัจจุบันที่มีภาวะไม่ปรกติไม่ราบรื่นต่อการแก้ไขปัญหาของชาติบ้านเมืองนี้ หากผู้มีอำนาจบารมีทางการเมืองของไทยได้สนใจและใส่ใจคำสอนของแนวนี้และนำไปพิจารณาพร้อมทั้งปฏิบัติให้เห็นรูปธรรมก็น่าจะส่งผลดีต่อการพัฒนาประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้าต่อไปได้อย่างแน่นอน

อนึ่งในการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) มีหลักการสำคัญต่างๆ ที่นำมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาทางการพัฒนาเมืองเพื่อให้เกิดการพัฒนาการเมืองในมิติต่างๆ ตามแนวคิดของพุทธทาสภิกขุ ไม่ว่าจะเป็นหลักของการเมืองบริสุทธิ์ที่

ประกอบด้วยธรรม ธรรมในชื่ออื่นที่เรียกกว่าศีลธรรม การเมืองระบบธรรมะ แนวคิดธรรมิกสังคมนิยม เป็นต้น ซึ่งหลักการที่กล่าวมานั้นส่งผลต่อการพัฒนาทางการเมืองในปัจจุบันเป็นอย่างมาก ผู้วิจัยจึงได้ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย เพื่อนำผลของการวิเคราะห์มาเป็นแนวทางการพัฒนาการเมืองไทยจากแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ผลของการศึกษาในครั้งนี้เพื่อนำผลการวิเคราะห์นำไปใช้ในการดำเนินชีวิตและอยู่ในสังคมปัจจุบันได้อย่างสันติสุขต่อไป

5. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)

2. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย

3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการเมืองไทยจากแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)

6. ประโยชน์ของโครงการวิจัย

1. ผลของการศึกษาทำให้ทราบแนวคิดทางการเมืองของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)

2. ผลการวิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทยทำให้ทราบแนวคิดหลักที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเมืองไทยอย่างชัดเจน

3. ผลของการศึกษาสามารถนำเสนอแนวทาที่เหมาะสมในงการพัฒนาการเมืองไทยจากแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)

4.ผลของการศึกษานำไปเป็นแนวทางให้กับผู้ที่สนใจทั่วไปนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

7. การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1.แนวคิดการพัฒนาการเมือง

2.แนวคิดการสื่อสารทางการเมือง

3.แนวคิดพระสงฆ์กับการเมือง

8. วิธีดำเนินการวิจัย (โปรดระบุ)

8.1 ประเภทของงานวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research)

8.2 ประชากรที่ศึกษา

พระภิกษุ/นักวิชาการ กลุ่มอุบาสก กลุ่มอุบาสิกา ซึ่งต้องมีคุณสมบัติเป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย จำนวน 18 รูป/คน

8.3 การคำนวณขนาดตัวอย่างและการสุ่ม

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(Key Informants) โดยพิจารณาเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญหรือ ผู้ทรงคุณวุฒิตามคุณสมบัติ จำนวน 18 รูป/คน สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มหลักๆ ได้แก่

กลุ่มที่ 1 กลุ่มพระภิกษุ/นักวิชาการ คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย ซึ่งเป็นผู้ที่มีผลงานที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย และมีผลงานเป็นที่ยอมรับในระดับประเทศ โดยแยกเป็นกลุ่มพระภิกษุจำนวน 3 รูป และนักวิชาการจำนวน 3 คน รวมจำนวน 6 รูป/คน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มอุบาสก คือกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับ แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย จำนวน 6 คน

กลุ่มที่ 3 กลุ่มอุบาสิกา คือกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับ แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย จำนวน 6 คน

8.4 สถานที่และระยะเวลาดำเนินการ

หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิตบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และสถานที่อื่นๆ ที่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาระบุให้เข้าพบ

8.5 เกณฑ์การคัดเลือกอาสาสมัครเข้าร่วมโครงการ (Inclusion Criteria)

1.ผู้ให้ข้อมูลไปเป็นด้วยความสมัครใจ โดยลงนามในเอกสารยินยอมด้วยความสมัครใจ (Informed Consent Form)

2.ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับ แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) และสามารถวิเคราะห์เกี่ยวกับการนำแนวคิดไปพัฒนาการเมืองไทยได้

8.6 เกณฑ์การแยกอาสาสมัครออกจากโครงการ (Exclusion criteria)

1. มีปัญหาสุขภาพ หรือ เจ็บป่วยระหว่างเข้าร่วมการวิจัย และเกิดความไม่สบายใจในระหว่างเข้าร่วมการวิจัย

8.7 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลพอสังเขป

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล ด้านเอกสาร (Review Data) การศึกษาค้นคว้าเอกสาร (Documentary Study) ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. จัดทำหนังสือขอลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ พร้อมทั้งติดต่อประสานงานกับบุคคลกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่ม เพื่ออธิบายวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้บุคคลกลุ่มตัวอย่างรับทราบและขอความอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูลเบื้องต้นเพื่อวางแผนในการศึกษา

3. ติดต่อประสานงานบุคคลกลุ่มตัวอย่างที่เลือกไว้ เพื่อขออนุญาตให้ความอนุเคราะห์การสัมภาษณ์

4. นัดหมาย วัน เวลา สถานที่และการอำนวยความสะดวกอื่น ๆ

5. การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Interviewing Key Informants) พูดคุยและเปลี่ยนข้อคิดเห็น ประสบการณ์ให้ครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ในเรื่องที่ต้องการศึกษา ขออนุญาตบันทึกเสียงและภาพ การสัมภาษณ์เชิงลึกตามแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและขออนุญาตบันทึกข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ ที่น่าสนใจ โดยมีระยะเวลาในการสัมภาษณ์ต่อผู้ถูกสัมภาษณ์ 1 ท่าน ประมาณ 20 – 40 นาที ผู้วิจัยเก็บจากกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเองในพื้นที่

8.8 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques) วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Inductive Analysis) วิธีการบูรณาการ (Integrate) และควบคุมคุณภาพงานวิจัยด้วยเทคนิคการวิเคราะห์สามเส้า (Triangulation Techniques)

8.9 สถิติที่ใช้

เนื่องจากเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพจึงไม่มีสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

9. เอกสารอ้างอิง / บรรณานุกรม

จุฑาพรรธ์ (จามจุรี) ผดุงชีวิต (2551).วัฒนธรรม การสื่อสาร และอัตลักษณ์.กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เด่นพงษ์ แสนคำ (2560).พุทธศาสนากับมโนทัศน์ทางการเมืองสมัยใหม่:อิทธิพลแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมืองของพุทธทาสภิกขุ.วารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์.2(1).หน้า 153 -176

นิธิ เอี่ยวศรีวงศ์ (2562).การศึกษาของชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง

ปรีชา ช้างยืน (2565).ความคิดทางการเมืองของท่านพุทธทาสภิกขุ.กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปรีชา ช้างขวัญยืน (2550).ปรัชญากับวิถีชีวิต.กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2557). “รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี:ศึกษาวิเคราะห์

กรณีลุ่มน้ำแม่ตาช้าง จ.เชียงใหม่". วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร ดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิธิบุณยากร) (2562) .แนวโน้มบทบาทพระสงฆ์กับการเมืองไทยในสองทศวรรษหน้า.กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาเอกกวิน ปิยวีโร (อะซิ่ม)และคณะ (2566).ความสัมพันธ์พระพุทธศาสนากับการเมืองการปกครองไทย.วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม.7(1).หน้า 1 - 13

พระครูอุปกิตปริยัติโสภณ (สุข อุปการะ) (2565).พระพุทธศาสนากับการเมือง.วารสาร นิตยสารเสียงธรรมจากมหายาน.8(1) .หน้า 1- 17

พระนวชาต รองพลและพระครูใบฎีกาทวีศักดิ์ ใต้ศรีโคตร (2565).พระพุทธศาสนากับการเมืองในโลกสมัยใหม่ : แนวโน้มการศึกษาของคณะสงฆ์ประเทศไทยในยุค 4.0.วารสาร มจร เลย ปริทัศน์.3(3).หน้า 83 - 93

พระครูภาวนาโพธิคุณ (2563).การเมืองใหม่ วิถีพุทธ.วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.17(1).หน้า 615 - 617

พระครูปลัดอุทัย รตนปญโญ และคณะ (2562). พระพุทธศาสนากับการเมืองในสังคมไทย.วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง .7(2).หน้า 362 - 376

วีระศักดิ์ บุญญดิษฐ์และคณะ (2562). การเมืองการปกครองของไทยกับพระพุทธศาสนา.วารสารมหาจุฬาตานี ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.1(1).หน้า 53- 61

เสรี วงษ์มณฑา (2537).การประยุกตทฤษฎีในการสื่อสาร หลักและทฤษฎีการสื่อสาร. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สุรพศ ทวีศักดิ์ (2562).ลธรรมโลกวิสัย สิทธิมนุษยชน และประชาธิปไตย. ournal of Human Rights and Peace Studies, 3(2), 35–56

สมภาร พรมทา (2552).พุทธศาสนานิกายเซน : การศึกษาเชิงวิเคราะ.กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สุรพศ ทวีศักดิ์. (2560). จากพุทธศาสนาแห่งรัฐสู่พุทธศาสนาที่เป็นอิสระจากรัฐ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยามปริทัศน์.

Agree, W.K.,Ault P.H., & Emery, E. (1976). Introduction to mass communication. New York, NY Harper & Row

Almond,G.A., & Coleman, J.S. (1960). The Politics of the Developing Area. Princeton: PrincetonUniversity Press.

Almond, Gabriel A. and Powell, G. Bingham Jr. (1980). Comparative Politics Today : A World View. Boston : Little, brown & Co

Althusser , L (1993). Essays on ideology . London : Verso.

Brian McNair.(2003) An Introduction to Political Communication. London: Routledge,2003.

David K. Berio. (1960). The Process of Communication. New York, NY: Holt, Rihehart and Winston,Inc

Harold, D Lasswell. (1948). The Structure and Functional of Communication In Society. The Communication of Ideals, Lyman Brysoned. New York, NY: Harper and Row Publishers.

Lucien W. Pye.(1966). Aspects of Political Development: An Analytic Study. Boston : Little Brown and Company, 1966, 33 – 48.

Pool, Ithiel de Sola .(1968) Communication, political. In D. Shills (Ed.), International Encyclopedia of Social Science (p. 5). New York: The Macmillan Company and The Free Press.1968.

Robert, E. Denton, Jr. & G.C. Woodward. (1998). Political communication in America (3rd ed.). New York, NY: Praeger.

Robert E. Denton and Gary C. Woodward,. (1990). Political Communication in America. New York: Praeger.

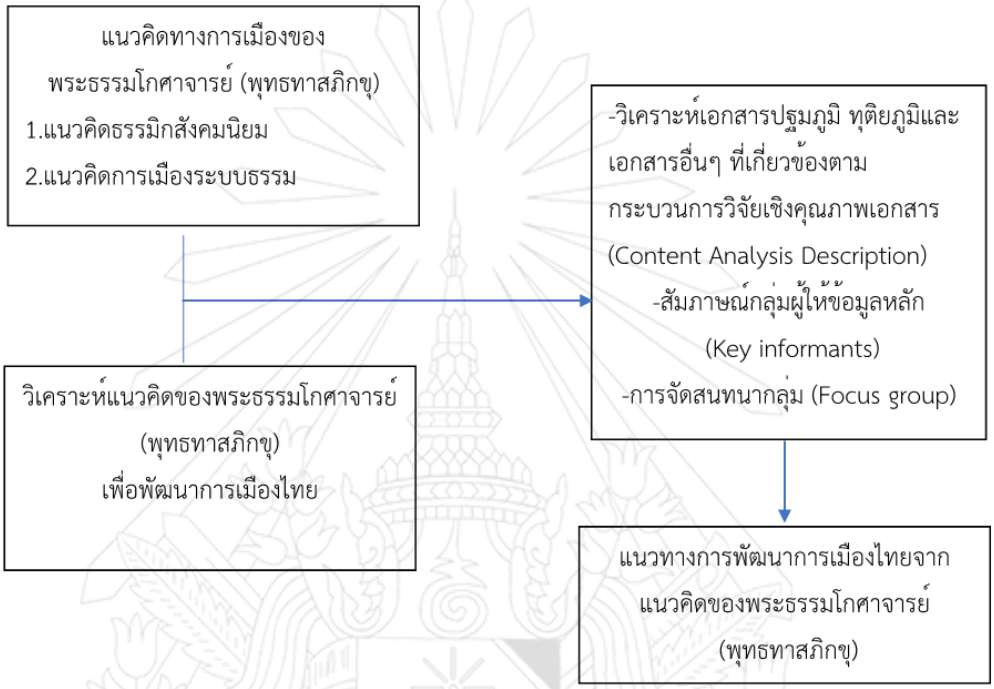
Rush, M., & Althoff, P. (1971). An Introduction to Political Sociology. London: ThomasNelson and Sons

Shaffee. (1975).The diffusion of political information, political communication.London: Sage

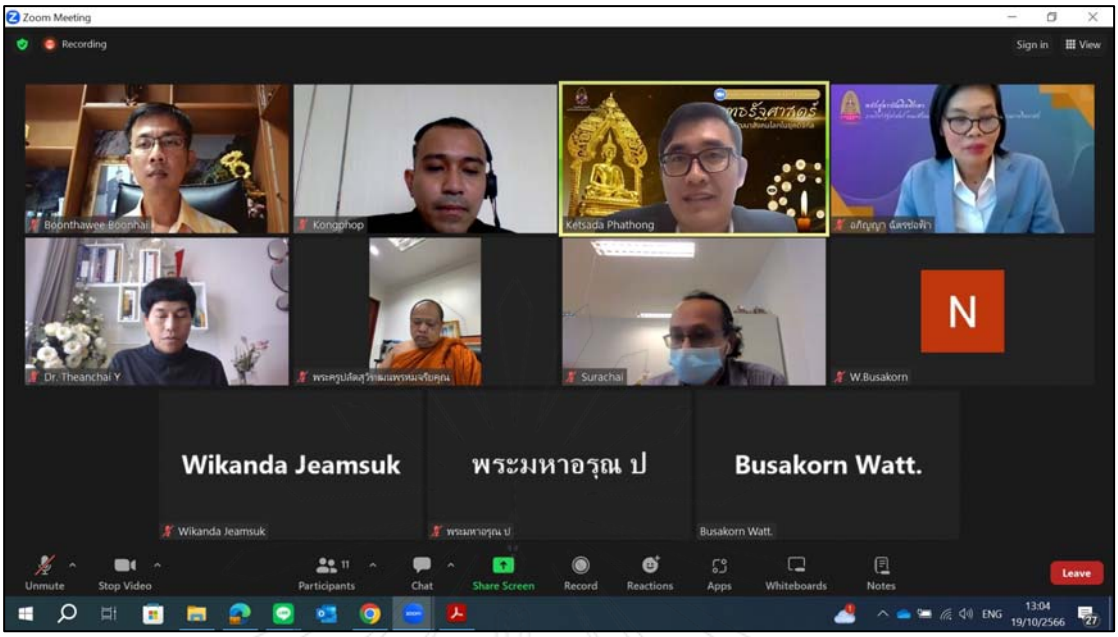
Warren, K. Agree et al. (1991). Global Impact of The Media in Introduction to Mass Communication (11th ed.). New York, NY: Harper Collins Publishers

กรอบแนวคิดในการวิจัย

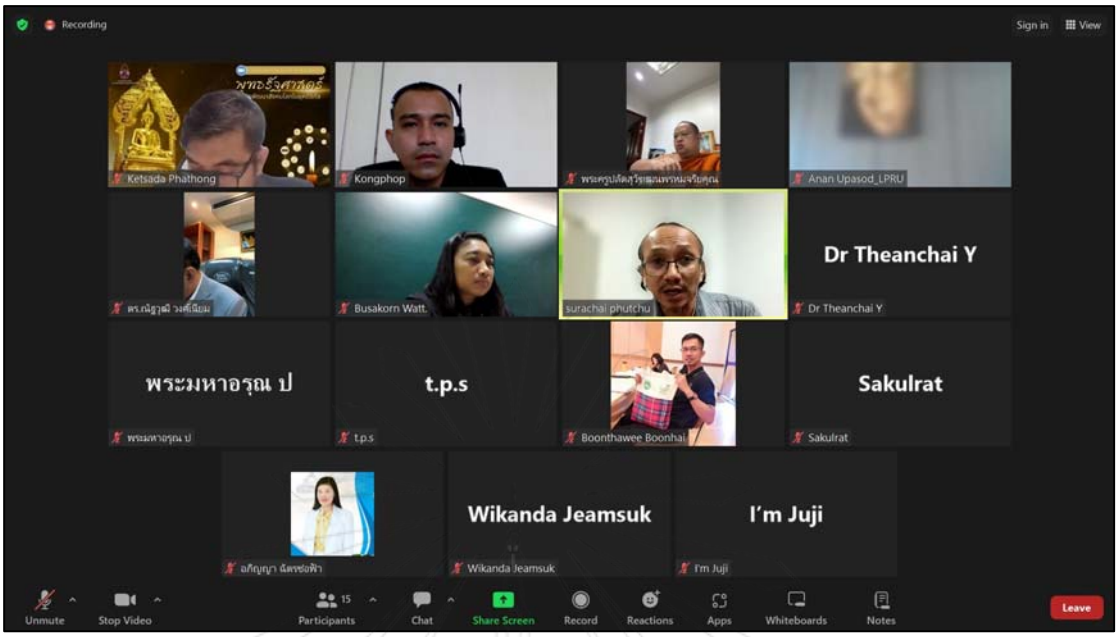
จากการศึกษาการวิเคราะห์แนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพื่อพัฒนาการเมืองไทย เพื่อเป็นฐานคิดในการนำมาวิเคราะห์ และนำเสนอแนวทางการพัฒนาการเมืองไทยจากแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) จึงนำเสนอกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังนี้

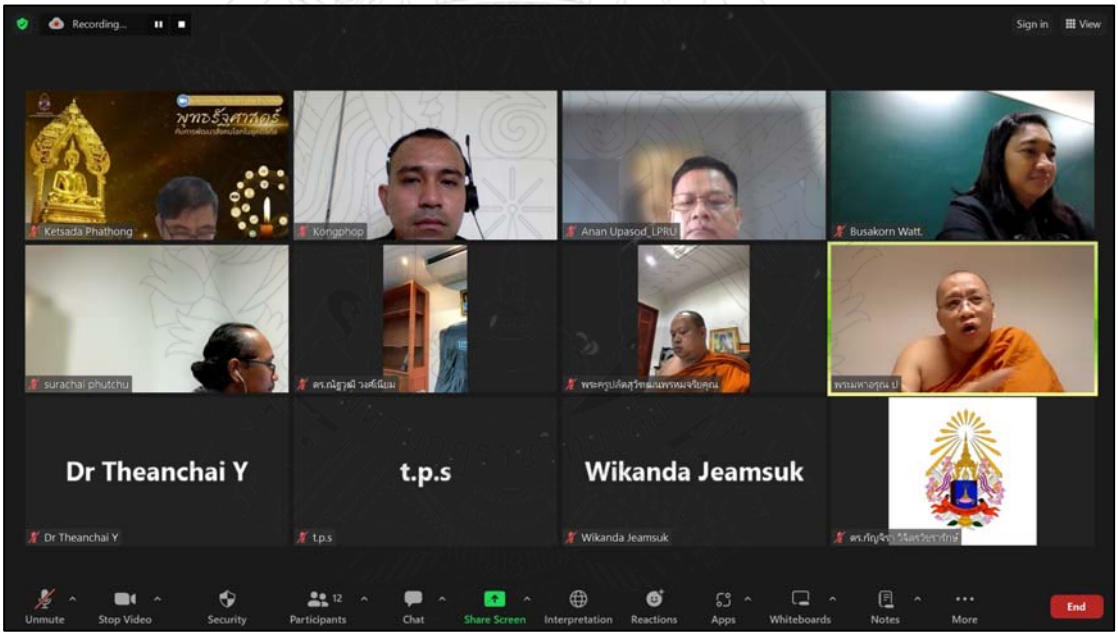

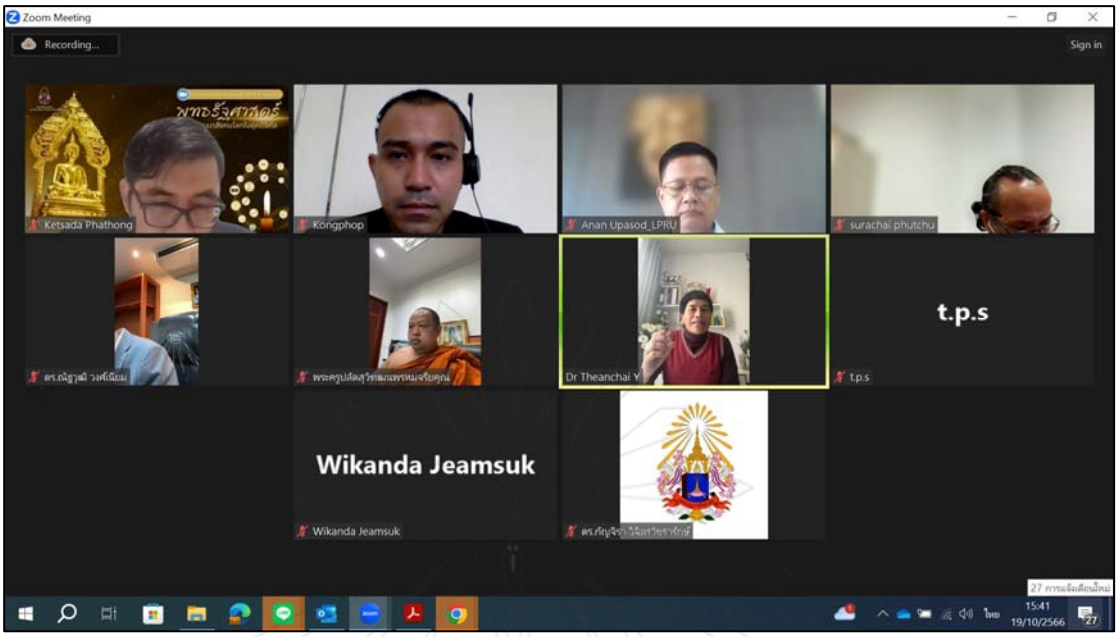

FOCUS
GROUP
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย | MBU
พุทธทาสภิกขุ
หลักสูตรรัฐศาสตร
ดุษฎีบัณฑิต
ก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
นักศึกษา
“วิเคราะห์แนวคิดของ
พระธรรมโกศาจารย์
(พุทธทาสภิกขุ) เพื่อ
พัฒนาการเมืองไทย”
19 ต.ค. นี้
เวลา 13.00 - 15.00 น.
zoom
Meeting ID : 916 3354 9946
Passcode : 473776
รายละเอียดเพิ่มเติม
Join Zoom
Meeting
Line id : gameekongpop

Zoom Meeting
Recording
Sign in
View
Boonthawee Boonhai
Kongphop
Ketsada Phathong
Dr. Theanchai Y
Surachai
W.Busakorn
Wikanda Jeamsuk
พระมหาอรุณ ป
Busakorn Watt.
Unmute
Stop Video
Participants
Chat
Share Screen
Record
Reactions
Apps
Whiteboards
Notes
Leave
ENG
13:04
19/10/2566

Recording
Sign in
View
Ketsada Phathong
Kongphop
Anan Upasod_LPRU
Surachai
Busakorn Watt.
Dr Theanchai Y
พระมหาอรุณ ป
t.p.s
I'm Juji
Boonthawee Boonhai
Sakulrat
Wikanda Jeamsuk
Unmute
Stop Video
Participants
Chat
Share Screen
Record
Reactions
Apps
Whiteboards
Notes
Leave

Recording
Sign in
View
Ketsada Phathong
Kongphop
Anan Upasod_LPRU
Busakorn Watt.
surachai phutchu
Dr Theanchai Y
พระมหาอรุณ ป
t.p.s
Boonthawee Boonhai
Sakulrat
Wikanda Jeamsuk
I'm Juji
Unmute
Stop Video
Participants
Chat
Share Screen
Record
Reactions
Apps
Whiteboards
Notes
Leave

Recording...
Sign in
View
Ketsada Phathong
Kongphop
Anan Upasod_LPRU
Busakorn Watt.
surachai phutchu
พระมหาอรุณ ป
Dr Theanchai Y
t.p.s
Wikanda Jeamsuk
Unmute
Stop Video
Security
Participants
Chat
Share Screen
Interpretation
Reactions
Apps
Whiteboards
Notes
More
End

Zoom Meeting
Recording...
Sign in
Ketsada Phathong
Kongphop
Anan Upasod_LPRU
surachai phutchu
t.p.s
Dr Theanchai Y
Wikanda Jeamsuk
Wikanda Jeamsuk
15:41
19/10/2566

Recording...
Sign in
View
Ketsada Phathong
Kongphop
Anan Upasod_LPRU
surachai phutchu
t.p.s
Boonthawee Boonhai
TY
Unmute
Stop Video
Security
Participants
Chat
Share Screen
Interpretation
Reactions
Apps
Whiteboards
Notes
More
End

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล	นายก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์
วัน/เดือน/ปีเกิด	11 กันยายน 2536 อายุ 30 ปี
ข้อมูลทั่วไป	เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย
ข้อมูลติดต่อ	E-mail : gameekongpop@hotmail.com
วุฒิการศึกษา	- ปริญญาตรี หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมสงเคราะห์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2560 - ปริญญาโท รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการความปลอดภัยโรงเรียนนายร้อยตำรวจ พ.ศ. 2562
ประสบการณ์การทำงาน	พ.ศ.2555 - 2559 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมบริหารฝึกอบรม สมาคมส่งเสริมความปลอดภัยและอนามัยในการทำงาน (ประเทศไทย) ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระกนิษฐา ธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี พ.ศ.2563 เคยดำรงตำแหน่งวิทยาจารย์ สำนักงานยุวกาชาดสภากาชาดไทย พ.ศ.2564 - ปัจจุบัน ดำรงตำแหน่ง เจ้าหน้าที่บริหาร สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) / คณะกรรมการตรวจสอบและติดตามการบริหารงานตำรวจ. (กต.ตร.) ของสถานีตำรวจนครบาลบางซื่อ